

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Miasto Opole

Zadanie realizowane przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej przyznanych w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych” ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Opracowanie ***Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020***

wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych
i strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

PROJEKT

Spis treści

CZĘŚĆ I.	5
I.1. Wprowadzenie	5
I.2. Modele funkcjonowania aglomeracji w warunkach europejskich	7
I.3. Uwarunkowania prawne tworzenia aglomeracji w Polsce	14
I.4. Spójność <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i> z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym	19
CZĘŚĆ II. Jaka jest Aglomeracja Opolska?	24
II.1. Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów	24
II.2. Delimitacja obszaru Aglomeracji Opolskiej	25
II.3. Analiza porównawcza	37
II.4. Świadomi swoich mocnych i słabych stron odnajdujemy szanse i niwelujemy zagrożenia – czynniki strategiczne SWOT	57
CZĘŚĆ III. Jaka będzie Aglomeracja Opolska ?	65
III.1. Razem możemy więcej – Jak to wykorzystamy? – rozstrzygnięcia strategiczne dla AO	65
III.1.1 Koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej	65
III.1.2 Wizja Aglomeracji Opolskiej w 2020 r.	69
III.1.3 Wyzwania Strategiczne – obszary współpracy	70
III.1.4 Cele strategiczne i projekty, które przyczynią się do realizacji celów	81
III.2. W jaki sposób zamierzamy osiągnąć założone cele? – Założenia do procesu wdrażania <i>Strategii rozwoju AO</i>	95
III.2.1 Podmioty wdrażające	95
III.2.2 Źródła finansowania	98
III.2.3 Tryb i zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji <i>Strategii</i>	101
III.2.4 Zasady aktualizacji	106
CZĘŚĆ IV. Udział społeczeństwa w tworzeniu <i>Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020</i>	107
IV.1. Opis udziału społeczeństwa w pracach nad diagnostyczną i postulatyczną częścią dokumentu	107

IV.2.	Analiza wyników ankiet internetowych	107
IV.3.	Analiza wywiadów eksperckich przeprowadzonych do części postulatywnej	107
CZĘŚĆ V.	Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.....	108
Załącznik 1 – Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów		109
I.	Charakterystyka zagospodarowania przestrzennego.....	109
II.	Mieszkańcy i kapitał społeczny Aglomeracji Opolskiej.....	118
III.	Gospodarka i rynek pracy.....	131
IV.	Edukacja i nauka	147
V.	Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego.....	155
VI.	Aktywny wypoczynek w AO.....	167
VII.	Środowisko	176
VIII.	Infrastruktura techniczna i transport	189
IX.	Atrakcyjność gmin AO	201

CZĘŚĆ I.

I.1. Wprowadzenie

Aglomeracja Opolska to silnie urbanizujący się obszar, gdzie rzeczywistość społeczna, gospodarcza i przestrzenna podlega ciągłym intensywnym przemianom. Pojawiają się nowe trendy demograficzne i społeczne, przekształceniu ulega gospodarka, środowisko przyrodnicze oraz krajobraz miast i urbanizujących się obszarów wiejskich. W szczególności widoczne w Aglomeracji Opolskiej procesy suburbanizacji mają kluczowy wpływ na postrzeganie Aglomeracji jako jednej struktury przestrzenno – funkcjonalnej, na którą składają się pojedyncze jednostki samorządowe. W dobie postępujących procesów globalizacji, wzrastającej konkurencji międzynarodowej miast i aglomeracji miejskich, rosnącej świadomości mieszkańców co do jakości życia, warunków pracy, zamieszkania i wypoczynku niezbędne jest zawiązanie ścisłej współpracy wszystkich podmiotów tworzących Aglomerację Opolską. Współpraca aglomeracyjna jest warunkiem koniecznym dla harmonijnego wielokierunkowego rozwoju Aglomeracji Opolskiej w perspektywie najbliższych lat.

Stojące przed Aglomeracją Opolską wyzwania rozwojowe wymagają określenia nowych zasad, reguł i planów działania samorządów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych. Prezentowana *Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej* pełni zatem funkcję planu działania w perspektywie 2020 roku, przyczyniając się do budowania spójności i konkurencyjności całego obszaru.

Gminy tworzące Aglomerację Opolską, będące w pełni świadome stojących przed nią wyzwań rozwojowych oraz identyfikujące się z ideą integracji aglomeracyjnej podjęły się wspólnej realizacji *Strategii rozwoju* na najbliższe lata. Prezentowany dokument strategiczny stanowi kontynuację woli intensyfikowania przez samorządy lokalne współpracy w ramach Aglomeracji Opolskiej, której wyrazem było podpisanie we wrześniu 2012 roku porozumienia ws. utworzenia Aglomeracji Opolskiej oraz powołanie 16 października 2013 roku Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej określa wspólną perspektywę rozwojową gmin z jej obszaru. Realizacja celów strategicznych zapewni poprawę spójności wewnętrznej i dostępności komunikacyjnej Aglomeracji, wpłynie na jej stały wzrost gospodarczy, poprawę świadczonych usług publicznych, w tym edukacyjnych, poprawę stanu środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym rozwoju obszarów wiejskich. Celem nadrzędnym zaplanowanych działań strategicznych jest zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju Aglomeracji oraz poprawa jakości życia jej mieszkańców.

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 to pierwszy tego typu dokument, posiadający charakter integracyjny dla gmin ją tworzących. Zawarte w nim kierunki rozwojowe wpisują się z jednej strony w realizowane już przez poszczególne jednostki działania, a z drugiej wyznaczają nową płaszczyznę współpracy, przy zachowaniu zasady samorządności jednostek terytorialnych. Strategia jest potwierdzeniem obranego wspólnego kierunku integracji międzygminnej przy jednoczesnym solidarnym współdziałaniu wszystkich najważniejszych podmiotów w ramach całej aglomeracji.

Prezentowany dokument składa się z pięciu części. W pierwszej wskazane zostały uwarunkowania krajowe oraz europejskie tworzenia aglomeracji miejskich oraz wykazana została spójność zapisów strategicznych z europejskimi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi. W części drugiej dokonana została diagnoza funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej, uwzględniająca najważniejsze czynniki rozwojowe. Podsumowaniem diagnozy jest analiza SWOT oraz wykonana delimitacja obszaru Aglomeracji Opolskiej.

Zasadniczą częścią Strategii jest rozdział III, posiadający charakter postulatywny. Określona została tu Wizja Rozwoju Aglomeracji Opolskiej oraz kluczowe wyzwania strategiczne w perspektywie najbliższych lat. Realizacja Wizji Aglomeracji Opolskiej możliwa będzie poprzez wyznaczone cele i projekty strategiczne, stanowiące odpowiedź na zdefiniowane wyzwania rozwojowe. Ponadto rozdział zawiera najważniejsze informacje o podmiotach wdrażających, źródłach finansowania oraz zasadach monitoringu i aktualizacji *Strategii*. Ostatnie dwa rozdziały dotyczą udziału społeczeństwa w tworzeniu *Strategii* (rozdział IV) oraz stanowią podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (rozdział V).

Realizację zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* podejmują się jednostki samorządu Aglomeracji Opolskiej: Opole, Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdzeszowice, Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczy, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Tułowice.

Wdrażanie założeń strategii spoczywać będzie przede wszystkim na samorządach tworzących Aglomerację, jednak pełne powodzenie jej realizacji wymagać będzie zaangażowania mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców, organizacji gospodarczych oraz innych podmiotów współpracujących w obszarze Aglomeracji.

1.2. Modele funkcjonowania aglomeracji w warunkach europejskich

Aglomeracje miejskie zarówno w Europie jak i w Polsce są zróżnicowane pod względem wielkości, struktury i form zarządzania. Stanowią one jednocześnie podstawowe ogniwa współczesnego rozwoju przestrzennego, społecznego i gospodarczego Europy. Cechuje je wysoki stopień zagospodarowania i silna koncentracja kluczowych działalności – w szczególności tych o znaczeniu ponadgminnym. Ich powstanie jest przede wszystkim wynikiem koncentracji i rozwoju zabudowy oraz występowania szeregu funkcji na terenie znaczenie wykraczającym poza granice administracyjne jednostek je tworzących. To właśnie obszary wielkomiejskie (aglomeracje miejskie) w największym stopniu uczestniczą w procesach rozwojowych, w tym w procesie globalizacji. Duże miasta i ich otoczenie są więc nie tylko miejscami generującymi wysoki poziom życia i zagospodarowania przestrzeni lecz także traktowane są jako centra zmian, oddziałujące na całe regiony.

Zgodnie z wieloma definicjami aglomeracja miejska to spójny przestrzennie obszar o specyficznych właściwościach, powstały, jako efekt toczącego się procesu koncentracji zabudowy. Swym zasięgiem obejmuje nie tylko miasto, ale także powiązany z nim obszar silnego oddziaływania. Przebiegające intensywnie procesy urbanizacyjne idą w parze z silnymi zjawiskami gospodarczymi, społecznymi, koncentracją wykwalifikowanej siły roboczej. Na terenie aglomeracji funkcjonują liczne instytucje administracyjne, finansowe, ośrodki naukowe, badawcze i dydaktyczne. Ważnym wyznacznikiem aglomeracji jest występowanie na jej terenie skoncentrowanej infrastruktury technicznej, węzłów komunikacyjnych oraz infrastruktury społecznej.

W warunkach europejskich, jak i polskich wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje aglomeracji miejskich:

1. Aglomeracje monocentryczne – najbardziej typowe aglomeracje, których ośrodkiem centralnym jest jedno duże miasto (zazwyczaj stolica regionu), wyróżniające się spośród innych jednostek osadniczych, wchodzących w jej skład wielkością, poziomem centralności i bogactwem funkcji,
2. Aglomeracje policentryczne – tworzone przez kilka ośrodków miejskich, często wysokiego poziomu centralności, otoczonych przez obszar zurbanizowany. Przykładem takich aglomeracji w Europie jest zagłębie Ruhry w Niemczech czy aglomeracja Randstad w Holandii. W Polsce przykładami tego typu aglomeracji jest górnośląska oraz trójmiejska.

Agglomeracji miejskich nie należy jednak utożsamiać z metropoliami oraz jeszcze szerzej traktowanymi obszarami metropolitalnymi. W warunkach europejskich metropolie to aglomeracje miejskie liczące powyżej 1 mln mieszkańców. Jednak nie liczba ludności jest zasadniczym wyznacznikiem w definiowaniu metropolii. Zasadniczo odgrywają one istotną pozycję w strukturze osadniczej kraju, stanowiąc centrum ekonomiczne, polityczne, kulturalne regionu lub państwa, z silnie rozwiniętą siecią połączeń transportowych, w tym przede

wszystkim połączeń międzynarodowych. Metropolie charakteryzują się przyciąganiem międzynarodowego kapitału inwestycyjnego, wykwalifikowanej siły roboczej a także są producentem szeregu towarów i usług na rynki zewnętrzne. Metropolie to kluczowe węzły - bieguny wzrostu całych regionów, odgrywające kluczową rolę w ich rozwoju społeczno-gospodarczym. Posiadają duży potencjał gospodarczy, rozwinięty sektor usług wyższego rzędu, znaczący potencjał innowacyjny w formie jednostek naukowych i badawczo - rozwojowych. Istotnym elementem charakteryzującym metropolie jest jej duże znaczenie w realizacji funkcji transportowych, w szczególności tych o znaczeniu globalnym. Metropolia charakteryzuje się dostępnością przestrzenną i jest centrum rozwoju systemu połączeń sieciowych. Otaczane są przez strefy podmiejskie o znacznym potencjale rozwoju gospodarczego.

Intensywnie przebiegające procesy suburbanizacji, będące konsekwencją rozwoju przestrzennego, coraz częściej występujące zjawisko rozlewania się miast (ang. urban sprawl) i wychodzenia poza granice administracyjne poszczególnych struktur miejskich, a także szczególna rola dużych miast w procesach globalizacji, to tylko najważniejsze zagadnienia mające wpływ na wzrost zainteresowania tematyką integracji samorządowej w ramach aglomeracji miejskich w Europie.

W kontekście tworzenia się przestrzennych struktur wielkomiejskich szczególnego znaczenia nabiera kwestia współpracy między jednostkami, wchodzącymi w skład danej aglomeracji. Efektywna współpraca w ramach aglomeracji miejskich ma bezpośrednie przełożenie na racjonalne zarządzanie obszarami zurbanizowanymi oraz lepsze wykorzystywanie posiadanych zasobów.

Struktury samorządowe niejednokrotnie nie są dostosowane do dynamicznie postępujących procesów suburbanizacji i wynikających z nich zmian przestrzenno - funkcjonalnych. W dobie silnego rozwoju aglomeracji miejskich pojedyncze jednostki podmiejskie często nie są w stanie realizować w sposób efektywny swoich zadań publicznych. Są albo zbyt małe albo zbyt mocno uzależnione funkcjonalnie w ramach aglomeracji. Fragmentaryzacja administracyjna występująca na obszarach aglomeracji powinna być rekompensowana przez sprawnie funkcjonujący proces integracji zarządzania jej sprawami. Doświadczenia krajów Europy zachodniej pokazują, iż problemy rozwojowe miast centralnych oraz jednostek podmiejskich, a także bieżącą realizację ich najważniejszych zadań należy rozpatrywać w ujęciu całych aglomeracji miejskich. Konsekwencją tego jest wypracowanie różnych modeli ustrojowych, gwarantujących skuteczność działań samorządowych.

W większości krajów europejskich, w tym w Polsce, współpraca między poszczególnymi szczeblami administracyjnymi jest koniecznością, zauważaną w szczególności w obszarach aglomeracyjnych czy metropolitalnych. Istniejące formy współpracy międzygminnej regulowane są z jednej strony przez odgórne regulacje wewnątrzkrajowe, a z drugiej są wynikiem oddolnych, nieformalnych inicjatyw samorządowych.

Struktury podziału administracyjnego mają bardzo istotne znaczenie w występowaniu i przebiegu szeregu powiązań funkcjonalno - przestrzennych w aglomeracjach miejskich. Mają też wpływ na wybór form współpracy, ich trwałości i perspektywicznych szans

rozwojowych. Występujące w Europie modele kooperacji samorządowej w obszarach aglomeracji miejskich przybierają różne formy, opierając się niejednokrotnie na odmiennych regulacjach prawnych. Zasadniczo współpraca w ramach aglomeracji miejskich w Europie przebiegać może na podstawie wskazanych poniżej form (Kaczmarek, Miłkuła 2007):

1. Zmiana istniejących już struktur administracyjnych na obszarze aglomeracji. Jest to najbardziej zaawansowana forma integracji interkomunalnej, występująca najczęściej na etapie reform administracyjnych w Europie na poziomie gminnym i regionalnym. Tej formie integracji towarzyszy znaczny opór gmin podmiejskich, obawiających się utraty swojej autonomii poprzez wchłonięcie przez większe struktury powoduje. Jest ona mało efektywnym instrumentem współpracy. W tym przypadku w grę wchodzi również aspekty wpływów i aspiracji politycznych poszczególnych jednostek, które w wyniku zmian administracyjnych miałyby przekazać część swoich kompetencji i zadań do realizacji jednostce wyższego rzędu, w tym wypadku jednostce aglomeracyjnej (metropolitalnej). Stworzone ponad dotychczas funkcjonującym podziałem administracyjnym nowy szczebel administracyjny, stanowiący formę samorządu metropolitalnego zazwyczaj dotyczy drugiego szczebla podziału – pomiędzy gminnym a powiatowym. Nazywany bywa na gruncie europejskim powiatem metropolitalnym, który w Europie funkcjonował w latach 80' w Anglii, a także w dużo mniejszym zakresie we Włoszech, Holandii i Niemczech. W przypadku tej mocno sformalizowanej współpracy pojawiającymi się problemami jest kwestia podziału kompetencji między poszczególne szczeble administracyjne, podziału zadań, a przede wszystkim sama forma sprawowania władzy i podział środków finansowych na realizację swoich wspólnych zadań.
2. Działania opierające się na różnego rodzaju formach prawnych tj. związki publicznoprawne, obligatoryjne związki komunalne, fakultatywne związki komunalne, porozumienia, stowarzyszenia oraz związki cywilnoprawne. Zakres zadań tego typu form zależny jest od praw i kompetencji jednostek go tworzących. Związki międzygminne to powszechnie występująca forma współpracy w ramach aglomeracji miejskich zarówno w Europie jak i w Polsce. W Niemczech przybiera formę związków regionów (Regionalverband), związków celowych (Zweckverband), związków gminnych (Gemeindeverbände) realizujących zadania, do których zostały powołane. Związki metropolitalne są reprezentowane przez przedstawicieli jednostek wchodzących w jej skład a w przeciwieństwie do nich realizują tylko te zadania, do których uzyskały uprawnienia. Mniej sformalizowaną formą współpracy są różnego rodzaju stowarzyszenia, stanowiąc jedynie uzupełnienie dla działań gminy. Najczęściej realizowanymi działaniami stowarzyszeń jest promocja gmin, wspieranie wspólnych działań i wspieranie idei współpracy.
3. Różnego rodzaju międzyterytorialne porozumienia, nie bazujące na żadnych formach osobowości prawnej. Należą do nich najczęściej porozumienia, na podstawie których możliwe jest przekazanie wykonania realizacji pewnych zadań innej współpracującej jednostce. Porozumienia gminne posiadają luźny charakter o cechach partnerskich

i całkowicie dobrowolnych. W celu wykonywania określonych zadań na podstawie porozumienia nie tworzy się jak w przypadku dwóch poprzednio wskazanych form odrębnych struktur zarządczych – organów władzy. Współpraca opiera się najczęściej na zapisach umów.

Występujące w krajach europejskich przykłady integracji aglomeracyjnej przybierają z jednej strony formę działań odgórnych (top down), narzucanych przez władze na poziomie krajowym lub regionalnym w formie regulacji ustawowych oraz działań oddolnych (bottom up), mających przeważnie charakter dobrowolny. W Europie istnieje obecnie szereg odmiennych przykładów funkcjonowania aglomeracji miejskich, od tych bardziej formalnych, których integracja przebiegała w sposób odgórny, po obszary opierające swoją współpracę na działaniach oddolnych. Należy jednak zauważyć, iż obydwie formy integracji w warunkach europejskich występują zazwyczaj łącznie. Proces integracji przebiega zarówno na podstawie działań odgórnych jak i oddolnych, co stanowi pewnego rodzaju kompromis reform metropolitalnych zarówno ze strony władz centralnych jak i samorządów lokalnych.

Ciekawymi przykładami integracji międzygminnej w ramach struktur aglomeracyjnych są opisane poniżej obszary Hanoweru, Stuttgartu, Lille oraz Helsinek. Zastosowane w tych aglomeracjach rozwiązania organizacyjno – prawne stanowią mogą bazę dobrych praktyk dla rozwijającej się działalności samorządów w Polsce w zakresie budowania współpracy międzygminnej.

Hanower

Wyjątkowo bogate doświadczenia w zakresie integracji aglomeracyjnej posiadają Niemcy, gdzie z uwagi na federalny charakter kraju występuje duża różnorodność stosowanych rozwiązań. Aglomeracje miejskie w Niemczech w przeciwieństwie do krajów unitarnych nie są traktowane jednakowo w skali całego kraju tylko posiadają zróżnicowaną pozycję w ramach poszczególnych Landów.

Wyjątkowym przykładem jest Region Hanower, zmieniający przez ostatnie dziesięciolecia formę funkcjonowania integracji aglomeracyjnej z modelu „odgórnego” w kierunku działań „oddolnych”. W latach 70 współpraca miasta Hanower z gminami ościennymi przybierała formę związku planistycznego, gdzie głównym narzędziem kreowania i koordynacji polityki przestrzennej był plan przestrzennego zagospodarowania obszaru metropolitalnego, który posiadał moc prawa powszechnie obowiązującego. Z biegiem lat związek zyskał również kompetencje z zakresu realizacji polityki transportowej na obszarze aglomeracji. W roku 1980 nastąpiło przemianowanie Związku Obszaru Wielkiego Hanoweru w Związek Celowy Wielkiego Hanoweru, który od tej pory tworzony był przez miasto Hanower oraz powiat ziemski Hanoweru. Cel działalności Związku dotyczył przede wszystkim organizacji wspólnego transportu zbiorowego.

Ostatnia reforma doprowadziła w 2000 roku do stworzenia Regionu Hanoweru, z bezpośrednio wybieranymi władzami, realizującego wszystkie działania polityczne i administracyjne w obszarze aglomeracji. Likwidacji uległ Związek Komunalny, lecz sam region zachował określony wcześniej zakres przestrzenny. Organem związku pozostało zgromadzenie

z 84 wybieranymi w sposób bezpośredni członkami a także zarząd oraz prezydent regionu, również wybierany w wyborach bezpośrednich.

Przykład Hanoweru, często stanowi wzór dla kształtujących się polskich aglomeracji miejskich. Cechują go częste zmiany form organizacyjnych i ich duża elastyczność, związana ze zmieniającym się otoczeniem.

Stuttgart

Agglomeracja Stuttgartu stanowi przykład integracji, bazującej na wieloletniej tradycji i doświadczeniu w intensywnej kooperacji wielkomiejskiej dużego miasta i okolicznych gmin. Rozwijane przez lata modele zarządzania obszarem aglomeracji Stuttgartu doprowadziły do stworzenia rozbudowanej, mocno sformalizowanej i zinstytucjonalizowanej struktury, która obok Hanoweru wymieniana jest często jako wzorzec dla powstających aglomeracji w Polsce.

Podstawę instytucjonalną obszaru metropolitalnego Stuttgartu stanowi Związek Regionu Stuttgartu (Verband Region Stuttgart), pełniący funkcje polityczne oraz organizacyjne w regionie. Związek powstał w 1994 roku z przekształcenia funkcjonującego już od 1974 roku związku planistycznego – Regionalnego Związku Środkowego Neckaru (Regionalverbands Mittlerer Neckar). Organem stanowiącym jest zgromadzenie regionalne (Regionalversammlung), liczącego 93 przedstawicieli (radnych), wybieranych w bezpośrednich wyborach na okres 5 lat. Na czele związku stoi przewodniczący (będący organem politycznym), wybierany przez zgromadzenie regionalne również na 5-letnią kadencję. Organem wykonawczym w strukturze Związku Regionu Stuttgartu jest natomiast dyrektor regionalny (Regionaldirektor), który wybierany jest przez zgromadzenie regionalne na 8-letnią kadencję. Do jego zadań należy przede wszystkim koordynowanie i wdrażanie decyzji zgromadzenia regionalnego.

Głównym zadaniem związku jest przede wszystkim wspieranie rozwoju gospodarczego regionu na zasadach ścisłej współpracy międzygminnej. Zadaniami obowiązkowymi są: regionalne i miejscowe planowanie przestrzenne, planowane komunikacyjne, organizacja transportu publicznego, gospodarka odpadami oraz działania z zakresu marketingu turystycznego i promocji. Do zadań fakultatywnych należą natomiast: inicjatywy kulturalne, sportowe i kongresowe oraz organizacja targów wystawienniczych. Związek Regionu Stuttgartu swoje kluczowe zadania o charakterze aglomeracyjnym wykonuje poprzez tworzone spółki celowe, których jest udziałowcem w sposób bezpośredni lub pośredni.

Lille

We Francji początki integracji międzygminnej sięgają końca XIX wieku, gdzie po raz pierwszy nastąpiła w formie syndykatów gmin. Pełniły one rolę podobną do współcześnie funkcjonujących związków gmin, posiadały oddzielną osobowość prawną zapewniając przez to skuteczną realizację zadań publicznych. Obecnie współpraca międzygminna w obszarach aglomeracyjnych we Francji jest również bardzo bogata i przybierała na przestrzeni lat wiele form, do których zaliczyć należy m.in. związki miejskie, dystrykty miejskie, wspólnoty miejskie czy także związki aglomeracyjne.

Organizacja administracji publicznej we Francji charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem, przez co dużą popularnością formą współpracy są liczne związki międzygminne. Dla aglomeracji miejskich o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców przewidzianą formą współpracy upraszczającą struktury zarządzania jest wspólnota miejska (Communauté Urbaine). Realizują one zarówno zadania obowiązkowe jak i opcjonalne. Powstanie wspólnoty miejskiej wiąże się z przejściem przez nią od gmin prawa pobierania podatku od osób prawnych. Wspólnoty dysponują zwykle znaczącym budżetem co jest wynikiem przejmowania przez nie kolejnych kompetencji, których realizacja współfinansowania jest z budżetu państwa. Uczestnictwo we wspólnocie jest obowiązkowe dla gmin obszaru metropolitalnego. Do tej pory we Francji powołano 15 wspólnot miejskich.

Interesującym przykładem aglomeracji o charakterze trans granicznym jest policentryczna aglomeracja Lille, wykazująca cechy konurbacji. Jej funkcjonowanie wynika ściśle z ustalonych rozwiązań na poziomie krajowym. Aglomeracja Lille funkcjonuje w ramach kilkuszczelowej struktury administracyjnej. Zadania realizowane są poprzez Wspólnotę Miejską Lille Metropole obejmującą francuską część konurbacji. Wspólnota Miejska Lille Metropole (Lille Metropole Communauté Urbaine) została powołana w 1966 roku, co sprawia, że jest jednym z najstarszych obszarów metropolitalnych Europy o zintegrowanej strukturze zarządzania. Wspólnota działa na zasadzie organizacji publicznej zajmującej się współpracą międzygminną, o własnym budżecie. Została ona powołana w celu wspierania działalności gmin, a w szczególności dla zapewnienia odpowiedniej struktury i harmonijnego rozwoju konurbacji poprzez tworzenie sieci instytucji publicznych i usług. Do zadań własnych aglomeracji należy planowanie przestrzenne, zarządzanie przestrzeniami publicznymi, gospodarka nieruchomościami, gospodarka odpadami i gospodarka wodna, polityka transportowa i infrastruktura drogowa, polityka mieszkaniowa, polityka środowiskowa oraz polityka edukacyjna, kulturalna i sportowa. Pozostałe zadania obejmują regenerację i rewitalizację miast, wspieranie rozwoju gospodarczego oraz wzmacnianie spójności i podnoszenie jakości życia mieszkańców. Z uwagi na położenie geograficzne wiele zadań realizowanych jest w układzie transgranicznym.

Helsinki

W aglomeracji helsińskiej współpraca międzygminna realizowana jest przede wszystkim dzięki oddolnym inicjatywom gmin wchodzących w jej skład a także są wynikiem współpracy innych organizacji publicznych i społecznych. Współpraca międzygminna w Helsinkach funkcjonuje już od lat 70. XX wieku. Dotychczasowe partnerstwa koncentrowały się głównie wokół problemów usług publicznych a z biegiem czasu przeniosły się na płaszczyznę współpracy regionalnej w zakresie rozwoju gospodarczego oraz promocji. Współpraca gmin w ramach aglomeracji helsińskiej nastawiona jest przede wszystkim na budowanie i utrzymanie wysokiej pozycji konkurencyjnej Helsinek na arenie międzynarodowej. Już w latach 70 powołana została przez cztery największe gminy Rada Współpracy Obszaru Metropolitalnego Helsinek, która szybko zamieniła się w związek, który umocowany został prawnie poprzez stosowną ustawę rządową.

Zadaniami podstawowymi Związku jest przede wszystkim zarządzanie transportem publicznym i gospodarką odpadami, a także realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska, zwłaszcza monitoring jakości powietrza. Poza obsługą czterech gmin tworzących aglomerację, z usług związku korzystają również sąsiednie gminy nie zrzeszone w ramach struktur aglomeracyjnych.

Wenecja

Przykładem aglomeracji miejskiej, w której koordynacja zarządzania przebiega również na zasadach oddolnych jest włoska Wenecja. W ramach współpracy jednostek samorządu terytorialnego, mającej charakter horyzontalny wypracowano rozwiązania dotyczące przede wszystkim gospodarki wodno-ściekowej. Powołany w 2007 roku związek VERITAS (Veneziana Energia Risorse Idriche Territorio Ambiente Servizi) jest obecnie przykładem swego rodzaju centrum usług wspólnych dla 25 gmin północnych Włoch, dzięki któremu samorządowe administracje lokalne odnoszą wymierne korzyści finansowe. Współpraca w obszarze aglomeracji weneckiej była możliwa wraz z wypracowaniem wspólnego porozumienia, co do wspólnych celów jednostek ją tworzących oraz zagadnień uspołecznienia problematyki aglomeracyjnej. Tego typu inicjatywy coraz częściej tworzone są również w Polsce m.in. w zakresie wspólnego zakupu energii elektrycznej czy realizacji programów gospodarki odpadami i wodno – ściekowej.

Jak wskazują europejskie przykłady w zakresie integracji aglomeracyjnej forma i wybór obszarów współpracy w ramach aglomeracji miejskich uzależniony jest w dużej mierze od aspektu przestrzennego. To właśnie kwestie odległości pomiędzy poszczególnymi jednostkami determinują skalę i intensywność współpracy. Ma to szczególne znaczenie w realizacji wspólnych projektów o charakterze infrastrukturalnym m.in. z zakresu gospodarki komunalnej, infrastruktury technicznej. Formy współpracy narzucone jednostkom lokalnym odgórnie, na podstawie regulacji krajowych nie spotykają się jednak z powszechną akceptacją i są traktowane jako forma ingerencji w autonomiczność gmin.

Europejskie doświadczenia w zakresie integracji aglomeracyjnej wskazują, iż najczęściej obieraną formą współpracy terytorialnej są związki i stowarzyszenia, które nie ingerują w strukturę zastanego podziału administracyjnego danego terenu. Współpraca ta ma charakter dobrowolny, stanowiąc uzupełnienie dla sztywnych, funkcjonujących już form kooperacji.

1.3. Uwarunkowania prawne tworzenia aglomeracji w Polsce

Obecnie w Polsce nie występuje jednolita i zintegrowana polityka miejska, realizowana na poziomie centralnym. Także w kontekście tworzenia aglomeracji miejskich, czyli w procesie wymagającym intensywnej współpracy władz na wszystkich szczeblach administracji publicznej – od poziomu rządowego, przez regionalny aż po poziom lokalny brak jest spójnej strategii nastawionej na regulację mechanizmów zarządzania w obszarach wielkomiejskich.

Mimo toczącej się od wielu lat w kręgach rządowych oraz samorządowych dyskusji na temat wspierania integracji międzygminnej w aglomeracjach miejskich brakuje nadal nowoczesnych rozwiązań prawnych w tym zakresie. Wobec braku centralnych wytycznych, dotyczących tworzenia aglomeracji miejskich współpraca samorządów w tym zakresie przebiega zasadniczo w oparciu o ogólne regulacje prawne dotyczące samorządu terytorialnego, które mimo wszystko nie zawsze uwzględniają specyfikę obszarów silnie zurbanizowanych.

Podstawą prawną w kreowaniu współpracy w aglomeracjach miejskich jest obecnie ustawodawstwo w zakresie planowania metropolitalnego oraz współpracy jednostek samorządu lokalnego. Różnego typu zapisy i rozstrzygnięcia w zakresie aglomeracji miejskich zawarte są w ustawach dotyczących m.in. rozwoju regionalnego i gospodarczego, w strategii rozwoju kraju i strategiach sektorowych oraz w programach operacyjnych, w koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, a także w programach zawierających zadania rządowe. Dość enigmatycznie aglomeracje miejskie traktuje również ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku, wskazując jedynie na potrzebę opracowywania na poziomie województw planów zagospodarowania przestrzennego na bliżej niezastrzeżonych obszarach metropolitalnych. Istotny jest fakt dostrzeżenia specyfiki procesów rozwojowych występujących wokół dużych miast, jednak próba regulacji zjawisk w aglomeracjach miejskich zarysowana została bardzo ogólnie. Brakuje szczegółowych wytycznych niezbędnych do efektywnego wykorzystania instrumentów planistycznych w aglomeracjach miejskich.

Do tej pory nie zostały wypracowane w Polsce skuteczne narzędzia w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego w kreowaniu i realizacji polityki rozwoju w aglomeracjach miejskich. Sytuacja ta ulega jednak stopniowej poprawie, co jest m.in. konsekwencją realizowanej polityki Unii Europejskiej, nastawionej na wspieranie obszarów wielkomiejskich tzw. „biegunów wzrostu”. Coraz częściej pojawiają się także dobre przykłady współpracy międzygminnej w różnych aglomeracjach miejskich w kraju.

Aktualnie współpraca jednostek samorządu terytorialnego w aglomeracjach miejskich opiera się głównie na zapisach ustawy o samorządzie gminnym, na mocy której możliwe jest nawiązanie ścisłej współpracy w trzech zasadniczych formach. Zaliczają się do nich:

1. „Celowe” związki międzygminne (komunalne),
2. Porozumienia komunalne,
3. Stowarzyszenia gmin.

Zakres podmiotowy poszczególnych form współpracy jest zróżnicowany i mimo pewnych specyficznych ograniczeń stwarza możliwości dla inicjowania i kreowania współpracy w obszarach aglomeracji miejskich w Polsce. Mimo niewielkich korzystnych zmian dotyczących m.in. umożliwienia tworzenia stowarzyszeń gminno – powiatowych to w zasadniczych obszarach m.in. dotyczących powoływania związków między tymi szczeblami administracji i realizacji przez nie wspólnych projektów o zasięgu aglomeracyjnym regulacje prawne nie uległy w ostatnich latach zmianom.

Samorządy terytorialne w Polsce w celu budowania płaszczyzny współpracy z innymi podmiotami wykorzystują ponadto inne dostępne możliwości prawno - organizacyjne. Na podstawie zapisów ustaw szczegółowych dopuszczalne jest również tworzenie następujących form współpracy tj:

- Spółki prawa handlowego,
- Lokalne organizacje turystyczne,
- Lokalne grupy działania (w formie stowarzyszeń lub fundacji),
- Konsorcja,
- Kłustry,
- Sieci współpracy,

Tabela 1. Formy współpracy jednostek samorządu terytorialnego w Polsce

	Samorząd gminny	Samorząd powiatowy	Samorząd wojewódzki
Samorząd gminny	1. Związek międzygminny 2. Porozumienie komunalne 3. Stowarzyszenie 4. Spółka prawa handlowego 5. Lokalna grupa działania 6. Lokalna organizacja turystyczna	1. Porozumienie z gminą 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego 4. Lokalna grupa działania 5. Lokalna organizacja turystyczna	1. Porozumienie ws. powierzenia zadań publicznych JST z obszaru województwa 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego
Samorząd powiatowy		1. Związek międzypowiatowy 2. Porozumienie międzypowiatowe 3. Stowarzyszenie 4. Spółka prawa handlowego 5. Lokalna grupa działania 6. Lokalna organizacja turystyczna	1. Porozumienie ws. powierzenia zadań publicznych JST z obszaru województwa 2. Stowarzyszenie 3. Spółka prawa handlowego
Samorząd wojewódzki			1. Stowarzyszenie 2. Spółka prawa handlowego

Źródło: Współpraca JST w Polsce. Stan i potrzeby (2013)

Związki komunalne

Związki komunalne mogą być tworzone w celu wspólnego wykonywania zadań publicznych, ale tylko przez jednostki tego samego szczebla administracyjnego. Obowiązujące przepisy nie stwarzają możliwości tworzenia związków mieszanych, w szczególności powiatowo – gminnych, co z uwagi na specyfikę podziału administracyjnego w Polsce stanowi znaczące ograniczenie w realizacji części projektów o charakterze aglomeracyjnym. Związek międzygminny jest strukturą współpracy dobrowolnej o charakterze typowo zadaniowym. Odpowiedzialny jest za realizację zadań publicznych w ramach wyodrębnionej pod względem organizacyjnym, prawnym i finansowym struktury. Związek koncentruje się jedynie na realizacji powierzonych mu przez jego organizatorów zadań a w przeciwieństwie do gmin go tworzących nie jest obciążony szerokim katalogiem zadań, wynikających z ustaw szczegółowych. Przeniesienie na związek pewnych zadań publicznych wiąże się również z przeniesieniem praw i obowiązków za ich realizację. Przekazane przez gminę zadania stają się zadaniami własnymi związku ze wszystkimi zwanymi z tym konsekwencjami.

Podstawową zaletą tej formy współpracy jest przysługująca mu osobowość prawna, umożliwiającą podejmowanie czynności zarówno w sferze prawa cywilnego jak i publicznego. Związek tworzony może być przez minimalnie dwie jednostki, które nie muszą sąsiadować ze sobą bezpośrednio. Nie istnieją również ograniczenia co do możliwości uczestnictwa jednej jednostki w więcej niż w jednym związku. Ważną zaletą tej formy współpracy jest posiadanie przez związek własnych organów, które gwarantują realny udział przedstawicieli wszystkich członków w podejmowaniu decyzji i rozstrzygnięć. Ponadto związek realizuje własną, niezależną od gmin gospodarkę finansową, stosując się ściśle do przepisów zawartych w ustawie o finansach publicznych.

Funkcjonujące w Polsce związki komunalne najczęściej realizują zadania z zakresu: ochrony środowiska, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-kanalizacyjnej i ściekowej, turystyki i promocji turystycznej, transportu publicznego, rozwoju gospodarczego, edukacji i kultury. W przeważającym stopniu przedmiotem działalności funkcjonujących związków w Polsce są kwestie infrastruktury technicznej, gospodarki odpadami i wodno – ściekowej.

Porozumienia administracyjne

Porozumienia międzygminne stanowią szeroko wykorzystywaną formę współpracy administracji publicznej w Polsce. Zawijywane mogą być zarówno między jednostkami samorządu terytorialnego a organami administracji rządowej. W zakresie współpracy międzygminnej wyróżnia się porozumienia celowe oraz zadaniowe. Przedmiotem porozumień jest podobnie jak w przypadku związku realizacja zadań publicznych, będących w kompletacjach samorządu.

Zasadniczym celem zawarcia porozumienia między gminami jest przeniesienie wykonania zadania na inną jednostkę samorządową, niż ta do której pierwotnie należała realizacja określonego zadania. Zawarcie porozumienia powoduje jedynie zmianę podmiotową sposobu realizacji zadania. Powierzone zadanie pozostaje nadal zadaniem własnym gminy powierzającej je innej jednostce. Porozumienia mają charakter dobrowolny

a gminy mają pełną autonomiczność co określenia zadań, zakresu porozumienia, wyboru partnerów i czasu jego trwania. Możliwe jest zawieranie porozumień gminy z gminą, powiatem oraz województwem. W tym celu nie ma potrzeby tworzenia nowych struktur organizacyjnych tj. odrębnej osoby prawnej.

Z uwagi na powierzenie do wykonania określonych zadań innemu podmiotowi, w przeciwieństwie do związków komunalnych porozumienie nie stanowi areny dla politycznych strąć i nie implikuje konieczności poszukiwania zgodności stanowisk jej uczestników w trakcie realizacji tychże zadań.

Dziedzinami stanowiącymi najczęściej przedmiot porozumień międzygminnych są zadania z zakresu organizacji transport publicznego, edukacji, pomocy społecznej, kultury, gospodarki odpadami czy gospodarki wodno – ściekowej.

Stowarzyszenia lokalne

Stowarzyszenie to powszechna forma zrzeszania się jednostek samorządu terytorialnego, która wynika bezpośrednio z zapisów Konstytucji RP. Obecnie przepisy prawa dopuszczają możliwość tworzenia stowarzyszeń przez każdą jednostkę samorządową. Powoływane stowarzyszenia mogą mieć charakter horyzontalny (stowarzyszenia tworzone między jednostkami tego samego szczebla administracyjnego) oraz wertykalnym (tworzone przez jednostki różnych szczebli administracyjnych). Stowarzyszenia mogą być tworzone przez co najmniej 3 jednostki samorządowe różnych poziomów administracji. W momencie wpisania stowarzyszenia do Krajowego Rejestru Sądowego uzyskuje ono osobowość prawną, stanowiąc odrębny od tworzących go jednostek podmiot prawa.

Stowarzyszenie lokalne jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Jego powołanie służy przede wszystkim wspólnej reprezentacji interesów jednostek go tworzących w różnych obszarach życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Stowarzyszenia mogą prowadzić ponadto działalność gospodarczą, przy czym dochód pochodzący z danej działalności służyć musi realizacji celów statutowych.

Szczególną formą stowarzyszeń jednostek samorządowych są stowarzyszenia metropolitalne (aglomeracyjne). Obecnie funkcjonuje w Polsce 8 tego typu stowarzyszeń w największych aglomeracjach miejskich tj: Szczecińskiej, Gdańskiej, Poznańskiej, Rzeszowskiej, Opolskiej, Zielonogórskiej, Olsztyńskiej oraz Wrocławskiej.

Zasadniczymi obszarami współpracy stowarzyszeń lokalnych są działania z zakresu wspierania rozwoju społeczno – gospodarczego, reprezentowania interesów członków stowarzyszenia, wspieranie idei samorządności, inicjowanie współpracy międzygminnej, działania z zakresu ochrony środowiska, rozwoju turystyki, promocji oraz kultury.

Współpraca samorządów lokalnych poza wyżej wymienionymi formami możliwa jest także w ramach zawierania umów bilateralnych i wielostronnych. Występują również tzw. nieformalne sieci metropolitalne (aglomeracyjne), których przykładem są Aglomeracja Kalisko – Ostrowska oraz Aglomeracja Wałbrzyska.

Skuteczna integracja samorządów lokalnych w ramach aglomeracji miejskich mimo licznych możliwości prawnie – organizacyjnych napotyka także na wiele ograniczeń,

związanych z niedoskonałościami poszczególnych form integracji. Szansą na minimalizację tych ograniczeń może być wprowadzenie jednolitych, ogólnokrajowych regulacji ustawowych w zakresie tworzenia i funkcjonowania aglomeracji miejskich w Polsce.

W dobie intensywnie prowadzonej dyskusji nad przyszłością aglomeracji miejskich w Polsce istotny wydaje się pomysł powołania zespołów współpracy terytorialnej, który zawarty jest w Prezydenckim projekcie ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw (druk sejmowy nr 1699) z 30 sierpnia 2013 r. Zakłada on m.in. dobrowolne tworzenie sieci formalnej współpracy w aglomeracjach w elastycznych ramach ustawowych, dających znaczne możliwości dostosowania modelu współpracy do lokalnych potrzeb i uwarunkowań. Byłaby to pośrednia forma między związkiem komunalnym a słabszą formą jaką jest stowarzyszenie.

Jednakże jak wskazuje praktyka współpracy międzygminnej w Polsce i działania rządowe w tym zakresie, w dobie braku ogólnokrajowych regulacji ustawowych w tworzeniu aglomeracji miejskich przyszła współpraca najprawdopodobniej bazować będzie na oddolnych, dobrowolnych inicjatywnych. Kierunki i dynamika zarządzania w aglomeracjach miejskich w Polsce będzie zatem uzależniona przede wszystkim od aktywności władz samorządowych w tworzeniu poszczególnych płaszczyzn współpracy.

Ułatwienie zasad współpracy jednostek tworzących aglomeracje miejskie powinno iść w kierunku zwiększania elastyczności w realizacji wspólnych działań i przyczynić się do zapewnienia ich wysokiej efektywności. Nabiera to szczególnego znaczenia w dobie odejścia od hierarchicznego zarządzania publicznego.

I.4. Spójność *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym

„Coraz bardziej potrzebujemy całościowych strategii i skoordynowanych działań ze strony wszystkich instytucji i osób zaangażowanych w proces rozwoju miejskiego. Strategii, które wykraczałyby poza granice miast. Władze publiczne na każdym szczeblu – lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim – ponoszą odpowiedzialność za przyszłość naszych miast. Aby wszystkie te szczeble działały w sposób efektywny, musimy poprawić koordynację obszarów polityki sektorowej i rozwinąć nowe poczucie odpowiedzialności za politykę zintegrowanego rozwoju miejskiego”

(Karta Lipska, 2007)

W ramach procesu opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* wykazana została spójność zapisów strategicznych z dokumentami wyższego rzędu, do których za zaliczyć należy:

- *Strategię Unii Europejskiej – Europa 2020,*
- *Strategię Rozwoju Kraju - Polska 2030*
- *Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju 2020*
- *Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020*
- *Umowę Partnerstwa*
- *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej*
- *Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020*
- *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego*

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej wpisuje się określone cele i priorytety rozwojowe wskazane w dokumentach strategicznych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i wojewódzkim.

Tabela 2. Spójność Strategii Rozwoju Aglomeracji Opolskiej do roku 2020 z dokumentami strategicznymi poziomu unijnego, krajowego i regionalnego.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014 - 2020					
Cele strategiczne	Cel 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	Cel 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	Cel 3 Wysoka jakość edukacji	Cel 4 Ochrona środowiska	Cel 5 Rozwój obszarów wiejskich
Strategia Europa 2020					
Priorytety		I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji			
	II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej				
		III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną			
Inicjatywy przewodnie	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Unia Innowacji		Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Nie dotyczy
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Europejska agenda cyfrowa	Młodzież w drodze		
		Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia		
		Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia			
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030					
Trzecia Fala Nowoczesności					
Obszary strategiczne	II. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski	I. Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki			II. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski
Cele strategiczne	Rozwój regionalny	Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna	Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna	Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Rozwój regionalny
	Transport	Kapitał ludzki	Polska cyfrowa		
			Kapitał ludzki		

Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014 - 2020					
Cele strategiczne	Cel 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	Cel 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	Cel 3 Wysoka jakość edukacji	Cel 4 Ochrona środowiska	Cel 5 Rozwój obszarów wiejskich
Strategia Rozwoju Kraju 2020: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo					
Obszar strategiczny	II. Konkurencyjna gospodarka				III. Spójność społeczna i terytorialna
			III. Spójność społeczna i terytorialna		
Cele strategiczne	II. 7. Zwiększenie efektywności transportu	II. 1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej	II. 4. Rozwój Kapitału Ludzkiego	II. 6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
		II. 2. Wzrost wydajności gospodarki	II. 5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych		
		II. 3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki	III. 1. Integracja społeczna		III. 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
		II. 5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych	III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych		
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie					
Cele polityki regionalnej	1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów			1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów
	2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych				2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych
Kierunki działań	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	

Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014 - 2020					
Cele strategiczne	Cel 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	Cel 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	Cel 3 Wysoka jakość edukacji	Cel 4 Ochrona środowiska	Cel 5 Rozwój obszarów wiejskich
	1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe		2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
	2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym			
		2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe			
Umowa Partnerstwa					
Cele główne	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej
	2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej		2. Poprawa spójności społecznej i terytorialnej		
Priorytetowe obszary wsparcia	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	Otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Spójność społeczna i aktywność zawodowa
	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Nowoczesna infrastruktura sieciowa	Spójność społeczna i aktywność zawodowa	Środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami	
		Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia	Infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia		

Strategia Rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014 - 2020					
Cele strategiczne	Cel 1 Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej	Cel 2 Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej	Cel 3 Wysoka jakość edukacji	Cel 4 Ochrona środowiska	Cel 5 Rozwój obszarów wiejskich
Projekt Założeń Krajowej Polityki Miejskiej					
Cele szczegółowe	1. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia				Nie dotyczy
	2. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu				
	Nie dotyczy	3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich			Nie dotyczy
	4. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji				
	5. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych				Nie dotyczy
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020					
Cele strategiczne	8. Konkurencyjna aglomeracja opolska				
	6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług	3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna	7. Wysoka jakość środowiska	7. Wysoka jakość środowiska
		4. Dynamiczne przedsiębiorstwa			
		5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna			10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie
		9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu			
Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020					
Osie priorytetowe	VII.2.A.1. Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców	I.2.A.1. Innowacje w gospodarce	X.2.A.1. Wysoka jakość edukacji	IV.2.A.1. Gospodarka niskoemisyjna	VI.2.A.1 Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego
		II.2.A.1. E-opolskie			
	IV.2.A.1. Gospodarka niskoemisyjna	VI.2.A.1. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego	XI.2.A.1. Inwestycje w infrastrukturę społeczną	V.2.A.1. Zapobieganie zagrożeniom	
		VIII.2.A.1 Konkurencyjny rynek pracy		VI.2.A.1. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego	

CZĘŚĆ II. Jaka jest Aglomeracja Opolska?

II.1. Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów

Z uwagi na swoją obszerność materiał ten został zamieszczony w formie załącznika na końcu dokumentu – *Załącznik 1 – Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów.*

II.2. Delimitacja obszaru Aglomeracji Opolskiej

Wstęp

Jedną z kluczowych analiz, które należy wykonać w ramach *Strategii Aglomeracji* jest wyznaczenie właściwego zasięgu Aglomeracji. Przez zasięg Aglomeracji można rozumieć obszar geograficzno-administracyjny, którego centrum stanowi miasto o funkcjach aglomeracyjnych, a obszary je otaczające tworzą z nim silne powiązania o charakterze funkcjonalnym. W takiej rzeczywistości społeczno-gospodarczej i przestrzennej zaczynają zanikać różnice pomiędzy ośrodkiem centralnym, a otaczającymi go obszarami – gminami: wyrównuje się poziom urbanizacji, dostępność do infrastruktury technicznej i do innych usług publicznych, obszary rolnicze zagospodarowywane są pod funkcje mieszkaniowe lub funkcje gospodarcze o charakterze pozarolniczym. Przejawem istnienia aglomeracji są także przepływy ludności. Mieszkańcy suburbii miasta aglomeracyjnego codziennie przemieszczają się do ośrodka centralnego głównie w celach zawodowych.

Wyznaczeniu zasięgu aglomeracji służy analiza określona jako delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych. W rozdziale poświęconym delimitacji zastosowano zróżnicowane podejście badawcze, będące swoistą kompilacją dotychczasowego dorobku naukowego w studiach aglomeracyjnych - jest ono jednocześnie kompromisem pomiędzy odmiennymi podejściami do tego, czym jest aglomeracja. Podstawą jest stwierdzenie, iż aglomeracja to przestrzeń towarzysząca dużemu i silnemu miastu (ośrodek aglomeracyjny - Opole), wykazująca duże podobieństwa do niego: zarówno morfologiczne (układy struktur), fizjonomiczne (wygląd otoczenia), jak i funkcjonalne (wsie o charakterze nierolniczym). Oznacza to, że w skład aglomeracji wchodzi te gminy, które na tle województwa są najbardziej „miejskie” niezależnie od ich statusu administracyjnego: „miejskie” cechy mogą wykazywać także gminy wiejskie czy miejsko-wiejskie. Za aglomerację uznaje się zespół powiązanych ze sobą kilku jednostek osadniczych (miast i wsi), położonych w niedalekiej odległości od siebie i skupionych na ściśle określonej, silnie zurbanizowanej przestrzeni, tworzące jeden wspólny organizm o fizjonomii miasta, tzn. wykazujące ciągłość i zwartość zabudowy. Cechą charakterystyczną aglomeracji są jej ciągłe przemiany (często dość dynamiczne), prowadzące najczęściej do dalszego rozwoju i pogłębiania się wzajemnych relacji pomiędzy ośrodkami składowymi.

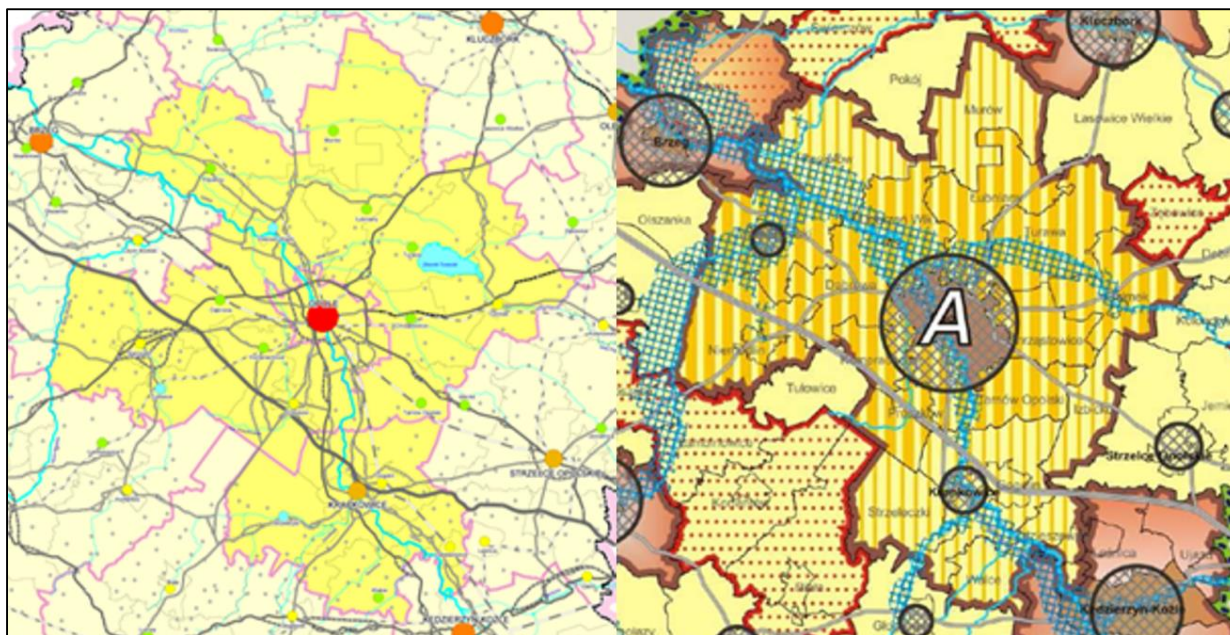
W województwie opolskim struktura aglomeracji jest jasno zdefiniowana i określona zarówno w wymiarze przestrzennym, jak i w wymiarze polityki regionalnej. Zawdzięczamy to pracom podjętym w ramach sporządzania planu zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego¹, które potwierdziły i utrzymały zasięg aglomeracji w kształcie, jaki zapisano w strategii rozwoju województwa z roku 2005. Rok 2012 przyniósł aktualizację strategii rozwoju województwa², która nieznacznie zmieniła zasięg aglomeracji, dołączając do

¹ przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r.

² przyjęta Uchwałą Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.

niej gminy Lewin Brzeski i Izbicko oraz odłączając gminę Tułowice. Oba podejścia do kształtu Aglomeracji Opolskiej przedstawia Rys.1.

Rys. 1. Zasięg Aglomeracji Opolskiej wg. planu zagospodarowania przestrzennego województwa (po lewej) i wg. strategii rozwoju województwa (po prawej)

Źródło: przytoczone dokumenty

Aglomeracja Opolska jest podmiotem zinstytucjonalizowanym³ w kształcie określonym przez *Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego* i w tym kształcie jest praktycznie wdrażana na poziomie jednostek samorządu terytorialnego. Z tego powodu, w badaniu za punkt odniesienia uznano właśnie tę granicę. Jest ona naniesiona na sporządzone kartogramy (żółta linia) przedstawiające zastosowane wskaźniki. Pozwala to na odniesienie wyników badania wprost do gmin tworzących Aglomerację Opolską, co jest niejako swoistą formą diagnozy stanu tych jednostek i aglomeracji jako całości. Ma to fundamentalne znaczenie dla wdrażania idei skoordynowanego i zintegrowanego planowania, która opiera się na partnerstwach międzygminnych, dialogu z szerokim spektrum partnerów i planowaniu rozwoju lokalnego w szerszym kontekście niż granice jednej gminy.

W jej skład wchodzi miasto Opole (stanowiące rdzeń aglomeracji) wraz z następującymi gminami: Chrzastowice, Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Gogolin, Izbicko, Komprachcice, Krapkowice, Lewin Brzeski, Łubniany, Murów, Niemodlin, Ozimek, Popielów, Prószków, Strzeleczy, Tarnów Opolski, Turawa, Walce i Zdieszowice.

Należy podkreślić, że niniejsze opracowanie nie jest próbą weryfikacji tak wyznaczonych granic i w żaden sposób nie podważa dotychczasowych ustaleń w tym zakresie, zarówno na poziomie krajowym, regionalnym jak i lokalnym. Aglomeracja Opolska ma znacznie szerszy wymiar, niż tylko planistyczny bądź statystyczny: opiera się na idei porozumienia i partnerstwa pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, które dostrzegają potrzebę spójnego i zintegrowanego planowania rozwoju, wykraczającego poza granice pojedynczej gminy. W

³ w postaci Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska

związku z tym jej obecny kształt jest efektem woli wszystkich partnerów porozumienia co do wspólnej przyszłości. Dlatego też, w niniejszym opracowaniu, województwo opolskie nie zostało potraktowane jako przestrzeń, w której należy nakreślić granicę tej struktury. Zamierzeniem jest nowe spojrzenie na tę strukturę, dokonane przy użyciu odmiennego ujęcia badawczego i próba zwymiarowania Aglomeracji Opolskiej za pomocą zestawu wskaźników statystycznych. Pytaniem badawczym nie jest więc „gdzie jest Aglomeracja?” tylko „jaka ona jest?”. Do odpowiedzi na nie wykorzystano wskaźnikową metodę statystyczną, a przedmiot analiz został rozszerzony na całe województwo opolskie, aby ukazać osadzenie Aglomeracji na tle pozostałych gmin regionu.

Założenia metodologiczne

Do wyznaczenia zasięgu Aglomeracji Opolskiej wykorzystano szeroki zestaw wskaźników delimitacyjnych. Metoda delimitacji opierała się na analizie danych statystycznych. Dane były gromadzone i analizowane dla wszystkich gmin województwa opolskiego i dla miasta Opole.

W badaniu wykorzystano najnowsze dostępne dane statystyczne⁴. Opierano się w znacznej mierze na publicznie dostępnych zasobach statystycznych (GUS) tak, aby ułatwić ewentualną aktualizację i ponowienie badania (łatwość i gwarancja pozyskania danych dla lat przyszłych). Wskaźniki delimitacyjne są w zdecydowanej większości wartościami względnymi, odniesionymi do innych cech - wskaźników podstawowych: powierzchni, liczby ludności, liczby podmiotów gospodarczych, liczby osób w wieku produkcyjnym i in. Miało to na celu uniknięcie przekłamań statystycznych wynikających z obiektywnych różnic pomiędzy poszczególnymi gminami. Dla zapewnienia szczegółowości i obiektywności badania, wykorzystano wskaźniki opisujące różne aspekty funkcjonowania gmin - przyrodnicze, społeczne, infrastrukturalne i gospodarcze.

- Wskaźniki przyrodnicze, opisujące uwarunkowania środowiskowe i przyrodnicze gmin, informujące o występujących dobrach naturalnych w postaci lasów i użytków rolnych (gleb o dużej przydatności dla rolnictwa); są to obiektywne uwarunkowania rozwoju, nie wynikające z prowadzonej polityki lokalnej bądź regionalnej czy procesów społeczno-gospodarczych:
 - a) udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy,
 - b) udział użytków rolnych w powierzchni gminy.
- wskaźniki społeczne opisujące najważniejsze (z punktu widzenia aglomeracji) zjawiska zachodzące w społeczeństwie:
 - c) dynamika zmian liczby ludności,
 - d) saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały.
- wskaźniki infrastrukturalne opisujące stopień wyposażenia gmin w infrastrukturę techniczną (sieciową), w odniesieniu do powierzchni i liczby ludności; dobre

⁴ Ze względu na duże nieścisłości danych statystycznych dotyczących powierzchni użytków rolnych (ich powierzchnia przekraczała powierzchnię gminy) zawartych w Powszechnym Spisie Rolnym 2010, koniecznym było wykorzystanie danych z roku 2005.

wyposażenie techniczne gmin świadczy o poziomie rozwoju, jakości życia mieszkańców i stanie środowiska naturalnego (zagospodarowanie i zainwestowanie przestrzeni, standardy cywilizacyjne):

- e) gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej,
 - f) udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem,
 - g) gęstość czynnej sieci wodociągowej,
 - h) udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem,
 - i) gęstość sieci gazowej,
 - j) udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem,
 - k) udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem.
- wskaźniki gospodarcze opisujące podstawowe cechy profilu gospodarczego gmin, zmiany ilościowe przedsiębiorstw w nich zlokalizowanych, oddziaływanie gospodarcze miasta rdzeniowego oraz lokalne planowanie przestrzenne i procesy inwestycyjne:
 - l) liczba wydanych pozytywnych decyzji dotyczących zabudowy (bez inwestycji celu publicznego) na 10 000 mieszkańców,
 - m) liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
 - n) liczba dojeżdżających do pracy do Opola na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym⁵,
 - o) dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych,
 - p) udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem.

Metodologia opierała się na odnoszeniu wartości wskaźników delimitacyjnych, wykazywanych przez poszczególne gminy, do średniej wojewódzkiej. Na tej podstawie dla każdej gminy przyznane zostały noty punktowe: dla wartości wskaźnika powyżej średniej wojewódzkiej 3 pkt., dla wartości zbliżonych do średniej wojewódzkiej 2 pkt., dla wartości wskaźnika wyraźnie poniżej średniej wojewódzkiej 1 pkt. Oznacza to, że każda gmina dla każdego wskaźnika delimitacyjnego otrzymała punktację zawierającą się w przedziale 1-3 punktów, w zależności od prezentowanych wartości. Dobór wskaźników spowodował, że nie zawsze wyższe wartości wskaźnika oznaczały większe podobieństwo danej gminy do aglomeracji. Dotyczy to wskaźników: udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy, udział użytków rolnych w powierzchni gminy oraz udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem - zgodnie z definicją aglomeracji, im wyższe ich wartości wykazała gmina, tym niższa liczba przyznanych punktów.

Otrzymana punktacja wynikowa miała kluczowe znaczenie dla dokonania syntezy, której zasady opisane zostały w dalszej części niniejszego opracowania.

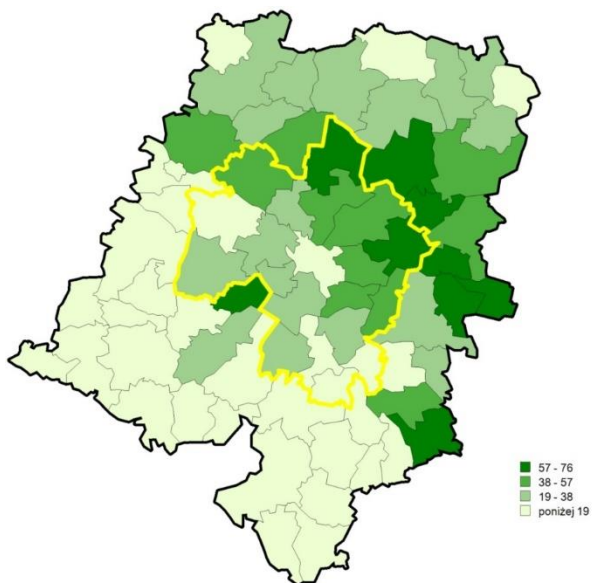
⁵ źródło danych: „Ogólna charakterystyka badania przepływów ludności związanych z zatrudnieniem w 2006 r.”, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Ośrodek Statystyki Miast, 2010 r.

Aglomeracja Opolska a wyniki badań

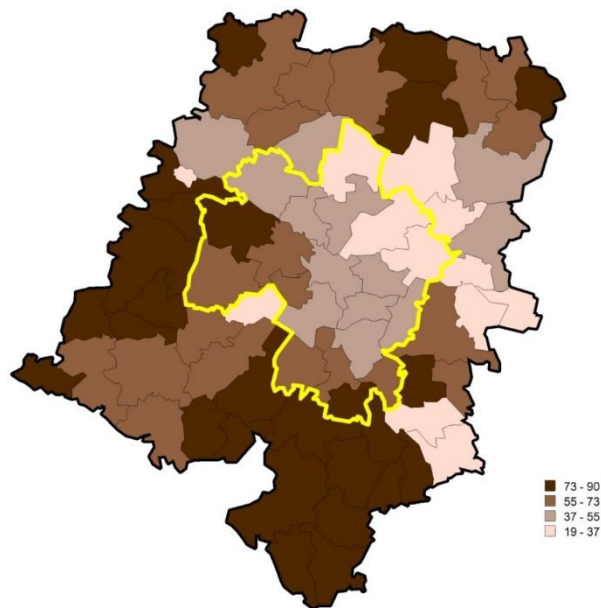
Poniższy zestaw kartogramów prezentuje przestrzenne zobrazowanie wszystkich zastosowanych wskaźników delimitacyjnych. Pozwala to na uchwycenie przestrzennego układu cech/wskaźników zawartych w danych statystycznych. Jak wspomniano wcześniej, dla umożliwienia odniesienia wyników wprost do Aglomeracji Opolskiej, na kartogramach umieszczono jej granicę w kształcie zdefiniowanym w dokumentach strategicznych szczebla regionalnego oraz zgodnym z zasięgiem Aglomeracji Opolskiej ustalonym w Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej⁶. Kartogramy należy odczytywać jako statystyczną diagnozę stanu gmin Aglomeracji i jej otoczenia. Poszczególne wskaźniki dają obraz silnych i słabych stron poszczególnych jednostek ją tworzących.

⁶ z dnia 24.09.2012 r.

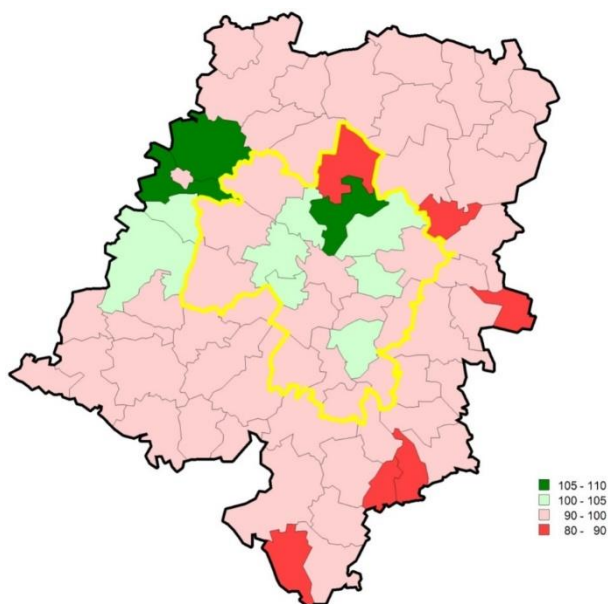
Rys. 2. Wskaźnik A: udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy - % [2012]

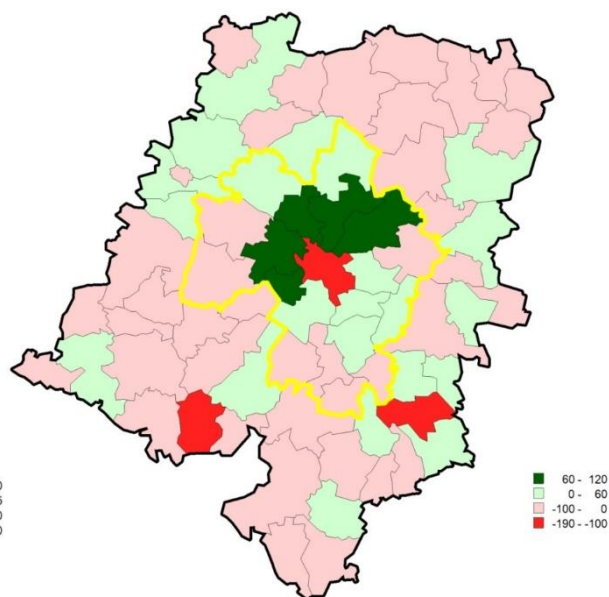
Rys. 3. Wskaźnik B: udział użytków rolnych w powierzchni gminy - % [2005]

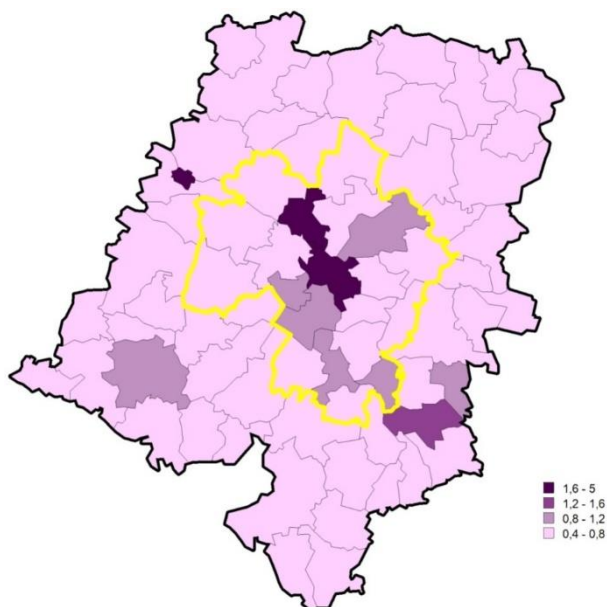
Rys. 4. Wskaźnik C: dynamika zmian liczby ludności 2012 - % [2002 = 100%]

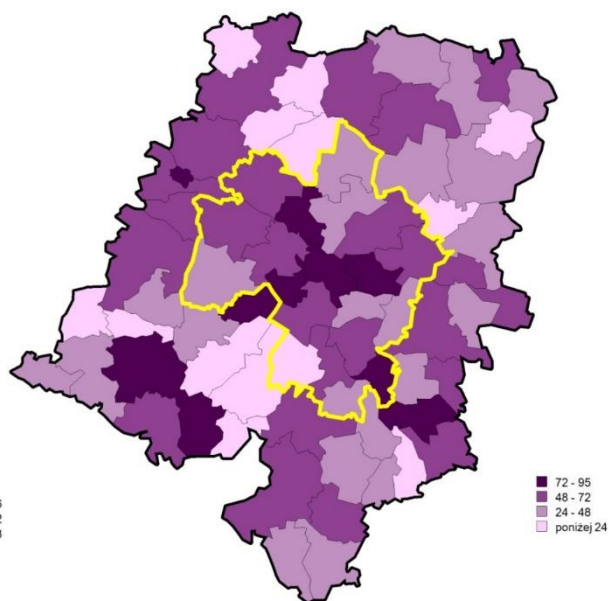
Rys. 5. Wskaźnik D: saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały - osoby [2012]

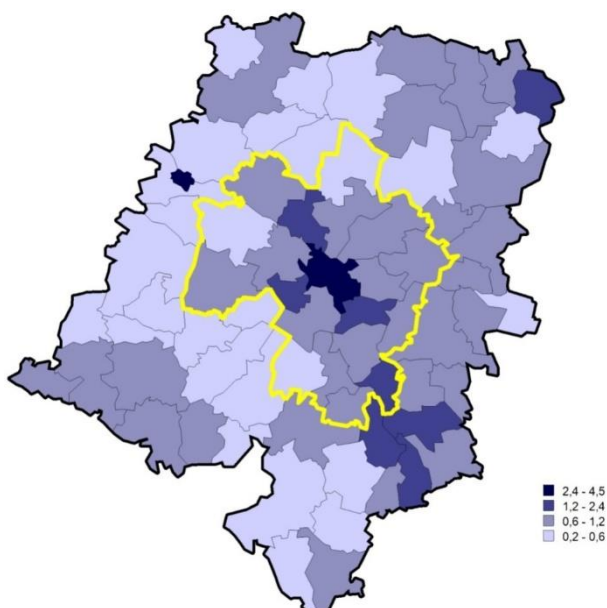
Rys. 6. Wskaźnik E: gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej - km/km² [2012]

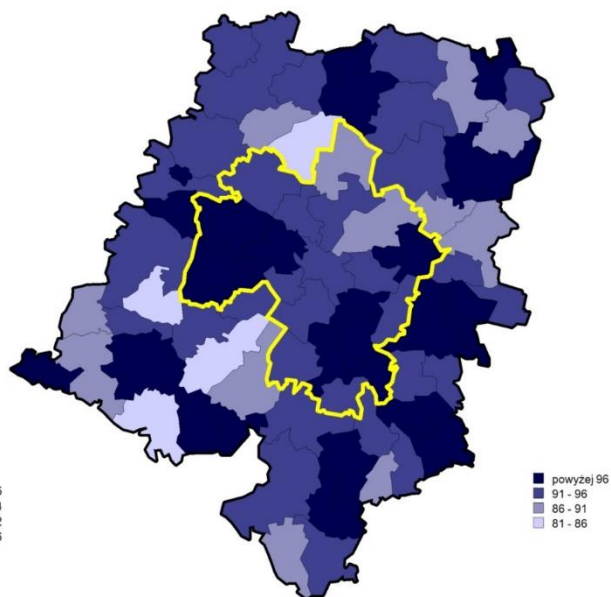
Rys. 7. Wskaźnik F: udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem - % [2012]

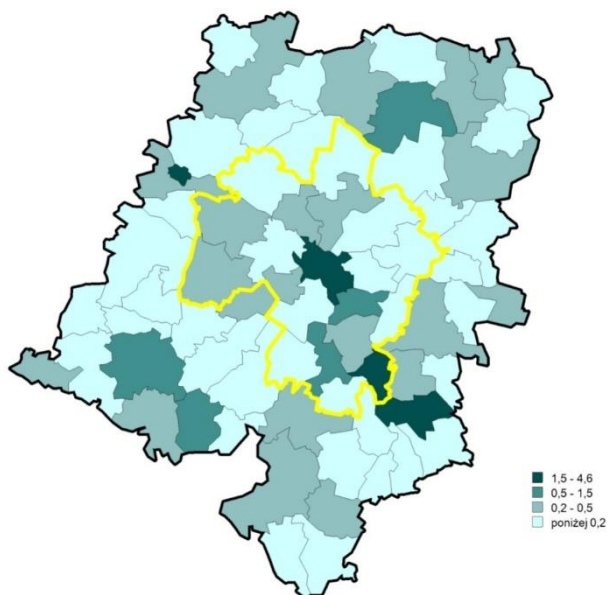
Rys. 8. Wskaźnik G: gęstość czynnej sieci wodociągowej - km/km² [2012]

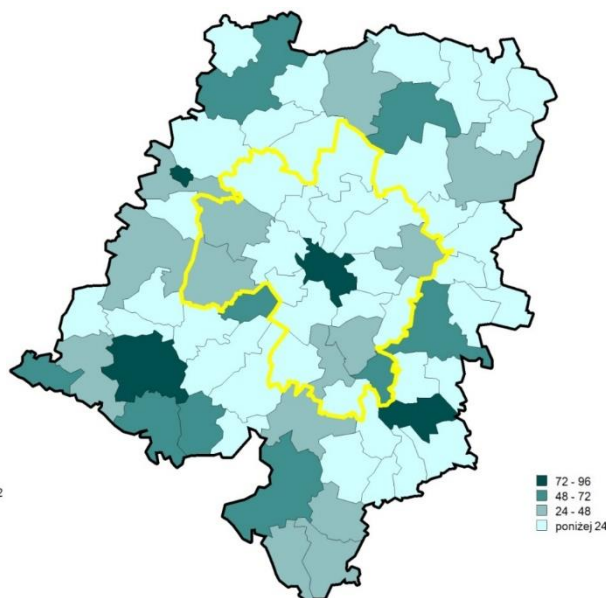
Rys. 9. Wskaźnik H: udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem - % [2012]

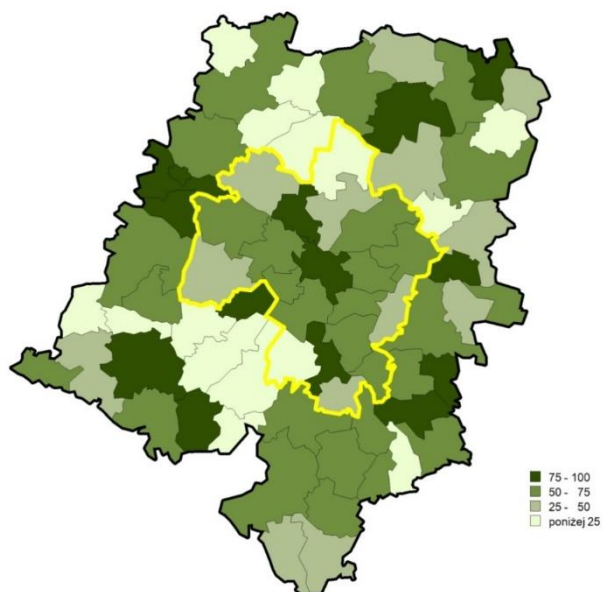
Rys. 10. Wskaźnik I: gęstość sieci gazowej - km/km² [2012]

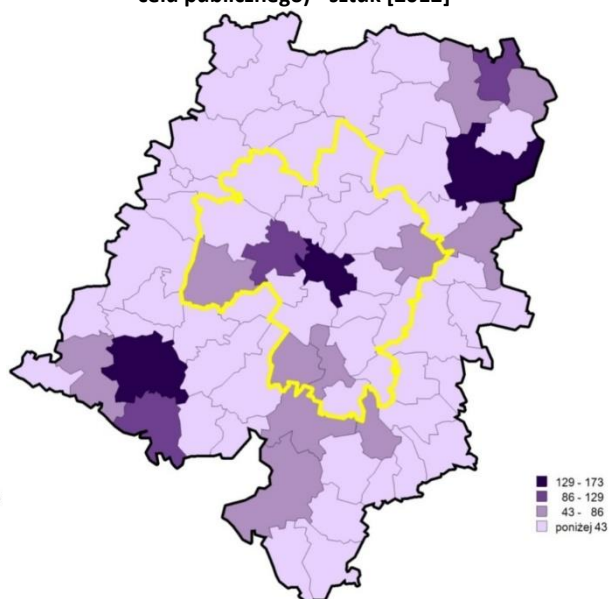
Rys. 11. Wskaźnik J: udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem - % [2012]

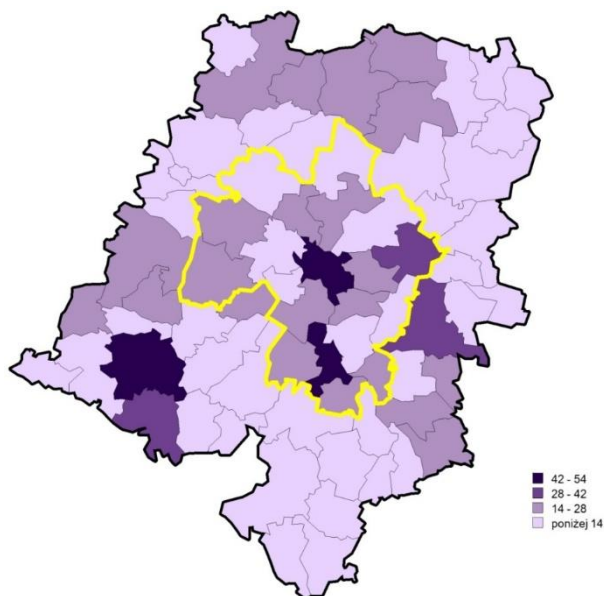
Rys. 12. Wskaźnik K: udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem - % [2012]

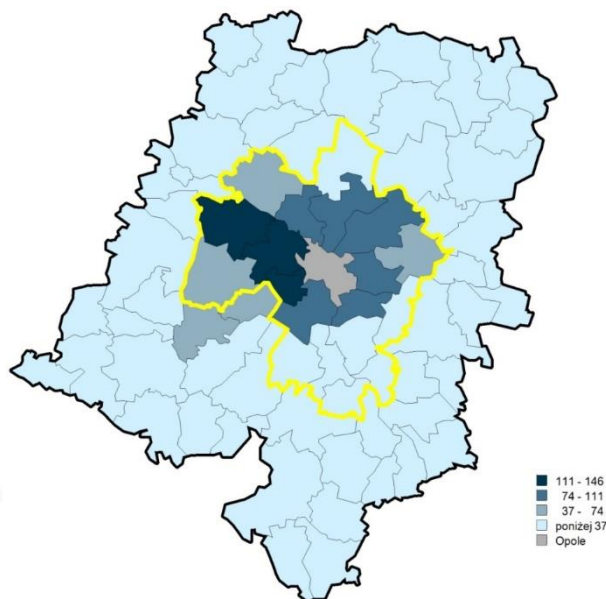
Rys. 13. Wskaźnik L: liczba wydanych pozytywnych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy (bez inwestycji celu publicznego) - sztuk [2012]

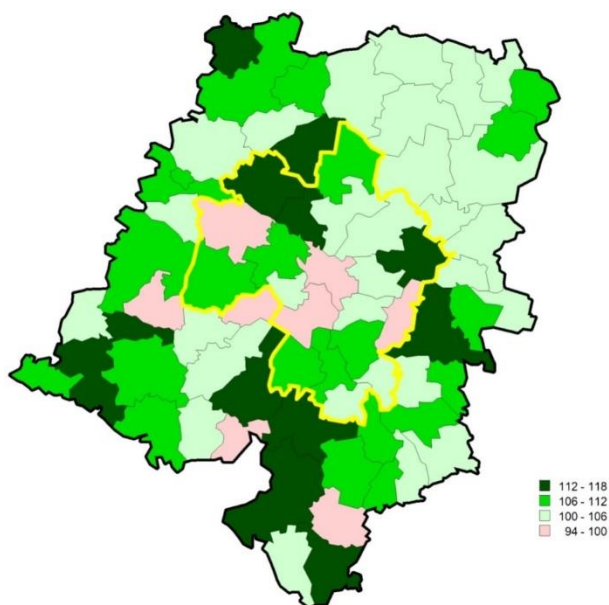
Rys. 14. Wskaźnik M: liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego - sztuk [2012]

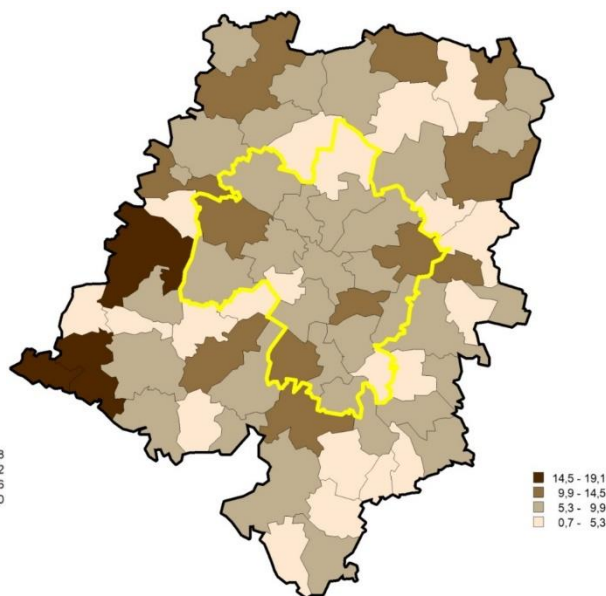
Rys. 15. Wskaźnik N: liczba dojeżdżających do pracy do Opola na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym - osoby [2006]

Rys. 16. Wskaźnik O: dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych 2012 - % [2009=100%]

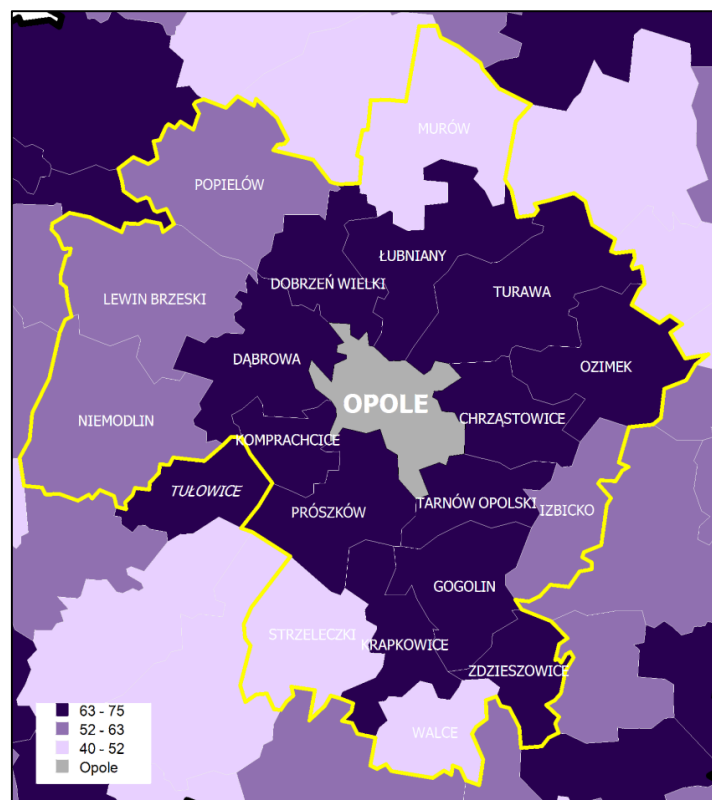
Rys. 17. Wskaźnik P: udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem - % [2012]

Źródło: Opracowanie własne

Wykonane analizy dostarczyły materiału statystycznego, niezbędnego do wykonania syntezy wyników. Proces ten opierał się na sumowaniu poszczególnych wartości punktowych, osiągniętych przez gminy w analizie wskaźnikowej.

Rys. 18. Gminy Aglomeracji Opolskiej w wynikach syntezy

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki przeprowadzonej syntezy w układzie przestrzennym zostały przedstawione na mapie. Pierścieniowy układ gmin otaczających Opolesko jest bardzo czytelny i wypełnia znaczną część aglomeracji. Składa się na niego 12 gmin: Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Gogolin, Komprachcice, Krapkowice, Łubniany, Ozimek, Prószków, Tarnów Opolski, Turawa oraz Zdzeszowice. To grupa tych jednostek, które wykazały najwyższe punktacje w syntezy. Są to jednostki o najbardziej miejskim charakterze w swoim: zagospodarowaniu, uzbrojeniu w infrastrukturę sieciową, profilu gospodarczym i społecznym oraz użytkowaniu gruntów. Poza Aglomeracją Opolską, badanie wykazało silną pozycję Nysy, Kluczborka, Brzegu i Kędzierzyna-Koźla - są to wojewódzkie ośrodki poziomu subregionalnego (miasta powiatowe). Obraz ten jest zgodny z hierarchią sieci osadniczej definiowaną przez plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego.

Zgodnie z wynikami badania, do Aglomeracji opolskiej zaliczają się również gminy o niższych punktacjach syntezy: Popielów, Lewin Brzeski, Niemodlin i Izbicko (grupa druga) oraz Murów, Strzeleczy i Walce (grupa trzecia). Dostarcza to istotnych wniosków do strategii rozwoju aglomeracji. Aglomeracja Opolska (jak każda aglomeracja) nie jest wewnętrznie całkowicie jednorodna. Występują w niej gminy o pewnym stopniu zróżnicowania w zakresie jakości życia mieszkańców, nasycenia infrastrukturą techniczną, uwarunkowań przyrodniczych, gospodarki czy procesów społecznych. Wskazane w syntezy trzy grupy gmin tworzących Aglomerację Opolską będą wymagały indywidualnego podejścia w planowaniu dalszego rozwoju. Wynika to z faktu zróżnicowanego poziomu rozwoju poszczególnych gmin i stopnia ich podobieństwa do teoretycznego wzorca aglomeracji: gminy o najniższych

wartościach punktowych syntezy wymagają wsparcia głównie w zakresie podstawowej infrastruktury sieciowej (w tym zakresie wykazują największe braki), natomiast gminy o najwyższych wartościach w mniejszym stopniu wymagają interwencji o charakterze infrastrukturalnym a w większym stopniu w rozwiązania o charakterze systemowym i organizacyjnym (np. zintegrowane systemy transportu publicznego do Opola)

4. Inne elementy opisujące zasięg Aglomeracji Opolskiej

Dla funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej istotne znaczenie ma opracowanie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju⁷, które wskazało w przestrzeni polskich województw miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Zawarte w opracowaniu⁸ wyniki opierają się na bardzo zbliżonej do niniejszego opracowania metodologii, w której również wykorzystano szereg wskaźników statystycznych. Wskaźniki te zostały odniesione do średniej wojewódzkiej bądź wartości dla miasta rdzeniowego. Na tej podstawie dokonano klasyfikacji gmin do miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta wojewódzkiego (gminy o wartościach powyżej średniej/zbliżonych do miasta rdzeniowego).

Rys. 19. Miejski obszar funkcjonalny Opola

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MIR

Jak widać, obszar tak wskazanego MOFu jest istotnie mniejszy od obszaru aglomeracji. Niemal wszystkie gminy wchodzące w jego skład są jednocześnie gminami tworzącymi Aglomerację Opolską. Należy jednak pamiętać, że obszar funkcjonalny miasta wojewódzkiego nie jest tą samą strukturą, jaką jest aglomeracja tego miasta.

Dla sprawnego funkcjonowania aglomeracji bardzo duże znaczenie mają systemy transportowe, które umożliwiają szybkie dotarcie do miasta centralnego z każdego jej miejsca

⁷ ówczesne Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

⁸ Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, MRR, lipiec 2013 r.

i zapewniają jej spójność. Za wartość brzegową uznaje się czas do 60 minut, jako maksymalny przy którym mieszkańcy podejmują się trudu podróży. Odległość powyżej tego czasu powoduje zaniechanie wyjazdu bądź wybór innego miejsca docelowego. Zestawiając mapy dostępności czasowej Opola w transporcie drogowym i kolejowym (Rys.20. i Rys.21.) z przebiegiem granicy Aglomeracji Opolskiej, otrzymano informację na temat stopnia wewnętrznego skomunikowania gmin z miastem centralnym.

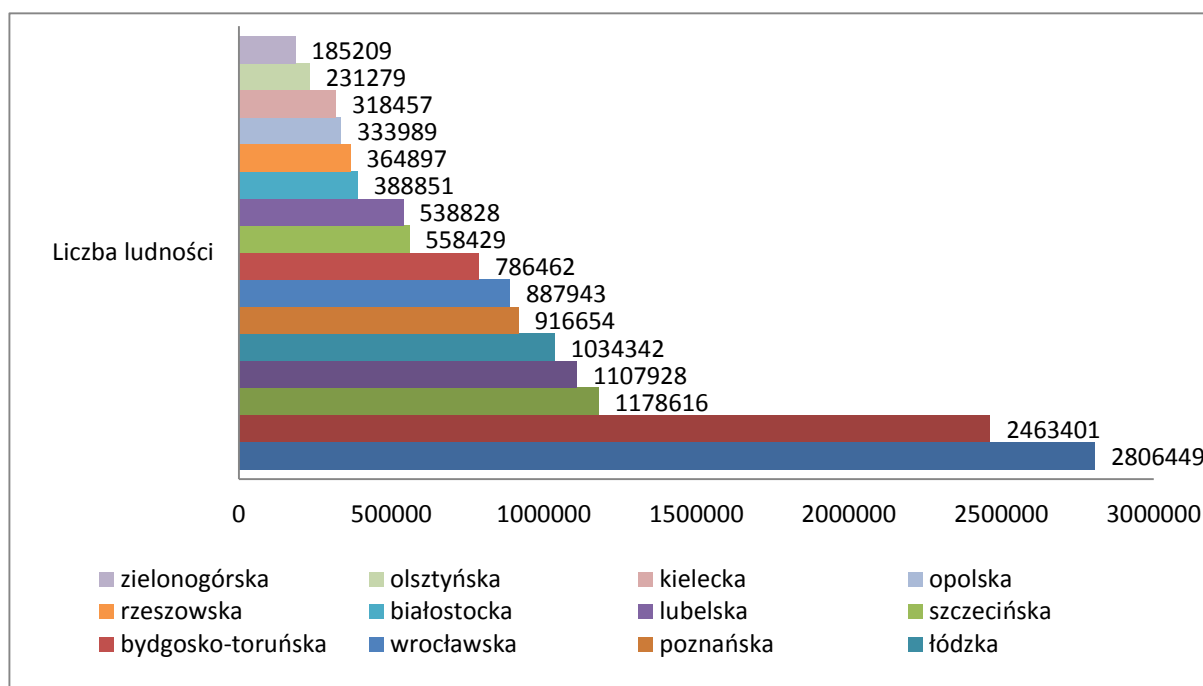
Zarówno w transporcie drogowym, jak i w transporcie kolejowym, sytuacja jest bardzo korzystna. Strefa najlepszej dostępności miasta centralnego rozkłada się niemal koncentrycznie, modyfikowana przez rozmieszczenie układów drogowych województwa. Zdecydowana większość przestrzeni Aglomeracji Opolskiej znajduje się w zasięgu do 45 minut w ruchu drogowym od Opola. Tylko północne fragmenty gminy Murów i południowe gminy Walce znajdują się w zasięgu do 60 minut. W ruchu kolejowym obraz aglomeracji jest również bardzo korzystny. Ze względu na dużą liczbę linii kolejowych, biegnących dośrodkowo do Opola, aż 11 gmin aglomeracji położonych jest w niewielkiej odległości do 30 minut jazdy od Opola. Są to gminy: Chrzastowice, Dąbrowa, Gogolin, Izbicko, Komprachcice, Lewin Brzeski, Łubniany, Ozimek, Tarnów Opolski, Turawa, Zdieszowice. Ten rodzaj transportu jest atrakcyjny szczególnie dla mieszkańców gmin położonych na obrzeżach aglomeracji, w znacznej odległości (mierzonej jednostkami długości) od Opola, tj. Lewin Brzeski i Zdieszowice. Gmina Walce, również w zakresie tego rodzaju transportu, wykazuje pewne braki na tle Aglomeracji, oddalona jest bowiem aż o 90-120 minut podróży koleją od Opola.

II.3. Analiza porównawcza

Interpretacja wyników badań na podstawie analizy wskaźnikowej wielokryterialnej stanowi uzupełniający element diagnozy uwarunkowań na terenie Aglomeracji Opolskiej. Ograniczoność doboru wskaźników, a także oparcie się głównie na danych ilościowych powoduje, iż analiza ta ma charakter poglądowy, a jej celem jest określenie pozycji konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej na tle innych aglomeracji w Polsce.

Analizą objęte zostały wszystkie aglomeracje miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich wskazane w dokumencie „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” opracowanym na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Oczywiście różnice wynikające z wielkości poszczególnych aglomeracji⁹, a także ról jakie pełnią w sferze polityki przestrzennej i strategicznej państwa sprawiają, że wynik tej analizy nie stanowi tradycyjnie rozumianego benchmarkingu wyznaczającego jednostkę o najwyższych parametrach jakościowych, będącej wzorem i punktem odniesienia dla pozostałych podmiotów. Wynik niniejszej analizy jest próbą określenia pozycji konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej oraz wskazania mocnych i słabych stron wyróżniających Aglomerację Opolską na tle innych obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich.

Wykres 1. Ludność zamieszkująca poszczególne aglomeracje w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Benchmarking został przeprowadzony w oparciu o odpowiednie mierniki, przy wykorzystaniu zbioru danych statystycznych gromadzonych przez GUS. Zebrany materiał statystyczny objął

⁹ Mimo różnicy metodologicznej pojęć aglomeracji i obszaru funkcjonalnego na potrzeby niniejszego rozdziału, celem ułatwienia wyводу i dokonania porównania obszarów w oparciu o jednolite kryterium doboru, przyjęto tożsamość znaczeniową tych pojęć.

wszystkie gminy Aglomeracji Opolskiej oraz gminy wchodzące w skład pozostałych obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, co po odpowiednim zsumowaniu pozwoliło na określenie obrazu statystycznego poszczególnych aglomeracji, niezbędnego do właściwego przeprowadzenia analizy porównawczej.

Przy analizie porównawczej posłużono się zmiennymi, określając jednocześnie ich typ:

- stymulanty (wskaźniki pozytywne) – zmienne, których rosnąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są rosnące oceny. Wartością najkorzystniejszą stymulanty jest wartość maksymalna, najmniej korzystną – wartość minimalna,
- destymulanty – zmienne, których malejąca wartość świadczy o wzroście poziomu badanego zjawiska. Rosnącym wartościom tych wskaźników przyporządkowane są malejące oceny. Wartością najkorzystniejszą destymulanty jest wartość minimalna, najmniej korzystną – wartość maksymalna.

Wskaźniki zostały wystandaryzowane w taki sposób, aby możliwe stało się porównanie pozycji konkurencyjnej w różnych obszarach potencjału aglomeracji.

Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danej aglomeracji średniej wartości dla wszystkich analizowanych podmiotów i podzieleniu przez odchylenie standardowe dla wszystkich aglomeracji. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla całej badanej populacji i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które aglomeracje odznaczają się wskaźnikiem efektywności, dostępności lub jakości parametrów wyższym od średniej dla całej badanej populacji, czyli wszystkich aglomeracji. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują aglomeracje o gorszych wskaźnikach.

Wystandaryzowane wskaźniki można sumować. Sumowanie wskaźników przed standaryzacją nie jest możliwe ze względu na ich odmienność znaczeniową oraz ze względu na różnice w skali wartości. Po sumowaniu wskaźników powstają tzw. wskaźniki sumaryczne inaczej nazywane syntetycznymi, które można interpretować swobodniej aniżeli wskaźniki proste. Wskaźniki sumaryczne ukazują czy np. mimo niskiej efektywności usług publicznych, wysoka pozostaje ich ogólna ocena, a zatem dostępność i jakość lub tylko jakość.

Identyfikacja wskaźników została przeprowadzona z podziałem na następujące obszary tematyczne:

- Społeczeństwo i infrastruktura społeczna,
- Gospodarka,
- Infrastruktura techniczna i transport,
- Środowisko.

Obszar społeczeństwo i infrastruktura społeczna

Ten obszar tematyczny został podzielony na trzy tabele, których zakres obejmuje, z uwagi na ich wagę i objętość, następujące zagadnienia: politykę społeczną, zasoby pracy i

infrastrukturę społeczną. Wystandardyzowane wskaźniki poszczególnych zagadnień tematycznych zostały zsumowane i powstał jeden wskaźnik sumaryczny dla całego obszaru „społeczeństwo i infrastruktura społeczna”, który został przedstawiony w tabeli na końcu podrozdziału.

Infrastruktura społeczna

Pomiar rozwoju społecznego dotyczy ochrony zdrowia, edukacji i wychowania, kultury i sztuki, a także warunków mieszkaniowych danej aglomeracji. W efekcie miernik ten ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych aglomeracji, poziom zapewnienia odpowiednich warunków dla zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców poszczególnych aglomeracji.

Dla oszacowania stopnia rozwoju podstawowej infrastruktury społecznej wykorzystano następujące wskaźniki:

- liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną,
- liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności,
- liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną,
- liczba ludności przypadająca na 1 miejsce w kinach stałych,
- liczba ludności przypadająca na 1 obiekt kultury (domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice),
- liczba ludności przypadająca na 1 muzeum,
- uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych,
- liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1000 ludności,
- liczba mieszkań przypadająca na 10 tys. mieszkańców,
- przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania,
- liczba miejsc w żłobkach i klubach malucha na 1 000 dzieci w wieku 0-2 lat¹⁰,
- udział dzieci uczęszczających do przedszkoli w ogólnej liczbie dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat).

¹⁰ Dane dla 2011 r. dotyczą tylko liczby miejsc w żłobkach, od 2012 r. GUS poszerzył swoje dane o zestawienia klubów malucha

Tabela 3. Analiza porównawcza w obszarze "Infrastruktury społecznej"

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	ludność na aptekę ogólnodostępną		placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności		ludność na 1 placówkę biblioteczną		Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych		liczba ludności przypadając a na 1 obiekt - domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		liczba ludności przypadająca na 1 obiekt - muzea łącznie z oddziałami		uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów						miejsc noclegowe na 1000 ludności		mieszkania na 10 tys. ludności		przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania		Liczba miejsc w żłobku na 1 000 dzieci w wieku 0-2 lat		Udział dzieci uczęszczających ch do przedszkoli w liczbie dzieci w wieku 3-6 lat		Wskaźnik IS	
														szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		szkoły ponadgimnazjalne bez specjalnych													
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	opolska	3222	3121	5,6	5,7	3253	3243	174,7	175,5	7129	6549	111688	111330	9,1	8,6	10,77	6,0	2,7	2,2	6,3	6,4	3457,6	3493,3	81,5	81,8	55,76	100,76	0,86	0,86	5,6	8,6
2	poznańska	2542	2338	6,6	6,8	7241	7333	53,0	57,0	14483	14785	28513	30555	13,6	12,8	10,0	9,6	5,6	5,2	13,4	13,7	3869,7	3917,3	74,9	75,2	44,59	67,83	0,66	0,68	6,3	6,4
3	rzyszowska	3066	2991	7,0	7,1	4413	4147	98,4	75,0	7385	5792	32895	33172	10,2	9,5	11,1	10,1	7,4	7,0	8,5	10,1	3278,0	3310,7	77,9	78,1	70,44	86,32	0,65	0,68	5,0	5,9
4	krakowska	2664	2613	6,2	6,2	7629	7703	75,8	78,5	12910	12811	22593	22666	11,4	10,3	11,1	10,3	6,3	5,8	25,9	25,2	3890,1	3951,6	67,5	67,8	52,66	72,58	0,63	0,66	5,4	5,8
5	olsztyńska	2963	3004	7,1	7,1	6420	7227	121,4	115,6	14446	19276	57783	46256	13,2	11,6	10,1	10,0	3,4	2,9	39,9	38,3	3878,4	3950,5	65,1	65,5	37,03	63,07	0,67	0,69	5,7	5,4
6	wrocławska	2504	2559	5,7	6,0	8928	9154	69,8	71,2	25997	26907	38431	35518	11,9	11,1	11,1	10,3	5,5	4,8	11,8	13,5	4083,2	4166,6	76,2	76,2	89,95	117,42	0,55	0,57	4,6	4,7
7	łódzka	2505	2573	7,8	7,8	7759	7777	145,4	159,9	20387	21549	49511	49254	14,0	13,4	11,1	11,2	5,6	5,2	7,8	9,3	4477,9	4536,2	58,4	58,6	79,75	89,54	0,68	0,69	2,3	0,4
8	warszawska	3149	2964	5,0	5,1	8008	8088	82,8	82,4	27323	26985	36670	36447	13,5	12,8	10,1	9,8	6,3	5,8	11,3	12,0	4538,4	4579,6	67,0	67,3	53,08	68,73	0,68	0,67	0,3	-0,1
9	zielonogórska	2840	2894	5,8	6,0	5768	5788	101,1	101,4	30765	30868	46147	46302	13,8	12,7	14,9	12,7	4,9	4,4	9,0	8,6	3768,4	3798,7	71,8	72,2	78,06	93,00	0,67	0,70	-1,2	-0,3
10	lubelska	2352	2363	6,3	6,7	5854	5672	185,3	184,8	24481	24492	53859	59870	11,5	11,2	11,1	10,7	5,3	5,0	5,7	5,9	3740,2	3798,8	67,5	67,8	53,13	57,44	0,62	0,63	-0,4	-1,9
11	białostocka	2869	2968	8,1	8,4	11064	11110	112,2	112,2	13354	12543	48407	48606	13,0	12,8	13,9	13,8	6,5	5,6	7,2	7,5	3906,3	3961,8	66,4	66,7	67,07	78,54	0,65	0,68	-1,3	-2,0
12	kielecka	2793	2895	5,9	6,0	7767	7767	125,1	78,9	16760	15923	45493	45494	11,2	10,4	12,0	12,4	7,1	6,4	12,1	12,3	3498,1	3533,7	67,4	67,6	43,42	54,45	0,52	0,53	-3,5	-3,4
13	szczecińska	3187	3173	6,1	6,1	8580	8591	148,4	110,7	13603	12983	92952	93072	13,8	12,9	11,3	10,5	4,8	5,0	14,8	16,6	3897,4	3931,5	67,8	68,0	56,53	67,87	0,54	0,52	-3,8	-4,1
14	górnośląska	3320	3203	5,9	6,0	7253	7267	105,3	101,0	16599	16758	77288	79465	15,1	13,8	12,1	11,6	6,1	5,8	4,9	4,8	3971,6	4001,9	61,6	61,8	32,60	47,86	0,70	0,70	-6,2	-6,2
15	bydgosko-toruńska	3247	3375	3,7	3,8	7630	7710	86,2	78,1	12883	13563	65490	71497	15,5	14,2	13,8	13,0	6,2	5,5	9,1	9,4	3714,5	3751,5	65,1	65,4	43,90	65,14	0,54	0,54	-8,6	-8,8
16	gdańska	3080	2939	3,7	3,9	11488	11541	102,8	103,2	20422	20144	36760	36931	15,1	14,3	14,4	14,0	6,3	5,8	19,8	21,2	3910,6	3979,0	66,8	67,0	23,89	26,93	0,45	0,48	10,3	-10,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż Aglomeracja Opolska cechuje się najwyższym poziomem wyposażenia w infrastrukturę społeczną. Wartość wskaźnika sumarycznego dla infrastruktury społecznej znajdowała się zdecydowanie powyżej średniej dla wszystkich aglomeracji i w 2012 r. znacznie wzrosła w stosunku do 2011 r. Aglomeracja Opolska, na tle innych aglomeracji w Polsce, charakteryzuje się najwyższym poziomem dostępu do takich placówek kulturalnych jak biblioteki czy domy i ośrodki kultury, co wpływa na jakość życia kulturalnego i możliwość rozwoju społecznego jej mieszkańców. Słabszą stroną w tej dziedzinie stanowią widoczne braki w zakresie liczby dostępnych miejsc kinowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (przedostatnie miejsce wśród wszystkich aglomeracji).

W sferze opieki zdrowotnej Aglomeracja Opolska nie wypada korzystnie. Utrudniony jest dostęp mieszkańców do aptek, a liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej jest najniższa wśród aglomeracji o podobnej wielkości. Aglomeracje: białostocka, rzeszowska, olsztyńska, lubelska czy kielecka posiadają zdecydowanie wyższy poziom tego wskaźnika.

AO wyraźnie wyróżniają najwyższe wskaźniki komputeryzacji szkół na każdym poziomie nauczania. Wskaźnik ten ma znaczący wpływ na jakość kształcenia i możliwość realizacji nowoczesnych programów edukacyjnych, dostosowanych do wymagań współczesnego społeczeństwa cyfrowego, o ile sprzęt komputerowy wyposażony jest w odpowiednie oprogramowanie i dostęp do sieci szerokopasmowej, gwarantującej szybki przesył danych.

Aglomeracja Opolska zdecydowanie posiada najwyższe wskaźniki spośród wszystkich aglomeracji jeżeli chodzi o opiekę przedszkolną i dostęp do żłobków. W 2012 r. na terenie AO 86% dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 latków) uczęszczało do przedszkoli (najwyższy wynik), a co dziesiąte dziecko w wieku 0-2 lat może liczyć na przyjęcie do żłobka lub klubu malucha (2. miejsce po aglomeracji wrocławskiej).

Liczba dostępnych mieszkań w AO na 10 000 mieszkańców jest drugą najniższą spośród wszystkich aglomeracji, jednak przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania jest najwyższa (81,8 m² w 2012 r.). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest rozproszenie zabudowy oraz znaczny udział domów jednorodzinnych w strukturze budynków mieszkalnych.

Baza noclegowa Aglomeracji Opolskiej wykazuje wyraźne braki (6,3 miejsca na 1 000 mieszkańców w 2012 r.). Aglomeracje o podobnej wielkości jak olsztyńska, kielecka, rzeszowska czy białostocka notowały znacznie wyższy poziom tego wskaźnika, odpowiednio: 38,3, 12,3, 10,1 i 7,5. Wpływ na niski poziom wskaźnika dostępności noclegowej może mieć za mało rozpropagowana oferta turystyczna ziemi opolskiej, wymagająca zintensyfikowanych działań promocyjnych. Widoczna jest także mała liczba muzeów, co również może wpływać na niższe zainteresowanie turystów tym obszarem Polski.

Obszar zasoby pracy

Pomiar w zakresie tego obszaru dotyczy potencjału zasobów pracy. Ma pozwolić na uzyskanie odpowiedzi, na ile struktura społeczeństwa i zasoby ludzkie danej aglomeracji

odpowiadają współczesnym wymogom rynku pracy i wyzwaniom demograficznym. Analizie poddane zostały następujące wskaźniki:

- odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym,
- liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym,
- saldo migracji,
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym,
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Tabela 4. Analiza porównawcza w obszarze "Zasoby pracy".

Pozycja	Aglomeracja	Odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 os. w wieku produkcyjnym		Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 100 os. w wieku produkcyjnym		Saldo migracji		Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		Wskaźnik sumaryczny ZP	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	poznańska	53,60	55,26	55,66	56,08	3450	3156	95,49	98,27	2,98	3,66	4,7	4,7
2	warszawska	58,12	59,70	59,45	59,39	18310	16672	111,35	112,90	4,37	5,13	4,4	4,4
3	wrocławska	52,95	54,51	52,11	52,24	4183	4352	114,15	117,58	4,17	4,92	2,4	2,4
4	olsztyńska	49,65	51,23	45,14	44,89	641	714	89,32	93,60	5,99	6,94	2,8	2,4
5	krakowska	55,00	56,18	46,99	47,85	5008	4328	105,51	108,31	4,62	5,40	1,3	1,4
6	zielonogórska	51,87	53,51	42,76	42,65	430	436	96,75	101,36	6,69	6,86	0,4	0,5
7	rzeszowska	54,94	55,73	46,64	46,91	1110	1286	86,95	89,41	7,98	8,68	-0,1	0,3
8	gdańska	56,26	57,66	40,73	41,12	3947	3382	99,45	102,95	4,24	4,91	0,2	0,2
9	opolska	50,80	51,71	39,39	39,93	-260	-351	110,45	114,89	5,56	6,29	-0,2	0,0
10	białostocka	52,06	52,85	37,23	36,84	884	970	94,79	98,03	8,02	8,60	-1,1	-0,8
11	szczecińska	52,49	54,13	37,52	38,09	1274	1266	105,71	110,91	6,68	7,30	-1,2	-1,3
12	bydgosko-toruńska	56,24	57,33	43,72	43,02	1066	931	102,30	106,88	6,27	7,00	-1,3	-1,4
13	lubelska	54,64	56,06	40,55	41,00	0	30	101,48	105,45	7,23	7,77	-1,9	-1,7
14	kielecka	54,01	55,28	42,17	42,64	-152	-123	100,21	105,00	8,52	9,44	-2,0	-2,1
15	górnosłaska	53,44	54,68	43,49	43,75	-5126	-5409	115,20	119,79	5,91	6,68	-2,2	-2,4
16	łódzka	57,70	59,52	43,73	44,28	319	31	142,31	147,28	8,35	9,37	-6,4	-6,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Wskaźnik sumaryczny dla Aglomeracji Opolskiej w obszarze zasoby pracy w 2012 r. nie odbiegał od średniego poziomu dla wszystkich aglomeracji. Widocznym negatywnym zjawiskiem na tle innych aglomeracji jest wysoki poziom ujemnego salda migracji, który widocznie wzrósł w badanych latach. Jest to o tyle niepokojące, że ogólnokrajowa tendencja jest odwrotna i ludność emigruje do dużych, rozwijających się obszarów miejskich. Wyjątek obok AO stanowią aglomeracje: górnoślaska i kielecka. Tendencja ta spowodowana jest drenażem ludności w wieku produkcyjnym do bliskich i silnie rozwiniętych gospodarczo miast jak Wrocław czy Kraków oraz emigracją części ludności do Niemiec i innych krajów Europy Zachodniej.

Wskaźniki dotyczące bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej wypadają korzystnie na tle innych aglomeracji o podobnej wielkości. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle

ludności w wieku produkcyjnym wzrósł w 2012 r. w porównaniu do 2011 r. w całym kraju i w AO wyniósł 6,29%. Jest to wynik sporo niższy, aniżeli poziom bezrobocia zaobserwowany w aglomeracjach: kieleckiej (9,44%), lubelskiej (7,77%), olsztyńskiej (6,94%) czy rzeszowskiej (8,68%). Co ciekawe, widoczny jest jednocześnie niski, na tle innych aglomeracji, udział ludności pracującej w ludności w wieku produkcyjnym wynoszący w AO niecałe 40%. Na tak znaczącą różnicę pomiędzy obydwoma wskaźnikami ma wpływ tzw. bezrobocie ukryte, praca części społeczeństwa w „szarej strefie” oraz podejmowanie pracy poza terenem aglomeracji, zarówno na terenie kraju (np. we Wrocławiu, na Górnym Śląsku), jak i za granicą.

Mimo ogólnokrajowej tendencji wzrostowej wskaźnika obciążenia demograficznego ludności w badanym okresie, Aglomerację Opolską wciąż cechuje jeden z najniższych jego poziomów. Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym jest nieznacznie wyższa niż liczba osób w wieku produkcyjnym (51,71%). Obecny korzystny poziom tego parametru zakłócany jest jednak przez ujemne saldo migracji, a przede wszystkim wysoki poziom wskaźnika ludności w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym: kobiety w wieku 60+/mężczyźni 65+) w stosunku do osób w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzieży: osoby w wieku <18) wynoszący w AO 114,89 %. Jest to czwarty najwyższy wynik spośród wszystkich aglomeracji. Jedynie aglomeracja wrocławska, górnośląska i łódzka posiadają wyższy poziom tego parametru. Wskaźnik ten jest o tyle niekorzystny iż ukazuje wymiennosc pokoleniową oraz możliwość wymiany kadr na obecnych stanowiskach pracy. Odnotowany poziom wskaźnika oznacza, że 15 na 100 zwalnianych miejsc pracy nie znajdzie pokrycia w obecnych zasobach ludzkich Aglomeracji wchodzących na rynek pracy. Utrzymanie się tak szybkiego przyrostu tego wskaźnika (ponad 4% pomiędzy 2011 a 2012 rokiem), spowoduje w nadchodzących latach wzrost obciążenia demograficznego ludności i znaczące problemy natury społecznej i gospodarczej. Problem ten wymaga jak najszybszej reakcji ukierunkowanej na zapewnienie atrakcyjnej oferty prorodzinnej skierowanej do ludzi młodych oraz próbie zahamowania migracji mieszkańców w wieku produkcyjnym do innych miast. Niezbędne jest również wdrożenie programów aktywizujących ludność w wieku emerytalnym i umożliwiających jej kontynuację zatrudnienia.

Obszar polityka społeczna

Obszar ten dotyczy zagadnień związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu oraz stopniem aktywności samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w sferze zapewnienia podstawowych potrzeb niezbędnych dla rozwoju społecznego.

Analizie poddano następujące zmienne składowe:

- fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców,
- wydatki na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie,
- wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego,
- udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem,

- miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- mieszkania socjalne na 10 tys. Ludności

Tabela 5. Analiza porównawcza w obszarze "Polityka społeczna".

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców		wydatki na 1 mieszkańca na oświatę i wychowanie		wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego		mieszkania socjalne na 10 tys. ludności		udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem		miejsca w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców		Wskaźnik sumaryczny PS	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	wrocławska	37,07	39,45	1135,1	1288,7	190,0	285,0	18,6	19,4	2,7	2,7	26,0	26,7	2,0	4,0
2	warszawska	44,67	47,45	1271,6	1351,8	203,0	172,9	23,8	25,6	3,9	3,8	26,2	25,5	4,6	3,4
3	olsztyńska	43,70	45,70	1464,8	1471,6	109,6	122,2	14,8	16,1	6,6	6,8	41,0	41,0	3,1	2,3
4	krakowska	35,30	37,26	1241,3	1285,5	186,0	183,1	11,2	15,9	3,6	3,9	31,9	32,8	2,0	1,3
5	zielonogórska	37,81	39,36	1343,2	1434,1	85,8	91,1	37,5	37,4	5,3	5,3	21,7	21,3	0,9	1,1
6	białostocka	31,04	32,33	1419,0	1558,0	103,7	98,5	20,6	19,5	6,5	6,1	32,0	36,3	-0,2	0,8
7	łódzka	29,13	30,81	1016,3	1091,0	142,0	201,6	35,6	34,5	5,9	6,1	34,8	37,1	-0,6	0,1
8	gdańska	31,08	32,94	1234,6	1330,4	216,3	236,2	14,7	15,6	4,4	4,5	21,7	22,0	0,3	0,1
9	opolska	30,65	32,16	1291,3	1369,6	172,2	126,9	24,2	25,0	4,6	4,6	24,0	24,2	0,8	-0,4
10	lubelska	34,94	36,78	1270,3	1376,8	140,4	176,5	9,6	10,0	5,8	5,9	24,5	25,5	-1,8	-1,1
11	poznańska	37,56	40,02	1238,1	1318,0	174,1	171,3	9,0	11,7	4,5	4,6	17,1	18,0	-1,0	-1,2
12	kielecka	31,65	33,35	1333,4	1380,6	139,0	144,5	17,9	21,1	8,4	9,0	36,3	38,4	-1,0	-1,3
13	górnosląska	19,40	20,57	1193,6	1284,8	116,4	150,1	34,3	37,5	5,4	5,6	24,9	26,1	-2,6	-1,6
14	szczecińska	30,86	32,86	1144,5	1190,8	136,2	164,2	23,3	23,9	5,6	5,7	24,8	25,0	-2,0	-2,0
15	rzeszowska	31,86	33,41	1389,8	1466,6	93,0	92,8	11,6	11,3	6,4	6,8	27,9	28,8	-2,1	-2,4
16	bydgosko-toruńska	29,72	31,23	1242,9	1324,2	157,5	118,9	22,8	25,1	6,1	6,2	17,6	18,3	-2,3	-3,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W ogólnym zestawieniu rankingowym dotyczącym analizy obszaru *polityka społeczna* w 2012 r. Aglomeracja Opolska uplasowała się na 9. pozycji, co oznacza o trzy pozycje słabszy wynik aniżeli w 2011 r.

W 2012 r. w większości aglomeracji, w porównaniu do roku 2011, widoczny był wzrost wskaźnika gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Aglomeracja Opolska nie wpisała się jednak w ten trend i utrzymała stały, relatywnie niski poziom tego wskaźnika wynoszący 4,6. Był to najniższy poziom spośród aglomeracji miejskich o podobnej do AO wielkości.

Liczba miejsc w ośrodkach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców kształtowała się na średnim poziomie w stosunku do innych aglomeracji, wynosząc w 2012 r. 24,2 msc./10 tys. mieszkańców. Podobnie zasoby mieszkań socjalnych, które nieznacznie wzrosły w 2012 r. i na każde 10 tys. ludności przypadało 25 mieszkań socjalnych.

Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonujących na terenie AO przypadających na każde 10 tys. mieszkańców należała do najniższych spośród wszystkich rozpatrywanych obszarów funkcjonalnych

Wydatki budżetowe gmin Aglomeracji Opolskiej kierowane na rozwój społeczno-kulturowy w przeliczeniu na mieszkańca nie należały w badanych latach do najwyższych w porównaniu z innymi aglomeracjami, przy czym widoczne było zwiększenie nakładów na edukację, przy sporej obniżce wydatków skierowanych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (spadek o 45,3 zł/mieszkańca w 2012 r. w stosunku do 2011 r.). Wydatki edukacyjne w AO były najniższe spośród grupy aglomeracji o podobnej liczbie mieszkańców i wynosiły 1291,3 zł/os. w 2011 r. oraz 1369,9 zł/os. w 2012 r.

Tabela 6. Zestawienie wyników obszarów tematycznych tworzących analizę porównawczą obszaru "społeczeństwo i infrastruktura społeczna".

Pozycja rankingowa w 2012	Aglomeracja	Zasoby pracy		Infrastruktura społeczna		Polityka społeczna		Wskaźnik sumaryczny: Społeczeństwo i infrastruktura społeczna	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	wrocławska	2,4	2,4	4,6	4,7	2,0	4,0	9,0	11,1
2	olsztyńska	2,8	2,4	5,7	5,4	3,1	2,3	11,5	10,1
3	poznańska	4,7	4,7	6,3	6,4	-1,0	-1,2	10,0	9,8
4	krakowska	1,3	1,4	5,4	5,8	2,0	1,3	8,7	8,5
5	opolska	-0,2	0,0	5,6	8,6	0,8	-0,4	6,3	8,2
6	warszawska	4,4	4,4	0,3	-0,1	4,6	3,4	9,3	7,7
7	rzeszowska	-0,1	0,3	5,0	5,9	-2,1	-2,4	2,8	3,8
8	zielonogórska	0,4	0,5	-1,2	-0,3	0,9	1,1	0,2	1,3
9	białostocka	-1,1	-0,8	-1,3	-2,0	-0,2	0,8	-2,6	-2,0
10	lubelska	-1,9	-1,7	-0,4	-1,9	-1,8	-1,1	-4,1	-4,7
11	łódzka	-6,4	-6,7	2,3	0,4	-0,6	0,1	-4,6	-6,2
12	kielecka	-2,0	-2,1	-3,5	-3,4	-1,0	-1,3	-6,6	-6,8
13	szczecińska	-1,2	-1,3	-3,8	-4,1	-2,0	-2,0	-7,0	-7,4
14	gdańska	0,2	0,2	-10,3	-10,1	0,3	0,1	-9,8	-9,8
15	górnośląska	-2,2	-2,4	-6,2	-6,2	-2,6	-1,6	-11,0	-10,2
16	bydgosko-toruńska	-1,3	-1,4	-8,6	-8,8	-2,3	-3,1	-12,1	-13,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Zbiórny ranking aglomeracji w obszarze tematycznym: „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna” wskazuje, iż Aglomeracja Opolska posiada spory potencjał w tym zakresie. Wzrost ogólnej punktacji rankingowej w 2012 r. (w porównaniu do roku 2011) pozwolił na przesunięcie się o jedną pozycję rankingową i zajęcie 5. pozycji. Rozpatrując aglomeracje o liczbie mieszkańców zbliżonej do Aglomeracji Opolskiej, jedynie aglomeracja olsztyńska uplasowała się wyżej aniżeli AO. Poza nią czołówkę tworzyły obszary funkcjonalne tak dużych ośrodków jak: Wrocław, Poznań i Kraków.

Obszar gospodarka

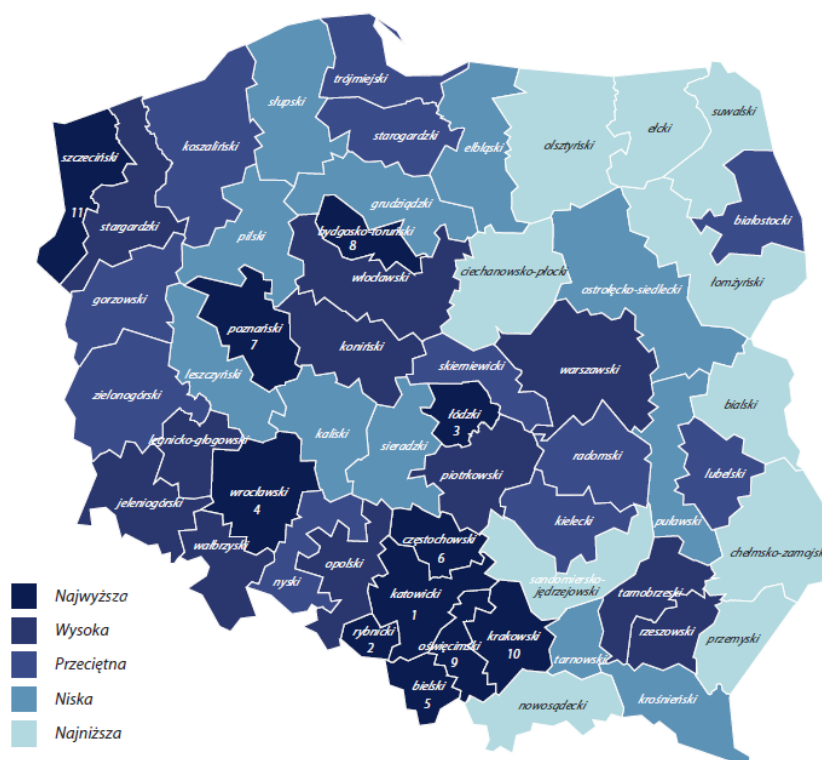
Pomiar rozwoju gospodarczego dotyczy obszarów struktury branżowej gospodarki, działalności inwestycyjnej oraz potencjału strategicznego aglomeracji w obszarze polityki budżetowej. W efekcie, miernik ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych aglomeracji, poziom rozwoju gospodarczego oraz atrakcyjności inwestycyjnej mierzonej czynnikami konkurencji lokalnej, która może przyczynić się do rozwoju aglomeracji w latach następnych.

Analizowane zmienne składowe to:

- podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności,
- poziom przedsiębiorczości (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym),
- dochody z podatku PIT na 1 mieszkańca,
- dochody z podatku CIT na 1 pracującego,
- udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem,
- szacowana wartość PKB wypracowana na 1 mieszkańca subregionu w latach 2008-2010,
- atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności przemysłowej¹¹.

¹¹ Do określenia atrakcyjności inwestycyjnej w poszczególnych obszarach posłużono się wynikami „Atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski” z 2011 r. i 2012 r. opracowanymi przez Instytut Badań nad Gospodarką Narodową

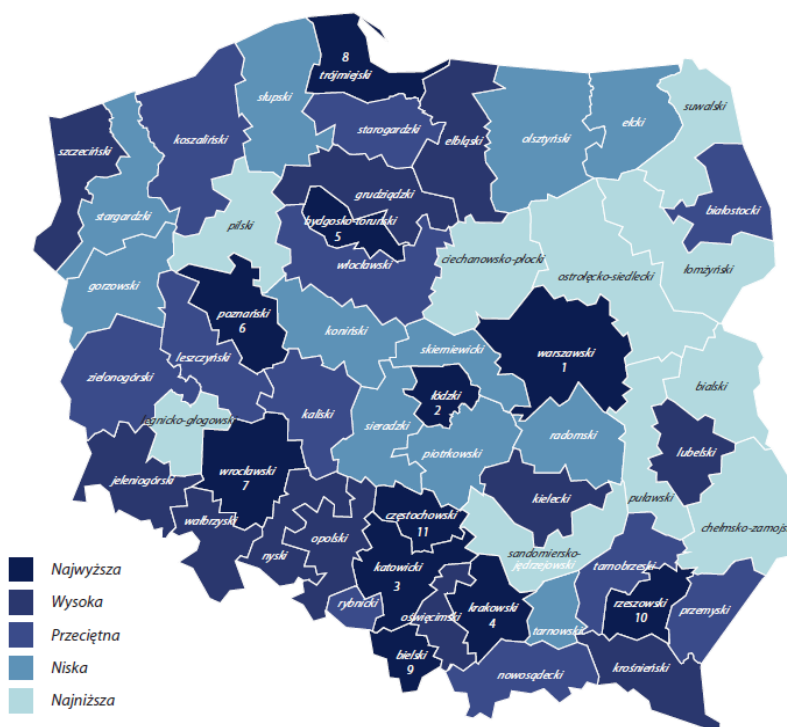
Mapa 1. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności przemysłowej w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

- atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności usługowej

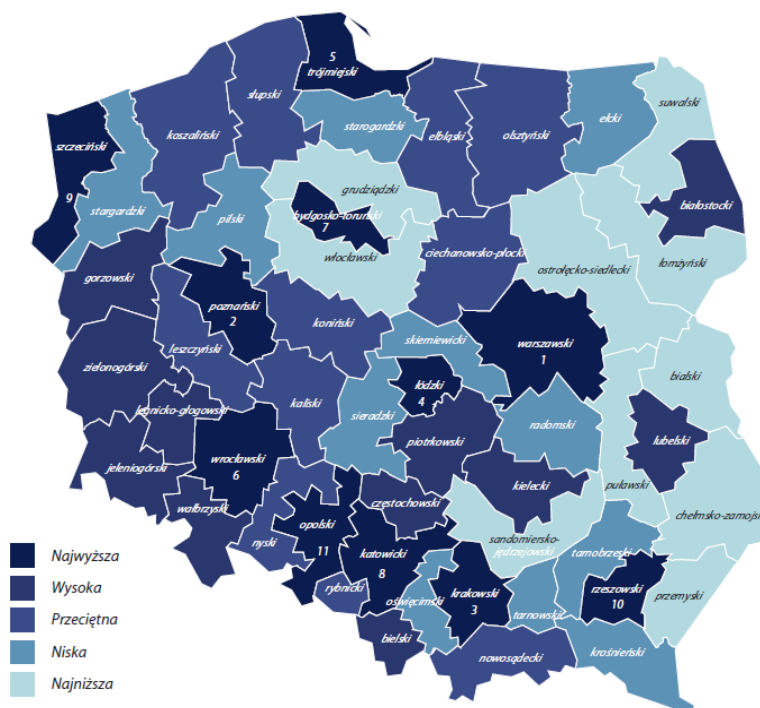
Mapa 2. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności usługowej w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

- atrakcyjność inwestycyjna regionu dla działalności wysokich technologii

Mapa 3. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów dla działalności zaawansowanej technologicznie w 2012 r.

Źródło: opracowanie IBnGR

Tabela 7. Analiza porównawcza w obszarze "Gospodarka".

Pozycja	Aglomeracja	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym		dochody z podatku PIT na 1 mieszkańca		dochody z podatku CIT na 1 pracującego		udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem w %		Atrakcyjność inwestycyjna podregionu dla działalności przemysłowej		Atrakcyjność inwestycyjna podregionu dla działalności usługowej		Atrakcyjność inwestycyjna podregionu dla działalności wysokich technologii		Szacowana wartość PKB wypracowana na 1 mieszkańca subregionu w latach 2008-2010	Wskaźnik sumaryczny G	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012		2011	2012
1	warszawska	1750,2	1809,0	18,3	18,8	1634,5	1673,5	623,7	569,0	5,3	5,4	4	4	5	5	5	5	59013	16,9	17,2
2	poznańska	1642,5	1694,9	18,4	18,9	1095,1	1128,5	387,2	326,2	2,6	2,6	5	5	5	5	5	5	55327	10,2	9,9
3	wrocławska	1451,8	1505,3	15,4	16,0	1035,1	1076,0	262,2	306,3	2,9	3,0	5	5	5	5	5	5	42408,5	5,7	6,4
4	szczecińska	1499,4	1523,5	16,9	17,2	858,6	865,2	253,5	247,6	2,8	2,9	5	5	4	4	5	5	37215,5	4,0	3,8
5	krakowska	1345,8	1401,5	14,8	15,4	979,6	996,7	270,2	239,3	2,0	2,1	5	5	5	5	5	5	38513	3,5	3,5
6	gdańska	1338,3	1382,8	14,8	15,2	968,0	978,9	360,2	288,9	2,2	2,2	3	3	5	5	5	5	36874,5	2,4	1,9
7	łódzka	1136,7	1177,7	13,5	14,0	856,1	900,6	279,2	265,7	1,8	1,8	5	5	5	5	5	5	36340	1,2	1,4
8	bydgosko-toruńska	1105,1	1131,0	12,8	13,1	785,5	822,0	187,8	219,6	1,3	1,3	5	5	5	5	5	5	38870	-0,5	-0,2
9	górnośląska	997,0	1023,9	11,0	11,3	888,3	916,5	247,1	206,4	1,5	1,5	5	5	5	5	5	5	41004,2	-0,3	-0,6
10	opolska	1112,7	1128,6	12,2	12,3	678,2	710,9	199,3	221,3	2,3	2,3	4	4	4	3	4	5	32940	-4,1	-3,6
11	rzeszowska	946,4	974,5	10,9	11,2	637,7	687,2	220,9	179,4	1,0	1,1	4	4	5	5	5	5	28073	-4,6	-4,8
12	zielonogórska	1208,1	1287,1	13,4	14,0	833,6	902,5	230,1	198,3	2,7	2,5	3	3	2	3	3	3	29481	-6,3	-5,0
13	białostocka	1006,0	1041,6	12,0	12,4	747,4	806,3	158,0	166,0	0,9	0,9	4	4	3	3	4	4	30225	-7,1	-6,7
14	kielecka	1157,3	1188,9	13,6	13,9	743,4	774,9	194,5	165,3	0,8	0,8	4	3	4	4	4	3	29578	-4,7	-6,7
15	lubelska	1037,3	1068,5	12,1	12,4	763,8	814,9	197,3	198,0	1,1	1,1	3	3	4	4	4	3	30945	-6,2	-6,9
16	olsztyńska	1169,3	1204,3	12,5	12,9	890,5	957,1	196,7	195,8	1,1	1,1	1	1	2	2	3	3	28943	-10,2	-9,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W obszarze *gospodarka* Aglomeracja Opolska plasuje się w dolnej części rankingu (10. miejsce zarówno w 2011 jak i 2012 r.). Spowodowane jest to przede wszystkim relatywnie niewysokimi wpływami z podatków bezpośrednich CIT i PIT oraz niedużą aktywnością gospodarczą, mierzoną liczbą podmiotów gospodarczych oraz udziałem osób podejmujących własną działalność gospodarczą w ludności w wieku produkcyjnym. Rozpatrując tę sferę należy wziąć pod uwagę wielkość i potencjał gospodarczy poszczególnych aglomeracji. Wyraźnie widoczny jest bowiem podział na aglomeracje największych miast Polski (wyniki powyżej lub w okolicach średniego poziomu dla wszystkich aglomeracji) plasujące się powyżej AO oraz mniejsze aglomeracje (sporo poniżej średniego poziomu) wśród których Opole wraz ze współpracującymi gminami plasuje się najwyżej, co znajduje potwierdzenie w wysokim poziomie wskaźnika szacowanej wartości Produktu Krajowego Brutto wypracowanej na danym obszarze na 1 mieszkańca (32 950 zł). Oznacza to, iż Aglomeracja Opolska dobrze wykorzystuje możliwości gospodarcze jakimi dysponuje, mimo posiadania ograniczeń społecznych i infrastrukturalnych w porównaniu z największymi aglomeracjami Polski.

Atrakcyjność inwestycyjna AO kształtuje się na dobrym poziomie, sprzyjającym zwłaszcza lokalizowaniu inwestycji w działalność wysokich technologii. Spośród aglomeracji o zbliżonej wielkości tylko aglomeracja rzeszowska charakteryzuje się wyższą pozycją ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej.

O atrakcyjności inwestycyjnej świadczy także wskaźnik udziału kapitału zagranicznego w spółkach handlowych wynoszący w AO w badanych latach 2,3%. Umieszcza to AO w pierwszej szóstce w kraju (przed obszarami funkcjonalnymi tak wielkich miast jak Kraków, Gdańsk, Katowice czy Łódź).

Obszar infrastruktura techniczna

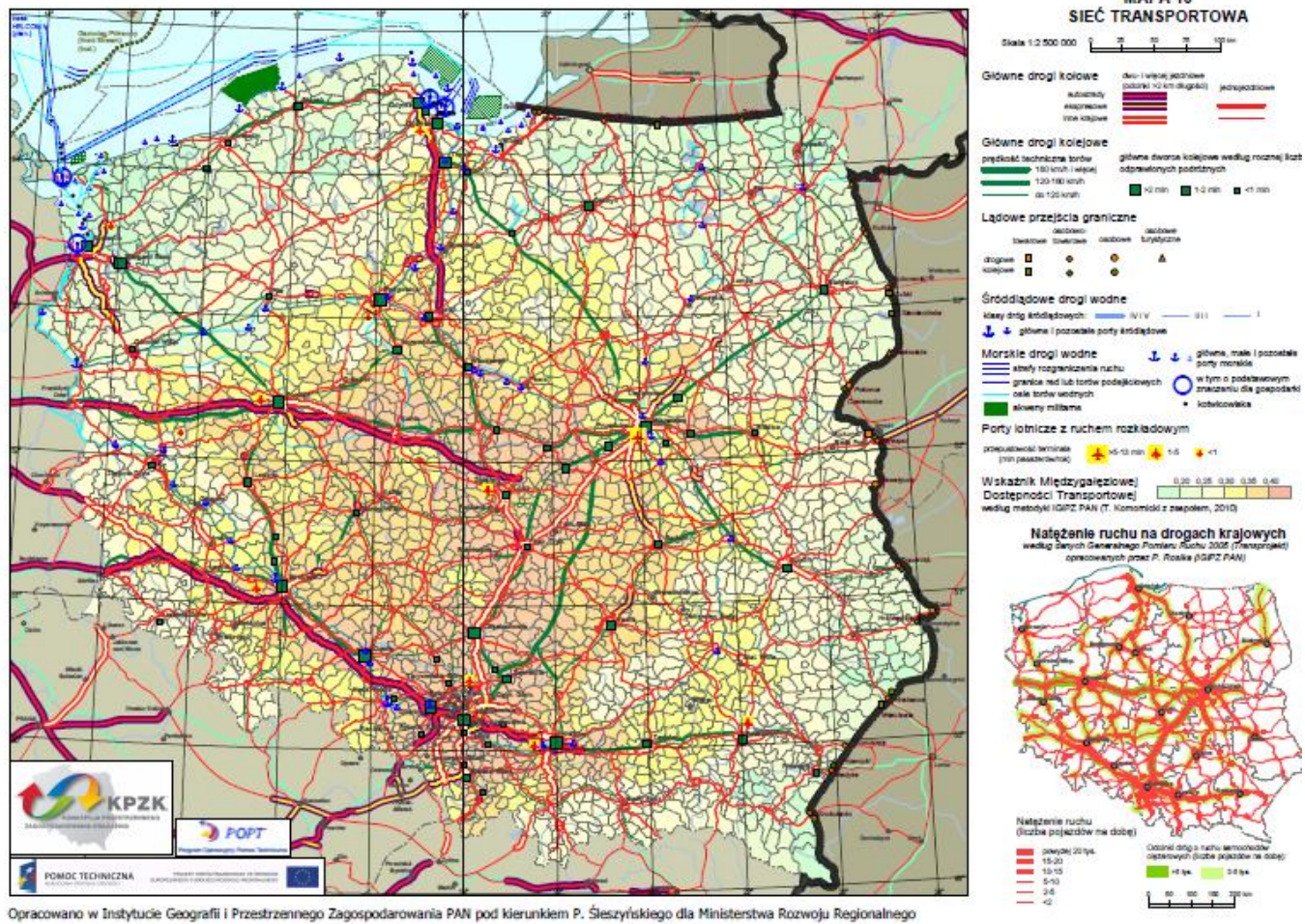
Celem badania tego obszaru jest porównanie aglomeracji w aspekcie rozwoju infrastruktury technicznej, wyrażającego techniczne i lokalizacyjne warunki dla zamieszkiwania i prowadzenia działalności gospodarczej na danym obszarze.

Dla przeprowadzenia analizy porównawczej infrastruktury technicznej posłużyły następujące wskaźniki:

- Gęstość sieci wodociągowej,
- Gęstość sieci kanalizacyjnej,
- Gęstość sieci gazowej,
- Udział korzystających z sieci wodociągowej w % ogółu ludności,
- Udział korzystających z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności,
- Udział korzystających z sieci gazowej w % ogółu ludności,
- Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (na podstawie KPZK 2030)¹².

¹² W dokumencie Krajowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego 2030 przy obliczaniu wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej posłużono się metodologią wypracowaną przez zespół badawczy Instytutu Geografii i

Mapa 1. Sieć transportowa Polski. Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej.

Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego Polskiej Akademii Nauk pod kierownictwem doc. dr hab. T. Komornickiego w ramach: Opracowania metodologii liczenia wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski oraz jego oszacowania. Na potrzeby niniejszego opracowania poszczególnym przedziałom wartości wskaźnika przypisano wartości liczbowe od 1 do 6, gdzie 1 – oznacza najniższą międzygałęziową dostępność transportową, a 6 – najlepszą międzygałęziową dostępność transportową

Tabela 8. Analiza porównawcza obszaru "Infrastruktura techniczna".

Pozycja	Aglomeracja	sieć wodociągowa na 100 km2		korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności		sieć kanalizacyjna na 100 km2		korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności		sieć gazowa na 100 km2		korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności		Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej ¹³	Wskaźnik sumaryczny IT	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012		2011	2012
1	górnosłaska	247,7	249,5	98,3	98,3	165,5	171,2	80,9	81,3	228,9	232,4	70,0	71,0	6,0	4,3	3,0
2	krakowska	253,8	256,5	94,3	94,4	151,4	161,7	73,1	73,7	294,4	296,2	78,2	76,8	5,0	3,0	2,3
3	gdańska	206,4	210,5	96,3	96,4	139,6	146,1	86,9	87,3	141,1	148,5	68,9	66,4	3,0	1,3	2,0
4	rzeszowska	177,1	182,8	84,7	85,0	232,9	240,4	77,4	77,8	259,9	263,5	81,2	82,8	3,0	0,6	1,4
5	warszawska	227,3	233,7	88,2	88,5	145,7	154,8	80,1	80,6	220,7	225,7	77,9	75,7	5,0	2,0	1,3
6	poznańska	145,9	143,0	95,0	95,3	87,7	88,5	77,5	78,1	158,7	162,5	79,9	77,3	4,0	0,6	0,5
7	szczecińska	81,9	83,8	95,6	95,6	72,1	73,5	84,8	84,9	83,2	85,0	84,9	83,3	1,0	-1,6	0,4
8	łódzka	204,2	207,5	93,0	93,1	92,9	97,3	76,5	76,9	122,0	123,8	71,6	72,2	5,0	0,8	0,2
9	wrocławska	142,1	147,1	95,0	95,2	81,6	82,1	80,7	81,1	102,2	106,7	74,7	70,9	5,0	0,9	0,1
10	białostocka	89,0	92,2	94,4	94,5	52,0	56,3	85,7	86,1	50,5	51,4	73,9	75,1	2,0	-1,9	-0,4
11	lubelska	168,2	172,3	91,3	91,3	64,5	65,8	73,1	73,1	143,9	147,3	73,1	73,4	3,0	-1,5	-0,9
12	zielonogórska	75,6	77,5	93,2	93,3	58,3	59,9	78,4	78,7	70,1	71,7	78,1	75,6	3,0	-1,7	-1,2
13	bydgosko-toruńska	130,8	132,9	93,0	93,2	71,9	67,5	79,0	79,3	47,4	48,4	65,4	66,3	4,0	-1,2	-1,2
14	olsztyńska	72,5	77,0	92,7	92,8	49,9	51,4	83,9	84,0	40,2	41,5	68,6	65,9	3,0	-2,1	-1,5
15	kielecka	136,4	139,4	92,8	92,9	82,1	88,3	70,7	71,6	44,4	47,6	55,6	55,4	5,0	-1,6	-2,3
16	opolska	93,7	94,2	95,4	95,5	53,7	62,0	66,6	67,1	35,8	36,7	42,7	42,3	6,0	-2,2	-3,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W przypadku obszaru *infrastruktura techniczna* Aglomeracja Opolska osiągnęła najniższy wskaźnik sumaryczny spośród wszystkich aglomeracji w dwóch kolejnych latach. Wskaźniki uzbrojenia i dostępu do sieci rozdzielczej podstawowych mediów takich jak: gaz i kanalizacja notowały jedne z najniższych wartości wśród wszystkich aglomeracji. Wynika to przede wszystkim z rozproszenia zabudowy na znacznej części terytorium Aglomeracji i istnienia przeszkód naturalnych, utrudniających rozwój sieci rozdzielczej tych mediów. Wysoki udział osób korzystających z usług wodociągów (95,5%) przy znacznie niższym odbiorze ścieków kanalizacją miejską lub gminną (67,1%) oraz utrudnieniach przestrzennych w poszerzaniu sieci kanalizacyjnej, wymusza rozważenie wprowadzenia alternatywnych rozwiązań utylizacji ścieków (np. poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków).

Pozytywną cechą AO w porównaniu z innymi aglomeracjami jest najwyższy poziom wskaźnika międzygałęziowej dostępności komunikacyjnej. Bardzo dobre warunki komunikacyjne (zwłaszcza rozwinięta sieć drogową) oraz bliskość dużych ośrodków miejskich Dolnego i Górnego Śląska stanowi niepodważalny walor Aglomeracji Opolskiej.

¹³ Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej został wykorzystany zarówno przy obliczeniach wskaźnika sumarycznego dla roku 2011 jak i 2012.

Obszar środowisko

Celem analizy w tym obszarze jest porównanie aglomeracji pod względem potencjału środowiskowego oraz stopnia ochrony przyrody i środowiska naturalnego.

Dla oszacowania stanu dbałości o środowisko naturalne posłużyły następujące wskaźniki:

- Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności,
- Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów ogółem,
- Wskaźnik nasadzeń w stosunku do ubytków drzew,
- Udział terenów zieleni w przestrzeni publicznej (parki, zieleńce, zieleń uliczna, tereny zieleni osiedlowej, cmentarze, lasy gminne),
- Udział terenów prawnie chronionych w przestrzeni publicznej
- Udział lasów w powierzchni ogółem.

Tabela 9. Analiza porównawcza obszaru "Środowisko".

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Pozycja rankingowa 2012	Aglomeracja	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności		Udział odpadów poddanych odzyskowi w odpadach ogółem		Wskaźnik nasadzeń drzew w stosunku do ich ubytków w ciągu roku		Udział terenów zieleni w pow. ogółem		Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem		Udział lasów w powierzchni ogółem		Wskaźnik sumaryczny Śr	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	rzeszowska	87,4	88,3	94,0%	84,2%	5,6	4,7	1,5%	1,5%	24,7%	24,7%	21,45%	21,46%	3,0	2,8
2	gdańska	89,1	89,2	89,2%	94,7%	3,0	1,4	2,6%	2,6%	40,3%	40,3%	27,60%	27,61%	3,1	2,6
3	olsztyńska	87,5	87,7	67,4%	74,2%	1,6	1,3	1,6%	1,6%	53,8%	53,8%	41,86%	41,85%	2,0	2,5
4	górnosląska	82,5	85,4	83,6%	87,2%	0,6	0,5	5,7%	5,8%	8,4%	8,5%	27,35%	27,45%	1,4	1,8
5	zielenogórska	83,1	83,8	98,8%	99,6%	0,5	0,2	1,4%	1,4%	27,1%	27,2%	50,53%	50,60%	1,6	1,4
6	bydgosko-toruńska	84,2	85,2	80,4%	83,5%	1,2	1,8	1,7%	1,7%	30,6%	30,6%	36,24%	36,25%	0,4	1,3
7	łódzka	88,1	87,6	88,1%	79,5%	0,6	0,9	3,5%	3,5%	22,8%	22,8%	20,56%	20,51%	0,5	0,5
8	poznańska	77,5	79,2	95,0%	96,2%	0,4	1,9	2,7%	2,4%	20,4%	20,3%	20,59%	20,62%	-1,3	-0,3
9	białostocka	87,0	88,6	90,6%	74,1%	0,2	0,1	1,0%	1,0%	30,9%	30,9%	38,26%	38,20%	0,1	-0,4
10	opolska	73,8	74,6	95,6%	95,6%	0,8	1,1	0,8%	0,8%	41,6%	41,6%	35,53%	35,54%	-0,6	-0,7
11	wrocławska	87,3	85,3	90,5%	94,4%	2,1	1,4	2,3%	2,3%	6,5%	6,5%	15,90%	15,95%	-0,6	-1,0
12	kielecka	71,2	72,2	91,4%	62,2%	0,5	0,1	1,0%	1,0%	89,4%	89,4%	34,85%	34,91%	1,1	-1,2
13	warszawska	56,8	77,6	37,7%	40,8%	0,7	0,6	3,1%	3,1%	51,2%	51,2%	22,87%	22,91%	-4,1	-2,1
14	szczecińska	88,4	88,8	21,9%	21,6%	1,7	1,1	2,4%	2,4%	8,3%	8,3%	34,93%	34,94%	-2,0	-2,1
15	lubelska	76,6	77,9	97,7%	99,1%	1,0	1,1	1,8%	1,8%	16,4%	16,4%	14,11%	14,16%	-2,3	-2,4
16	krakowska	72,4	73,3	81,0%	75,3%	1,2	1,7	3,0%	3,0%	21,3%	21,3%	14,05%	14,08%	-2,3	-2,6

Aglomeracja Opolska w zakresie ochrony i stanu środowiska naturalnego plasuje się na 10. pozycji zestawienia. Wyraźną jej cechą jest najniższy spośród wszystkich aglomeracji udział terenów zieleni w powierzchni aglomeracji ogółem (0,8%). Niski poziom terenów zieleni w przestrzeni publicznej równoważony jest jednak przez spore zalesienie Aglomeracji wynoszące w 2012 r. 35,54% ogółu powierzchni (5. wartość spośród wszystkich aglomeracji).

W 2012 r. poprawie uległ wskaźnik uzupełnień stanu drzew. Liczba nasadzeń w tym roku była o 10% większa aniżeli ubytków (rok wcześniej 20% więcej drzew ubyło niż zostało zasadzonych). Warto, aby ta pozytywna tendencja utrzymała się w najbliższych latach i przyczyniła się do poprawy warunków rekreacyjno-krajobrazowych AO.

Dbałość o środowisko widoczna jest w objęciu ochroną prawną znacznego obszaru Aglomeracji Opolskiej (41,6%). Tylko trzy aglomeracje posiadają wyższy poziom tego wskaźnika: aglomeracja kielecka, aglomeracja warszawska oraz aglomeracja olsztyńska. Warto odnotować także wysoki procent odpadów poddanych odzyskowi w odpadach ogółem (95,6%), który świadczy o wysokim rozwoju gospodarki komunalnej w tym obszarze działalności.

Problemem jest natomiast niski poziom ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (14. pozycja w 2012 r.). Wynika to przede wszystkim ze słabo rozwiniętej infrastruktury sieci kanalizacyjnej, o czym wspomniano w analizie porównawczej dot. „infrastruktury technicznej”.

Wskaźnik sumaryczny – ranking aglomeracji

Tabela 10. Analiza porównawcza aglomeracji - ranking zbiorczy.

Pozycja rankingowa 2012	Aglomeracja	Społeczeństwo i infrastruktura społeczna		Infrastruktura techniczna		Gospodarka		Środowisko		Wskaźnik sumaryczny	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1	warszawska	9,3	7,7	2,0	1,3	16,9	17,2	-4,1	-2,1	24,1	24,0
2	poznańska	10,0	9,8	0,6	0,5	10,2	9,9	-1,3	-0,3	19,5	19,9
3	wrocławska	9,0	11,1	0,9	0,1	5,7	6,4	-0,6	-1,0	15,0	16,6
4	krakowska	8,7	8,5	3,0	2,3	3,5	3,5	-2,3	-2,6	13,0	11,7
5	rzeszowska	2,8	3,8	0,6	1,4	-4,6	-4,8	3,0	2,8	1,7	3,2
6	olsztyńska	11,5	10,1	-2,1	-1,5	-10,2	-9,5	2,0	2,5	1,3	1,5
7	opolska	6,3	8,2	-2,2	-3,6	-4,1	-3,6	-0,6	-0,7	-0,5	0,2
8	gdańska	-9,8	-9,8	1,3	2,0	2,4	1,9	3,1	2,6	-2,9	-3,3
9	zielonogórska	0,2	1,3	-1,7	-1,2	-6,3	-5,0	1,6	1,4	-6,3	-3,5
10	łódzka	-4,6	-6,2	0,8	0,2	1,2	1,4	0,5	0,5	-2,1	-4,2
11	szczecińska	-7,0	-7,4	-1,6	0,4	4,0	3,8	-2,0	-2,1	-6,5	-5,4
12	górnśląska	-11,0	-10,2	4,3	3,0	-0,3	-0,6	1,4	1,8	-5,6	-6,1
13	białostocka	-2,6	-2,0	-1,9	-0,4	-7,1	-6,7	0,1	-0,4	-11,4	-9,5
14	bydgosko-toruńska	-12,1	-13,2	-1,2	-1,2	-0,5	-0,2	0,4	1,3	-13,4	-13,3
15	lubelska	-4,1	-4,7	-1,5	-0,9	-6,2	-6,9	-2,3	-2,4	-14,1	-14,9
16	kielecka	-6,6	-6,8	-1,6	-2,3	-4,7	-6,7	1,1	-1,2	-11,8	-17,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W rankingu zbiorczym Aglomeracja Opolska plasuje się na 7. pozycji spośród aglomeracji miast wojewódzkich. Biorąc pod uwagę aglomeracje o podobnym potencjale i liczbie mieszkańców, przed AO uplasowały się aglomeracja rzeszowska i olsztyńska. Biorąc pod uwagę wielkość i potencjał Aglomeracji, uzyskaną pozycję należy uznać za dobrą, choć wymagającą dalszych wzmożonych działań prorozwojowych w niektórych obszarach.

Obszarem konkurencyjnym o najwyższym potencjale jest społeczeństwo i infrastruktura społeczna Aglomeracji Opolskiej. Kapitał ludzki stanowi kluczowy element zrównoważonego rozwoju oraz podstawę gospodarki opartej na innowacjach. Polityka demograficzna i społeczna, a zwłaszcza problem starzenia się społeczeństwa i ujemnej migracji ludności, stanowi kluczowe wyzwanie samorządów w całej Polsce w najbliższych dziesięcioleciach. Silna pozycja AO w zakresie kapitału ludzkiego nie może być zaprzepaszczone. Konieczne jest stworzenie podstaw dla dalszego rozwoju kapitału ludzkiego AO, poprzez działania niwelujące braki i słabości, a także wzmacniające posiadane przewagi, po to, aby Aglomeracja Opolska stała się miejscem przyjaznym mieszkańcom, umożliwiającym im społeczny i kulturowy rozwój.

Wyraźne deficyty w infrastrukturze technicznej obligują jednostki samorządu terytorialnego AO do zintensyfikowanych działań w tym obszarze. Konieczna jest zwłaszcza rozbudowa sieci rozdzielczej podstawowych mediów i objęcie nią jak największej liczby mieszkańców. Wyraźnie przyczyni się to do poprawy jakości życia społeczności Aglomeracji,

stanu środowiska przyrodniczego oraz zwiększy pozycję konkurencyjną AO wśród potencjalnych inwestorów.

Gospodarka Aglomeracji Opolskiej wypada bardzo dobrze na tle aglomeracji o podobnej wielkości. W tym obszarze aktywność samorządów powinna być ukierunkowana na umocnienie jej pozycji konkurencyjnej poprzez wykorzystanie przewag związanych z położeniem geograficznym, dostępnością komunikacyjną (bliskość granicy, nieduża odległość do innych aglomeracji: górnośląskiej, krakowskiej i wrocławskiej), wysoką jakością kapitału ludzkiego oraz poprzez promocję zewnętrzną AO jako obszaru sprzyjającemu lokowaniu inwestycji. Działania te pozwolą nie tylko utrzymać dotychczasową pozycję, ale również nadrobić część dystansu dzielącego AO od największych i najmocniej rozwiniętych aglomeracji w Polsce.

II.4. Świadomi swoich mocnych i słabych stron odnajdujemy szanse i niwelujemy zagrożenia – czynniki strategiczne SWOT

Klasycznym narzędziem, stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej, jest zestawienie mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu (w tym przypadku aglomeracji) oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza:

- S – Strengths (silne strony), wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego podmiotu,
- W – Weaknesses (słabości), wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego podmiotu,
- O- Opportunities (możliwości), wszystko to co stwarza dla analizowanego podmiotu szansę korzystnej zmiany,
- T – Threats (zagrożenia), wszystko to co stwarza dla analizowanego podmiotu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie informacji o potencjale rozwojowym Aglomeracji Opolskiej oraz o dostrzeganych barierach. Zwraca jednocześnie uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia.

Na podstawie diagnozy stanu obecnego oraz warsztatów strategicznych zostały wypracowane tezy analizy SWOT.

W prace Komitetu Społecznego udało się zaangażować liderów i jednocześnie ekspertów w zakresie lokalnej gospodarki, rozwoju infrastruktury, społeczności lokalnej, kultury, sportu, itd., którzy wnieśli do dyskusji na etapie analizy strategicznej informacje, których zdiagnozowanie na podstawie danych wtórnych czy poprzez badania ankietowe byłoby niemożliwe.

Warsztaty strategiczne poświęcone analizie SWOT miały na celu zidentyfikowanie mocnych i słabych stron gminy oraz szans i zagrożeń dla jej rozwoju oraz ustalenie:

- Czy mocne strony pozwolą wykorzystać zauważone szanse?
- Czy mocne strony pozwolą zniwelować zauważone zagrożenie?
- Czy słabe strony ograniczą możliwość wykorzystania zidentyfikowanych szans?
- Czy słabe strony spotęgują ryzyko związane z wystąpieniem zagrożeń?

(analizę przeprowadzono również w odwrotnym kierunku, tzn. od zewnątrz do wewnątrz)

- Czy szanse wzmocnią silne strony?
- Czy szanse pozwolą zniwelować słabości?
- Czy zagrożenia zniwelują silne strony?
- Czy zagrożenia uwypuklą słabości?

Odpowiedzi na powyższe pytania pozwalają zbudować macierz modeli strategii rozwoju, a ich analiza wskazuje, który model najtrafniej odpowiada na potrzeby aglomeracji. Wyróżnić można cztery główne typy strategii: ofensywną, konkurencyjną, konserwatywną lub defensywną.

Strategia ofensywna cechuje jednostki, które stawiają przede wszystkim na wykorzystanie mocnych stron i nadarzających się szans. Za pomocą swoich atutów wykorzystują szanse rozwoju, a z kolei nadarzające się okazje przekładają na dalsze wzmocnienie atutów.

Strategia konkurencyjna cechuje jednostki, które nastawiają się na wykorzystywanie nadarzających się szans do eliminowania słabych stron i zamieniania ich w atuty.

Strategia konserwatywna cechuje jednostki, które planują maksymalnie wykorzystać mocne strony przy jednoczesnym zmniejszaniu znaczenia dla rozwoju nadchodzących zagrożeń.

Strategia defensywna cechuje jednostki, które bronią się przed kryzysem, eliminując słabe strony i przeciwstawiając się zagrożeniom.

Uczestnicy warsztatów strategicznych identyfikowali mocne i słabe strony Aglomeracji. Poszczególnym czynnikom zostały przypisane wagi punktowe. Im wyższa waga punktowa została przypisana mocnej lub słabej stronie, tym większe jest znaczenie danego czynnika dla rozwoju Aglomeracji.

Tabela 11. Mocne i słabe strony Aglomeracji Opolskiej

Mocne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych	0,02	Niskie budżety gmin partnerów AO - niski potencjał finansowy AO	0,07
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami	0,04	Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr	0,05
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw	0,06	Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO	0,04
Dostępność terenów inwestycyjnych	0,06	Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii	0,04
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego	0,06	Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora	0,02
Dobrze rozwinięty sektor usług	0,05	Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A	0,03
Wysoko towarowe rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze	0,06	Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi	0,06
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy z doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych	0,05	Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego	0,09
Uznana marka dużych firm działających na obszarze AO	0,03	Brak dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO	0,04
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym	0,08	Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO	0,05

Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów	0,04	Niewystarczający system infrastruktury technicznej	0,10
Bliskość portów lotniczych	0,03	Ograniczona żeglowność Odry	0,03
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego	0,02	Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów	0,04
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO	0,04	Niska aktywność obywatelska społeczeństwa	0,04
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna	0,02	Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)	0,03
Zamiłowanie do porządku, gospodarność	0,02	Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej	0,06
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi	0,02	Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy	0,08
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym	0,02	Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry, Jez. Turawskiego)	0,04
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej	0,02	Niedoskonały systemu zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powódzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią,	0,04
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej	0,03	Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)	0,03
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO	0,02	Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO	0,03
Intensywna gospodarka rybacka	0,02	SUMA	1,0
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki	0,07		
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu	0,03		
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej	0,08		
SUMA	1,0		

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczowym czynnikiem rozwojowym Aglomeracji Opolskiej jest jej wysoce **dogodne położenie w układzie komunikacyjnym** kraju. Przebiegająca przez nią autostrada A4 oraz magistrała kolejowa E-30 należące do europejskiego systemu korytarzy transportowych TEN-T, zapewniają szybki dostęp do dużych ośrodków metropolitalnych: Wrocławia i Katowic wraz z całą konurbacją górnośląską. **Bliskość lotnisk** międzynarodowych w Pyrzowicach oraz we Wrocławiu, względnie uregulowany system rzeczny Odry, rozbudowana sieć tras kolejowych oraz dróg sprawia, że AO osiąga najwyższy poziom tzw. wskaźnika międzygałęziowej dostępności komunikacyjnej w kraju. Dobre skomunikowanie zewnętrzne sprzyja lokowaniu się inwestycji i przepływie zasobów. W pobliżu głównych szlaków transportowych gminy Aglomeracji wyznaczyły liczne **tereny inwestycyjne**, które, mimo częściowych braków w uzbrojeniu stanowią potencjał rozwojowy dla gospodarki AO.

Uzbrojenie terenów w sieć infrastruktury technicznej oraz poprawa skomunikowania wewnętrznego stanowią kluczowe wyzwania dla zwiększenia atrakcyjności Aglomeracji Opolskiej dla osadnictwa jak i lokowania na jej terenie działalności gospodarczej. Jak pokazują

analizy AO posiada **najniższe** spośród wszystkich aglomeracji **wskaźniki dotyczące zasięgu i dostępu mieszkańców do sieci podstawowych mediów. Układ komunikacji wewnętrznej także wykazuje liczne braki.** Wzrastające obciążenie ruchem drogowym powoduje powstawanie zatorów, dekapitalizację dróg oraz widoczne braki miejsc parkingowych, niedostateczna liczba przepraw przez Odrę i inne ciek wodne, brak obwodnic miejskich oraz przestarzały system sterowania ruchem drogowym powodują z kolei powstawanie korków i zatorów ulicznych na głównych trasach i w centrach miast. Dodatkowymi problemami są ograniczony zasięg, brak zintegrowania i niedostateczne wyposażenie transportu zbiorowego oraz **ograniczona żeglowność Odry.**

Sytuacja ekonomiczna Aglomeracji Opolskiej prezentuje się korzystnie. Jak pokazała analiza porównawcza aglomeracji miast wojewódzkich, AO widocznie wybija się na tle aglomeracji o podobnej wielkości i nadrabia dystans dzielący ją od największych krajowych metropolii. Przyczyny tej korzystnej tendencji należy upatrywać w **funkcjonujących na jej terenie licznych mikro i małych przedsiębiorstwach** cieszących się dobrą kondycją, mimo panującej recesji na rynkach światowych. Większość mikro, małych i średnich (MŚP) prowadzi swoją działalność w dobrze **rozwiniętym sektorze usług**, co pozwala im na elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące na rynkach światowych i lokalnych poprzez odpowiednie kształtowanie własnej oferty. W tym miejscu warto jednak dodać, iż o ile małe i średnie podmioty gospodarcze działają prężnie to **ich stopień rozwoju jest nierównomierny w poszczególnych gminach AO.** Wynika to z różnej charakterystyki i funkcji pełnionych przez poszczególne gminy w sferze gospodarczej Aglomeracji: Opole jako stolica województwa i rdzeń aglomeracji skupia na sobie działalność profesjonalną i usługi wyższego rzędu, natomiast przedsiębiorstwa gmin zlokalizowanych zwłaszcza na obrzeżach aglomeracji koncentrują się na podstawowych usługach i produkcji rolnej.

Gospodarka Aglomeracji Opolskiej oprócz MŚP to także **firmy o ugruntowanej renomie, o określonej specjalizacji, działające zwłaszcza w sektorze rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, gospodarki rybackiej, energetyki, przetwórstwa drzewnego, budownictwa, turystyki, branży wapienniczej i cementowej.** Firmy te opierają swój wzrost na **dostępnych zasobach naturalnych** (zasobach dla branży wapienniczo-cementowej, wysoce wydajnych gruntach ornych, zasobach leśnych) jak i **wyspecjalizowanych, dobrze wyedukowanych zasobach ludzkich.**

Przedsiębiorstwa branż IT, przetwórstwa drzewnego, budownictwa i turystyki świadome szanse jaką daje specjalizacja produkcji, kooperacja i wymiana doświadczeń oraz rotacja wykwalifikowanych kadr, **zrzeszają się w klastry i nawiązują współpracę** między sobą umacniając tym samym własną przewagę konkurencyjną i wpisując się niejako w obecną politykę Unii Europejskiej, nastawioną na wzrost wyspecjalizowanych gospodarczo regionów. Warto popierać i promować te inicjatywy, aby wzmocnić ich siłę i uzyskiwany dzięki nim efekt synergii, a także skłonić pozostałe przedsiębiorstwa stanowiące o sile AO do podobnych działań.

Mimo posiadania wysoko wykwalifikowanych zasobów ludzkich i silnego, opolskiego ośrodka akademickiego, w Aglomeracji Opolskiej **brakuje ofert miejsc pracy dla osób z**

wyższym wykształceniem. Współpraca i wymiana doświadczeń pomiędzy jednostkami naukowymi, badawczo-rozwojowymi, a sferą biznesową, również nie przebiega prawidłowo. Powodem tego stanu rzeczy, a jednocześnie skutkiem jest **brak przedsiębiorstw wysokich technologii** korzystających z zaplecza naukowo-akademickiego oraz nieprawidłowo przebiegająca współpraca przedsiębiorstw ze szkołami średnimi, prowadząca do **niedostosowania profilu wykształcenia absolwentów do wymogów pracodawców**, a przez to braku miejsc pracy dla ludzi młodych.

Potencjalni inwestorzy oraz osoby planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej na terenie AO natrafiają na pewne niedogodności. **Brakuje jednolitej i zintegrowanej oferty inwestycyjnej Aglomeracji**, upraszczającej przebieg procesu inwestycyjnego oraz **biur o najwyższym standardzie klasy A**, które mogłyby skłonić firmy zagraniczne do lokowania tu siedzib swoich oddziałów oraz do powstawania firm z sektora wysoce wyspecjalizowanych usług doradczych, finansowych, czy technicznych.

Prawdziwą siłę Aglomeracji stanowią jej mieszkańcy. **Wielokulturowa społeczność, czerpiąca z tradycji i bogactwa kulturowego** kształtuje obraz **mieszkańców AO jako osób ceniących tradycję, porządek, gospodarność, bezpieczeństwo oraz aktywnie pomagających osobom wykluczonym społecznie poprzez działalność w licznych organizacjach pozarządowych**. Ścisłe związki AO ze społecznością międzynarodową widoczne są także w licznych projektach i działaniach realizowanych w ramach **współpracy międzynarodowej nawiązywanej zarówno przez samorządy jak i przez uczelnie wyższe Aglomeracji Opolskiej z ich zagranicznymi odpowiednikami**.

Samorządy świadome licznych zagrożeń społecznych związanych z niżem demograficznym i wykluczeniem części mieszkańców, starają się aktywnie przeciwdziałać tym zjawiskom. Osiągane przez AO **najwyższe wskaźniki dostępności mieszkańców do rozbudowanej infrastruktury społecznej, kulturowej i rekreacyjnej** wpływają na wzrost jakości życia mieszkańców i ich społeczny i kulturowy rozwój. Oczywiście część infrastruktury wykazuje pewne braki (**brak odpowiedniej oferty mieszkaniowej, niewystarczająco rozbudowana infrastruktura opieki nad osobami starszymi, brak dostępu do szerokopasmowego Internetu w części gmin**) jednak nie są one na tyle znaczące, aby wpływać na szerszy obraz AO.

Bogate dziedzictwo kulturowe, rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna, pozytywny obraz Opolszczyzny w świadomości Polaków oraz unikalne walory przyrodniczo-krajobrazowe nie przekładają się niestety na wzmożony ruch turystyczny i popularność wśród gości z kraju i zagranicy. Wpływ na to ma kilka czynników, m.in. **zły stan znacznej części zabytków i obiektów turystycznych o potwierdzonej wartości historycznej i architektonicznej, czy niezadowalająca jakość wód powierzchniowych** ograniczająca popularność aktywnej turystyki wodnej na Odrze i akwenie Jez. Turawskiego.

Niski udział Odnawialnych Źródeł Energii, przewaga konwencjonalnych metod pozyskiwania energii elektrycznej i ciepła oraz wzmożony ruch komunikacyjny prowadzi do pogarszania się jakości środowiska naturalnego na terenie AO, a przede wszystkim **jakości powietrza atmosferycznego i klimatu akustycznego**. W zakresie ochrony środowiska

konieczne jest także podjęcie działań związanych z unowocześnieniem obecnego, **niedoskonałego systemu zintegrowanego przeciwdziałania skutkom katastrof naturalnych**, a w szczególności powodzi. Pozwoli to na przyspieszenie reakcji i odpowiedniej kooperacji służb bezpieczeństwa oraz zwiększy poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców.

Aglomeracja Opolska wykazuje **silne powiązania funkcjonalne** pomiędzy tworzącymi je gminami. Ich **wspólna inicjatywa, świadomość własnych przewag i ograniczeń, jasno określona wizja zrównoważonego rozwoju Aglomeracji** osiągnięta dzięki aktywnej współpracy może przewyciężyć znaczną część słabych stron i wzmocnić rozwój drzemiącego potencjału całej Aglomeracji jak i każdej z gmin z osobna. Jedyną barierą stanowić może **niski potencjał budżetowy części gmin**, który będzie miał realny wpływ na możliwości finansowe gmin we wdrażaniu postawionych celów rozwojowych i inwestycyjnych służących niwelowaniu różnic i zwiększaniu funkcjonalnej integracji obszaru Aglomeracji Opolskiej.

Tabela 12. Szanse i zagrożenia Aglomeracji Opolskiej

Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	0,18	Kadencyjność władz samorządowych	0,04
Wzrost znaczenia polityki miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	0,13	Słaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	0,12
Priorytetowe traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	0,09	Wyjazd wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	0,15
Rozbudowa Elektrowni "Opole" - nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prorozwojowej	0,10	Spadająca liczba połączeń kolejowych i autobusowych	0,07
Rozwijająca się współpraca z SSE	0,15	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	0,10
Polityka Unii Europejskiej i kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	0,11	Negatywne tendencje demograficzne	0,20
Wyznaczone pasma rozwojowe (pasma drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	0,13	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	0,06
Rozwijający się system Programu Specjalnej Strefy Demograficznej	0,13	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	0,08
SUMA	1,0	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	0,07
		Planowane na poziomie UE ograniczenie produkcji przemysłu wapienniczego i cementowego	0,11
		SUMA	1,0

Źródło: Opracowanie własne

Kluczową szansę dla rozwoju Aglomeracji Opolskiej, wdrażania jej założeń i projektów strategicznych, stanowią **środki zewnętrzne ukierunkowane na wzmacnianie polityki miejskiej, obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, czy aglomeracji jako ośrodków**

wzrostu regionów pochodzące z funduszy Unii Europejskiej oraz środków przekazywanych przez administrację centralną i wojewódzką. Możliwość sfinansowania dużych projektów inwestycyjnych obejmujących swoim zasięgiem kilka lub wszystkie gminy AO, w największym stopniu przyczyni się do dalszego zwiększenia spójności terytorialnej i funkcjonalnej Aglomeracji. Duże projekty inwestycyjne realizowane w ramach porozumienia stanowią będą bazę rozwojową dla wdrażania mniejszych, komplementarnych do nich projektów na poziomie poszczególnych gmin, co znacząco wpłynie na zrównoważony rozwój całej Aglomeracji Opolskiej.

Umieszczenie znacznego obszaru Aglomeracji Opolskiej w **paśmie rozwojowym drogi nr 46, czy paśmie rzeki Odry** jasno określa pożądany kierunek rozwoju przestrzennego aglomeracji oraz zwiększa jej rolę strategiczną i gospodarczą w polityce strategiczno-planistycznej województwa i kraju. Przykładem działania realizowanego w paśmie rozwojowym AO może być decyzja spółki PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. o **rozbudowie Elektrowni Opole**, która wzmocni wagę regionu w polityce energetycznej kraju, doprowadzi do rozwoju kooperujących z nią przedsiębiorstw i wzrostu miejsc pracy w AO. Planowane **utworzenie Opolsko-Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej** pozwoli na zwiększenie konkurencyjności regionu w przyciąganiu zewnętrznych inwestorów, a więc i tworzeniu nowych miejsc pracy. Ulgi podatkowe i wsparcie przedsiębiorstw, powinno być ukierunkowane zwłaszcza na **wzmacnianie roli inteligentnych specjalizacji regionu i klastrów**. Zarówno polityka Unii Europejskiej jak i założenia polityki krajowej zmierzają do promowania regionów wyspecjalizowanych gospodarczo, poprzez dofinansowanie inicjatyw służących wymianie wiedzy i doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami danej branży, czy tworzeniu porozumień klastrowych. Silne lokalne przedsiębiorstwa, o wyrobionej marce, działające wspólnie w poszukiwaniu rynków zbytu i pozyskiwaniu kontrahentów stanowią receptę na umocnienie pozycji konkurencyjnej oraz zniwelowanie skutków światowej **recesji gospodarczej i malejącego popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego**. Czynnikiem hamującym prowadzenie polityki gospodarczej AO opartej o rozwój specjalizacji i wysoko wykwalifikowane zasoby ludzkie może być ograniczenie możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych, a przez to niższe możliwości prowadzenia prac naukowo-badawczych przez opolskie uczelnie wyższe na co wpływ będzie miało **przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych**.

Kolejnym poważnym zagrożeniem dla lokalnej gospodarki są **plany Unii Europejskiej zmierzające w kierunku ograniczenia produkcji przemysłu wapienniczego i cementowego**, który stanowi historyczną siłę i specjalizację gospodarczą regionu AO. Brak realizacji koniecznych inwestycji w technologię ograniczającą emisję szkodliwych substancji, w tym CO₂ do limitowanych poziomów, będzie wiązało się z wysokimi karami i groźbą nierentowności zakładów.

Najistotniejszym wyzwaniem z jakim przyjdzie się zmierzyć gminom Aglomeracji Opolskiej w nadchodzących latach są **negatywne, obserwowane przemiany demograficzne**.

Społeczeństwo AO starzeje się, obserwowany jest niski przyrost naturalny oraz wysokie ujemne saldo migracji, co prowadzi do wzrostu obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym oraz zaburzeniu wymienności pokoleniowej na rynku pracy. Znaczna część wykwalifikowanych osób wchodzących na rynek pracy nie spotyka się z odpowiednią ofertą płacy i zatrudnienia, co zmusza ich do migracji zarobkowej do większych ośrodków krajowych lub za granicę, przyspieszając tym samym negatywne tendencje społeczno-demograficzne.

Szansą na wyjście z tej trudnej sytuacji społeczno-cywilizacyjnej, obok działań pobudzających gospodarkę, jest podjęcie próby **utworzenia Specjalnej Strefy Demograficznej** przez Województwo Opolskie. Szeroko zakrojony program nastawiony na wsparcie rodzin oraz podmiotów gospodarczych jak i rozbudowę infrastruktury społecznej może zahamować odpływ mieszkańców i zwiększyć jakość życia w Aglomeracji Opolskiej.

Aglomeracja Opolska narażona jest także na występowanie **zagrożeń dla środowiska przyrodniczego** zarówno związanego z występowaniem katastrof naturalnych, zwłaszcza powodzi, jak i z działalnością człowieka: rozbudową zakładów emitujących do atmosfery dwutlenek węgla i inne szkodliwe substancje chemiczne, zjawiskiem niskiej emisji, emisją spalin przez rosnący ruch komunikacyjny, czy wciąż niedostatecznym skanalizowaniu, oczyszczaniu ścieków i gospodarką odpadami na terenie AO.

Ograniczanie liczby połączeń autobusowych i kolejowych oraz niedostatecznie rozbudowany system komunikacji publicznej zmusza mieszkańców do korzystania z prywatnych pojazdów, co prowadzi do **zwiększania ruchu komunikacyjnego**. Brak zintegrowanego systemu komunikacji wewnątrz aglomeracji stanowi poważną barierę dla prawidłowego funkcjonowania systemu miejskiego oraz przepływu pracowników i mieszkańców pomiędzy poszczególnymi gminami. Ogranicza do dostępność ludności do infrastruktury społecznej i do miejsc pracy. Wzmożony ruch drogowy przy ograniczonej przepustowości przepraw rzecznych i dróg wewnętrznych powoduje powstawanie zatorów, dekapitalizację dróg, deficyt miejsc parkingowych oraz uciążliwość związaną z emisją spalin i hałasem komunikacyjnym.

Zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej i realizacji postanowień porozumienia jest **kadencyjność władz samorządowych**. Zmiany władz mogą wpływać na ciągłość i spójność realizowanych projektów i założeń oraz osłabiać wolę skoordynowanego i solidarnego działania mającego na celu zrównoważony rozwój całej Aglomeracji, a nie poszczególnych gmin z osobna.

CZĘŚĆ III. Jaka będzie Aglomeracja Opolska ?

III.1. Razem możemy więcej – jak to wykorzystamy – rozstrzygnięcia strategiczne dla AO

III.1.1 Koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej

Aglomeracja Opolska to silnie urbanizujący się obszar, którego centrum stanowi miasto Opole wraz z pierścieniem otaczających go gmin. Zmieniająca się w sposób intensywny rzeczywistość społeczno – gospodarcza Aglomeracji Opolskiej, w tym zmiana trendów demograficznych, przekształcenia gospodarcze i strukturalne przestrzeni miejskiej, podmiejskiej oraz wiejskiej, wymusza na samorządach lokalnych potrzebę intensyfikowania współpracy w ramach pewnego obszaru charakteryzującego się pewnymi zidentyfikowanymi powiązaniami funkcjonalnymi.

Jak wskazują przykłady integracji gmin w ramach aglomeracji miejskich, zarówno te funkcjonujące już od wielu lat w Europie jak i coraz liczniejsze inicjatywy polskich samorządów, budowanie trwałych fundamentów dla współpracy ponad granicami administracyjnymi jest bezwzględny wymogi współczesności i warunkiem poprawy konkurencyjności aglomeracji w wymiarze krajowym oraz międzynarodowym.

Działania w zakresie budowania współpracy międzygminnej mają miejsce również w Aglomeracji Opolskiej. Rozpoczęty stosunkowo niedawno, bo w 2012 roku, proces integracji gmin w ramach obszaru funkcjonalnego Opola, przyczynił się do stworzenia nowych struktur organizacyjnych, ułatwiających podejmowanie i realizowanie wspólnych inicjatyw o charakterze ponadgminnym.

Aglomeracja Opolska stanowi płaszczyznę współpracy dla 21 gmin skupionych wokół miasta Opola - stolicy województwa. W jej skład, poza Opolem, wchodzi jednostki samorządowe znajdujące się w jego obszarze funkcjonalnym. Są to: Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdzeszowice, Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Tułowice.

Kluczowym rozdziałem w procesie inicjowania kooperacji i współpracy międzygminnej w ramach Aglomeracji Opolskiej było podpisanie, jesienią 2012 roku, *Porozumienia w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej*. Zgodnie z zapisami dokumentu, współpraca miała na celu wspólne przezwyciężanie pojawiających się trudności i barier rozwojowych, poprawienie konkurencyjności Aglomeracji w kontekście krajowym oraz wzmocnienie spójności wewnętrznej w ramach jednostek ją tworzących. Korzyści wynikające z nawiązanej współpracy mają charakter wieloaspektowy, a przede wszystkim zapewnić mają trwały i zrównoważony rozwój w perspektywie najbliższych lat.

Rys. 20. Uroczyste podpisanie Porozumienia w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Biuro Stowarzyszenia Aglomeracji Opolskiej

Głównymi obszarami współpracy Partnerów, wskazanymi w *Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej* są:

- Planowanie strategiczne i przestrzenne,
- Rozwój gospodarczy i wspólne działania na rzecz pozyskiwania inwestorów,
- Transfer nowych technologii z centrów naukowych Opola do podmiotów gospodarczych Aglomeracji,
- Transport zbiorowy,
- Ochrona zasobów przyrodniczych,
- Ochrona środowiska,
- Ochrona przeciwpowodziowa,
- Oświata, kultura, sport i turystyka.

Celem wspólnie realizowanych działań jest przede wszystkim poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji, którzy są głównymi beneficjentami wszelkich działań prorozwojowych. Zawarcie porozumienia i powołanie stosownych struktur organizacyjnych było pierwszym istotnym impulsem rozwojowym całego obszaru, który zgodnie z przyjętą polityką regionalną UE traktowany jest jako „lokomotywa rozwojowa” regionu opolskiego.

Nowa forma współpracy międzygminnej, bazująca na realizacji wspólnie wytyczonych celów, przebiegać ma ponad granicami poszczególnych jednostek administracyjnych i koncentrować w szczególności na:

- Skoordynowanym rozwiązywaniu istniejących w Aglomeracji problemów strukturalnych,
- Wspólnej realizacji zasad zrównoważonego rozwoju,
- Poprawie konkurencyjności gospodarczej i turystycznej,
- Rozwoju dialogu społecznego,
- Sterowaniu procesami, dla których granice gmin nie są istotne,
- Wzroście innowacyjności w usługach świadczonych przez samorządy lokalne,
- Podniesieniu efektywności działania podstawowych jednostek samorządu lokalnego,
- Lepszym zaspokojeniu potrzeb mieszkańców Aglomeracji.

W październiku 2013 roku Aglomeracja Opolska zmieniła formułę funkcjonowania. Dotychczasowa forma współpracy, bazująca na *Porozumieniu* z 2012 roku, zastąpiona została przez **Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska**, będące stowarzyszeniem jednostek samorządu terytorialnego w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Członkami Stowarzyszenia zostały gminy, współpracujące wcześniej w ramach zawartego *Porozumienia*. W marcu 2014r. dołączyła do nich gmina Tułowice. Zachowane zostały główne cele, zadania i kierunki integracji, wyznaczone w 2012 roku. Szczegóły w zakresie organizacji, funkcjonowania oraz celów działalności Stowarzyszenia określa jego Statut.

W celu zapewnienia pełnej obsługi organów Stowarzyszenia, do których należy Walne Zgromadzenie, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna, powołane zostało Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska.

Nowe struktury zarządzania Aglomeracją Opolską odpowiedzialne są za wyznaczanie najważniejszych kierunków rozwoju całego obszaru. Na Stowarzyszeniu spoczywać będzie w znaczącym stopniu odpowiedzialność za skuteczne wdrażanie zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*.

Powołanie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska jest potwierdzeniem silnej chęci kooperacji gmin w celu podejmowania wspólnych działań rozwojowych o charakterze perspektywicznym. To właśnie świadomość potrzeby współpracy w ramach Aglomeracji Opolskiej oraz wynikające z niej korzyści dla jednostek ją tworzących są bezpośrednim impulsem dla integracji. Elastyczność wybranej formy współdziałania przejawia się wysoką swobodą w wyborze wspólnych projektów oraz angażowaniu w ich realizację konkretnych partnerów.

Działalność Stowarzyszenia, poza realizacją celów wskazanych w Statucie, koncentrować się będzie zasadniczo na wspieraniu samorządów oraz pozostałych partnerów w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć i inicjatyw. Gminy Aglomeracji uzyskają wsparcie merytoryczne i organizacyjne w zakresie aplikowania o krajowe i unijne środki finansowe, pomocy w doborze partnerów w ramach planowanej współpracy. Promowane będą wszelkie

inicjatywy o charakterze aglomeracyjnym oraz szerzona idea współpracy ponad granicami gmin.

Elastyczność charakteryzująca Stowarzyszenie, jako formę współpracy międzygminnej, nie wyklucza w przyszłości zwiększenia stopnia sformalizowania współpracy - chociażby w formie związku międzygminnego. Biorąc pod uwagę obowiązujący obecnie porządek prawny, można rozważyć powołanie jednego lub kilku związków celowych, które przejmą realizację zadań o charakterze aglomeracyjnym. Do usług takich można zaliczyć np. usługi komunalne, zarządzanie kryzysowe, transport publiczny, usługi edukacyjne. Przyszła forma współpracy Partnerów dziś tworzących Aglomerację Opolską będzie w dużej mierze wynikać z przyjętych priorytetów rozwojowych oraz pojawiających się w przyszłości szans i możliwości rozwoju.

III.1.2 Wizja Aglomeracji Opolskiej w 2020 r.

Wizja rozwoju Aglomeracji Opolskiej wypracowana została w ramach cyklu spotkań Zespołu ds. opracowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* prowadzonych w okresie od maja do lipca 2013 roku. Miały one charakter warsztatów, w których prócz przedstawicieli gmin Aglomeracji Opolskiej uczestniczyli również przedstawiciele samorządu województwa opolskiego, starostw powiatowych, jednostek naukowych, gospodarczych, miejskich jednostek, a także przedstawiciele firm prywatnych i organizacji społecznych. Wizja rozwoju Aglomeracji Opolskiej jest owocem ścisłej współpracy reprezentantów różnych środowisk z obszaru aglomeracji.

WIZJA AGLOMERACJI OPOLSKIEJ 2020

AGLOMERACJA OPOLSKA – WSPÓLNIE OSIĄGNIEMY WIĘCEJ

„ODRZAŃSKA DOLINA SPEŁNIONEGO I AKTYWNEGO SPOŁECZEŃSTWA,
ŻYJĄCEGO
W PRZYJAZNYM ŚRODOWISKU I W OTOCZENIU NOWOCZESNEJ
GOSPODARKI”

Warunkiem osiągnięcia założonej wizji rozwojowej jest zintensyfikowanie współdziałania jak największej liczby podmiotów z obszaru Aglomeracji Opolskiej w różnych obszarach jej funkcjonowania. Na znaczeniu zyskują pojęcia takie jak współpraca i kooperacja, aktywność społeczna i inicjatywa. Sukces rozwojowy jest sumą złożonych procesów i interakcji pomiędzy tworzącymi Aglomerację podmiotami. Jednak zawsze w centrum wszystkich działań integracyjnych znajduje się człowiek, będący najważniejszym kapitałem rozwojowym Aglomeracji Opolskiej.

III.1.3 Wyzwania Strategiczne – obszary współpracy

Stojące przed Aglomeracją Opolską wyzwania rozwojowe określone zostały na podstawie przeprowadzonej w ramach procesu opracowywania *Strategii rozwoju* analizy SWOT. Za jej pomocą określone zostały mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwojowe Aglomeracji Opolskiej. Wskazane w analizie czynniki warunkujące rozwój społeczno – gospodarczy oraz występujące między nimi korelacje pozwoliły na określenie kluczowych wyzwań strategicznych i przyszłych obszarów współpracy w ramach Aglomeracji.

Zasadniczo wyzwania rozwojowe wynikają z konieczności wyeliminowania słabych stron, unikania zagrożeń, wzmocnienia mocnych stron oraz wykorzystywania szans pojawiających się na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Występujące korelacje pomiędzy czynnikami rozwojowymi Aglomeracji Opolskiej charakteryzują się różną intensywnością i charakterem. W celu określenia kluczowych wyzwań strategicznych istotne jest wskazanie wyników korelacji pomiędzy:

1. Mocnymi stronami i szansami
2. Mocnymi stronami i zagrożeniami
3. Słabymi stronami i zagrożeniami
4. Słabymi stronami i szansami

Na podstawie powyżej przeprowadzonych korelacji zidentyfikowane zostały najsilniejsze powiązania występujące między czynnikami rozwojowymi Aglomeracji Opolskiej, które bezpośrednio stanowią podstawę do określenia wyzwań strategicznych.

Najistotniejsze z punktu widzenia rozwoju Aglomeracji Opolskiej są zależności występujące pomiędzy **mocnymi stronami** Aglomeracji i jej **szansami rozwojowymi**. Ten charakter korelacji przekłada się jednocześnie na wskazanie **STRATEGII OFENSYWNEJ**, jako preferowanego kierunku działań rozwojowych podejmowanych w Aglomeracji Opolskiej.

Strategia ofensywna cechuje jednostki, które koncentrują swoje działania przede wszystkim na wykorzystaniu i wzmocnianiu swoich mocnych stron i nadarzających się szans rozwojowych.

Wzajemne oddziaływania silnych stron i szans wskazują priorytety rozwojowe i kierunki działań, których podjęcie jest niezbędne w celu osiągnięcia zamierzonych celów. Kluczowe wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej wynikają zatem z korelacji pomiędzy mocnymi stronami a szansami rozwojowymi, które uznać należy za wiodące.

Dla określenia wyzwań strategicznych AO istotne znaczenie mają również zależności występujące pomiędzy pozostałymi czynnikami rozwojowymi tj. słabymi stronami oraz zagrożeniami. W tym przypadku wskazane wyzwania strategiczne koncentrować się powinny na systematycznym eliminowaniu słabych stron oraz unikaniu zagrożeń, pojawiających się na obszarze Aglomeracji Opolskiej.

W zaprezentowanych tabelach korelacyjnych (tab. 11, 12 13, 14) kolorem czerwonym przedstawione zostały występujące oddziaływania pomiędzy wyznaczonymi na podstawie analizy SWOT czynnikami rozwojowymi. Wzrastająca intensywność koloru czerwonego

wskazuje na silniejsze korelacje pomiędzy poszczególnymi czynnikami, określając priorytety działań strategicznych w Aglomeracji Opolskiej.

KORELACJE: MOCNE STRONY – SZANSE, SZANSE – MOCNE STRONY

Najistotniejsze z punktu widzenia przyszłego rozwoju Aglomeracji Opolskiej są korelacje występujące pomiędzy czynnikami rozwojowymi, określającymi mocne strony i szanse dla rozwoju aglomeracji. To właśnie działania w zakresie wzmacniania mocnych stron przy jednoczesnym wykorzystaniu nadarzających się szans wskazują zasadnicze wyzwania rozwoju Aglomeracji Opolskiej w perspektywie najbliższych kilku lat. Jednocześnie mocne strony i atuty aglomeracji powinny zostać użyte w celu maksymalnego wykorzystywania nadarzających się okazji. Szanse rozwojowe w mniejszym bądź większym stopniu będą wpływać na uwypuklenie mocnych stron Aglomeracji Opolskiej.

Kluczową szansą dla wzmacniania potencjałów Aglomeracji Opolskiej w perspektywie lat 2014-2020 jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, a w szczególności funduszy unijnych oraz krajowych na realizację polityki miejskiej i wsparcie rozwoju obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich. Budowa przewagi konkurencyjnej Aglomeracji będzie uzależniona od racjonalnego wykorzystania przez samorządy aglomeracji funduszy zewnętrznych na projekty rozwojowe, zarówno te infrastrukturalne, poprawiające wewnętrzną spójność aglomeracji jak i działania miękkie.

Środki unijne to także szansa na dalszy rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, a przez to wzmacnianie specjalizacji regionalnych oraz rozwijanie powiązań silnych przedsiębiorstw działających w dominujących sektorach gospodarki Aglomeracji Opolskiej.

Planowane utworzenie Specjalnej Strefy Demograficznej przyczyni się do odwrócenia negatywnych trendów demograficznych i społecznych, a szereg określonych w jej projekcie działań pozwoli na lepsze wykorzystanie i rozbudowę istniejącej infrastruktury społecznej, podnoszenie kwalifikacji mieszkańców oraz wzrost zatrudnienia.

Mocne strony Aglomeracji Opolskiej w obszarze gospodarki mogą zostać spotęgowane m.in. rozszerzeniem zakresu współpracy ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi, polityką Unii Europejskiej wspierającą działanie klastrów i inteligentnych specjalizacji gospodarczych czy wyznaczeniem pasm rozwojowych Aglomeracji. Działania wzmacniające mocne strony w obszarze gospodarki Aglomeracji, do których zalicza się: dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw, dostępność terenów inwestycyjnych, wysoko wyedukowane zasoby pracy oraz zróżnicowana struktura gospodarki oparta o współpracę przedsiębiorstw w formie klastrów w jeszcze większym stopniu przyczynią się do rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej.

Wszystkie te czynniki rozwojowe, wsparte odpowiednią promocją i ciągłym dostosowaniem oferty inwestycyjnej do zmieniających się warunków zewnętrznych, będą wpływać na postrzeganie Aglomeracji Opolskiej, jako atrakcyjnego miejsca dla ulokowania kapitału inwestycyjnego.

Mocne strony Aglomeracji, do których zaliczyć należy: korzystne położenie w krajowym układzie komunikacyjnym, silne powiązania funkcjonalno- przestrzenne z sąsiednimi

regionami, dobrą kondycję przedsiębiorstw i rozwijającą się współpracę przedsiębiorstw, dostępność terenów inwestycyjnych, dobrą dostępność do infrastruktury społecznej oraz rozwinięty sektor usług, powinny mieć przełożenie na pełne wykorzystanie niemal wszystkich zidentyfikowanych szans rozwojowych.

Wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej powinny zatem opierać się na najsilniejszych szansach rozwojowych . Są to niewątpliwie: poszerzanie i promocja oferty inwestycyjnej , wspieranie i promowanie działalności mikro i małych przedsiębiorstw (działających głównie w sektorze usług) oraz wyspecjalizowanych przedsiębiorstw współpracujących w formie klastrów, a także edukacja społeczeństwa oraz rozbudowa infrastruktury społecznej.

Jednym z głównych celów rozwoju Aglomeracji powinno być wzmocnienie swojej pozycji w paśmie horyzontalnym rozwoju kraju, skoncentrowanym wzdłuż autostrady A4, zwłaszcza w stosunku do sąsiednich aglomeracji: wrocławskiej oraz górnośląskiej. Jedynie silna pozycja konkurencyjna oparta na szerokiej ofercie dla potencjalnych inwestorów i mieszkańców może doprowadzić do zniwelowania różnic rozwojowych w stosunku do najsilniejszych ośrodków metropolitalnych kraju.

Podstawowymi filarami rozwoju Aglomeracji Opolskiej powinny być działania służące poprawie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, wytworzeniu pozytywnego klimatu inwestycyjnego oraz zapewnieniu odpowiednich warunków infrastrukturalnych i bytowych sprzyjających osadnictwu i rozwojowi społeczno-kulturowemu mieszkańców.

KORELACJE: MOCNE STRONY – ZAGROŻENIA, ZAGROŻENIA – MOCNE STRONY

Na określenie wyzwań strategicznych Aglomeracji Opolskiej wpływ mają również silne korelacje pojawiające się pomiędzy mocnymi stronami i zagrożeniami. Niewątpliwie mocne strony aglomeracji tj. wysoka dostępność infrastruktury społecznej dla mieszkańców aglomeracji, rozbudowany sektor usług oraz dobra kondycja i współpraca przedsiębiorstw poddane są silnym zagrożeniom, wynikającym z zachodzących negatywnych zmian demograficznych. Zmiany te, związane m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, odpływem mieszkańców poza granice aglomeracji, spadkiem popytu konsumpcyjnego, zaburzeniem wymienności pokoleniowej na rynku pracy oraz spadkiem wpływów budżetowych przy jednoczesnym wzroście wydatków w sferze społecznej mogą bardzo negatywnie wpłynąć na niemal wszystkie obszary funkcjonowania Aglomeracji Opolskiej.

Niższy popyt i zmiana zapotrzebowania na usługi kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne czy medyczne i opiekuńcze związane z malejącą liczbą ludności i zmianą struktury pokoleniowej mogą spowodować konieczność ograniczania zakresu funkcjonowania niektórych instytucji publicznych i prywatnych z uwagi na ich nierentowność. Brak wymienności pokoleniowej oraz odpływ mieszkańców do innych miast i za granicę kraju może spowodować również utracenie wielokulturowego charakteru społeczności AO i deficyt specjalistów na rynku pracy.

Wyzwaniem strategicznym jest zatem systematyczna poprawa dostępności do rozbudowanej infrastruktury społecznej i sektora usług. Poprawa jakości życia mieszkańców Aglomeracji może przyczynić się do zahamowania a nawet odwrócenia negatywnych tendencji demograficznych i odpływu mieszkańców poza teren Aglomeracji Opolskiej.

Podstawowym zagrożeniem dla rozwoju potencjałów gospodarczych Aglomeracji Opolskiej, obok niżu demograficznego i migracji zarobkowej wykwalifikowanych kadr, jest recesja na rynkach światowych związana z kryzysem gospodarczym. Wskazane powyżej negatywne czynniki rozwojowe mogą znacząco osłabić działanie silnych stron Aglomeracji Opolskiej w obszarze gospodarki, do których zaliczają się m.in. dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw, zróżnicowana struktura gospodarcza i współpraca przedsiębiorstw w formie klastrów, dostępność wykwalifikowanych kadr, a także dostępność zasobów dla rozwoju branż wysoko towarowego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu wapienniczo-cementowego.

Z drugiej strony uniknięcie zagrożeń dla rozwoju Aglomeracji Opolskiej możliwe jest przy wykorzystaniu wskazanych w nalizie SWOT mocnych jej stron. Dzięki tym potencjałom Aglomeracja Opolska może mniej dotkliwie odczuć ewentualne skutki kryzysu gospodarczego i utrzymać stabilność ekonomiczną działających na jej terenie przedsiębiorstw. Poprawa sytuacji gospodarczej połączona z rozwijającą się infrastrukturą społeczną oraz polepszeniem stanu środowiska i bezpieczeństwa mieszkańców może przyczynić się do zmniejszenia zagrożenia związanego z czynnikami demograficznymi i wpłynąć na zainteresowanie Aglomeracją Opolską jako miejscem atrakcyjnym do zamieszkania.

Wyniki korelacji pomiędzy mocnymi stronami i zagrożeniami oraz zagrożeniami i mocnymi stronami wykazują, iż wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej jest skupienie się na eliminowaniu wskazanych zagrożeń poprzez wykorzystywanie posiadanych atutów (mocnych stron). Działania te powinny stanowić kluczowy element przyszłych działań strategicznych w obszarze aglomeracji.

KORELACJE: SŁABE STRONY – ZAGROŻENIA, ZAGROŻENIA – SŁABE STRONY

Wysoce niepożądane zjawiska hamujące rozwój Aglomeracji Opolskiej mogą wystąpić w sytuacji wzajemnego oddziaływania na siebie słabych stron i zagrożeń rozwojowych.

Zidentyfikowane słabe strony Aglomeracji, które mogą dodatkowo potęgować zagrożenia dla rozwoju całego obszaru to przede wszystkim: niewystarczająco dobrze rozwinięta infrastruktura drogowo-komunikacyjna wewnątrz Aglomeracji, niski potencjał finansowy części gmin ją tworzących, niedostosowana oferta kształcenia do wymogów rynku pracy, brak przedsiębiorstw wysokich technologii oraz słabo rozwinięty system opieki nad osobami starszymi. Wskazane słabe strony mogą przede wszystkim potęgować zagrożenia związane z: odpływem wysoko wyedukowanych kadr do innych ośrodków miejskich, negatywnymi tendencjami demograficznymi (zwłaszcza starzeniem się społeczeństwa),

wzrostem uciążliwości związanej ze wzmożonym ruchem komunikacyjnym oraz negatywnym wpływem kryzysu gospodarczego na kondycję przedsiębiorstw.

Do zagrożeń, które w największym stopniu mogą uwypuklić słabe strony zaliczyć należy negatywne tendencje demograficzne, odpływ wykwalifikowanych kadr do innych miast oraz oddziaływanie globalnego kryzysu gospodarczego na lokalną gospodarkę.

Korelacja występujące między słabymi stronami i zagrożeniami rozwoju Aglomeracji Opolskiej przyczynić się mogą do wzmacniania szeregu natywnych zjawisk, mających przełożenie na wiele obszarów jej funkcjonowania. Wyeliminowanie pojawiających się zagrożeń i zniwelowanie słabych stron rozwojowych powinno wpisywać się perspektywiczne wyznania rozwojowe Aglomeracji Opolskiej.

KORELACJE: SŁABE STRONY – SZANSE, SZANSE – SŁABE STRONY

Zidentyfikowane szanse rozwojowe wpłyną nie tylko na spotęgowanie mocnych stron Aglomeracji Opolskiej, lecz w dużej mierze przyczynią się do także do przezwyciężenia słabych stron. Korelacje pomiędzy szansami rozwojowymi a słabymi stronami będą mieć dość duże znaczenie dla rozwoju Aglomeracji, podobnie jak zależności pomiędzy szansami a mocnymi stronami.

Należy zauważyć, że wiele słabych stron będzie można przezwyciężyć z pomocą funduszy zewnętrznych, dedykowanych w szczególności miejskim obszarom funkcjonalnym i inicjatyw wpierających rozwój inteligentnych specjalizacji oraz inicjatyw klastrowych. Wpływie to znacząco na zniwelowanie słabych stron Aglomeracji w zakresie współpracy sektora biznesowego z sektorem B+R, lepsze dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów pracodawców, powstawanie wyspecjalizowanych przedsiębiorstw z branż wysokich technologii.

Istotnymi czynnikami mającymi wpływ na przezwyciężenie słabych stron będzie również: wzrastające znaczenie polityki miejskiej, utworzenie Specjalnej Strefy Demograficznej oraz zintensyfikowanie współpracy ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi. Szanse te pozwolą przede wszystkim przezwyciężyć słabe strony, związane z niewystarczająco dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną, brakiem odpowiedniej opieki nad osobami starszymi, niedostateczną liczbą miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr oraz dysproporcjami związanymi z rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw.

Należy również zwrócić uwagę na słabe strony Aglomeracji, które mogą zahamować proces wykorzystania szans rozwojowych. Do słabych stron należą przede wszystkim: zły stan techniczny dróg wewnętrznych i infrastruktury sieciowej, niskie możliwości budżetowe części gmin Aglomeracji, niedostosowana oferta edukacyjna do wymogów rynku pracy oraz dysproporcje w rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP.

Wyzwania strategiczne wynikające z korelacji szans i słabych stron uwzględniają elementy związane z niewystarczającym rozwojem infrastruktury technicznej, niedostosowaniem kwalifikacji pracowników i absolwentów do wymogów rynku pracy, złym stanem dróg. Występujące słabe strony w tym zakresie mogą przyczyniać się do

połowicznego wykorzystania nadchodzących szans, które są istotne dla spotęgowania siły oddziaływania istniejących już mocnych stron.

Dalszemu przygotowaniu terenów inwestycyjnych i rozbudowie infrastruktury społecznej powinny towarzyszyć zadania związane z rozwojem infrastruktury technicznej, w tym sieci światłowodowej. Działania z zakresu przeciwdziałania odpływowi wysoko wykwalifikowanych kadr powinny być ukierunkowane na jak najlepsze dostosowanie oferty edukacyjnej szkół i uczelni do wymogów rynku pracy. Wsparcie sektora MŚP powinno odbywać się z zachowaniem przestrzennej równowagi ich lokalizacji na terenie Aglomeracji. Inteligentna specjalizacja gospodarcza regionu i rozwój inicjatyw klastrowych będzie nieskuteczny dopóki nie będzie umacniana współpraca biznesu ze środowiskami naukowymi. Rozwinięcie połączeń z zewnętrznym układem komunikacyjnym będzie natomiast efektywne jedynie w sytuacji modernizacji i rozbudowy wewnętrznego układu komunikacyjnego.

Podsumowując, najważniejsze wyzwania strategiczne Aglomeracji Opolskiej określone zostały na podstawie występujących **korelacji pomiędzy mocnymi stronami a szansami rozwojowymi**. Wskazane na ich podstawie kluczowe perspektywiczne wyzwania strategiczne koncentrować powinny się przede wszystkim na wspieraniu najsilniejszych obszarów funkcjonowania Aglomeracji, do których należy:

- rozwój terenów inwestycyjnych,
- wspieranie i promowanie działalności mikro i małych przedsiębiorstw oraz wyspecjalizowanych przedsiębiorstw współpracujących w formie klastrów,
- edukacja społeczeństwa
- rozbudowa infrastruktury społecznej.

Podstawowymi filarami rozwoju Aglomeracji Opolskiej powinny być działania służące poprawie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej, wytworzeniu pozytywnego klimatu inwestycyjnego oraz zapewnieniu odpowiednich warunków infrastrukturalnych i bytowych sprzyjających osadnictwu i rozwojowi społeczno-kulturowemu mieszkańców.

Niezmiernie istotne w określeniu dalszych wyzwań strategicznych i obszarów współpracy w Aglomeracji Opolskiej są również zidentyfikowane korelacje występujące pomiędzy:

1. mocnymi stronami a zagrożeniami,
2. słabymi stronami a zagrożeniami,
3. słabymi stronami a szansami,

Priorytetowymi działaniami Aglomeracji Opolskiej, zmierzającymi do wyeliminowania słabych jej stron oraz unikania zagrożeń w przyszłości powinno być przede wszystkim:

- Przeciwdziałanie negatywnym zmianom demograficznym zachodzącym na obszarze Aglomeracji Opolskiej. Szeroko rozumiana depopulacja społeczeństwa Aglomeracji może przynieść długofalowe, niepożądane skutki, powodujące pogorszenie funkcjonowania całego obszaru Aglomeracji w różnych obszarach działalności.

Wyzwaniem dla Aglomeracji w perspektywie najbliższych lat będzie zapewnienie właściwego poziomu świadczonych przez nią usług publicznych.

- Utrzymanie wysokiej dostępności do usług świadczonych przez jednostki publiczne oraz sektor prywatny przy jednoczesnej poprawie ich jakości. Szczególnym wyzwaniem będzie pojawiające się negatywne zjawiska demograficzne oraz nasilające się zjawisko emigracji, w tym zarobkowej za granicę oraz do sąsiadujących aglomeracji wrocławskiej oraz górnośląskiej.
- Niwelowanie skutków globalnego kryzysu gospodarczego poprzez zintegrowane działania Aglomeracji Opolskiej w zakresie zwiększania dostępności terenów inwestycyjnych i wspierania współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów. Wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej będzie budowanie trwałego wzrostu gospodarczego na jej terenie, gwarantującego wysoki poziom zatrudnienia, w szczególności wśród osób z wyższym wykształceniem.
- Integracja działań międzygminnych w celu rozwiązywania wspólnych problemów funkcjonalno – przestrzennych w ramach Aglomeracji Opolskiej, w szczególności w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, drogowej, komunikacyjnej, społecznej i kulturowej.
- Zapewnienie trwałego rozwoju społeczno – gospodarczego Aglomeracji Opolskiej przy jednoczesnej systematycznej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Istotne będzie w najbliższych latach podejmowanie działań, zwiększających udział energii odnawialnej w bilansie energetycznym Aglomeracji oraz ochrona cennych przyrodniczo walorów środowiskowych, w tym wspólne przeciwdziałanie występującym klęskom żywiołowym.
- Wspieranie działań integracyjnych w ramach jednostek samorządowych tworzących Aglomerację Opolską w celu rozwiązywania wspólnie występujących problemów ponad granicami administracyjnymi oraz pojednywania zintegrowanych działań rozwojowych w perspektywie najbliższych lat. Wyzwaniem dla Aglomeracji Opolskiej jest budowa trwałych form współpracy, a także rozwijanie niezmiennie istotnej współpracy międzynarodowej z jej zagranicznymi odpowiednikami.

Tabela 13. Korelacje: mocne strony - szanse, szanse - mocne strony.

Strategia ofensywna		Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	Wzrost znaczenia polityki miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	Priorytetowe traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	Rozbudowa Elektrowni "Opole" - nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prozdrowotowej	Rozwijająca się współpraca z SSE	Polityka Unii Europejskiej i kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	Wyznaczone pasma rozwojowe (pasma drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	Rozwijający się system Programu Specjalnej Strefy Demograficznej
		Szanse							
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych	Mocne strony	0,59	0,44	0,43		0,51	0,40	0,58	0,58
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami		0,88	0,68	0,53		0,19	0,16	0,68	0,51
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw		0,94	0,74	0,44	0,16	0,84	0,69	0,56	0,56
Dostępność terenów inwestycyjnych		0,47	0,37	0,30	0,32	0,84	0,52	0,74	0,37
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego		0,46				0,41	0,67	0,54	0,18
Dobrze rozwinięty sektor usług		0,67	0,69	0,54	0,44	0,79	0,48	0,52	0,69
Wysokotowarowe rolnictwo		0,71	0,19			0,63	0,69	0,37	0,19
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych		0,91	0,18	0,14	0,30	0,61	0,49	0,18	0,53
Uznana marka dużych firm działających na obszarze AO		0,20			0,13	0,36	0,42		0,15
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym		0,77	0,41	0,17		0,69		0,62	
Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów		0,21			0,54	0,19			
Bliskość portów lotniczych						0,18			
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego					0,12				0,15
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO		0,44							0,17
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna		0,20							0,30
Zamiłowanie do porządku, gospodarności									
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi		0,20				0,17			
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym		0,20							
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej		0,59							0,44
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej		0,41						0,16	
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO		0,20							
Intensywna gospodarka rybacka		0,20					0,27		
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki		0,97	0,58	0,31	0,17	0,87	0,72	0,58	0,19
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu									0,16
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej		0,50	0,40	0,33				0,20	0,80

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14. Korelacje mocne strony - zagrożenia, zagrożenia - mocne strony.

Strategia konserwatywna		Zagrożenia									
		Kadencja władz samorządowych	Słaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	Wyjazd wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	Spadająca liczba połączeń kolejowych i autobusowych	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	Negatywne tendencje demograficzne	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	Planowane na poziomie UE ograniczenie produkcji przemysłu wapienniczego i cementowego
Wspólne cele rozwojowe i jasno określone dziedziny współpracy, działania ponad podziałami administracyjnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju, dobra znajomość zagadnień rozwoju lokalnego, wyzwań i barier rozwojowych	0,24		0,17								
Silne powiązania funkcjonalne pomiędzy partnerami	0,17			0,23							
Dobra kondycja mikro i małych przedsiębiorstw		0,72	0,63	0,13		0,78	0,12	0,14		0,17	
Dostępność terenów inwestycyjnych		0,54	0,42	0,13	0,16			0,14			
Zasoby dla rozwoju gałęzi przemysłu spożywczego, wapienniczego i cementowego		0,53	0,41	0,13		0,26	0,12	0,14		0,33	
Dobrze rozwinięty sektor usług		0,67	0,59	0,24		0,74	0,11	0,13	0,12	0,16	
Wysokotowarowe rolnictwo		0,54	0,42			0,26	0,12	0,14	0,26		
Dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich, pracownicy doświadczeniem międzynarodowym, znajomość języków obcych		0,52	0,40	0,24	0,15	0,50	0,22		0,12	0,16	
Uznana marka dużych firm działających na obszarze AO		0,30	0,18				0,09		0,10	0,28	
Dogodne położenie w układzie komunikacyjnym zewnętrznym			0,23	0,30	0,36	0,28			0,15		
Bezpieczeństwo energetyczne, bliskość dostawców mediów		0,16						0,12	0,11		
Bliskość portów lotniczych				0,20	0,26						
Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego		0,14	0,17	0,09	0,25	0,22		0,21	0,19		
Bogate i oryginalne dziedzictwo kulturowe, wielokulturowe społeczeństwo AO			0,19			0,49			0,11		
Różnorodna baza sportowo-rekreacyjna			0,17	0,09		0,45					
Zamiłowanie do porządku, gospodarność			0,17						0,09		
Aktywna współpraca z miastami partnerskimi	0,13										
Współpraca szkół i uczelni na poziomie międzynarodowym			0,35			0,22	0,17				
Aktywne organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju kultury, sportu, pomocy osobom niepełnosprawnym i znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej			0,17			0,22					
Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Aglomeracji Opolskiej				0,10	0,26	0,23		0,11	0,20		
Dobry stan wód podziemnych na terenie AO					0,12			0,10	0,18		
Intensywna gospodarka rybacka		0,28				0,22		0,10	0,09		
Zróżnicowana struktura gospodarki, w tym sektora produkcyjnego, rozwinięte formy współpracy przedsiębiorstw w formie klastrów budownictwa, przetwórstwa drzewnego, informatyki, turystyki		0,75	0,87	0,14		0,27	0,13			0,36	
Przewaga pozytywnych i neutralnych skojarzeń z terenem AO, uznana marka festiwalu piosenki w Opolu								0,11	0,10		
Wysoka dostępność do infrastruktury społecznej		0,20	0,45	0,29	0,18	1,10	0,14				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15. Korelacje słabe strony -zagrożenia, zagrożenia-słabe strony

Strategia defensywna		Kadencyjność władz samorządowych	Słaba koniunktura na rynkach światowych związana ze skutkami kryzysu gospodarczego	Wyjazd wykwalifikowanej kadry do innych ośrodków miejskich („drenaż mózgów”)	Spadająca liczba połączeń kolejowych i autobusowych	Wzrastające obciążenie ruchem komunikacyjnym	Negatywne tendencje demograficzne	Przeniesienie na szczebel centralny decyzji o przyznawaniu środków unijnych na badania, rozwój i inwestycje uczelni wyższych	Zagrożenie występowaniem zjawisk ekstremalnych	Niekorzystny wpływ pogarszającego się stanu środowiska na jakość życia społeczeństwa	Planowane na poziomie UE ograniczenie produkcji przemysłu wapienniczego i cementowego
		Zagrożenia									
Niskie budżety gmin partnerów AO - niski potencjał finansowy AO	Słabe strony	0,21	0,56	0,43			0,27				0,18
Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr			0,34	0,40			0,50	0,11			0,16
Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO			0,49	0,39	0,11		0,24				
Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii			0,65	0,58				0,10			
Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora		0,13	0,29								
Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A			0,30								
Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi			0,53	0,62				0,12			
Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego		0,13	0,21	0,20	0,43	0,67	0,25				
Brak dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO			0,16								
Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO		0,09	0,17		0,24	0,30					
Niewystarczający system infrastruktury technicznej			0,37								
Ograniczona żeglowność Odry			0,15			0,14					
Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów			0,16				0,94				
Niska aktywność obywatelska społeczeństwa		0,25		0,38			0,24				
Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)			0,15				0,28				
Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej			0,18								
Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy			0,36	0,61				0,14			
Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry)										0,42	
Niedoskonały systemu zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powodzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią,								0,45			
Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)			0,15	0,18						0,14	
Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO						0,26				0,14	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 16. Korelacje: słabe strony - szanse, szanse - słabe strony

Strategia konkurencyjna		Zewnętrzne środki pomocowe wspierające rozwój obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich	Wzrost znaczenia polityki miejskiej – nowe instrumenty wspierające rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych	Priorytetowe traktowanie AO jako ośrodka wzrostu w skali całego regionu (zapis w Strategii rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku zakładający rozwój konkurencyjnej Aglomeracji Opolskiej)	Rozbudowa Elektrowni "Opole" - nowe miejsca pracy, powstanie infrastruktury prorozwojowej	Rozwijająca się współpraca z SSE	Polityka Unii Europejskiej i kraju związana z rozwojem inteligentnych specjalizacji i klastrów	Wyznaczone pasma rozwojowe (pasmo drogi nr 46, pasmo rzeki Odry)	Rozwijający się system Programu Specjalnej Strefy Demograficznej
		Szanse							
Niskie budżety gmin partnerów AO - niski potencjał finansowy AO	Słabe strony	0,48	0,38	0,15	0,17	0,22		0,38	0,38
Niedostateczna liczba miejsc pracy dla wykwalifikowanych kadr		0,45	0,35	0,28	0,15	0,40	0,16	0,18	0,35
Dysproporcje w rozwoju sektora MSP na terenie całej AO		0,44	0,34			0,19	0,16	0,17	0,34
Znikoma liczba przedsiębiorstw z branż nowoczesnych technologii		0,65				0,19	0,62	0,17	
Brak wspólnej oferty inwestycyjnej AO i zintegrowanego systemu obsługi inwestora		0,20	0,15	0,11		0,17		0,15	
Brak wyspecjalizowanej powierzchni biurowej klasy A									
Niewystarczająca współpraca sektora B+R z podmiotami gospodarczymi		0,70				0,41	0,68	0,18	
Niezadawalający stan techniczny części dróg na terenie AO i niska drożność układu komunikacyjnego,		0,26	0,21	0,35		0,24		0,21	0,21
Brak dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej w części AO		0,43	0,16					0,16	
Niekompletny system dróg pieszo-rowerowych w Opolu i na całym obszarze AO		0,22							
Niewystarczający system infrastruktury technicznej		0,54	0,44	0,37		0,25		0,22	0,22
Ograniczona żeglowność Odry		0,21						0,16	
Słabo rozwinięty system usług opiekuńczych dla seniorów		0,21							0,49
Niska aktywność obywatelska społeczeństwa									0,16
Niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych i socjalnych (zły stan i za niska liczba)									0,16
Zły stan części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej		0,23	0,18						
Niedostosowana oferta kształcenia na poziomie średnim i wyższym do potrzeb rynku pracy		0,51	0,21	0,17		0,46	0,58		0,41
Niezadawalająca jakość wód powierzchniowych (w tym Odry)		0,21							
Niedoskonały system zarządzania w sytuacji wystąpienia zagrożeń dla środowiska naturalnego np. powódzie, huragany i trąby powietrzne, zdarzenia chemiczne; niewystarczające zabezpieczenie techniczne przed powodzią,		0,21	0,16						
Niski udział OZE (przewaga tradycyjnego sposobu pozyskiwania energii)		0,42	0,32		0,13				
Niezadawalający stan jakości powietrza i klimatu akustycznego w większych ośrodkach miejskich AO		0,20	0,15	0,12					

Źródło: Opracowanie własne

III.1.4 Cele strategiczne i projekty, które przyczynią się do realizacji celów

Cel strategiczny I: Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej

Cel szczegółowy I.1 Zwiększanie mobilności poprzez poprawę połączeń wewnętrznego układu komunikacyjnego	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu I.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny I.1.1 <i>Przebudowa ul. Niemodlińskiej na odcinku od ul. Wrocławskiej do granicy miasta Opola</i>	• Całkowita długość nowych, przebudowanych lub zmodernizowanych dróg; • Liczba utworzonych/ zorganizowanych miejsc parkingowych; • Liczba nowych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów inżynierskich (mostów, wiaduktów, kładek, przepraw rzecznych);	• Budowa/ przebudowa/ rozbudowa/ remont dróg oraz obwodnic z infrastrukturą towarzyszącą • Budowa/ przebudowa/ rozbudowa/ remont przepraw mostowych • Realizacja zadań wynikających z opracowanego <i>Studium komunikacyjnego Aglomeracji Opolskiej</i>;
	Projekt strategiczny I.1.2 <i>Budowa Obwodnicy Piastowskiej miasta Opola od ul. Niemodlińskiej do Obwodnicy Północnej, etap II – część I: odcinek ul. Wrocławska – Obwodnica Północna</i>		
	Projekt strategiczny I.1.3 <i>Połączenie lewo- i prawobrzeżnej części Opola poprzez budowę przeprawy przez Odrę</i>		
	Projekt strategiczny I.1.4 <i>Budowa Trasy Kluczborskiej – odcinek od skrzyżowania ulic Sosnkowskiego – Pużaka w Opolu do zbiegu z drogą nr 45 Opole – Kluczbork</i>		
	Projekt strategiczny I.1.5 <i>Przebudowa mostu kolejowego przez Odrę w Krapkowicach na most drogowy ze ścieżką rowerową i ciągłem pieszym</i>		

	Projekt strategiczny I.1.6 <i>Budowa obwodnicy Dobrzenia Wielkiego</i>		
	Projekt strategiczny I.1.7 <i>Budowa obwodnicy Malni i Choruli</i>		
	Projekt strategiczny I.1.8 <i>Budowa obwodnicy Gogolina -Kartubca</i>		
Cel szczegółowy I.2 Stworzenie zintegrowanego systemu transportu publicznego	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu I.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny I.2.1 : <i>Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych na terenie Aglomeracji Opolskiej</i>	• Liczba utworzonych/ zorganizowanych miejsc parkingowych; • Liczba wybudowanych obiektów "park&ride"; • Liczba wybudowanych obiektów "bike&ride"; • Liczba zainstalowanych ITS/ Liczba zainstalowanych systemów transportowych/ Liczba zainstalowanych systemów zarządzania ruchem; • Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych przystanków komunikacji publicznej; • Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym;	• Budowa, remonty, modernizacje przystanków komunikacji publicznej; • Budowa, przebudowa infrastruktury transportu publicznego w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrum miast; • Budowa, przebudowa, dostosowanie istniejących parkingów na parkingi <i>park&ride</i> i <i>bike&ride</i>; • Budowa i modernizacja infrastruktury przystanków autobusowych i kolejowych, tworzenie miejsc parkingowych, zagospodarowanie terenów wokół przystanków; reorganizacja ruchu przy przystankach; • Rozwiązania z zakresu organizacji ruchu, ułatwiające sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej oraz pozostałej infrastruktury służącej obsłudze pasażerów;
	Projekt strategiczny I.2.2. : <i>Zakup taboru autobusowego</i>		

			• Wprowadzenie biletu zintegrowanego; • Rewitalizacja linii kolejowych na potrzeby transportu osobowego i towarowego; • Realizacja zadań wynikających z opracowanego <i>Studium komunikacyjnego Aglomeracji Opolskiej</i>;
Cel szczegółowy I.3 Poprawa infrastruktury sprzyjającej alternatywnym środkom transportu	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu I.3:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny I.3.1: <i>Budowa spójnego systemu ciągów pieszo-rowerowych na terenie Aglomeracji Opolskiej</i>	• Całkowita długość wybudowanych lub zmodernizowanych dróg rowerowych;	• Budowa, przebudowa, remont tras rekreacyjnych, turystycznych i kulturowych; • Budowa, przebudowa, dostosowanie istniejących parkingów na parkingi <i>bike&ride</i>; • Realizacja zadań wynikających z opracowanego <i>Studium komunikacyjnego Aglomeracji Opolskiej</i>;
Wskaźniki rezultatu dla celu strategicznego I:	• Całkowita długość dróg rowerowych na 100 km² ; • Liczba wypadków drogowych z udziałem pieszych i rowerzystów; • Liczba przewozów pasażerskich liczonych w mln pasażerokilometrów; • Długość systemu komunikacji publicznej na terenie Aglomeracji Opolskiej; • Koszt czasu przejazdów pasażerskich/towarowych na zrealizowanych odcinkach;		

Cel strategiczny II: Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej

Cel szczegółowy II.1 Wzmocnienie atrakcyjności oferty inwestycyjnej Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.1.1: <i>Przygotowanie terenów inwestycyjnych w Aglomeracji Opolskiej</i>	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych;	- Promocja gospodarcza Aglomeracji Opolskiej w wymiarze krajowym i międzynarodowym; - Zadania wynikające z <i>Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 roku</i>; - Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej Aglomeracji Opolskiej; - Poprawa dostępności komunikacyjnej do istniejących i projektowanych terenów inwestycyjnych - Stworzenie zintegrowanego systemu obsługi inwestora;
Cel szczegółowy II.2	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.2:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:

Poprawa konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Projekt strategiczny II.2.1: <i>Rozbudowa Centrum Wystawienniczo – Kongresowego w Opolu</i>	• liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R; • liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem IOB; • liczba IOB objętych wsparciem; • liczba imprez o zasięgu ogólnokrajowym zrealizowana w CWK;	• Zadania wynikające z <i>Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 r.</i>; • Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości; • Usługi doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MSP do budowania i wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku; • Wsparcie innowacyjnych usług dla biznesu w ramach specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych, w ograniczonym zakresie również inwestycje w niezbędną infrastrukturę;
	Projekt strategiczny II.2.2: <i>Budowa Centrum Konferencyjnego w Opolu – II etap realizacji Centrum Wystawienniczo – Kongresowego w Opolu</i>		
	Projekt strategiczny II.2.3: <i>Rozbudowa Parku Naukowo – Technologicznego w Przyworach</i>		
	Projekt strategiczny II.2.4: <i>Budowa Opolskiego Parku Naukowo – Technologicznego: budowa inkubatora (projekt 1) i budowa budynku laboratoryjno - doświadczalnego</i>		
Cel szczegółowy II.3 Stworzenie warunków do zwiększenia podaży e-usług w sferze publicznej na terenie AO	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.3:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.3.1: <i>Budowa Optycznej Sieci Teleinformatycznej Aglomeracji Opolskiej - OSTA</i>	• Liczba wykonanych przyłączy do optycznej sieci teleinformatycznej w instytucjach publicznych; • Długość szkieletowej sieci teleinformatycznej; • Liczba usług publicznych świadczonych on-line;	• Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli, w tym m.in. projektów z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-

		• Liczba zakupionego sprzętu teleinformatycznego w tym sprzętu komputerowego z oprogramowaniem	edukacji, e-kultury, systemów informacji przestrzennej; • Rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych, służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (np. podpis elektroniczny, elektroniczny obieg dokumentów itp.); • Szkolenia z zakresu stosowania elektronicznych usług publicznych; • Zadania wynikające z <i>Programu rozwoju gospodarczego Aglomeracji Opolskiej do 2020 roku.</i>
--	--	--	--

Cel szczegółowy II.4 Rozwój gospodarki opartej na zasobach kulturowych Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu II.4:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny II.4.1: <i>Rozwój Szlaków Jakubowych na terenie Aglomeracji Opolskiej</i>	- Liczba odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne; - Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem; - Liczba opracowanych pakietów turystycznych; - Długość oznakowanych Szlaków Jakubowych na terenie AO;	- Rewitalizacja przestrzeni publicznej; - Renowacja wybranych elementów o szczególnej wartości historycznej i architektonicznej; - Remont i modernizacja obiektów zabytkowych; - Przystosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego do potrzeb osób niepełnosprawnych; - Adaptacja obiektów zabytkowych do pełnienia nowych funkcji społecznych i kulturowych; - Modernizacja obiektów dziedzictwa kulturowego, służąca podwyższeniu ich standardu technicznego, w tym dostosowanie obiektów do wymogów bezpieczeństwa wynikających z aktualnych przepisów prawa;
	Projekt strategiczny II.4.2: <i>Zintegrowana oferta turystyczna Aglomeracji Opolskiej – opracowanie pakietów turystycznych</i>		

Wskaźniki rezultatu:	• Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na przygotowanych terenach; • Liczba przedsiębiorstw, które ulokowały swoją działalność na terenach objętych wsparciem; • Liczba instytucji publicznych podłączonych do Internetu szerokopasmowego • Liczba osób korzystających z usług publicznych on-line
---------------------------------	--

Cel strategiczny III: Wysoka jakość edukacji

Cel szczegółowy III.1. Wsparcie kształcenia ogólnego w Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu III.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny III.1.1: <i>Umiem (się) uczyć</i>	- Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych; - Liczba szkół, których pracowanie zostały doposażone w programie - Liczba uczniów pochodzących z obszarów wiejskich objętych wsparciem w programie; - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie; - Liczba uczniów objętych wsparciem w programie;	- Wzmocnienie bazy dydaktycznej i naukowej szkół i placówek oświatowych ; - Zakup sprzętu TIK; - Budowa/ remont/ modernizacja bazy sportowo – rekreacyjnej szkół i placówek oświatowych;
Cel szczegółowy III.2 Wsparcie edukacji przedszkolnej w Aglomeracji Opolskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu III.2:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny III.2.1: <i>Wydłużenie czasu pracy placówek przedszkolnych</i>	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse	- Wzmocnienie bazy dydaktycznej i naukowej placówek przedszkolnych; - Budowa/ modernizacja/ remont placów zabaw;

		edukacyjne w edukacji przedszkolnej; Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie;	
Wskaźniki rezultatu:	Liczba szkół i placówek systemu oświaty, które trwale wzmocniły ofertę edukacyjną w oparciu o zdiagnozowane, indywidualne potrzeby;		

Cel strategiczny IV: Ochrona środowiska

Cel szczegółowy IV.1 Ograniczenie niskiej emisji przez zwiększenie efektywności energetycznej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu IV.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny IV.1.1: <i>Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Aglomeracji Opolskiej</i>	• Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków; • Liczba zainstalowanych instalacji grzewczych; • Liczba zainstalowanych lamp o wysokiej efektywności energetycznej;	• Stworzenie planów gospodarki niskoemisyjnej; • Rozbudowa i wykonanie przyłączy do sieci ciepłowniczej; • Realizacja programów edukacji ekologicznej;
	Projekt strategiczny IV.1.2 : <i>Budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego</i>		
Cel szczegółowy IV.2 Zwiększenie ochrony ludności i mienia przed skutkami zagrożeń naturalnych	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu IV.2:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny IV.2.1: <i>Program przeciwdziałania i ograniczania skutków zjawisk ekstremalnych na terenie Aglomeracji Opolskiej</i>	• Liczba przeszkolonych funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa i strażaków; • Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof; • Liczba wybudowanych, rozbudowanych i zmodernizowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej;	• Stworzenie programów ochrony środowiska; • Rewitalizacja nabrzeży rzecznych; • Budowa i modernizacja infrastruktury przeciwpowodziowej; • Rewitalizacja Jeziora Turawskiego; • Doposażenie służb bezpieczeństwa; • Ochrona bioróżnorodności;

		- Pojemność nowych obiektów retencji; - Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej;	Prowadzenie kampanii edukacyjnych wśród mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa i reagowania na zjawiska kryzysowe;
Wskaźniki rezultatu:	- Spadek liczby zalań i podtopień; - Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych;		

Cel strategiczny V: Rozwój obszarów wiejskich

Cel szczegółowy V.1 Wzmacnianie funkcjonalności obszarów wiejskich, poprzez rozwijanie i ulepszanie infrastruktury sieciowej oraz poprawę jakości podstawowych usług lokalnych świadczonych dla ludności wiejskiej	Projekty strategiczne realizowane w ramach celu V.1:	Wskaźniki produktu:	Typy projektów komplementarnych:
	Projekt strategiczny V.1.1: <i>Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz poprawa jakości usług komunalnych świadczonych na obszarach wiejskich</i>	• Długość wybudowanej, rozbudowanej i zmodernizowanej sieci wodociągowej; • Liczba wybudowanych/zmodernizowanych/przebudowanych oczyszczalni ścieków; • Liczba przebudowanych i zmodernizowanych Stacji Uzdatniania Wody; • Długość wybudowanej, rozbudowanej i zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej;	• Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków; • Rozbudowa i modernizacja kanalizacji deszczowej; • Budowa punktów selektywnej zbiórki odpadów; • Budowa, przebudowa, modernizacja lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne i społeczne;
Wskaźniki rezultatu:	• Liczba dodatkowych osób korzystających z sieciowego zaopatrzenia w wodę; • Liczba dodatkowych osób korzystających z sieciowego oczyszczania ścieków;		

III.2. W jaki sposób zamierzamy osiągnąć założone cele – założenia do procesu wdrażania *Strategii rozwoju AO*

III.2.1 Podmioty wdrażające

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 to dokument nakreślający wizję i kierunki rozwoju Aglomeracji do roku 2020. Uwzględnia szereg projektów strategicznych, które są szczególnie istotne dla obecnego funkcjonowania i przyszłego rozwoju całego obszaru. Z uwagi na elastyczną strukturę organizacyjno - instytucjonalną Aglomeracji Opolskiej, będącą wynikiem oddolnych porozumień jednostek ją tworzących, przyjęta *Strategia* wpisuje się w model strategii parasolowej (Mintzberg, Waters 1985). Jej zasadniczą cechą są jasno określone kierunki i cele strategiczne przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności w zakresie jej wdrażania i dobrowolności przystępowania określonych podmiotów do wspólnej realizacji projektów strategicznych.

Realizacja przyjętych w *Strategii* celów strategicznych, wpisujących się w założoną wizję Aglomeracji, będzie możliwa przy pełnym zaangażowaniu wszystkich interesariuszy. Warunkiem powodzenia realizacji wspólnych projektów jest efektywne współdziałanie ponad granicami administracyjnymi, w ramach całej Aglomeracji Opolskiej.

Kluczowymi podmiotami wdrażającymi *Strategię rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* są:

1. Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska – Lider procesu wdrażania *Strategii*
2. Interesariusze wewnętrzni – członkowie Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska (Partnerzy Aglomeracji Opolskiej)
3. Interesariusze zewnętrzni – partnerzy społeczno - gospodarczy

Agglomeracja Opolska to porozumienie niezależnych jednostek samorządu terytorialnego. Z tego względu niezbędne jest przejęcie koordynacji procesu wdrażania *Strategii rozwoju* przez powołane w 2013 roku Stowarzyszenie Aglomeracja Opolska. Organem wykonawczym w tym zakresie jest Zarząd Stowarzyszenia, który przy udziale Biura Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska, wykonuje wszystkie postanowienia *Strategii*. Spoczywające na Stowarzyszeniu zadania z zakresu inicjowania i koordynacji wdrażania zintegrowanych projektów strategicznych, mających istotne znaczenie dla rozwoju całego obszaru funkcjonalnego, wdrażanych przez kilku partnerów AO, realizowane są przy ścisłej współpracy partnerów wewnętrznych oraz zewnętrznych z obszaru Aglomeracji Opolskiej.

Nadrzędna rola Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska w procesie wdrażania *Strategii rozwoju* wynika bezpośrednio z przyjętego statutu Stowarzyszenia, który określa cele i zakres jego działania. Są nimi wspieranie i rozwijanie idei samorządu terytorialnego, podejmowanie działań w zakresie kreowania rozwoju społeczno – gospodarczego gmin tworzących Aglomerację Opolską oraz koordynowanie wszelkich działań w tym zakresie.

Wdrażanie *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* uzależnione będzie od aktualnych i przyszłych uwarunkowań organizacyjnych oraz finansowych jednostek samorządowych tworzących Aglomerację Opolską. Obecnie należy do niej 20 gmin: Opole, Gogolin, Krapkowice, Lewin Brzeski, Niemodlin, Ozimek, Prószków, Zdieszowice, Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Izbicko, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Walce. Gminy

tworzące Aglomerację Opolską, będące interesariuszami wewnętrznymi są podstawowymi podmiotami procesu wdrażania *Strategii* i obok mieszkańców Aglomeracji, głównymi jej beneficjentami.

Przyjęcie przez Aglomerację Opolską *Strategii rozwoju* będzie wymagać od jednostek administracyjnych ją tworzących, stopniowego dostosowywania i aktualizowania swoich lokalnych dokumentów strategicznych do zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* pod kątem spójności celów i projektów o wymiarze ponadgminnym. Spójność zapisów *Strategii rozwoju AO* ze strategiami lokalnymi jest istotnym warunkiem wpływającym na przyszłą, skuteczną realizację założonych w niej celów rozwojowych.

Istotną rolę w procesie wdrażania *Strategii* pełnić będą również partnerzy zewnętrzni. Są to najważniejsze instytucje i organizacje działające na terenie Aglomeracji Opolskiej w różnych obszarach życia społeczno – gospodarczego. Realizują swoje cele statutowe lub programy, które swym zasięgiem wykraczają także za poza teren jednej gminy.

Partnerami w procesie realizacji *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* będą:

- jednostki administracji publicznej (gminny spoza obszaru Aglomeracji, samorząd wojewódzki oraz samorządy powiatowe),
- celowe związki międzygminne,
- przedsiębiorstwa komunalne,
- stowarzyszenia JST,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje badawczo – naukowe,
- przedsiębiorcy, lokalny i regionalny biznes,
- mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej.

Partnerzy strategiczni partycypować będą w procesie realizacji *Strategii* w określonym zakresie, zgodnym z celami i priorytetami swojej działalności.

Wyznaczone w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* cele strategiczne będą mogły zostać w pełni osiągnięte tylko przy maksymalnym zaangażowaniu wszystkich trzech zasadniczych podmiotów wdrażających *Strategię*. Ponadto proces wdrażania musi w znacznym stopniu uwzględniać zagadnienie partycypacji społecznej, rozumianej jako czynne włączanie społeczności lokalnych w realizację lub wsparcie procesu wdrażania wybranych projektów strategicznych. Uzyskanie akceptacji społecznej dla działań strategicznych jest bardzo istotnym zagadaniem, niejednokrotnie decydującym o powodzeniu całego procesu integracji obszaru Aglomeracji Opolskiej. Ponadto zwiększenie zaangażowania mieszkańców na rzecz rozwoju Aglomeracji Opolskiej, przyczyni się do systematycznego budowania w społeczeństwie tożsamości aglomeracyjnej i myślenia w kategoriach ponadgminnych, wykraczających poza granice administracyjne jednej gminy..

Rys. 21. Kluczowe podmioty wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014 - 2020

III.2.2 Źródła finansowania

Strategia rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020 jest dokumentem, którego przyjęcie przez gminy Aglomeracji Opolskiej oraz realizacja jest zadaniem fakultatywnym, nieregulowanym przepisami prawa. Dobrowolność ta przejawia się w swobodzie przystąpienia przez gminę do realizacji wszystkich lub tylko wybranych projektów strategicznych. W konsekwencji gminy wdrażające zadania określone w *Strategii* zobowiązane będą do zapewnienia środków finansowych na ich realizację.

W znaczącym stopniu w realizację *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*, zarówno pod kątem organizacyjnym jak i finansowym, zaangażowane będą gminy z obszaru Aglomeracji, których budżety wymagać uwzględnienia środków finansowych na realizację zadań o istotnym znaczeniu dla całej Aglomeracji. Finansowanie działań prorozwojowych, zapisanych m.in. w lokalnych strategiach rozwojowych gmin, a także w *Strategii rozwoju Aglomeracji* spoczywa zatem na samorządach lokalnych. Ich działania nakierowane powinny być na pozyskiwanie zewnętrznych środków pomocowych na działania rozwojowe przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego wkładu własnego.

Niestety, z uwagi na istniejące ograniczenia środków własnych samorządów lokalnych, ograniczenia budżetowe gmin traktować należy jako zasadnicze zagrożenie dla powodzenia polityki rozwojowej, także w obszarze Aglomeracji Opolskiej.

W związku z powyższym realizacja założonych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* celów strategicznych będzie wymagała od podmiotów ją realizujących wykorzystania jak najszerszego spektrum źródeł finansowania. Do najważniejszych zaliczyć należy:

1. Budżety własne samorządów lokalnych Aglomeracji Opolskiej.

Za pomocą środków budżetowych możliwa jest realizacja i finansowanie zadań będących z mocy prawa w kompetencjach gmin. Istnieje jednocześnie możliwość pośredniego uczestniczenia przez samorządy w finansowaniu przedsięwzięć prorozwojowych poprzez zawiązywanie stosownych partnerstw publiczno – prywatnych, a także partnerstw i porozumień z innymi jednostkami publicznymi np. jednostkami naukowymi czy badawczo – rozwojowymi.

2. Budżety celowych związków międzygminnych.

Realizacja wspólnych projektów strategicznych może następować w drodze powołanych związków międzygminnych, które posiadają własne budżety, pochodzące ze składek gmin je tworzących. Zawiązywanie związków celowych ze ściśle określonymi budżetami stanowi gwarancję dla skutecznej realizacji konkretnych projektów strategicznych.

3. Środki własne podmiotów zewnętrznych – parterów.

Możliwym źródłem finansowania zadań wskazanych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* są również środki będące w gestii partnerów zewnętrznych, w tym podmiotów prywatnych. Angażowanie kapitału prywatnego w realizację inwestycji o charakterze publicznym (np. elementy infrastruktury technicznej) to jedno z rozwiązań, które powinno być brane pod uwagę.

4. Środki zewnętrzne.

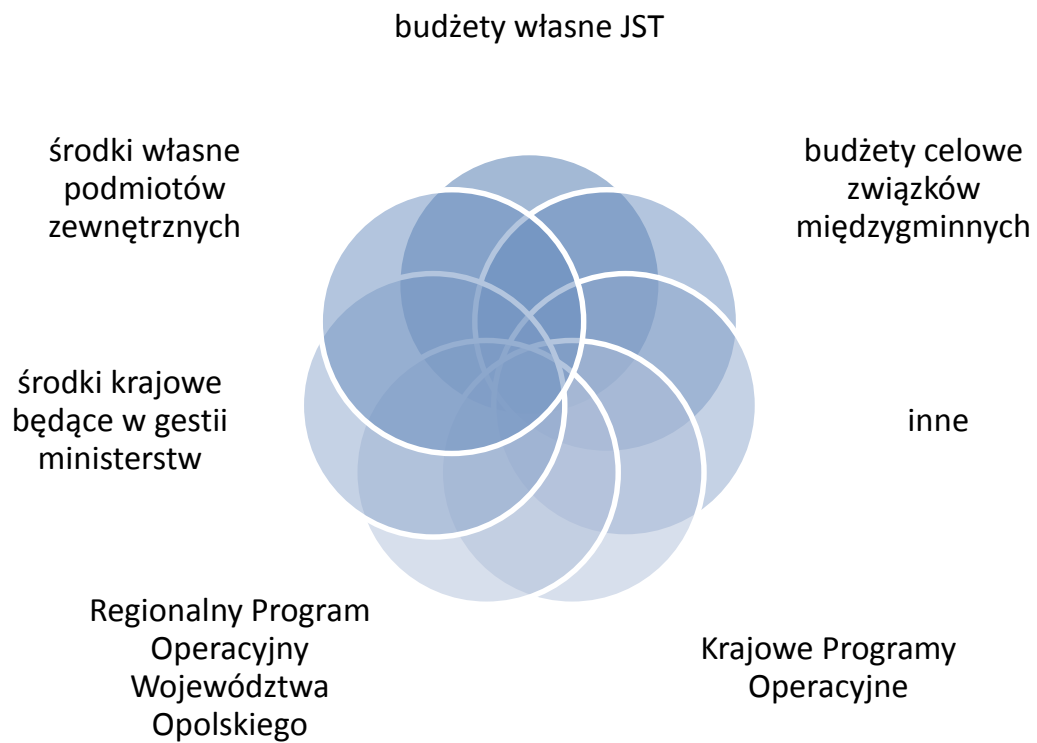
Stanowią one bardzo istotną część finansowania działań zapisanych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*. Wśród nich wyróżnić należy środki pochodzące z krajowych funduszy,

programów i polityk, gdzie szczególnie istotna wydaje się perspektywa Krajowej Polityki Miejskiej. Istotnym źródłem finansowania *Strategii* są także środki pomocowe, będące w gestii poszczególnych ministerstw. Zasadniczo zewnętrzne środki finansowe będą bazować na ustaleniach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. W ramach krajowych programów operacyjnych możliwe będzie współfinansowanie niemalże wszystkich projektów w ramach celów strategicznych, wskazanych w *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej*.

Krajowy Program Operacyjny	Cel strategiczny <i>Strategii Rozwoju Aglomeracji Opolskiej</i>
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)	Cel strategiczny I - Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej Cel strategiczny IV - Ochrona środowiska
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój (PO IR)	Cel strategiczny II - Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej
Program Operacyjny Polska Cyfrowa (PO PC)	Cel strategiczny III - Wysoka jakość edukacji Cel strategiczny V - Rozwój obszarów wiejskich
Program Operacyjny Wiedza Edukacja i Rozwój (PO WER)	Cel strategiczny III - Wysoka jakość edukacji
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	Cel strategiczny V - Rozwój obszarów wiejskich
Program Operacyjny RYBY 2014-2020	Cel strategiczny V - Rozwój obszarów wiejskich

Ponadto istotnym źródłem finansowania zadań uwzględnionych w dokumencie strategicznym Aglomeracji Opolskiej, szczególnie tych o zintegrowanym charakterze, będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020.

Rys. 22. Źródła finansowania Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020

III.2.3 Tryb i zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*

Istotnymi elementami zarządzania procesem strategicznym jest monitoring i ewaluacja stopnia wdrażania założeń dokumentu *Strategii*, tj. realizacji przyjętych w jej ramach celów, projektów strategicznych oraz projektów komplementarnych. Poprawne zdefiniowanie tych dwóch elementów zarządzania strategicznego ma kluczowe znaczenie dla właściwej weryfikacji podjętych działań oraz późniejszej identyfikacji wniosków służących aktualizacji zapisów *Strategii* oraz określeniu działań strategicznych w kolejnych latach. Stąd też zakres znaczeniowy tych pojęć musi być wyraźnie rozdzielony.

Monitoring służy ocenie stopnia poprawności wykonania przyjętych projektów i założeń *Strategii*. Odpowiada na pytania: czy udało się zrealizować zamierzone projekty strategiczne i komplementarne?, jaki był ich bezpośredni efekt?, czy udało się osiągnąć zamierzone produkty i rezultaty na skutek realizacji projektów?. Podstawowymi narzędziami monitoringu służącymi jego poprawnej realizacji są: analiza wskaźników produktu i rezultatu oraz analiza danych zastanych.

Ewaluacja służy natomiast określeniu w jaki sposób oraz w jakim stopniu udało się osiągnąć zamierzone cele strategiczne. Ma pomóc osobom zarządzającym wdrażaniem *Strategii* w uzyskaniu odpowiedzi na pytania: czy zrealizowane projekty wydatnie przyczyniły się do poprawy jakości życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych na terenie AO?, czy zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym, które dokonały się na skutek realizacji *Strategii* były zgodne z zakładanymi oczekiwaniami?, czy działania zrealizowane w ramach przyjętych projektów odpowiadały oczekiwaniom interesariuszy? Narzędziami wykorzystywanymi w procesie ewaluacji są: analiza zagregowanych wskaźników rezultatu, analiza wskaźników strategicznych, badania społeczne oraz badania typu *desk-research*.

Monitoring *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*

Monitoring to działania polegające na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania *Strategią rozwoju Aglomeracji Opolskiej* informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów oraz stopnia realizacji celów strategicznych.

Celem monitorowania realizacji *Strategii* jest ocena osiągniętych rezultatów, postępu we wdrażaniu postulowanych założeń, identyfikacja opóźnień lub nieprawidłowości w realizacji projektów oraz, na podstawie zdiagnozowanych wniosków, rekomendowanie ewentualnych zmian strategii, czy działań naprawczych.

Monitoring *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* będzie prowadzony na dwóch poziomach:

- **Projektów strategicznych** – na podstawie wskaźników produktu, analizy danych zastanych oraz informacji na temat realizacji rzeczowej i finansowej projektów strategicznych i komplementarnych.
- **Celów strategicznych wg. stopnia realizacji pakietu projektów określonych w ramach celów strategicznych podzielonych dodatkowo na cele szczegółowe** – na podstawie zagregowanych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu.

Poszczególnym celom szczegółowym przyporządkowane zostały wskaźniki produktu, które poddawane będą systematycznej analizie. Każdy ze wskaźników został zdefiniowany.

Zamieszczona w części postulatywnej *Strategii* lista wskaźników nie wyczerpuje wszystkich parametrów, jakie mogą być zastosowane w procesie jej monitorowania. W zależności od potrzeb mogą być stosowane również inne miary oceny. System monitorowania *Strategii* uszczegóławiać i uzupełniać mogą np. systemy monitorowania innych dokumentów o charakterze strategicznym lub operacyjnym.

Wskaźniki produktu to wielkości, którymi można zmierzyć materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań. Wskaźniki produktu będą wykorzystywane do oceny projektów strategicznych według kryteriów potencjalnego wpływu na realizację celów szczegółowych i strategicznych. Monitorowanie wskaźników produktu będzie się odbywać raz do roku.

Wskaźniki rezultatu to wielkości, służące mierzeniu bezpośrednich mierzalnych i materialnych efektów powstawania produktów. Wskaźniki rezultatu służyć będą dalszej ocenie stopnia wdrażania celów strategicznych oraz oddziaływania *Strategii* na otoczenie.

Dane z monitoringu wskaźników produktu będą służyły także ocenie postępów w realizacji przyjętych celów strategicznych. Identyczne wskaźniki produktów będą okresowo agregowane. Z uwagi na fakt, iż wskaźniki produktu odnoszą się do specyficznych efektów podejmowanych działań, agregacji będzie towarzyszyć zastrzeżenie, że jest ona dokonana wyłącznie do celów poglądowych. Zagregowane wskaźniki produktu wraz z uzyskanymi wskaźnikami rezultatu będą stanowiły materiał bazowy wykorzystywany na potrzeby ewaluacji dokumentu *Strategii*.

Prócz danych o osiągniętych wskaźnikach produktu i rezultatu zbierane będą także informacje na temat realizacji rzeczowej i finansowej projektów strategicznych i komplementarnych.

Za koordynację procesu monitorowania realizacji *Strategii* odpowiadać będzie Biuro Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Do jego zadań należeć będzie również opracowanie wzorów obowiązujących raportów monitoringowych, pozyskiwanie i gromadzenie danych (w tym danych przekazywanych przez Partnerów Aglomeracji), przygotowywanie zbiorczych informacji i raportów oraz ich szerokie rozpropagowanie.

Podstawowymi źródłami danych służących monitorowaniu wdrażania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* będą:

- Dane pozyskiwane od partnerów Aglomeracji Opolskiej w zakresie:
 - realizacji projektów strategicznych. Służyć one będą okresowemu obliczaniu wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu określonych w ramach danego celu;
 - informacji o realizacji i stopniu wdrożenia projektów komplementarnych oraz oceny jakościowej stopnia ich integralności i wzajemnego oddziaływania z realizowanymi projektami strategicznymi;
- Analiza danych zastanych – badanie *desk-research*: statystyka publiczna, dokumenty nadrzędne, opracowania zewnętrzne, zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego, raporty instytucji publicznych.

Monitoring będzie prowadzony w cyklu rocznym przez cały okres realizacji *Strategii*. W procesie monitorowania wykorzystane zostaną następujące narzędzia:

- Roczny raport o stanie realizacji *Strategii* - powstaje na podstawie obejmujących okres jednego roku raportów jednostek zaangażowanych w realizację *Strategii*.
- Raporty i analizy tematyczne, ekspertyzy zewnętrzne, raporty i audyty porealizacyjne – obrazujące osiągnięcie określonych działań w ramach projektów oraz celów strategicznych.

Wzory raportów oraz szczegółowe założenia procesu monitorowania określone zostaną w opracowanej procedurze monitorowania *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*.

Ewaluacja

Ewaluacja dokumentu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* polega na ocenie skuteczności, efektywności, użyteczności oraz trwałości zaplanowanych i wdrażanych projektów zgodnych z zapisanymi celami strategicznymi i szczegółowymi.

Podstawowymi kryteriami ewaluacji, do których powinny odnosić się pytania badawcze stosowane w procesie ewaluacji dokumentu strategicznego, określone są w literaturze przedmiotu w sposób następujący, jako:

- **Trafność:** W jakim stopniu zaplanowane cele oraz projekty odpowiadają potrzebom mieszkańców i innych interesariuszy Aglomeracji Opolskiej, czy realizowane projekty przyczynią się do rozwiązania zidentyfikowanych problemów oraz czy są zgodne z założeniami dokumentu *Strategii*,
- **Skuteczność:** W jakim stopniu realizowane projekty przyczyniają się osiągnięcia zakładanych celów?
- **Efektywność:** Jaki jest stosunek zasobów realizowanych projektów oraz nakładów na nie do osiągniętych produktów i rezultatów?
- **Użyteczność:** Czy osiągnięte produkty i rezultaty realizowanych projektów będą użyteczne, funkcjonalne dla mieszkańców (interesariuszy), czy mieszkańcy będą z nich korzystać oraz czy pojawiły się pozytywne lub negatywne efekty uboczne?
- **Trwałość:** Czy na poziomie użyteczności realizowanych projektów pozostaną trwałe zmiany i czy zmiany te będą użyteczne przez długi czas?

Ewaluacja będzie dokonywana za pomocą badań uwzględniających źródła wtórne i źródła pierwotne. Jej najważniejszym elementem będzie zdiagnozowanie zmian, jakie zaszły w wyniku realizacji projektów strategicznych i komplementarnych.

Dla dokonania oceny oddziaływania realizacji *Strategii* na otoczenie społeczno-gospodarcze zaproponowano utworzenie zestawu wskaźników strategicznych. Zmiana wartości wskaźników strategicznych w czasie pozwoli ocenić efektywność realizowanych projektów strategicznych oraz siłę ich oddziaływania na zrównoważony rozwój całej Aglomeracji Opolskiej i osiągnięcie zamierzonych celów. Kwantyfikacja tych wskaźników odbywać się będzie w oparciu o materiał wypracowany w trakcie procesu monitorowania *Strategii*, a także informacje uzyskane w trakcie specjalnie do tego celu zaprojektowanych badań ewaluacyjnych (ankiet, wywiadów eksperckich, itd.). Wskaźniki strategiczne

stanowią element nadrzędny w przyjętej hierarchii wskaźników. Odnoszą się do oddziaływania na rozwój Aglomeracji Opolskiej w znacznie szerszym rozumieniu, wykraczającym poza poziom projektu i jego bezpośrednich efektów. Stąd niekiedy w zarządzaniu strategicznym zwykło nazywać się je zamiennie mianem wskaźników kontekstowych.

Wskaźniki strategiczne przyporządkowane do poszczególnych celów strategicznych zostały przedstawione poniżej:

- Cel strategiczny I – Poprawa dostępności komunikacyjnej Aglomeracji Opolskiej:
 - Zwiększenie udziału komunikacji publicznej oraz alternatywnych form transportu w komunikacji na terenie Aglomeracji Opolskiej w codziennych przejazdach mieszkańców;
 - Poprawa dostępności drogowej Opola;
- Cel strategiczny II – Rozwój gospodarczy Aglomeracji Opolskiej:
 - Liczba przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców;
 - Odsetek przedsiębiorstw, które wdrożyły innowacje;
 - Udział e-usług w obrocie gospodarczym;
 - Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego;
- Cel strategiczny III – Wysoka jakość edukacji:
 - Spadek bezrobocia osób do 25 roku życia;
- Cel strategiczny IV – Ochrona środowiska:
 - Poprawa oceny stanu środowiska naturalnego;
- Cel strategiczny V – Rozwój obszarów wiejskich:
 - Wzrost odsetka mieszkańców wsi korzystających z infrastruktury sieciowej;

Szerszy opis wskaźników strategicznych wraz z określonymi wartościami bazowymi został umieszczony w Załączniku nr 2.

Biorąc pod uwagę okres podejmowanych działań, które podlegać będą ocenie, proponowana procedura ewaluacyjna należy do typu *ex-post* (po). Ten typ ewaluacji pokazuje czy i w jaki sposób, udało się nam osiągnąć zamierzone cele, jakim kosztem a także, czego i z jakich powodów nie udało się zrealizować, jaki wpływ realizacja projektów strategicznych miała na interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, itd.).

Z uwagi na charakter oceny *ex-post*, pełna ewaluacja będzie możliwa dopiero po zakończeniu okresu programowania *Strategii*, po zrealizowaniu większości projektów i zgromadzeniu informacji monitoringowych. W przypadku prowadzenia badania w innych okolicznościach, raport ewaluacyjny powinien zostać dostosowany do stanu realizacji projektu oraz zakresu zebranych danych.

Proces ewaluacji *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej* będzie przebiegał w pięciu etapach. Jego koordynatorem będzie Biuro Stowarzyszenia Aglomeracji Opolskiej.

Etap I - gromadzenie danych

- Na tym etapie gromadzone będą wszystkie niezbędne dane (raporty, dokumenty, wyniki monitoringu, dane statystyczne, diagnozy stanu, opracowania zewnętrzne) konieczne do przeprowadzenia ewaluacji na różnych jej etapach.

Etap II - przygotowanie formalne procedury przeprowadzenia badań

- Wyznaczony zostanie zespół osób zaangażowanych ze strony BSAO, który samodzielnie przeprowadzi ewaluację dokumentu *Strategii* lub będzie nadzorował prace zlecone. Na tym etapie powinno się także zabezpieczyć odpowiednie środki finansowe na wykonanie badań, szczególnie badań społecznych, zgodnych z przyjętą metodyką.

Etap III - określenie szczegółowej metodyki oraz narzędzi badawczych

- Po dokonaniu wyboru zespołu odpowiedzialnego za wykonanie badań, zostanie opracowana szczegółowa metodyka ewaluacji. Następnie zgodnie z zapisami przyjętej metodyki zostaną rozdysponowane zadania pośród członków zespołu odpowiedzialnego za przeprowadzenie ewaluacji. Zespół przygotuje (prace mogą być także zlecone) narzędzia badawcze, do których należeć będą przede wszystkim formularze badań społecznych, scenariusze wywiadów pogłębionych lub wywiadów zogniskowanych, itp.

Etap IV - przeprowadzenie badania

- Realizacja badania ewaluacyjnego zasobami ludzkimi BSAO lub siłami wykonawcy zewnętrznego, zgodnie z przyjętą metodyką.

Etap V - przyjęcie raportu z przeprowadzonej ewaluacji

- Opracowanie raportu z ewaluacji i przedstawienie go dyrektorowi BSAO, a następnie kierownikowi odpowiedniego wydziału Urzędu Miasta Opola, który dokona jego odbioru.

Wnioski płynące z badań ewaluacyjnych służą wprowadzeniu odpowiednich udoskonaleń i zmian, które zniwelują oddziaływanie zidentyfikowanych niedoskonałości i braków, przyczyniając się do usprawnienia procesu wdrażania założeń *Strategii*. Jednocześnie dane z raportu ewaluacyjnego stanowią podstawę do planowania przyszłych działań prorozwojowych oraz ewentualnej aktualizacji zapisów *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*.

Szczegółowa metodyka przeprowadzenia ewaluacji jak również wzór raportu ewaluacyjnego, zostanie opracowany przez podmiot realizujący proces ewaluacji.

III.2.4 Zasady aktualizacji *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*

Dynamicznie zachodzące zmiany w otoczeniu regionalnym, krajowym jak i globalnym, charakteryzujące współczesną cywilizację, powodują konieczność szybkiego reagowania i adaptacji do nowych warunków społeczno-gospodarczych. Zachodzące procesy społeczno-cywilizacyjne powodują, że niektóre postulowane cele i założenia określone w dokumentach strategicznych tracą swoją aktualność i nie są dostosowane do nowej sytuacji panującej w otoczeniu. Ponadto prowadzenie stałego monitoringu stopnia realizacji projektów oraz ewaluacji osiągania celów strategicznych określonych w dokumencie, pozwala na właściwą identyfikację zdezaktualizowanych projektów i zadań oraz określenie koniecznych do wprowadzenia zmian.

Dlatego też przyjęto, iż dokument *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* powinien być dokumentem otwartym. Takie podejście umożliwia bowiem identyfikację jej zdezaktualizowanych założeń, dokonanie zmian jej zapisów wraz z określeniem odpowiednich kierunków rozwoju oraz wyselekcjonowanie dodatkowych projektów, które w największym stopniu będą oddziaływały na dalszy rozwój Aglomeracji Opolskiej.

Dzięki dostosowaniu zakładanych pierwotnie celów *Strategii* do aktualnych warunków społeczno-ekonomicznych oraz określeniu nowych projektów strategicznych wzrasta poziom efektywnego zarządzania procesem strategicznym oraz skuteczność realizacji założeń zrównoważonego rozwoju Aglomeracji Opolskiej.

Przy aktualizacji zapisów *Strategii* należy pamiętać o zachowaniu ciągłości procesu strategicznego. Postulaty pierwotnie określone w dokumencie, których założenia są wciąż aktualne, nie powinny ulec zmianie, a jedynie zostać uzupełnione. Takie podejście pozwala na spójne, długookresowe i czytelne zarządzanie procesem rozwoju.

Przewiduje się, iż ewentualna aktualizacja *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020* możliwa będzie po upływie połowy okresu jej wdrażania. Aktualizacji i uzupełnienia dokumentu będzie można dokonać po akceptacji proponowanych zmian przez Zarząd Stowarzyszenia Aglomeracja Polska oraz Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia.

CZĘŚĆ IV. Udział społeczeństwa w tworzeniu *Strategii rozwoju Aglomeracji Opolskiej na lata 2014-2020*

- IV.1. Opis udziału społeczeństwa w pracach nad diagnostyczną i postulatywną częścią dokumentu
- IV.2. Analiza wyników ankiet internetowych
- IV.3. Analiza wywiadów eksperckich przeprowadzonych do części postulatywnej

CZĘŚĆ V. Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Załącznik 1 – Syntetyczna diagnoza strategiczna Aglomeracji Opolskiej wraz z oceną potencjałów

I. Charakterystyka zagospodarowania przestrzennego

Zagospodarowanie przestrzenne można rozumieć jako wynik procesu szeroko pojętej gospodarki przestrzennej, w którym planowanie przestrzenne stanowi czynności wstępne¹⁴. W procesie tym bierze udział wiele podmiotów, przy czym zagadnienie planowania przestrzennego (sporządzania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) oraz powiązanego z nim wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu należy do **zadań własnych gminy**. Działalność ta nie jest objęta bezpośrednią sprawozdawczością statystyczną. Dane na temat aktywności w tym zakresie są pozyskiwane za pomocą ankiet wypełnianych przez samorządy, nie stanowiąc materiału w pełni ścisłego i porównywalnego w skali kraju, zwłaszcza w odniesieniu do studiów uwarunkowań¹⁵.

Położenie geograficzne i warunki naturalne

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski opracowanej przez J. Kondrackiego¹⁶ Aglomeracja Opolska znajduje się niemal w całości na terenie regionu Niziny Śląskiej, jedynie fragment w południowo – wschodniej części obszaru, w gminach Izbicko, Gogolin i Zdzeszowice, wchodzi w skład Wyżyny Śląskiej, jako część mezoregionu Chełmu (skłon Góry Świętej Anny).

Poza tym ostatnim rejonem, teren AO jest z reguły równinny lub falisty. Dominantą przestrzenną jest dolina Odry, przebiegająca przez środek obszaru, w tym Opole, osiągająca szerokość kilku kilometrów, co stanowi przeszkodę w prowadzeniu sieci infrastruktury. Sama rzeka jest w pełni skanalizowana i stanowi szlak żeglowny klasy III, a więc o znaczeniu regionalnym¹⁷. Z uwagi na niezadowalający stan urządzeń hydrotechnicznych, a zwłaszcza na niedobór retencji w górskiej części dorzeczy, doliny Odry i Nysy Kłodzkiej są narażone na

¹⁴Parysek J. 2006. Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej, Wyd. Naukowe UAM, Poznań, s. 20-21;

¹⁵Rozporządzenie RM z dnia 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013. Dz. U. z 2012 r., poz. 1391;
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/INTRA_PBSSP2013_DzU2012_poz_1391.pdf [dostęp: 24.02.2014 r.]

¹⁶Kondracki J. 2000. Geografia regionalna Polski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.

¹⁷Rozporządzenie RM z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych. (Dz. U. z 2002 r., Nr 77, poz. 695) <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-02-77-695> [dostęp 25.02.2014]

niebezpieczeństwo powodzi. Ostatnia katastrofalna powódź miała miejsce w 1997 r., powodując w skali województwa śmierć 8 osób i straty materialne rzędu 11 mld zł.

Garb Chełmu zbudowany jest z wapieni triasowych i jurajskich, stanowiących podstawę rozwoju miejscowego przemysłu cementowego i wapienniczego. Surowce te wydobywane są w okolicach Gogolina (Chorula), Tarnowa Opolskiego, w samym Opolu na potrzeby miejscowych zakładów. Aglomeracja Opolska jest też obszarem eksploatacji innych surowców, jak bazyalty w okolicach Niemodlina, surowce ilaste, piaski. Eksploatacja złóż powoduje znaczne miejscowe **przekształcenia powierzchni** ziemi, a także znaczne uprzemysłowienie Aglomeracji.

Obszarami największych przekształceń przestrzeni są Opole i obszary przyległe do miasta, zajęte pod różnicowane funkcje, a także strefa zurbanizowana w rejonie miast Krapkowice i Gogolin oraz Zdieszowice wraz z Zakładami Koksowniczymi (same zakłady zajmują około 200 ha) oraz Elektrownia „Opole” w Brzeziu w gm. Dobrzeń Wielki (również zajmująca wraz z infrastrukturą towarzyszącą około 200 ha).

Bardzo istotne znaczenie ma **położenie** AO na trasie III **Paneuropejskiego Korytarza Transportowego**, łączącego Zachodnią Europę (Brukselę) przez Niemcy, Polskę z Ukrainą, pomiędzy Aglomeracją Wrocławską a Konurbacją Górnośląską, stanowiącą największy w Polsce okręg przemysłowy z nadal istotnym udziałem kopalnictwa i hutnictwa. Z położeniem tym wiąże się bardzo duże znaczenie w układzie komunikacyjnym Polski autostrady A4, magistrali kolejowych E-30, E-59 i CE-59 (po prawej stronie Odry, obsługującej m. in. Elektrownię „Opole”), oraz Odry jako drogi wodnej. Trasy te, zwłaszcza autostrada i magistrala kolejowa E-30 są wyjątkowo obciążone ruchem tranzytowym osób, jak i transportem towarów. Po wprowadzeniu odpłatności za przejazd na autostradzie A4 wzrósł problem obciążenia drogi krajowej nr 94, stanowiącej trasę alternatywną do autostrady. Szczególnie newralgicznym fragmentem jest północna obwodnica Opola, która przejmuje ruch ze wszystkich głównych dróg prowadzących do miasta.

Położenie jest jednak przede wszystkim atutem AO, ponieważ województwo posiada najlepszy w skali kraju **wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (6,0)**¹⁸

Intensywne zagospodarowanie i uprzemysłowienie niesie ze sobą koszty środowiskowe, z drugiej jednak strony wiąże się z tym powstawanie **sieci infrastruktury**, zwłaszcza transportowej, energetycznej, ale i ciepłowniczej i gazowej (gaz produkowany jest w zdieszowickiej koksowni). W ten sposób Aglomeracja jest obszarem o różnorodnych i silnych powiązaniach gospodarczych oraz samowystarczalnym, a wręcz posiadającym pewne **rezerwy**

¹⁸http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/MAPA_10_SI_EC_TRANSPORTOWA_230112.pdf [dostęp: 25.02.2014 r.]

Wskaźnik ten jest „syntetyczną miarą wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych), uwzględniającą wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego – Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W. 2009. Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej, Biuletyn KPZK PAN nr 241.

w zakresie energii, co stanowi ogromny atut w planowaniu procesów inwestycyjnych. Na tej bazie wyznaczono wiele stref inwestycyjnych typu „greenfield”¹⁹. Ponadto znaczne przekształcenia gospodarki, w tym likwidacja wielu zakładów (m. in. 3 cementowni w Opolu, cukrowni w Lewinie Brzeskim, Zakładów Obuwniczych „Otmęt” w Krapkowicach) powodują znaczną podaż terenów inwestycyjnych typu „brownfield”²⁰.

Struktura przestrzenna – główne funkcje terenu

Według aktualnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (PZPWO) na terenie Aglomeracji Opolskiej wyróżnia się następujące rodzaje stref funkcjonalno – przestrzennych:

- **obszary skoncentrowanego zainwestowania** (intensywnego zagospodarowania) – o wysokim stopniu urbanizacji, zdominowane funkcjami mieszkalnymi, produkcyjnymi i transportowo-infrastrukturalnymi, z relatywnie mniejszym udziałem innych funkcji; jest to „strefa wewnętrzna aglomeracji” (Opole i tereny otaczające miasto, głównie w gminach Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Komprachcice, Prószków, Tarnów Opolski, Chrzastowice, w mniejszej części Turawa i Łubniany oraz tereny gmin Gogolin i częściowo Krapkowice)²¹; oraz
- **obszary ekstensywnie zagospodarowane** i użytkowane (pozostała część AO) – gdzie w zagospodarowaniu przestrzeni dominują funkcje rolnicze (południowo - zachodnia część – gminy Lewin Brzeski, Niemodlin, Strzeleczyki, Walce oraz pozostała część gm. Krapkowice) oraz leśne i rekreacyjno-wypoczynkowe (północno – wschodnia część AO – gminy Popielów, Murów, pozostałe części gmin Łubniany i Turawa, oraz gminy Ozimek i Izbicko). W samym Ozimku znaczną rolę odgrywa funkcja produkcyjna – przemysł, a w gminie Izbicko – rolnictwo. Wielofunkcyjny charakter reprezentuje gmina Zdzeszowice, z dominującą rolą przemysłu w mieście i dużym znaczeniem rolnictwa na obszarze wiejskim.

Opole stanowi węzeł struktury osadniczej i społeczno – gospodarczej całego województwa, obszar koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego, dysponujący potencjałem o znaczeniu krajowym, a Krapkowice jako miasto powiatowe jest ośrodkiem o znaczeniu ponadlokalnym. Część terenu, szczególnie gminy należące do powiatów innych niż opolski, mogą znajdować się w strefie oddziaływania ośrodków takich jak Kędzierzyn – Koźle, Brzeg czy Strzelce Opolskie, te jednak, z uwagi na różnicę skali, same podlegają ośrodkowi opolskiemu. Ogólnie jednak układ osadniczy sprzyja krystalizowaniu układu aglomeracyjnego wokół Opola. Podkreśla się zwarty charakter osadnictwa wiejskiego i najwyższy w kraju stopień urbanizacji wsi.

W PZPWO wyróżnia się też **układy pasmowe**, które „kształtują się w oparciu o korytarze transportowe, gdzie odbywa się koncentracja przeobrażeń przestrzennych wzdłuż

¹⁹ Tereny inwestycyjne typu „greenfield” to inwestycje realizowane na terenach nieużywanych dotychczas przez przemysł lub usługi

²⁰ Tereny inwestycyjne typu „brownfield” to tereny na bazie istniejących już, często zdegradowanych, budynków i infrastruktury przemysłowej

²¹ Por. Śleszyński P., Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw, PAN, ekspertyza wykonana dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2012.

głównych ciągów infrastruktury komunikacyjnej.” Główne pasmo stanowi III paneuropejski korytarz transportowy, obejmujący gminy nadodrzańskie z Opolem oraz Izbicko. Inne korytarze transportowo-osiedleńcze mające znaczenie krajowe to:

- korytarz północ – południe, łączący środkową Polskę z Bramą Morawską wzdłuż DK 45 – gminy Łubniany, Turawa, Opole, Dąbrowa,
- korytarz staropolski, łączący obszary kilku Aglomeracji Polski środkowej i wschodniej – częstochowską, kielecką, lubelską z Opolem wzdłuż DK 46 i linii kolejowej Opole – Fosowskie (-Częstochowa), przebiegający przez gminy Ozimek, Niemodlin i Chrzastowice

Z powyższego przedstawienia wyłania się obraz Aglomeracji Opolskiej jako układu węzłowego, koncentrycznego, położonego na przecięciu licznych pasm (korytarzy) zintensyfikowanego zagospodarowania, ze zdecydowaną dominacją pasma III korytarza paneuropejskiego.

W myśl koncepcji polaryzacyjno-dyfuzyjnej koncepcji rozwoju przyjętej w dokumentach na szczeblu krajowym²², od dostępności i dynamiki rozwoju obszarów stanowiących ośrodki wzrostu, zwłaszcza miejskie obszary funkcjonalne miast wojewódzkich, zależy rozwój obszarów, na które ośrodki te oddziałują. Dlatego też szczególną uwagę należy zwrócić na politykę przestrzenną i inwestycyjną obszaru strefy wewnętrznej Aglomeracji.

Pozostałe tereny AO mają odmienne uwarunkowania rozwojowe. Stanowiąc obecnie zaplecze Opola, dzięki dobrej dostępności i specyficznym walorom i zasobom mogą zyskać szersze znaczenie. Strefy rolnicze, o przewadze gleb żyznych i korzystnych warunkach agroklimatycznych, mogą stać się bazą dla przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego. Strefy leśne i położone nad zbiornikami wodnymi mogą być terenami rozwoju funkcji rekreacyjnych. Duże znaczenie i dobre perspektywy ma przetwórstwo drewna. Dzięki równomiernej sieci wykształconych ośrodków lokalnych – małych miast i wsi gminnych, mogą łatwiej uczestniczyć w procesach rozwojowych i przekształceniach strukturalnych. Obecnie o korzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej mówi się w miastach: Gogolin i Prószków, o niekorzystnej w przypadkach Lewina Brzeskiego i Niemodlina²³.

Obszar rozwoju funkcji turystycznej, obejmuje gminy: Ozimek, Turawa, Zdieszowice, Gogolin, Izbicko. Jest to obszar cechujący się wysokim potencjałem kulturowym i przyrodniczym, a także pewnym potencjałem infrastrukturalnymi bazy turystycznej. Udział terenów objętych obszarową ochroną przyrody waha się od 1% w gminie Gogolin do 80,1% w gm. Turawa i 84% w gm. Ozimek.

Dolina Odry jest terenem możliwego rozwoju funkcji związanej z transportem rzeczny, towarów oraz turystyką w przypadku rewitalizacji szlaku żeglownego. W „Programie dla Odry - 2006”²⁴ wyznaczono liczne zadania mające na celu poprawę

²²Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, str. 8.
http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpzk/strony/koncepcja_przestrzennego_zagospodarowania_kraju.aspx [dostęp: 24.02.2014]

²³Raport..., 2013, str. 34.

²⁴ www.programodra.pl

warunków hydrotechnicznych, skoncentrowane jednak głównie na ochronie przeciwpowodziowej. Sytuacja w tym zakresie na terenie Aglomeracji zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych na szczeblu krajowym i inwestycji prowadzonych poza AO – w Czechach i w woj. śląskim.

Obowiązujące dokumenty polityki przestrzennej gmin

Gminy wchodzące w skład Aglomeracji Opolskiej w pełni spełniają wymóg posiadania obowiązujących Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jako podstawowych dokumentów określających ich politykę przestrzenną. Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku, 9 gmin Aglomeracji podjęło aktualizację obowiązujących do tej pory dokumentów. W przypadku 3 gmin – Izbicko, Strzeleczy, Tarnów Opolski, obowiązują Studia uchwalone w 1999 roku, co wskazywać może na ich znaczącą dezaktualizację i konieczność przystąpienia do opracowania dokumentu adekwatnego do aktualnej i spodziewanej w najbliższych latach sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

Charakter studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powoduje dosyć swobodne decyzje gmin w zakresie wskazań do objęcia planami miejscowymi i kierunków przeznaczenia terenu. Oprócz obszarów, dla których sporządzenie planów jest obowiązkiem na podstawie art. 10 ust. 1 pkt. 8 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upzp)²⁵, gminy kształtują te zapisy w zasadzie dowolnie, co powoduje nieraz znaczne rozbieżności w ustaleniach o podobnym charakterze i kierunkach rozwoju. I tak władze poszczególnych gmin wskazały do objęcia planami od 0,9% powierzchni gminy w Walcach i 4,4% w Opolu (!) do 100% w Turawie i niemal 100% w Dąbrowie (z czego objęto dotąd odpowiednio 8,3% i 1,2%).

Największe powierzchnie do przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze wskazano w gminach Łubniany (1215 ha), Ozimek (1085 ha) i Dąbrowa (1080 ha), a leśnych na cele nieleśne – analogicznie - w Łubnianach 135 ha i w Ozimku 65 ha.

Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego („plany miejscowe”), sporządzone na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym według stanu na 31 grudnia 2012 roku zajmują powierzchnię 878,54 km², czyli około **38,4% powierzchni Aglomeracji Opolskiej** (analogiczna **wartość dla kraju** wynosi **27,9%**). W roku tym łącznie **obowiązywało 375 planów** miejscowych, z czego najwięcej – 53, w gminie Krapkowice. [tab.2]. Spośród wszystkich gmin największą powierzchnię objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (100%) posiadają gminy: Łubniany oraz Popielów. Pokrycie planistyczne spadło jedynie w gminie Komprachcice w wyniku uchylecia decyzją sądu w 2011 r. miejscowych planów na powierzchni 313 ha. W gminie tej niezwłocznie podjęto prace planistyczne na obszarze 4022 ha. W zapisach obowiązujących planów miejscowych najwięcej – 31,6% powierzchni zajmują

²⁵Dz. U. z 2012 r., poz. 647 ze zmianami

tereny użytkowane rolniczo. W dalszej kolejności: tereny zabudowy mieszkaniowej – 21%, zieleni i wód – 15,3%, zabudowy techniczno-produkcyjnej – 10,2%. Najmniejszą powierzchnię – 6,2%, zajmują tereny komunikacyjne.

Kompletną elektroniczną bazę danych dotyczących planowania przestrzennego zawiera system informacji przestrzennej województwa opolskiego – portal informacyjno – promocyjny „Opolskie w Internecie”²⁶.

Spośród wszystkich jednostek, w przypadku jednej gminy – Murów, nie obowiązuje żaden plan uchwalony na podstawie ustawy z 2003 roku i tylko jeden na mocy ustawy wcześniejszej, obejmujący powierzchnię 0,12 km², w przeważającej części (88%) zawierający tereny infrastruktury technicznej.

Wielkość terenów zajętych przez poszczególne plany jest zróżnicowana, przy czym większość z nich stanowi punktowe zmiany wcześniej obowiązujących opracowań. Samo natężenie prac planistycznych może być jedynie wskaźnikiem wagi przykładowej przez władze lokalne do tego zadania, należącego wszak do podstawowych zadań własnych gmin. W skali Aglomeracji, pokrycie planistyczne nie wykazuje czytelnego związku z aktywnością budowlaną i inwestycyjną. I tak, gmina Dąbrowa, bezpośrednio przylegająca do granic Opola, na której terenie znajduje się główny węzeł autostradowy - Prądy, obsługujący miasto, ma pokrycie znikome (160 ha = 1,2% powierzchni, a dalsze prace obejmują 166 ha), zaś gmina Popielów, o charakterze rolniczo-leśnym wykazuje pokrycie zupełne. Największa **skala przekształceń gruntów** rolnych na cele nierolnicze miała miejsce w gminach: Prószków (900 ha) i Tarnów Opolski (434 ha), a leśnych na cele nieleśne – w Turawie (99 ha) i Tarnowie Opolskim (37 ha).

Znaczna wielkość pokrycia planistycznego gmin, wcześniej traktowana z jednoznacznie pozytywnie jako wyraz działań na rzecz ładu przestrzennego²⁷ od niedawna zaczyna budzić kontrowersje z uwagi na rozmiary zapisywanych w planach przeznaczeń²⁸. Nawet przyjmując niskie docelowe gęstości zaludnienia²⁹ oznacza to przykładowo w gm. Prószków tereny mieszkaniowe dla 67 704 osób. Tymczasem faktyczna ludność gminy wynosiła 10 000 osób w 2003 i wciąż spada (w 2012 r. wyniosła 9790 os.). Największa podaż terenów o przeznaczeniu mieszkaniowym (które wymagają wyposażenia w inne rodzaje infrastruktury i usługi) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (aktualnie zamieszkujących w 2012 r.) występowała w gminach: Popielów – 203,2 ha, Łubniany – 150,4 ha i Prószków 133 ha, najniższa – w gminach o minimalnym pokryciu (Murów, Dąbrowa, Strzeleczyki).

W odniesieniu do niekorzystnych uwarunkowań demograficznych mówić można o **nadpodaży terenów budowlanych**, co skutkować może problemami finansowymi gmin w przypadku zgłoszenia roszczeń wykupu nieruchomości pod cele publiczne, zwłaszcza drogi³⁰.

²⁶ <http://mapy.opolskie.pl/start/> [dostęp: 12.03.2014 r.]

²⁷

http://www.mir.gov.pl/Budownictwo/Planowanie_lokalne_i_zagospodarowanie_przestrzenne/Informacje_przestrzenne/Planowanie_przestrzenne/Strony/Badanie_statystyczne.aspx

²⁸ <http://www.ekonomia.rp.pl/artykul/914384-W-urbanizacyjnym-chaosie.html>

²⁹ dla zabudowy jednorodzinnej – działki 1000 m², rodziny 4-osobowe = 40 os./ha, dla zabudowy wielorodzinnej 100 os./ha

³⁰

Aktywność samorządów w przeznaczaniu terenów pod zabudowę z jednej strony potwierdza tendencje suburbanizacyjne w gminach wokół Opola, ogólnie jednak świadczy o **nieadekwatności skali prac planistycznych** do potrzeb.

Plany zagospodarowania przestrzennego w opracowaniu

Na koniec 2012 r. w przygotowaniu było na terenie Aglomeracji Opolskiej **77 projektów planów** o łącznej powierzchni 169,4 km². Analizując procesy planowania przestrzennego w gminach Aglomeracji można wnioskować, iż w większości gmin procedura planistyczna trwa krócej niż 3 lata [tab. 3]. W przypadku Opola zauważalne jest wydłużenie czasu sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – w ostatnich 4 latach od 12 do 15 planów miejscowych było w trakcie opracowania od co najmniej 3 lat. Wynika to z wydłużenia procesu planistycznego w dużych miastach będącego konsekwencją, nieuregulowanych stosunków gruntowych oraz silniejszego niż na terenach wiejskich zróżnicowania funkcji terenu. W przypadku pozostałych gmin, w większości uchwała o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest realizowana w czasie krótszym niż 3 lata, z drugiej jednak strony liczba podejmowanych uchwał w tych jednostkach jest wyraźnie niższa.

Projekty planów miejscowych będących w trakcie sporządzania, w ponad 43% obejmują tereny już objęte planami. Szczególnie zjawisko to dotyczy gmin Gogolin (99%), Lewin Brzeski (89%), Dobrzeń Wielki (86%) i Chrzastowice (64%). Wspólnym mianownikiem tych gmin jest znaczna wielkość w skali Aglomeracji, korzystne położenie i względnie duża dynamika aktywności gospodarczej i inwestycji. Gminy: Gogolin, Chrzastowice i Dobrzeń Wielki przeprowadzają także zmiany studiów, w gm. Lewin Brzeski zmiany dokonano w 2012 r. Zjawisko to może świadczyć o dezaktualizacji obowiązujących dokumentów planistycznych lub o znacznym wpływie potencjalnych inwestorów na decyzje gmin w zakresie ich władztwa planistycznego.

Największą aktywność w realizacji procesów planistycznych związanych z opracowywaniem planów miejscowych na tereny dotychczas nimi nie objęte na koniec 2012 r., wykazywała wspomniana wcześniej gmina Komprachcice, a także Opole i gm. Turawa oraz Krapkowice (2,9 tys. ha). Ta ostatnia gmina była w latach 2009-2012 najaktywniejsza w uchwalaniu planów na terenach nimi wcześniej nieobjętych. Średnia powierzchnia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego będących w trakcie opracowania w 2012 roku wynosiła 220 ha i była wyraźnie wyższa niż w latach poprzednich (2011 - 162,7 ha, 2010 - 188,6 ha), jednak regularnie niższa niż średnia w Polsce (2010 - 279,1 ha, 2011 - 291,8 ha, 2012 - 309,5 ha). Średnio największe powierzchniowo plany były w trakcie opracowania w gminach Gogolin (926,6 ha) oraz Komprachcice (804 ha). Większa powierzchnia objęta planem pozwala na bardziej kompleksowe ujęcie terenu i właściwszy kontekst zapisów, co odpowiada zarówno intencjom ustawodawcy, jak i poglądom naukowym³¹.

³¹ por. Parysek 2006 op. cit.

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawane są przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) w przypadku braku planu miejscowego. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego dotyczą zamkniętego katalogu celów, określonego w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651, ze zm.). Niekorzystnym z punktu widzenia władztwa planistycznego gmin zjawiskiem jest rozpowszechnienie się lokalizacji inwestycji na podstawie decyzji w trybie tzw. ustaw specjalnych, co w przypadku wielu inwestycji (np. dróg krajowych) oznacza decydowanie o zagospodarowaniu terenu poza szczeblem samorządowym.

Istotnym narzędziem planowania przestrzennego w Polsce, w tym w Aglomeracji Opolskiej są decyzje o warunkach zabudowy. W przypadku gmin takich jak Łubniany, Popielów, czy też Tarnów Opolski, w których znaczący odsetek stanowią tereny objęte planami narzędzie to nie odgrywa żadnej roli. Biorąc pod uwagę pozostałe jednostki, szczególnie duża liczba decyzji o warunkach zabudowy została wydana w Opolu (173). Największy odsetek (44%) stanowiły decyzje wydane pod lokalizację funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej i przeważały one w przypadku wszystkich pozostałych gmin. Szczególnym rodzajem wytycznych dla inwestycji o charakterze publicznym planowanych do realizacji na terenach nie posiadających planu miejscowego jest decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie, do grudnia 2012 roku, w Aglomeracji wydanych zostało ich 108 – najwięcej w Opolu (29) i w gminie Dąbrowa (23). Głównym powodem tak dużej, w stosunku do innych gmin, liczby wydanych decyzji jest stosunkowo małe pokrycie tych jednostek planami miejscowymi.

Oferta terenów inwestycyjnych

Istotnym atutem Aglomeracji Opolskiej jest wyznaczenie licznych terenów inwestycyjnych oraz funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych. Tereny inwestycyjne w liczbie 49 są rozmieszczone równomiernie, w większości uzbrojone w niezbędną infrastrukturę techniczną. Wielkość poszczególnych terenów waha się między 1 a 135 ha. Problemem w niektórych przypadkach jest rozczłonkowanie własnościowe – poszczególne oferowane obszary mają wielu właścicieli.

Na terenie AO działają podstrefy specjalnych stref ekonomicznych:

- Wałbrzyskiej SSE – 3 podstrefy w Opolu Opole o łącznej powierzchni 88,45 ha. Główni inwestorzy to: Stegu, Art.-Odlew, PZStelmach, IFM ecolink, Kamex, HFG (Heerema), Polaris. Strefa ta plasuje się w czołówce tego rodzaju obszarów w międzynarodowym rankingu FDI (XVI m. w 2010 r.).
- Katowickiej SSE – 2 podstrefy w Krapkowicach, zajmujące łącznie 94,53 ha – inwestorem w podstrefie przy ul. Opolskiej została firma MetsaTissue oraz podstrefa w Gogolinie o powierzchni 19,3 ha.

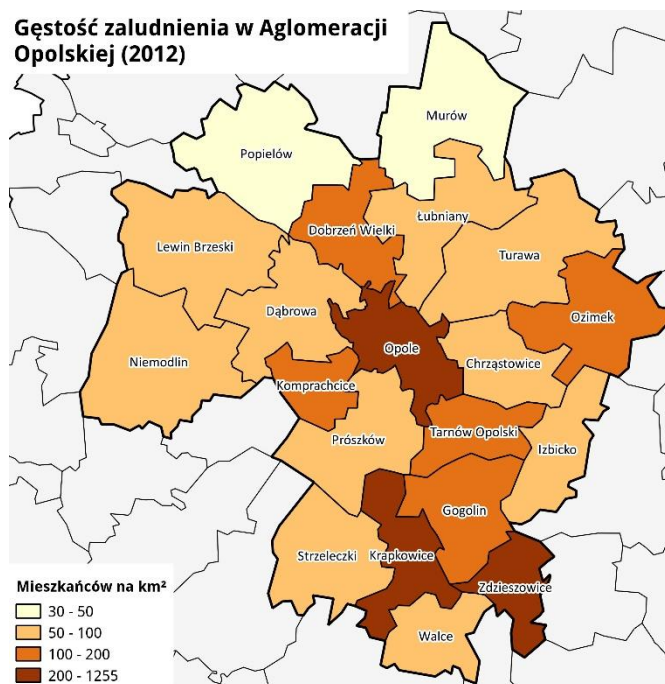
Aglomeracja Opolska jest obszarem zróżnicowanym pod względem zagospodarowania przestrzennego. Oprócz obszarów intensywnie zagospodarowanych, zurbanizowanych i uprzemysłowionych znaczne połacie to tereny zagospodarowane ekstensywnie: rolnicze, leśne i rekreacyjne. Największa podaż terenów inwestycyjnych i ruch inwestycyjny skupiają się na obszarach intensywnie zagospodarowanych, stąd też troską władz publicznych powinno być zapewnienie bardziej równomiernego rozprzestrzenienia procesów rozwojowych na całym obszarze Aglomeracji. Zaawansowanie i charakter prac planistycznych nie są czytelnie związane z poziomem rozwoju i aktywnością gospodarczą gmin, co może być przeszkodą w racjonalnym zagospodarowaniu terenu Aglomeracji.

II. Mieszkańcy i kapitał społeczny Aglomeracji Opolskiej

Rozmieszczenie ludności

Aglomerację Opolską zamieszkuje blisko 334 tys. mieszkańców, co stanowi niemal **1/3 ludności województwa opolskiego**. Aglomeracja ma charakter monocentryczny z głównym skupiskiem, którym jest miasto Opole liczące 121,5 tys. mieszkańców (36,4% całego zespołu miejskiego). Pomimo tego główny ośrodek miejski nie dominuje pod względem liczby mieszkańców nad obszarem podmiejskim (212,5 tys. mieszkańców). Średnia gęstość zaludnienia Aglomeracji wynosi 145,9 os/km² i jest wyższa niż w województwie opolskim (108 os/km²). Różnice w zagęszczeniu ludności w gminach Aglomeracji są jednak znaczne. Największa gęstość zaludnienia występuje w Opolu (1253 os/km²), gdzie jest kilkakrotnie wyższa niż w okolicznych gminach, najniższa zaś w gminach o charakterze rolniczym (Strzeleczki, Izbicko) oraz silnie zalesionych (Murów, Popielów, Turawa).

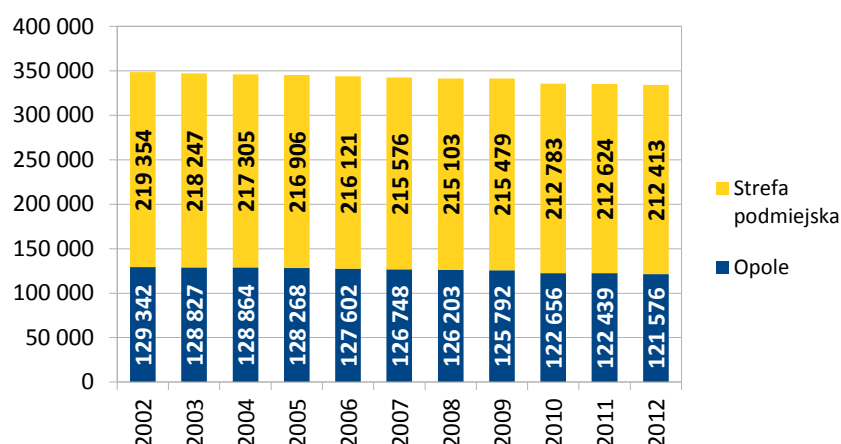
Rys. 23. Gęstość zaludnienia w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

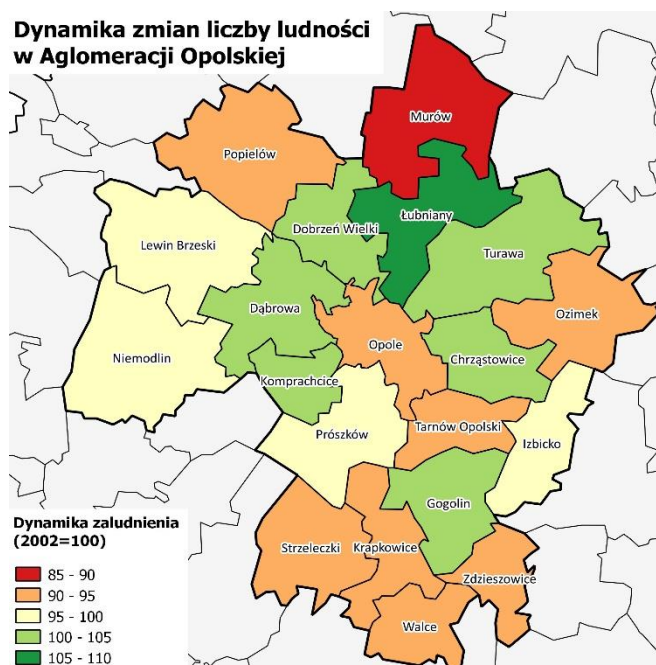
W ostatnich latach można zauważyć tendencje do **depopulacji** Aglomeracji Opolskiej. W latach 2002-2012 liczba mieszkańców tego obszaru zmniejszyła się o blisko 4,5% (15 tys.). W tym czasie zmalała liczba mieszkańców zarówno Opola, jak i obszaru podmiejskiego. Spadek liczby mieszkańców był jednak nierównomierny. Główne miasto Aglomeracji od 2002 roku utraciło ok. 6% ludności (7 766 mieszkańców) zaś okoliczne gminy łącznie ok. 3,2% (6941 mieszkańców).

Wykres 2. Liczba mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w latach 2002-2012

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 24. Dynamika zmian liczby ludności w Aglomeracji Opolskiej w latach 2002-2012

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największy odpływ ludności miał miejsce w gminie Murów, której liczba mieszkańców spadła o blisko 12%. Wzrosła natomiast liczba mieszkańców gmin położonych najbliżej Opola: Łubnian (ok. 5,9%), Chrzastowic (ok. 2,3%), Dobrzeń Wielkiego (ok. 2%) oraz Dąbrowy (ok. 2%). Wskazuje to na występowanie w Aglomeracji Opolskiej typowego dla większych miast procesu **suburbanizacji**.

Saldo migracji

Potwierdzeniem powyższej tezy jest wartość salda migracji dla poszczególnych gmin Aglomeracji wskazująca, że rośnie liczba mieszkańców gmin podmiejskich, a zmniejsza się ludność Opola i gmin peryferyjnych. W latach 2010-2012 największym dodatnim saldem migracji wewnętrznych charakteryzowały się gminy Dobrzeń Wielki oraz Komprachcice.

Odływ mieszkańców o największym natężeniu w tym czasie odnotowano w Opolu oraz w gminie Zdzeszowice. Migracje na obszarze Aglomeracji dotyczą głównie osób w wieku produkcyjnym. Ujemne wartości salda migracji wewnętrznych dla osób w tym wieku w latach 2010-2012 cechowały powiat krapkowicki oraz miasto Opole, dodatnie zaś powiat opolski. Szczególnie wysoki jest odsetek migracji w grupie przedprodukcyjnej z miasta Opola.

Aglomeracja narażona jest na znaczne migracje ludności do sąsiednich ośrodków metropolitalnych: Wrocławia czy Katowic. Są to główne kierunki migracji pozawojewódzkich z województwa opolskiego. W latach 2006-2011 12,38% migracji z województwa opolskiego ukierunkowanych było do województw dolnośląskiego i śląskiego³². Można zatem przyjąć, że podobne tendencje prawdopodobnie występują w Aglomeracji Opolskiej.

Aglomeracja odznacza się dużym natężeniem **migracji zagranicznych**. W latach 2010-2012 za granicę wyjechało **blisko 2,5 tys. mieszkańców** Aglomeracji (w tym 410 z Opola), powróciło zaś 764 (w tym 179 do Opola). Więcej osób wyjeżdża za granicę z obszaru podmiejskiego (saldo migracji zagranicznych dla obszaru podmiejskiego wynosi -6% przy -1,9% dla Opola). Należy przy tym pamiętać, że powyższe statystyki odnoszą się jedynie do **emigracji na pobyt stały** (zarejestrowanej), podczas gdy występują jeszcze inne formy (nierejestrowana emigracja stała czy emigracja zarobkowa) o nieustalonych rozmiarach. Migracje zagraniczne dotyczyły głównie osób w wieku produkcyjnym.

Ruch naturalny

Drugim elementem mającym wpływ na zmiany liczby ludności jest **ruch naturalny**. Czynniki ten ma **dużo mniejszy wpływ na liczbę ludności** tego obszaru, jednak przyjmując wartości ujemne (w 2012 -0,72%) pogłębia negatywne tendencje. Tylko pięć gmin zanotowało dodatnie wartości skumulowanego przyrostu naturalnego w latach 2010-2012: Zdzeszowice – 62 (3,82%), Dobrzeń Wielki – 42 (2,91%), Tarnów Opolski – 25 (2,58%), Niemodlin – 6 (0,44%) oraz Izbicko – 1 (0,18%). Najmniejszą wartość przyrostu naturalnego odnotowano w gminach: Krapkowice -92 (-3,91%), Ozimek -71 (-3,54) oraz Strzeleczy -70 (-9,32%). W całej Aglomeracji w latach 2010-2012 zmarło o 423 osoby więcej niż się urodziło.

Podregion Opolski charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników dzietności wśród podregionów w Polsce. Wartość owego współczynnika dla tego podregionu w 2012 roku wynosiła 1,119 przy wartości 1,299 dla kraju. Interpretacja tego wskaźnika w warunkach Aglomeracji Opolskiej nie jest jednak łatwa. Jest to bowiem współczynnik potencjalny, który nie uwzględnia, wspomianej już, emigracji nieformalnej. Faktyczna liczba kobiet w wieku prokreacyjnym może być zatem niższa, a tym samym wartość wskaźnika zupełnie inna.

Prognoza demograficzna

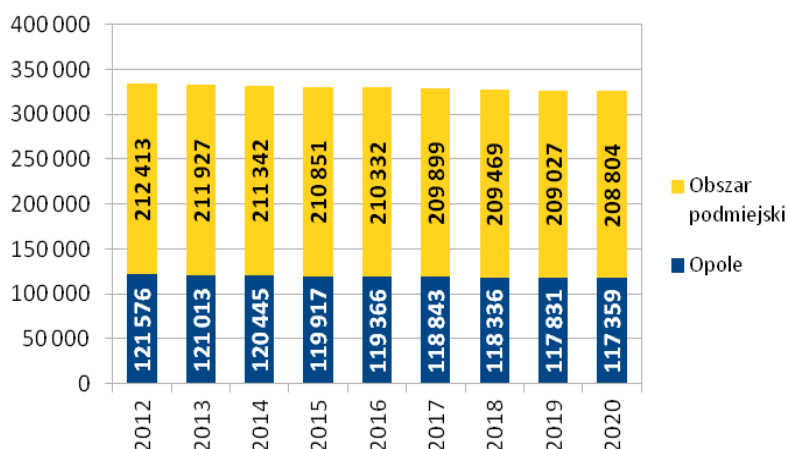
W najbliższych latach spodziewany jest **dalszy spadek liczby ludności** Aglomeracji Opolskiej. Prognozy dla tego obszaru do 2020 roku przewidują, że straci on niecałe 8 tysięcy mieszkańców³³. Podobnie jak dotychczas spadek liczby mieszkańców w podobnym stopniu

³² Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013.

³³ Prognoza jest efektem korekty „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011 – 2035” Głównego Urzędu Statystycznego.

dotknie zarówno Opole, jak i obszar podmiejski. Opole utraci około 4 tys. mieszkańców (3,5%), podczas gdy okoliczne gminy pomniejszą się o około 3,5 tys. mieszkańców (1,7%).

Wykres 3. Prognoza zmian liczby ludności Aglomeracji Opolskiej na lata 2012-2020

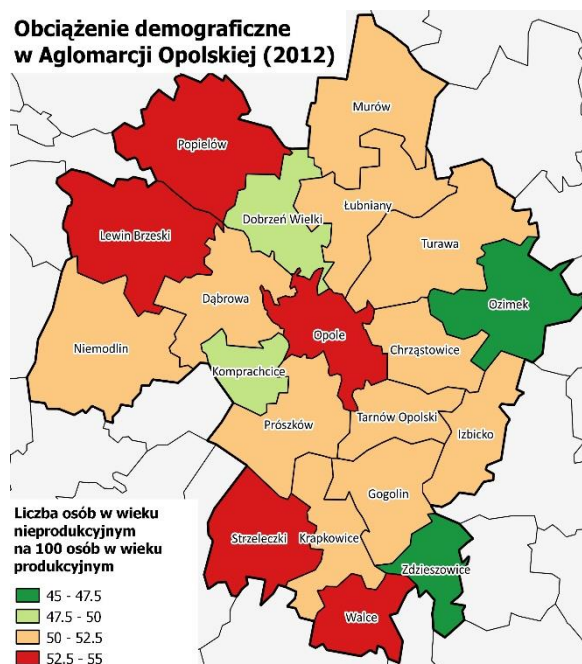
źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Struktura wiekowa populacji

Struktura wiekowa Aglomeracji jest typowa dla populacji **starzejącej się**. Przeważają grupy w wieku mobilnym (zwłaszcza 25-34 lata) oraz w wieku przedemerytalnym (55-64 lata). Wraz z wydłużającym się trwaniem życia przybywa osób starszych, zaś zmiana trybu i modelu życia powoduje, że rodzi się coraz mniej dzieci. Proces starzenia się jest szczególnie widoczny w Opolu, gdzie ludzie starsi stanowią ponad 20% ludności. Jednocześnie odsetek osób młodych jest tam najniższy w całej Aglomeracji i wynosi 14,7%. Gminy podmiejskie charakteryzują się młodszą strukturą wiekową populacji. Obszar podmiejski cechuje się tym, że osoby w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym stanowią odpowiednio po 17% społeczności. Najmłodszą demograficznie gminą jest Lewin Brzeski, gdzie udział osób młodych to blisko 20% w ogóle populacji.

Strukturę populacji można ocenić również dzięki wskaźnikowi obciążenia demograficznego, które pokazuje relacje między ekonomicznymi grupami wieku ludności. Dla całej Aglomeracji wskaźnik ten przyjmuje wartość 51,7 i jest niższy niż średnia ogólnopolska (56,6) oraz wojewódzka (53,5). Oznacza to zatem, że na 100 mieszkańców Aglomeracji w wieku produkcyjnym przypadają 52 osoby w wieku nieprodukcyjnym. W najbliższych latach spodziewany jest wzrost wartości tego wskaźnika, głównie ze względu na rosnącą liczbę ludzi starszych.

Rys. 25. Obciążenie demograficzne w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Opole jest ważnym ośrodkiem akademickim, w którym działają 4 szkoły wyższe oraz 2 ośrodki zamiejscowe szkół wyższych. We wszystkich opolskich uczelniach w 2012 roku studiowało łącznie 31 023 osób. Na każde 1000 mieszkańców Opola przypada 255 studentów. Co roku mury opolskich uczelni opuszcza ponad 10 tys. absolwentów. Jest to znaczny potencjał rozwojowy Aglomeracji.

Opierając się na informacjach zawartych w *Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2011 roku*, szacować można, że niecałe 20% ludności tego obszaru posiada wyższe wykształcenie, blisko 1/3 mieszkańców posiada wykształcenie średnie, a kolejne 20% wykształcenie zasadnicze zawodowe³⁴.

Aglomeracja Opolska charakteryzuje się dużą populacją osób mniejszości niemieckiej. Według *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (2011)* na obszarze 7 gmin (Murów, Popielów, Prószków, Strzeleczy, Tarnów Opolski, Turawa oraz Walce) mniejszość niemiecka stanowi 20% ludności. Największa jest w gminie Strzeleczy, gdzie blisko 1/3 mieszkańców deklaruje narodowość niemiecką.

Kapitał społeczny

Ważną rolę w kształtowaniu rozwoju odgrywa kapitał społeczny, który według Roberta Putnama „odnosi się tu do takich cech organizacji społeczeństwa, jak zaufanie, normy i powiązania, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa ułatwiając skoordynowane działania”³⁵. Kontynuatorem idei Putnama jest Francis Fukuyama, według którego kapitał społeczny można zdefiniować jako „zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych

³⁴ Szacunki na podstawie danych dla powiatów: krakowickiego, opolskiego oraz m. Opola.

³⁵ Putnam R (2008), *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.

wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie”³⁶. Jest to zatem umiejętnością współdziałania różnych grup i organizacji w celu realizacji własnych interesów. Kapitał społeczny jest trudny do uchwycenia i zmierzenia. Najczęściej stosuje się następujące miary: poziom zaufania społecznego, otwartość społeczności lokalnej, liczba fundacji i stowarzyszeń czy frekwencja w wyborach.

W *Diagnozie społecznej 2013*³⁷ Podregion Opolski został sklasyfikowany na trzeciej pozycji wśród polskich podregionów pod względem zasobności kapitału społecznego³⁸. Główną miarą użytą w tej diagnozie była liczba stowarzyszeń zarejestrowanych na danym obszarze.

Na koniec 2012 roku na obszarze Aglomeracji Opolskiej zarejestrowanych było 1074³⁹ fundacji i stowarzyszeń, czyli 36% wszystkich tego typu podmiotów zarejestrowanych w województwie opolskim. Liczba organizacji non-profit w Aglomeracji w latach 2010-2012 wzrosła o niemal 9% (88 podmiotów). Na badanym obszarze przypadają średnio 32 podmioty na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta jest wyższa niż średnia dla województwa (29,29) i kraju (29,98).

Mimo wysokiej średniej dla całej Aglomeracji, występowały znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi gminami w poziomie aktywności społecznej, rozumianej jako uczestnictwo w stowarzyszeniach i fundacjach. Największym skupiskiem organizacji NGO było Opole, gdzie działało 70 fundacji oraz 509 stowarzyszeń, co oznacza, że na 10 tys. mieszkańców przypadało 48 takich organizacji. Na drugim biegunie były gminy Dąbrowa i Dobrzeń Wielki, w których przypadało jedynie 15 podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

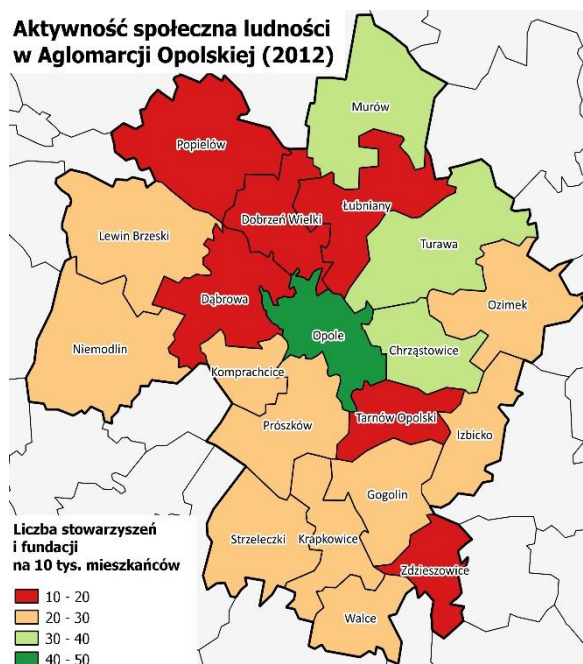
³⁶ Fukuyama F. (2003), Kapitał społeczny, w: Kultura ma znaczenie, L.E. Harrison, S.P. Huntington (eds.), Zysk i S-ka, Kraków.

³⁷ Czapiński J., Panek T. (red.) (2012), Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.

³⁸ Według badań Działka, zamieszczonych w *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*, Opolszczyzna charakteryzuje się niskim poziomem kapitału społecznego, czego główną przyczyną jest niski poziom zaufania społecznego.

³⁹ Na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 26. Liczba stowarzyszeń i fundacji na 10 tys. mieszkańców Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Aktywność różnego rodzaju podmiotów trzeciego sektora działających na obszarze województwa opolskiego zdaje się być doceniana przez mieszkańców. Rokrocznie wzrasta kwota, jaką podmioty te otrzymują w ramach przekazywania 1% podatku na organizacje pożytku publicznego. W latach 2008 – 2012 suma wszystkich otrzymanych przez takie organizacje funduszy wzrosła o blisko 30% (z 7,7 mln do 10 mln złotych). To również może być wyróżnikiem kapitału społecznego i świadczyć może o zaufaniu do organizacji pozarządowych.

Z drugiej jednak strony wysoki poziom aktywności stowarzyszeniowej związany może być ze znaczną liczebnością mniejszości niemieckiej. Zauważa to J. Działek⁴⁰ pisząc, że „w województwie opolskim działa wiele organizacji mniejszości niemieckiej, co przekłada się na wysokie wskaźniki życia stowarzyszeniowego. (...) Wydaje się tym samym, że w grupach mniejszościowych (narodowych, regionalnych, religijnych) aktywność stowarzyszeniowa może mieć charakter kapitału społecznego zamykającego”.

Podział kapitału społecznego na ekskluzywny (zamykający, *bonding*) oraz inkluzywny (*bridging*) wprowadził Robert Putnam. Pierwszy typ cechuje, przede wszystkim, zorientowanie na wzmacnianie więzi wewnątrzgrupowych. Optymalizacja współpracy członków grupy powoduje jednak zniechęcenie do kontaktów z innymi i często uniemożliwia współdziałanie. „Zwykle ten rodzaj kapitału wypracowany jest przez grupy, tworzone przez podobne do siebie pod jakimś istotnym względem jednostki, jak np. rasa, poziom materialny, status społeczny lub ideologia”⁴¹. Drugi typ zaś oparty jest na zaufaniu, pozwalającym współpracować różnym jednostkom i grupom społecznym. Ma charakter włączający i jest pewnego rodzaju

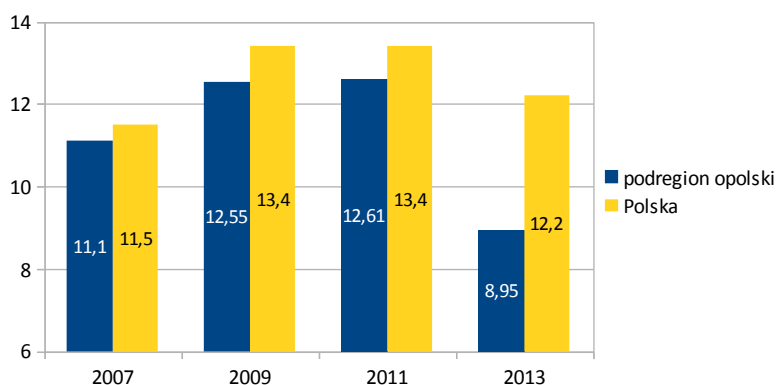
⁴⁰ Działek J., 2008, Geografia kapitału społecznego. Regionalne zróżnicowanie zasobów kapitału społecznego w Polsce, [w:] *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*, Katowice

⁴¹ Barczykowska A. 2012, Pozytywny, negatywny czy neutralny? Pytanie o naturę kapitału społecznego, [w:] *Studia edukacyjne* 22/2012.

„pomostem” budowanym wzdłuż różnic dzielących poszczególne grupy. Pomocne przy ocenie kapitału społecznego mogą być badania zaufania społecznego i otwartości społeczności lokalnej. W niniejszym opracowaniu przy ocenie tych dwóch aspektów wykorzystano wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w ramach *Diagnozy społecznej* w latach 2007 – 2013⁴².

Poziom ogólnego zaufania w podregionie opolskim kształtuje się na relatywnie niskim poziomie. Z opinią, że „większości ludzi można ufać” na tym obszarze zgadzało się 11,1% badanych w 2007 roku, 12,55% w 2009, 12,61% w 2011 oraz 8,95% respondentów w 2013 roku. Poziom zaufania w podregionie opolskim jest niższy niż w całym kraju.

Wykres 4. Poziom zaufania społecznego w podregionie opolskim i w Polsce w latach 2007 – 2013⁴³.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.diagnoza.com

Miarą, która wskazywać może na poziom kapitału społecznego jest również frekwencja w wyborach. Województwo opolskie jest jednym z województw gdzie frekwencja wyborcza jest najniższa w kraju. Sytuacja wygląda podobnie w odniesieniu do Aglomeracji Opolskiej, gdzie odsetek osób, które wzięły udział w wyborach jest dużo niższy od średniej krajowej. Niekoniecznie musi to oznaczać pasywność obywatelską mieszkańców Aglomeracji Opolskiej. Wynikać to może na przykład ze wspomnianej wcześniej ukrytej migracji⁴⁴.

Analizując frekwencję w wyborach w ostatnich latach⁴⁵ wysunąć można generalny wniosek, że społeczność Aglomeracji najchętniej uczestniczy w wyborach prezydenckich, najmniej chętnie zaś w wyborach parlamentarnych. W analizie skupiono się na wyborach samorządowych jako najbardziej lokalnych i dotyczących bezpośrednio społeczności lokalnej.

W 2006 roku frekwencja w wyborach samorządowych w Aglomeracji wyniosła 36,62% i była niższa od frekwencji ogólnopolskiej (39,56%), ale wyższa od wojewódzkiej (33%). Najmniejszy odsetek wyborców uczestniczył w wyborach w gminie Chrzastowice (28,86%),

⁴² Wyniki poszczególnych badań ankietowych są udostępniane na stronie www.diagnoza.com

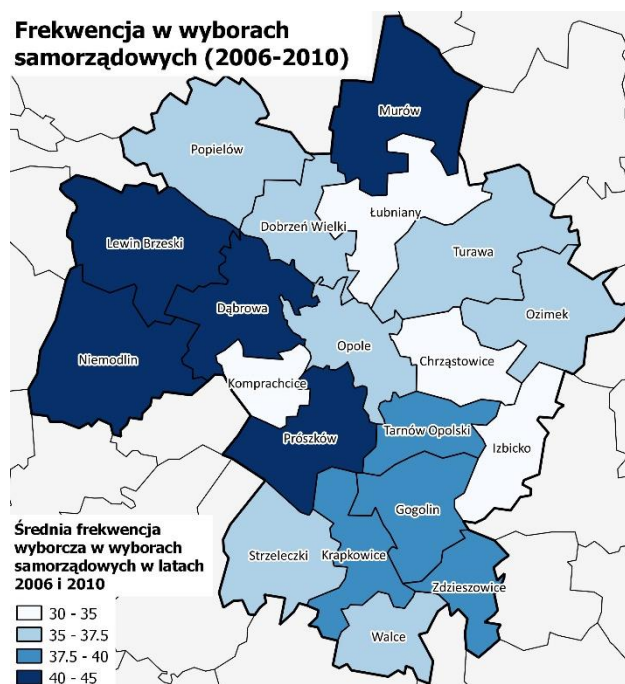
⁴³ Odsetek odpowiedzi „większości ludzi można ufać” (na skali: większości ludzi można ufać, ostrożności nigdy za wiele, trudno powiedzieć) na pytanie: „Ogólnie rzecz biorąc, czy uważa Pani, że można ufać większości ludzi, czy też sądzi Pani, że w postępowaniu z ludźmi ostrożności nigdy za wiele?”

⁴⁴ Heffner K. (2011), Raport regionalny Województwo Opolskie, Opole.

⁴⁵ Analizie poddano wybory prezydenckie w latach 2005 i 2010, wybory parlamentarne 2005, 2007 i 2011 oraz wybory samorządowe w latach 2006 i 2010.

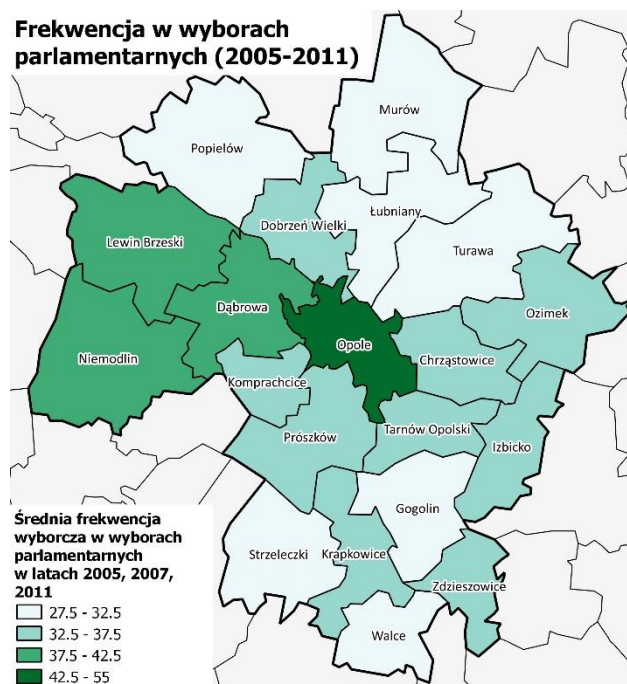
najwyższy zaś w gminie Lewin Brzeski (41,09%). W następnych wyborach samorządowych, w 2010 roku frekwencja wyborcza na badanym obszarze wzrosła do 38,63% i tym razem była niższa zarówno od frekwencji ogólnopolskiej (47,32%) jak i wojewódzkiej (40,99%). Najmniejszy odsetek wyborców uczestniczył w wyborach w gminie Łubniany (35,19%), największy zaś w gminie Strzeleccki (44,45%). W przypadku tych dwóch głosowań zauważyć można bardzo duże różnice we frekwencji w poszczególnych gminach. Przykładem może być gmina Strzeleccki, gdzie różnica we frekwencji pomiędzy głosowaniami w roku 2006 i 2010 wyniosła blisko 15%.

Rys. 27. Średnia frekwencja w wyborach samorządowych w latach 2006-2012 r.

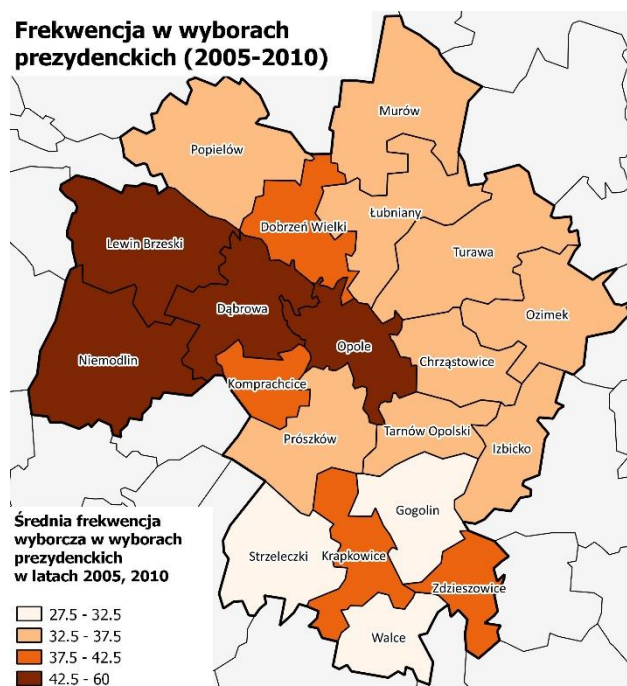
źródło: opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl.

Rys. 28. Średnia frekwencja w wyborach parlamentarnych w latach 2005-2011 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl.

Rys. 29. Średnia frekwencja w wyborach prezydenckich w latach 2005-2010 r.

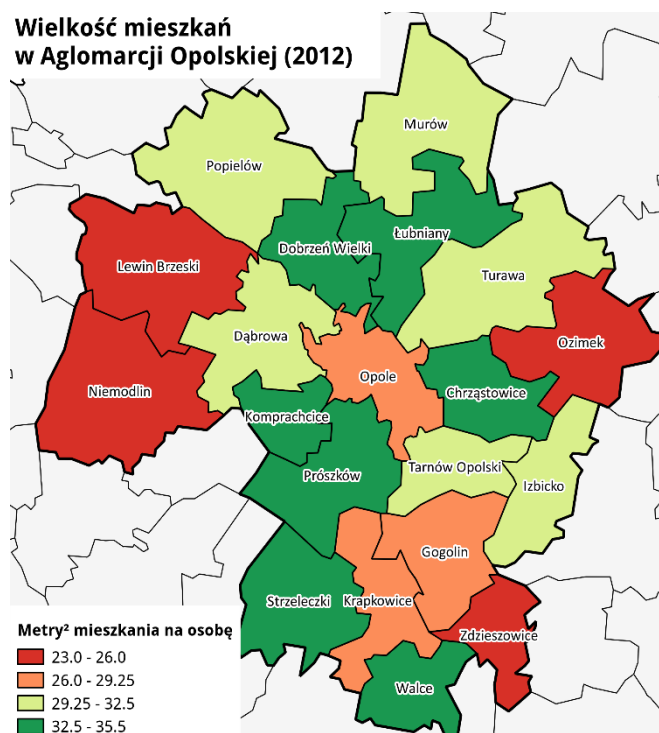
źródło: opracowanie własne na podstawie www.pkw.gov.pl.

Według *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego* „województwo opolskie jest regionem o korzystnych warunkach do zamieszkania i wysokiej jakości życia”⁴⁶. Aglomeracja Opolska charakteryzuje się bardzo wysokim poziomem infrastruktury społecznej. Uwagę zwraca łatwy dostęp do placówek kulturalnych czy edukacyjnych.

⁴⁶ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku*, 2012.

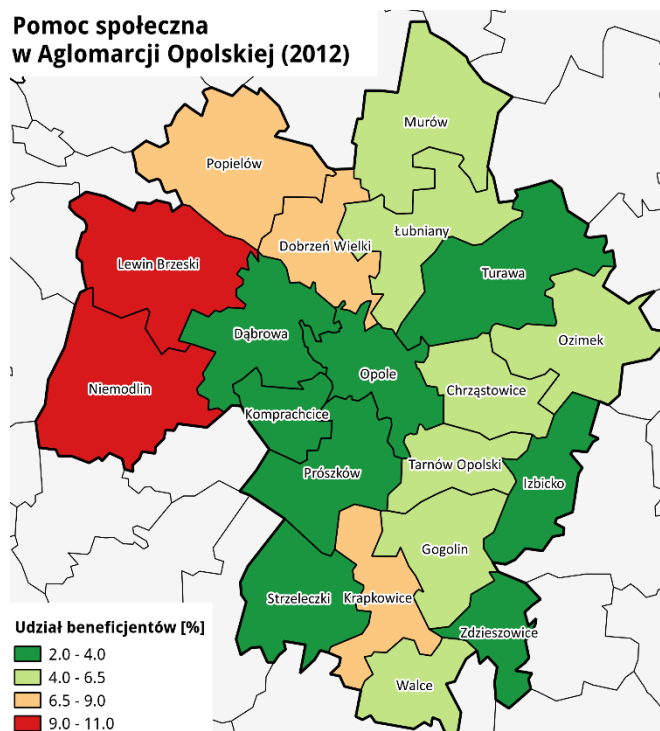
Na dobre warunki jakości życia znaczący wpływ ma również wielkość mieszkań, która na terenie Aglomeracji przyjmuje najwyższe wartości wśród wszystkich aglomeracji miast wojewódzkich. Średnia wielkość mieszkania w Aglomeracji Opolskiej wynosi 81,8 m² i jest blisko 20% wyższa niż podobna wielkość dla aglomeracji w Polsce (69,2m²). Średnią ogólnopolską przewyższa również wskaźnik metrażu przypadającego na jednego mieszkańca, który w Aglomeracji Opolskiej wynosi 28,57m²/os. Najmniejszą wartość tego wskaźnika zarejestrowano w małych miastach: Lewin Brzeski i Zdzeszowice. Najwyższą zaś na terenach rolniczych w gminie Strzeleczy .

Rys. 30. Średni metraż mieszkania przypadający na jedną osobę w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 31. Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W Aglomeracji Opolskiej z pomocy społecznej korzysta blisko połowę mniejszy odsetek osób niż średnio w kraju. W 2012 roku z tego typu pomocy korzystało ponad 15 tys. osób (4,55% wszystkich mieszkańców). W obrębie gmin Aglomeracji występowało jednak bardzo duże zróżnicowanie w tym zakresie. Najmniejszy odsetek beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w Opolu (2,36%), największy w gminie Lewin Brzeski (10,57%).

Konkluzje strategiczne:

Kluczowymi wyzwaniami strategicznymi z zakresu demografii Aglomeracji Opolskiej są: postępująca depopulacja obszaru i starzenie się społeczności lokalnej. Sygnalizowane problemy mogą stanowić wyzwanie w takich dziedzinach jak: jakości usług medycznych i opieki społecznej oraz funkcjonowania transportu publicznego. Decydująca dla potencjalnych mieszkańców przybywających do Aglomeracji może być wysoka jakość życia oraz dobry dostęp do usług społecznych. Potencjał społeczny Aglomeracji Opolskiej jest, jak na polskie warunki, bardzo wysoki i jego rozwój powinien być priorytetowy. Wysoka aktywność stowarzyszeniowa przy rozwoju współpracy między poszczególnymi organizacjami może stanowić duży impuls rozwojowy. Struktura społeczności według ekonomicznych grup wieku sprawia, że Aglomeracja wydaje się być atrakcyjna dla inwestorów.

III. Gospodarka i rynek pracy

Aglomeracja Opolska posiada wielowiekowe tradycje związane z produkcją przemysłową, w konsekwencji czego stanowi ona silny fundament gospodarki regionu. Najważniejszymi filarami przemysłu w Aglomeracji są działalności związane z przetwórstwem spożywczym (owocowo-warzywnym, mleczarskim), produkcją wyrobów z surowców niemetalicznych (przemysł cementowo-wapienniczy, produkcja wyrobów betonowych oraz gipsowych, produkcja szkła i jego wyrobów), a także przemysł metalowy (produkcja wyrobów z metali oraz produkcja metali). Aglomeracja Opolska znajduje się także wśród czołowych producentów należących do branży koksowniczej oraz energetycznej. W efekcie, wartość dodana brutto generowana przez przemysł w regionie, a także zdecydowana przewaga tego sektora w strukturze zatrudnienia (ponad 1/3) należą do najwyższych w kraju. Poza bogatym dziedzictwem przemysłowym na wysokie znaczenie przemysłu w Aglomeracji Opolskiej wpływają zasoby surowców naturalnych, a w dalszej perspektywie rozwijająca się współpraca uczelni wyższych z przedsiębiorstwami przemysłowymi. Nie mniej jednak, nakłady na działalność B&R w przeliczeniu na 1 mieszkańca należą tu do najniższych w kraju, przez co gospodarka regionu charakteryzuje się niską innowacyjnością oraz słabością sfery B&R⁴⁷. Istotnym elementem gospodarki tego obszaru jest także wysokotowarowe rolnictwo, należące do najlepiej rozwiniętych w kraju, któremu sprzyjają lokalne warunki terenowe oraz klimatyczne. Ponadto wyróżniające w skali kraju znaczenie ma także branża turystyczna. Aglomeracja Opolska jest siedzibą nie tylko dla przedsiębiorców oferujących usługi z zakresu lokalnej turystyki, ale przede wszystkim dla organizatorów i pośredników wyjazdów turystycznych.

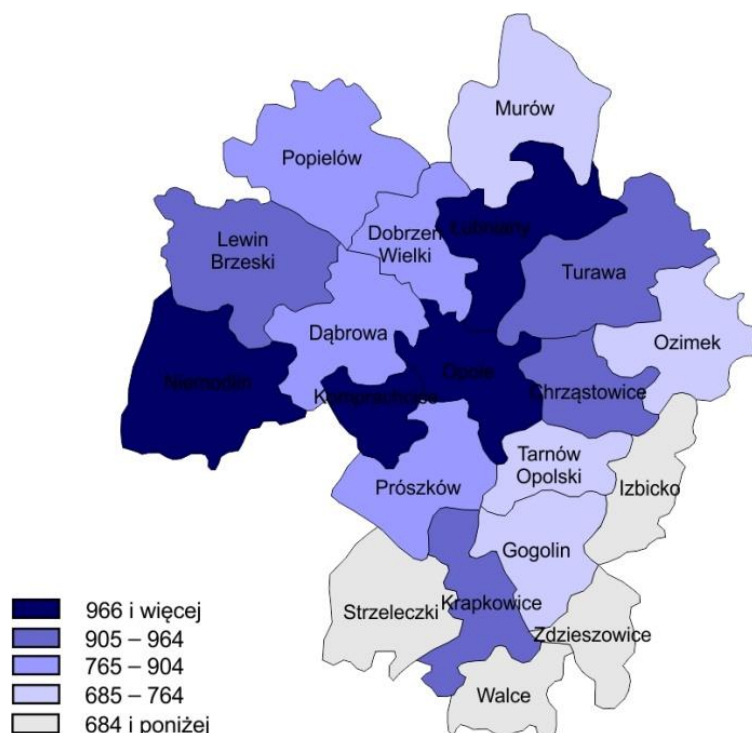
Struktura gospodarcza podmiotów AO

Podstawowym wskaźnikiem określającym aktywność gospodarczą ludności jest liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON przypadająca na 10 tys. mieszkańców. W 2012 roku w Aglomeracji Opolskiej wyniosła ona 1 129. Była to wartość wyższa od średniej, zarówno dla województwa opolskiego (977), jak i dla całego kraju (1 032), przez co wskazać można na stosunkowo wysoki stopień przedsiębiorczości mieszkańców Aglomeracji. Łącznie w 2012 r. w Aglomeracji Opolskiej zarejestrowanych w rejestrze REGON było 37 695 podmiotów.

Spośród wszystkich gmin największe zagęszczenie podmiotów gospodarczych występuje w centralnych gminach – Opole, Komprachcice oraz Łubniany, a także w gminie Niemodlin. Stosunkowo najniższą przedsiębiorczością charakteryzują się gminy południowe – Izbicko, Strzeleczy, Walce i Zdzeszowice, w których liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON jest nawet o połowę niższa niż średnia krajowa.

⁴⁷ Raport Regionalny – województwo opolskie, K. Heffner

Rys. 32. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Liczba podmiotów gospodarczych w Aglomeracji Opolskiej w latach 2009 – 2012, poza nieznacznym spadkiem w 2011 roku, wzrastała, przy czym był to trend obserwowany w całym kraju, w tym także w województwie opolskim. Jednakże dynamika wzrostu wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców była stosunkowo niska i w 2012 roku wyniosła w Aglomeracji 1,01% i była porównywalna do wartości dla całego kraju.

Analizując bezwzględną liczbę podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach Aglomeracji, można stwierdzić, iż dominującą rolę (powyżej 50% wszystkich podmiotów) pełni Opole. Drugim, wyróżniającym się pod względem liczby podmiotów ośrodkiem jest gmina Krapkowice, na której terenie zlokalizowanych jest 6% wszystkich podmiotów. W dalszej kolejności – 4% udziału, znajdują się gminy Niemodlin oraz Ozimek. Pozostałe jednostki posiadają podobną reprezentację, przy czym najniższy odsetek – 1%, posiadają gminy Izbicko, Murów, Strzeleczy oraz Walce.

Spośród podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku, 37 tys. (96,8%) stanowiły podmioty sektora prywatnego. Sektor publiczny liczył natomiast 1,2 tys. podmiotów, czyli zaledwie 3,2% wszystkich podmiotów działających na terenie Aglomeracji.

W porównaniu do roku 2008, w 2012 roku przybyło 1 380 podmiotów (wzrost o 3,8%), przy czym wynikało to ze wzrostu liczby podmiotów prywatnych o 1 525 jednostek i zdecydowanym (o ok. 10%) spadkiem liczby podmiotów sektora prywatnego. Zmiany te były

zgodne z trendem zarówno krajowym, jak i wojewódzkim, przy czym tempo i skala zmian w przypadku Aglomeracji Opolskiej były wyższe. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i stanowią one 74,3% wszystkich podmiotów prywatnych, co wpływa na bardzo duże znaczenie tej grupy w rozwoju sektora prywatnego w gospodarce Aglomeracji. Drugą grupę stanowią spółki handlowe, których udział wynosi 8,7% i jest o 2,1% wyższy niż poziom dla województwa opolskiego i nieznacznie niższy niż poziom dla kraju, który wynosi 8,9%.

Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku stanowiła 2,3% liczby wszystkich podmiotów. Był to wynik wyższy od wartości zarówno dla kraju (1,9%), jak i województwa opolskiego (1,5%). Stosunkowo duży, w porównaniu do wartości krajowej i wojewódzkiej, odsetek udziału kapitału zagranicznego wskazuje na istotne znaczenie inwestorów zagranicznych na rynku i potencjał Aglomeracji w kontekście pozyskiwania kapitału poza granicami kraju.

Liczba spółek handlowych w Aglomeracji Opolskiej w latach 2008 – 2012 systematycznie wzrastała, ze średnią dynamiką 1,04% na rok. W porównaniu do 2008 roku, w 2012 roku było o 497 podmiotów więcej. W przypadku spółek z kapitałem zagranicznym trend ten był podobny i średnia dynamika wynosiła 1,02% przy czym w 2011 roku zanotowano nieznaczny spadek tempa przyływu tego rodzaju podmiotów.

Agglomeracja Opolska jest równie atrakcyjnym miejscem do inwestowania kapitału zagranicznego jak sąsiadujące z nią aglomeracje krakowska, wrocławska oraz górnośląska. Wśród kapitału zagranicznego w Aglomeracji Opolskiej obecny jest kapitał niemiecki holenderski, francuski, indyjski oraz amerykański.

Potencjał gospodarczy Aglomeracji Opolskiej budują mikroprzedsiębiorstwa, których liczba w 2012 roku wynosiła 36 111. Liczba ta, poza spadkiem w 2011 roku, systematycznie rosła z podobną dynamiką jak w całym kraju (ok. 1,02%). Spośród wszystkich podmiotów w 2012 roku, 95,8% stanowiły firmy zatrudniające do 9 pracowników. Wartość ta była porównywalna do sytuacji w całym kraju, w tym w województwie opolskim, z nieznacznie wyższym odsetkiem na korzyść Aglomeracji Opolskiej.

Liczba firm zatrudniających od 10 do 49 pracowników wynosiła w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku 1 273, co stanowiło 3,38% wszystkich działających na tym terenie podmiotów. Udział firm o wspomianej klasie wielkości był nieznacznie niższy niż w kraju (3,68%) oraz w województwie opolskim (3,43).

Podmioty gospodarcze zatrudniające powyżej 50 pracowników stanowią nieznaczny odsetek w całej strukturze przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON. W porównaniu do udziału tychże jednostek w województwie opolskim oraz w kraju, widoczne są jedynie nieznaczne różnice pozwalające na stwierdzenie, iż struktura wielkościowa dużych przedsiębiorstw w Aglomeracji Opolskiej jest zgodna z tendencjami krajowymi. Jednakże negatywnym zjawiskiem jest obserwowany trend spadkowy w przyroście liczby największych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 1 000 pracowników. W stosunku do 2009 roku liczba ta zmniejszyła się o 4 i w 2012 roku na terenie Aglomeracji funkcjonowało 9 tego typu

podmiotów. Podobny spadek zanotowano także w skali całego kraju oraz w województwie opolskim.

Tab. 1. Struktura wielkościowa przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON w 2012 roku

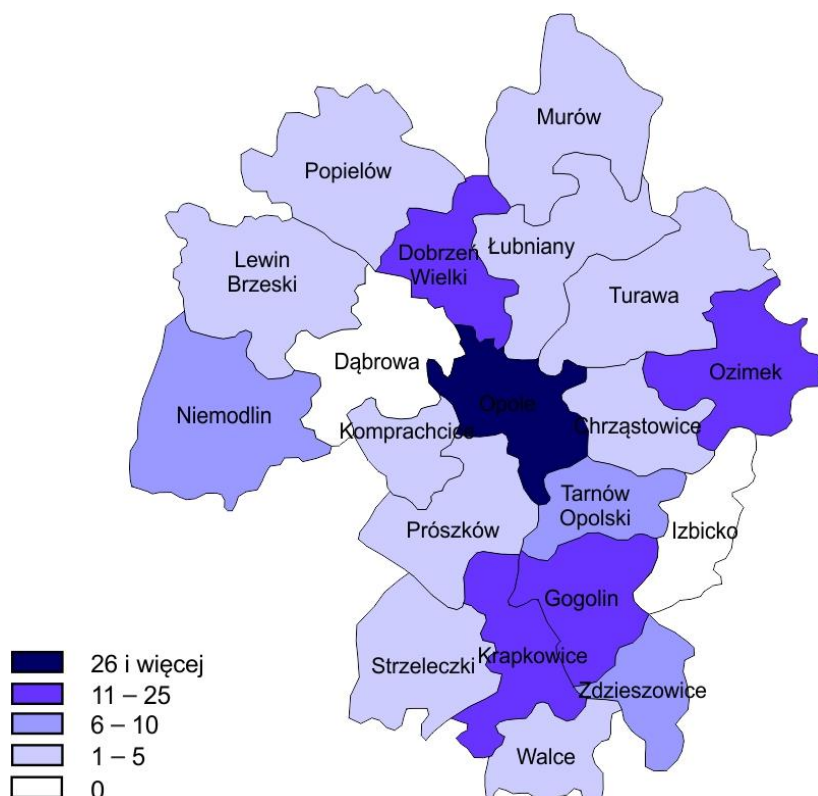
Jednostka terytorialna	ogółem	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
Polska	3975334	3794489	146489	29787	3779	790
	%	95,45	3,68	0,75	0,10	0,02
województwo opolskie	98741	94584	3391	677	79	10
	%	95,79	3,43	0,69	0,08	0,01
Aglomeracja Opolska	37695	36111	1273	270	32	9
	%	95,80	3,38	0,72	0,08	0,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej dużych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 49 pracowników znajduje się w Opolu – 197, z czego 162 stanowią firmy zatrudniające od 50 do 249 osób, 29 – firmy zatrudniające od 250 do 999 pracowników, a 6 - największe firmy zatrudniające powyżej 1 000 osób.

Do największych pracodawców z sektora prywatnego na terenie Aglomeracji Opolskiej należą firmy z branży przemysłowej, produkcyjnej, spożywczej oraz budowlanej. Są to w większości firmy zlokalizowane w Opolu. W pozostałych gminach zauważyć można natomiast znaczącą dominację przedsiębiorstw z branż wykorzystujących lokalne zasoby. W gminach Gogolin oraz Tarnów Opolski, ze względu na bogate pokłady wapienia muszlowego stanowiącego bazę surowcową dla potrzeb przemysłu wapienniczego i cementowanego, zlokalizowane są przedsiębiorstwa należące do grupy Górażdże S.A. oraz Lhoist S.A. Z kolei w przypadku gmin Dobrzeń Wielki i Krapkowice zlokalizowane są jedne z największych przedsiębiorstw przemysłowych (m.in. Elektrownia Opole S.A.), w gminie Ozimek natomiast – produkcyjnych (m.in. Warta Glass Jedlice S.A.). Na tle gmin ościennych Opole wyróżnia się większym zróżnicowaniem branżowym przedsiębiorstw, wśród których znajdują się także firmy turystyczne (Nowa Itaka S.A., Prywatne Biuro Podróży Sindbad), czy też spożywcze (Zott-Polska S.A., Nutricia Sp. z o.o.).

Rys. 33. Podmioty gospodarcze w Aglomeracji Opolskiej zatrudniające w 2012 roku powyżej 49 pracowników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

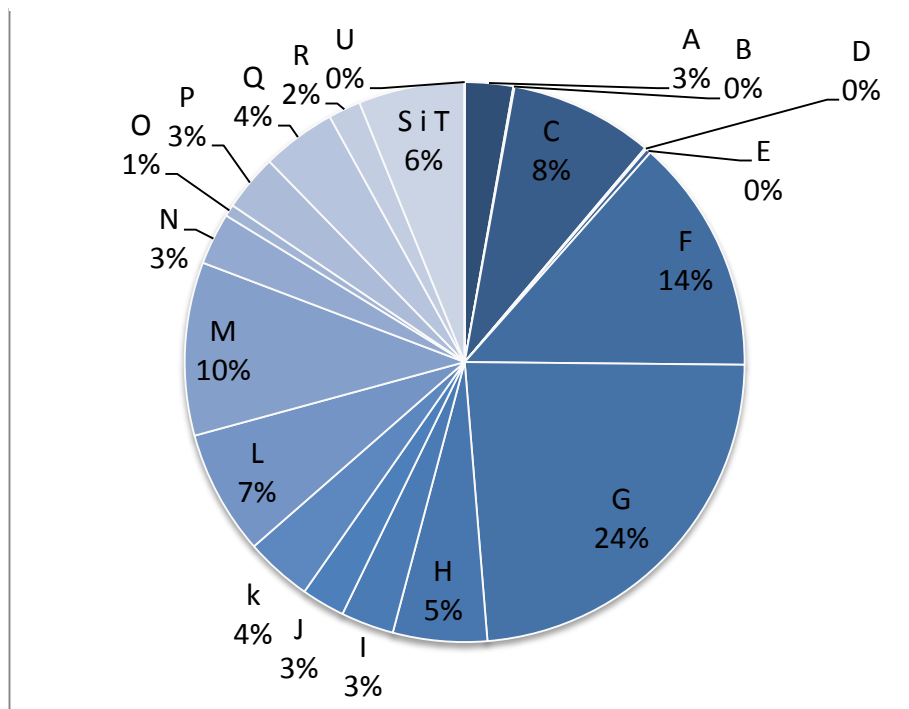
Analizując strukturę podmiotów gospodarczych według Polskiej Klasyfikacji Działalności widoczna jest dominacja w Aglomeracji Opolskiej sekcji G⁴⁸ (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). W 2012 roku stanowiła ona 23,5% wszystkich podmiotów, przy czym w przeważającej części reprezentowały ją podmioty zajmujące się handlem detalicznym (57% w 2012 roku). W dalszej kolejności znalazły się podmioty należące do sekcji F (budownictwo) - 13,61% oraz C (przetwórstwo przemysłowe) - 8,3%. W bardziej szczegółowym ujęciu, dominujące (powyżej 1000 podmiotów) były działy: robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków oraz robót budowlanych specjalistycznych, handlu, transportu lądowego i rurociągowego, usług związanych z żywnością, wspomagających usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne, w zakresie architektury i inżynierii, opieki zdrowotnej oraz organizacji członkowskich. W przypadku części gmin Aglomeracji widoczna jest ich specjalizacja w kierunku konkretnych działalności. Szczególnie zauważalne jest to w przypadku firm przemysłowych, wykorzystujących lokalne zasoby. Są to m.in. zakłady przemysłu spożywczego (Opole), koksowniczego (Zdzieszowice), cementowo-wapienniczego (Góra) oraz zakłady meblarskie i drzewne (Murów) wykorzystujące bogate zasoby leśne.

Biorąc pod uwagę rozmieszczenie przestrzenne podmiotów gospodarczych reprezentujących najbardziej liczne w Aglomeracji Opolskiej sekcje (ryc. 11) można

⁴⁸ objaśnienia symboli sekcji – patrz tab. X.

zauważyć pewne tendencje wspólne. Najbardziej wyraźne jest szczególne zagęszczenie podmiotów gospodarczych danych sekcji w centralnej części Aglomeracji, z jednocześnie niską liczbą podmiotów w gminach peryferyjnych (szczególnie północnych oraz południowych).

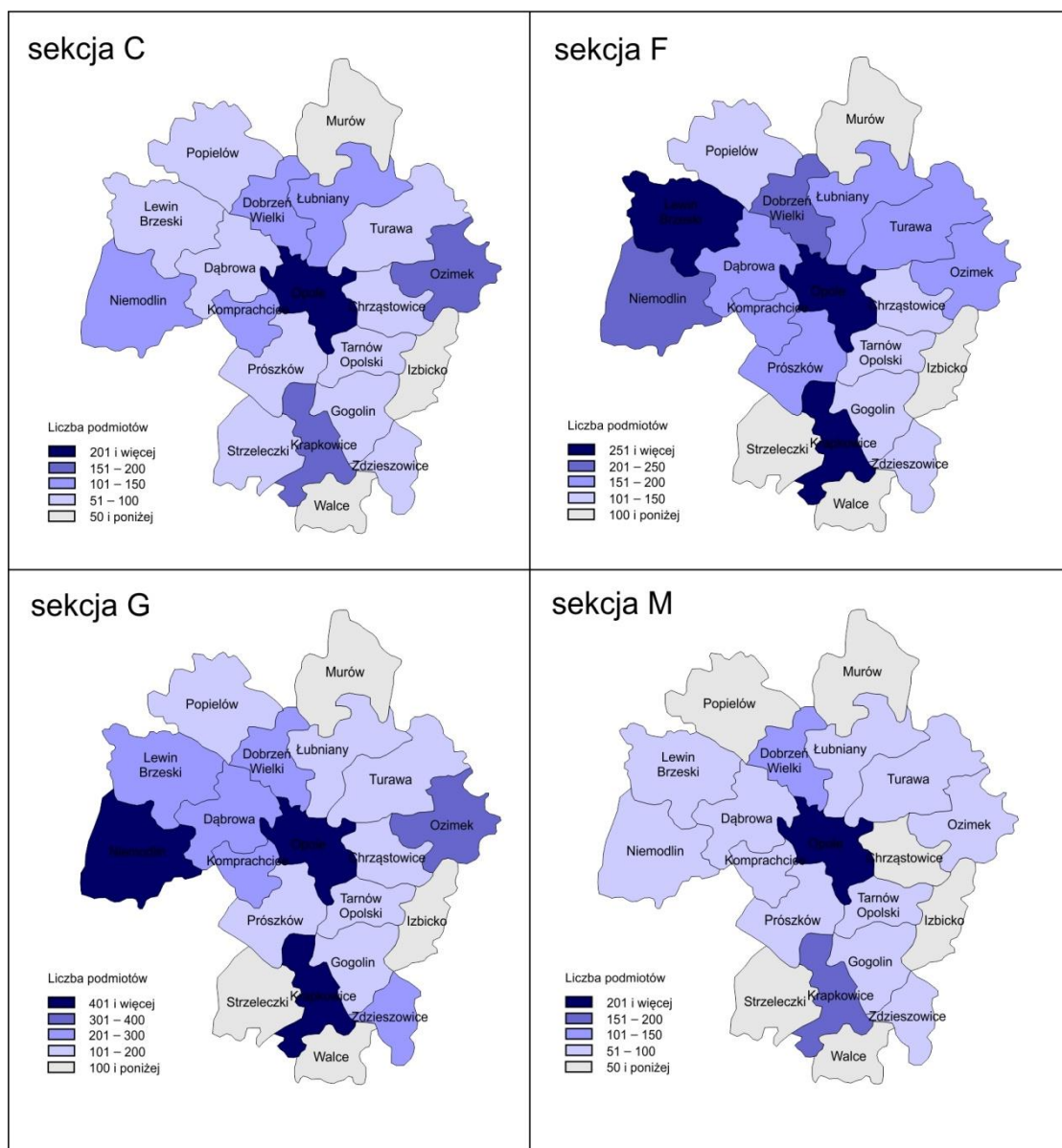
Wykres 5. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD w 2012 roku

	Nazwa sekcji
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	górnictwo i wydobywanie
C	przetwórstwo przemysłowe
D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	budownictwo
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	transport i gospodarka magazynowa
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	informacja i komunikacja
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
P	edukacja
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S i T	pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usług na własne potrzeby
U	organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rys. 34. Rozmieszczenie podmiotów wybranych sekcji PKD w gminach Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując gminy Aglomeracji Opolskiej pod kątem liczby podmiotów danej sekcji funkcjonujących na ich terenie stwierdzić można, iż w przeważającej liczbie przypadków sekcje G, F oraz C są dominujące. Duże znaczenie w większości gmin stanowiła także sekcja M. Rozmieszczenie przestrzenne niniejszych sekcji w ramach Aglomeracji Opolskiej prezentuje rycina 11.

Przetwórstwo przemysłowe, poza gminą Niemodlin jest silnie reprezentowana we wszystkich gminach, jednakże najwyższe znaczenie ma ona w Chrzastowicach oraz Strzeleczkach. Relatywnie, na 1 mieszkańca, najwięcej podmiotów tej sekcji znajduje się w gminie Łubniany. Wśród gmin zlokalizowanych w północno-zachodniej części Aglomeracji, ok.

1/3 podmiotów stanowią firmy zajmujące się produkcją wyrobów z drewna, wskazując na znaczącą specjalizację tego obszaru w tym kierunku. Jest to m.in. wynikiem istotnej dominacji tego obszaru pod kątem leśnictwa i pozyskiwania drewna. Podobną reprezentację zauważyć można w przypadku gmin położonych w południowo-zachodniej części Aglomeracji, gdzie znaczący odsetek stanowią firmy produkujące metalowe wyroby gotowe. Zdecydowana większość podmiotów należących do sekcji przemysłu (C) posiada swoje siedziby w Opolu. Jednakże, do gmin, w których udział sekcji C wśród wszystkich podmiotów funkcjonujących w ich granicach jest największy należą: Strzeleccki (16%), Łubniany (15%) oraz Chrzastowice (14%). Analizując liczbę podmiotów gospodarczych reprezentujących poszczególne branże, widoczna jest specjalizacja niektórych gmin w zakresie poszczególnych działów tej sekcji. Szczególnie wysoki (20% i więcej) odsetek stanowiły działy:

- 10 (produkcja artykułów spożywczych) - Izbicko, Walce,
- 16 (produkcja wyrobów z drewna oraz korka) – Izbicko, Łubniany, Murów, Popielów, Turawa⁴⁹,
- 23 (produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych) – Strzeleccki,
- 25 (produkcja metalowych wyrobów gotowych) - Gogolin, Krapkowice, Lewin, Niemodlin, Ozimek, Tarnów Opolski, Zdzeszowice.

Sprzyjające warunki naturalne wpływają na istotne znaczenie w gospodarce Aglomeracji Opolskiej sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). Przekłada się to na wysoką towarowość rolnictwa oraz rozwój ekologicznych form hodowli zwierząt i uprawy roślin. Sekcja ta posiada relatywnie największą reprezentację w gminie Niemodlin, jednakże pod kątem liczby podmiotów w tej gminie znajduje się ona na miejscu 5. Najwyższą pozycję zajmuje ona w gminie Izbicko. Istotne znaczenie zajmuje także w gminach Łubniany, Murów, Popielów oraz Strzeleccki. Dział związany z uprawami rolnymi, chowem i hodowlą zwierząt, oraz łowiectwem, najwyższą reprezentację (powyżej 5% wszystkich podmiotów na terenie danej jednostki) posiada w gminach: Strzeleccki (8%), Łubniany (7%), Izbicko, Niemodlin, Popielów, Walce (6%). Z kolei gmina Murów, posiada szczególnie wysoki, w porównaniu do pozostałych jednostek, odsetek podmiotów zajmujących się leśnictwem i pozyskiwaniem drewna, stanowiący 8%.

Struktura wielkościowa gospodarstw rolnych w 2010 roku wskazywała na znacząco wyższy niż w przypadku kraju oraz województwa opolskiego odsetek dużych gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha. Stanowiły one ponad 15% wszystkich gospodarstw w Aglomeracji Opolskiej i ponad 75% powierzchni tychże gospodarstw. Analizując towarowość hodowli zwierząt, pod kątem liczby zwierząt przypadających na liczbę gospodarstw zajmujących się chowem zwierzęcym, widoczna jest zdecydowanie wyższa niż w przypadku kraju oraz województwa opolskiego towarowość gospodarstw. Wskazuje to na dużo wyższą,

⁴⁹ na terenie Aglomeracji funkcjonuje Śląski Klaster Drzewny

niż średnia dla kraju, oraz województwa, produkcję zwierzęcą na terenie Aglomeracji Opolskiej.

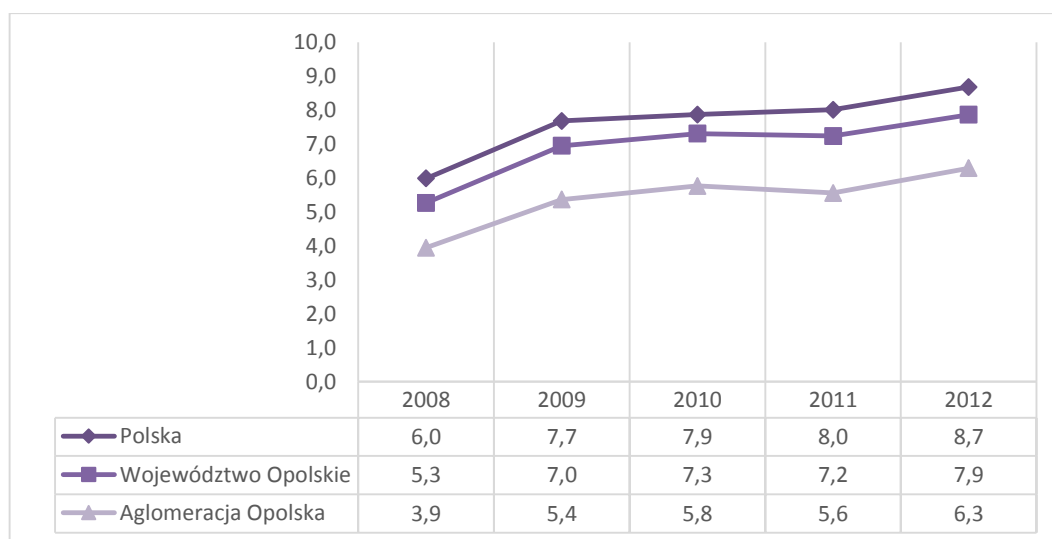
Na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje stosunkowo duża liczba firm należących do branży turystycznej, wpływająca na wytwarzanie się na tym terenie klastra turystycznego. W 2012 roku podstawowa część sektora turystycznego – usługi z zakresu noclegu oraz wyżywienia (sekcja I, działy 55 i 56), reprezentowana była przez 1152 podmiotów. Ponadto na terenie Aglomeracji w tym samym roku funkcjonowały 133 przedsiębiorstwa o charakterze organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych (sekcja N, dział 79). Do podmiotów tych należały m.in. Nowa Itaka Sp. z o.o. czy też Prywatne Biuro Podróży Sindbad.

W 2012 roku nastąpiło zawiązanie, z inicjatywy Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarki, Klastra Turystycznego Województwa Opolskiego „VisitOpolskie”. Do klastra przystąpiło 28 podmiotów, oferujących usługi z zakresu zakwaterowania, gastronomii, a także Lokalne Grupy Działania, Stowarzyszenia oraz inne podmioty takie jak biura podróży, czy też instytucje kulturalne. Klaster „VisitOpolskie” dąży do stałej współpracy międzynarodowej z podobnymi organizacjami działającymi na terenie Czech oraz Słowacji.

Rynek pracujących i pozostających bez pracy – trendy na rynku pracy, potencjał rynku pracy, struktura zatrudnienia

Niezwykle istotną kwestią związaną z dalszym rozwojem gospodarczym Aglomeracji jest wzmocnienie oraz stabilizacja lokalnego rynku pracy. Rosnące w ostatnich latach bezrobocie jest jednym z najważniejszych problemów społecznych w Aglomeracji Opolskiej. Pomimo, iż odsetek liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym jest korzystniejszy niż wartości dla kraju oraz województwa opolskiego, posiada on, zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi, trend spadkowy. W 2008 roku wskaźnik ten wynosił 3,9%, by osiągnąć w 2012 roku poziom 6,3%.

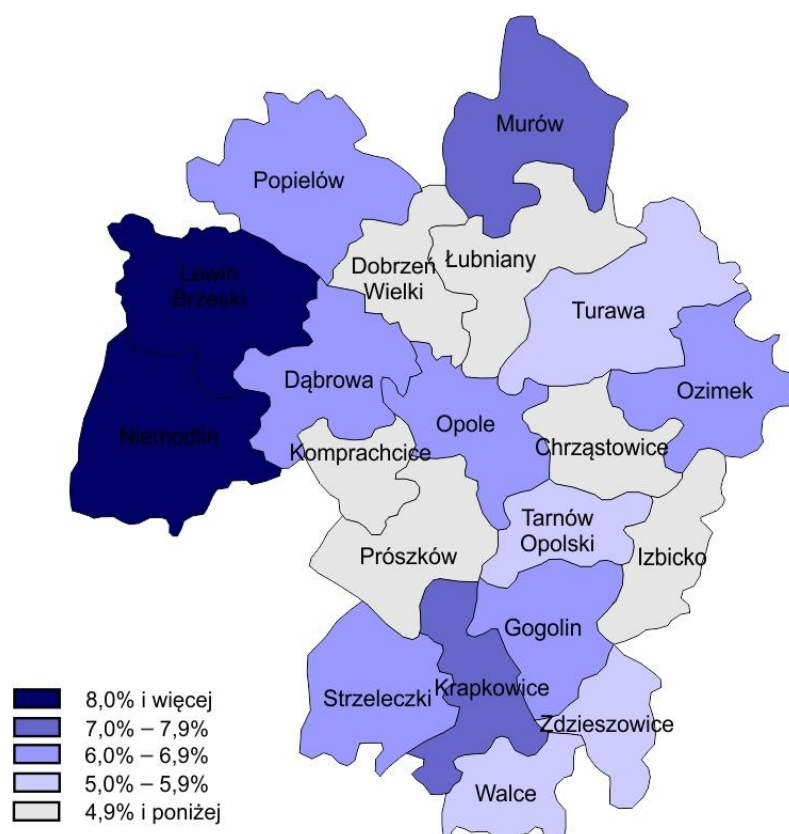
Wykres 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2008 - 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej można zauważyć, iż w północno-zachodnich gminach, takich jak Lewin Brzeski oraz Niemodlin, udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był w 2012 roku największy i wynosił kolejno 11,4% oraz 10,4%. Najniższe wartości odnotowano w gminach położonych w centralnej części Aglomeracji, graniczących z Opolem. Udział bezrobotnych wynosił tam poniżej 5,0%. Stosunkowo wysokie bezrobocie notowano w Opolu, które znajdowało się wśród 10 gmin Aglomeracji, w których wskaźnik dotyczący liczby bezrobotnych był wyższy od średniej dla tego obszaru.

Rys. 35. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie jak w całym kraju, w Aglomeracji Opolskiej wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety, stanowiąc 53,2% ogółu osób pozostających bez pracy. Pomimo rosnącego z roku na rok udziału kobiet w rynku pracy, struktura bezrobocia w Aglomeracji Opolskiej pod względem udziału zatrudnienia kobiet jest niekorzystna i odbiega od sytuacji krajowej oraz wojewódzkiej. Jak pokazuje poniższy wykres udział kobiet bezrobotnych w rynku pracy w Aglomeracji wzrósł 2012 roku w stosunku do 2008 roku o niespełna 12%, osiągając 53,2%. Przy czym dla kraju wartość ta w 2012 roku wyniosła 51,4%, a dla województwa opolskiego - 52,1%.

Liczba osób pracujących w Aglomeracji Opolskiej w latach 2008 – 2012 wzrosła o niespełna 1%, osiągając poziom 87 899. Podobny stopień zmiany odnotowano także w skali kraju oraz całego województwa. Zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi odnotowano wzrost

liczby zatrudnionych kobiet na rynku pracy – zatrudnienie w 2012 roku znalazło 2,4% kobiet więcej niż w 2008 roku. Jednocześnie nastąpił spadek liczby zatrudnionych mężczyzn – o 875 w stosunku do stanu w roku 2008.

Aglomeracja Opolska charakteryzuje się jednym z najkorzystniejszych spośród 16 polskich aglomeracji wskaźnikiem obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym, jednakże przyczyną tego jest obserwowany w ostatnich latach znaczący spadek liczby urodzeń, stanowiący bardzo istotne zagrożenie dla sytuacji demograficznej w Aglomeracji. W 2012 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 51,7 osób w wieku nieprodukcyjnym. Z kolei stosunek liczby osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2012 roku wyniósł 39,93 do 100 i stanowił jeden z najniższych w kraju. Pomimo nieznacznego wzrostu wartości w stosunku do roku 2011, poziom ten jest daleki od zobowiązań wynikających ze *Strategii Europa 2020*.

Średnie miesięczne wynagrodzenie w Aglomeracji Opolskiej⁵⁰ w 2012 roku wyniosło 3 479,95 zł brutto i było wyższe w stosunku do wartości z 2008 roku o ponad 11% zachowując trend wzrostowy, zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi. W porównaniu do średnich zarobków w kraju, mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku zarabiali o około 7% mniej. Z kolei w stosunku do średniej wartości wynagrodzenia w województwie opolskim była to wartość o 3,5% wyższa. Pomimo wzrostu dochodów mieszkańców Aglomeracji, dynamika wzrostu wynagrodzeń w kraju jest większa.

Możliwości dojazdu do większych ośrodków przemysłowych

Aglomeracja Opolska posiada znaczącą przewagę konkurencyjną nad innymi aglomeracjami pod kątem położenia geograficznego oraz dostępności komunikacyjnej. Bliskość granicy oraz nieduża odległość do trzech znaczących ośrodków gospodarczych Wrocławia, Krakowa, aglomeracji górnośląskiej a także Kędzierzyna-Koźła stanowią istotne zagrożenie związane z migracją ludności w wieku produkcyjnym do innych miast. Jednakże, ze względu na wzajemne powiązań przedsiębiorstw oraz rozszerzające się zależności między uczestnikami procesów produkcji, bliskie sąsiedztwo innych ośrodków gospodarczych, stwarza bardzo dobre warunki dla istniejących i potencjalnych inwestorów, szczególnie w zakresie kooperacji i rozbudowy łańcuchów produkcji.

Przebiegająca przez południowo-zachodnią część Aglomeracji autostrada A4 stwarza bardzo dobre warunki do przemieszczania się do większych ośrodków przemysłowych. Możliwość pokonania trasy do Wrocławia czy też aglomeracji górnośląskiej w ciągu godziny sprzyja migracjom wahałowym. Dodatkowe znaczenie w tym względzie ma położenie miasta na trasie magistrali kolejowej E30.

Zgodnie z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju liczba osób dojeżdżających do pracy poza granice województwa opolskiego jest marginalna

⁵⁰ Na wartości składają się dane dla powiatów: krapkowickiego, opolskiego oraz Miasta Opole

i w zdecydowanej mierze obserwowane są migracje wewnętrzne skierowane do stolicy województwa, w tym Aglomeracji Opolskiej⁵¹.

Formy współpracy przedsiębiorców z instytucjami otoczenia biznesu

Od 2007 roku na terenie Aglomeracji działa Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki. Jest to jednostka realizująca zadania związane z rozwojem regionalnym województwa poprzez tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju gospodarczego, stymulowaniem rynku pracy, działaniami na rzecz przedsiębiorczości i pobudzaniem aktywności gospodarczej, a także podnoszeniem poziomu konkurencyjności gospodarki województwa poprzez innowacje. Do zadań Centrum należy m.in. tworzenie potencjału inwestycyjnego regionu oraz kompleksowa obsługa inwestorów – zarówno krajowych jak i zagranicznych w ramach Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera. Do celów Centrum należy ponadto wspieranie innowacyjnych metod rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie w zakresie powstawania parków naukowych, technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości i innych.

Ponadto na terenie Aglomeracji funkcjonuje Opolski Park Naukowo-technologiczny Sp. z o.o., którego celem jest tworzenie środowiska innowacyjnego podnoszącego konkurencyjność gospodarki województwa w oparciu o wiedzę i nowe technologie, zapewniającego przyrost miejsc pracy. Innym przykładem tego typu organizacji na terenie Aglomeracji jest Park Naukowo-Technologiczny w Opolu Sp. z o.o. Z kolei w osiągnięciu przez nowopowstałe firmy dojrzałości i zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pomagają 4 inkubatory przedsiębiorczości (wszystkie zlokalizowane w Opolu):

- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Politechniki Opolskiej,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Uniwersytetu Opolskiego,
- Inkubator Przedsiębiorczości SPP,
- Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Wydziale Ekonomicznym w Opolu

Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu.

Do pozostałych instytucji otoczenia biznesu działających na terenie Aglomeracji należą: Stowarzyszenie "Promocja Przedsiębiorczości", Opolski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych Regionalny Fundusz Pożyczkowy, Fundusz Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Opolska Izba Gospodarcza, Izba Rzemieśnicza, Izba Gospodarcza "Śląsk", Stowarzyszenie Polskich Wynalazców i Racjonalizatorów, Naczelna Organizacja Techniczna.

Istotną rolę odgrywają także funkcjonujące na terenie Aglomeracji Izby Gospodarcze, które działają w celu organizacji kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe, wspierania w zakresie pozyskiwania środków pomocowych, nawiązywania współpracy zagranicznej i rozszerzania rynków zbytu, a także grupowych certyfikacji ISO 9001.

⁵¹ Śleszyński, P., (2010). *Stan i jakość zagospodarowania przestrzennego w Polsce w świetle badań geograficznych*, Kazimierz Dolny

Ocena kapitału gospodarczego oraz tendencji rozwoju gospodarczego AO

O kapitale gospodarczym Aglomeracji decyduje przede wszystkim kapitał materialny w postaci zasobów surowców, infrastruktury oraz terenów inwestycyjnych, wielowiekowe tradycje przemysłowe, a także kapitał ludzki na który składają się zasoby wykwalifikowanej siły roboczej.

Zgodnie z wynikami analizy wskaźnikowej wielokryterialnej oraz analizami Instytutu Badań nad Gospodarką Narodową pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski* z 2011 r. i 2012 r. podregion opolski posiada jeden z wyższych poziomów atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej oraz działalności z zakresu wysokich technologii w kraju.

Zarówno w województwie, jak i w Aglomeracji Opolskiej obserwowane są tendencje do rozwoju klastrów. Z przeprowadzonych w tym zakresie badań⁵² wynika, iż największy wpływ na rozwój klastrów w Aglomeracji ma m.in. istniejący potencjał branż (drzewnej, turystycznej, budowlanej, rolno-spożywczej), silny rynek lokalny oraz dostęp do wiedzy, innowacji i zasobów. Wyniki badań wskazały na największy potencjał klastrów skupiających się na wytwarzaniu energii, rolnictwie (w szczególności ekologicznym), przemyśle spożywczym, branży drzewnej i turystyce. W celu podniesienia konkurencyjności dzięki realizacji zasady kooperacji, na terenie województwa opolskiego, w tym Aglomeracji Opolskiej powstają klastry branżowe. Należą do nich m.in.: Klaster Odnawialnych Źródeł Energii „Ekoenergia Opolszczyzny”, Klaster Budownictwa Energooszczędnego „Termomax”, Śląski Klaster Przedsiębiorstw Dorzecza Górnej Odry, Klaster Turystyczny Województwa Opolskiego „VisitOpolskie”, Śląski Klaster Drzewny oraz Opolski Klaster Informatyczny *OP-Info*, *Opolski Klaster Medyczny*.

Koncentracja kapitału gospodarczego w Aglomeracji Opolskiej i efektywne zarządzanie jego rozwojem oraz integracją wpływać powinny na dobrą koniunkturę obszaru w perspektywie długookresowej. Niezwykle istotne jest zatem prowadzenie dalszych działań w kierunku pozyskania nowych inwestorów, w tym inwestorów z kapitałem zagranicznym, oraz modernizacji infrastruktury (m.in. rozbudowa Elektrowni Opole). Szczególnie istotne znaczenie będzie miała poprawa stanu infrastruktury technicznej terenów inwestycyjnych, przyczyniająca się do powiększenia kapitału gospodarczego Aglomeracji i podniesienia jej konkurencyjności.

Analiza potencjału gospodarczego AO

Korzystne położenie oraz atrakcyjne tereny inwestycyjne to tylko część z czynników świadczących o możliwościach rozwojowych Aglomeracji Opolskiej. Z drugiej strony jednak wyraźny, i jeden z największych w kraju, niedorozwój infrastruktury technicznej wpływa negatywnie na potencjalny napływ inwestorów oraz rozwój gospodarczy obszaru. Rozbudowana, sprawna i wydolna infrastruktura techniczna, choć należy do grupy tzw.

⁵² Duczmal, W., Potwory, W. (red). (2011). *Projekcja rozwoju inicjatyw klastrowych*. Opole

twardych czynników lokalizacyjnych tracących w ostatnich latach znaczenie na rzecz tzw. miękkich czynników lokalizacyjnych, ma ciągle bardzo istotne znaczenie dla inwestorów, szczególnie z obszaru przemysłu. Z tego względu konieczne jest uzupełnienie deficytów i modernizacja istniejącej infrastruktury w celu podniesienia potencjału gospodarczego Aglomeracji, w tym uzbrojenie w niezbędną infrastrukturę techniczną kolejnych terenów inwestycyjnych.

Analizując potencjał gospodarczy Aglomeracji Opolskiej pod kątem działających na jej terenie podmiotów gospodarczych zauważyć można podobne tendencje jak w przypadku województwa oraz kraju. Analizy danych pokazują, że o ile w porównaniu do kraju i województwa, wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. ludności wskazuje na stosunkowo wysoki stopień przedsiębiorczości na terenie Aglomeracji, o tyle w porównaniu z innymi aglomeracjami nie jest on tak znaczny. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, iż Aglomeracja Opolska posiada wyższy niż w przypadku innych jednostek udział spółek z kapitałem zagranicznym, co ukazuje duży potencjał obszaru w tym zakresie.

Obserwowane tendencje do powstawania na obszarze zarówno Aglomeracji, jak i całego województwa opolskiego, klastrów, przyczynić się mogą do uzyskania przewagi konkurencyjnej nad sąsiednimi aglomeracjami. Ponadto znacząca przewaga w strukturze przedsiębiorstw małych firm najbardziej odpornych na zmiany w gospodarce globalnej ze względu na łatwość adaptacji do aktualnej sytuacji rynkowej, oraz stanowiących wsparcie dla większych przedsiębiorstw stanowi stabilne zabezpieczenie dla dalszego rozwoju Aglomeracji.

Konkluzje strategiczne:

- Aglomeracja Opolska posiada bardzo dobre uwarunkowania do lokalizacji działalności gospodarczej – szczególnie przemysłu (bogactwo zasobów surowcowych, zróżnicowana struktura przemysłu, działające przedsiębiorstwa), z tego względu w celu pozyskania nowych inwestorów konieczne jest wypracowanie wspólnej strategii marketingowej w zakresie promocji i kreowania popytu na tereny inwestycyjne w Aglomeracji, a także stworzenie programu obsługi inwestorów (skrócenie procedur, ulgi, preferencje dla wybranych branż);
- konieczność lepszego przygotowania terenów inwestycyjnych na terenie AO, by były one atrakcyjne dla strategicznych inwestorów;
- gminy zlokalizowane przy granicy AO są stosunkowo mało atrakcyjne dla inwestorów (najniższa liczba podmiotów gospodarczych);
- W ostatnich latach dochodzi do spadku liczby dużych przedsiębiorstw, co wymuszać powinno wspomniane wcześniej działania;
- Aglomeracja Opolska, ze względu na lokalizację pomiędzy silnymi gospodarczo aglomeracjami wrocławską i górnośląską oraz bliskim sąsiedztwem z drugim bardzo atrakcyjnym inwestycyjnie Kędzierzynom-Koźlem, skupiającym najbardziej dochodowe przedsiębiorstwa w województwie, powinna skupić się na kreowaniu czynników wzmacniających konkurencyjność obszaru, m.in. poprzez zintegrowane projekty infrastrukturalne, tworzenie klastrów;
- AO jest atrakcyjnym miejscem dla inwestorów zagranicznych (udział kapitału zagranicznego należy do najwyższych w kraju);
- stosunek liczby osób pracujących do liczby osób w wieku produkcyjnym, wskaźnik przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz niska dynamika wzrostu wynagrodzeń są przejawami niekorzystnymi, z tego względu konieczne jest wypracowanie systemu monitoringu niekorzystnych zjawisk i ich systematyczna kontrola wraz z jednoczesnym tworzeniem mechanizmów prewencyjnych;
- aktywizacja na rynku pracy osób podejmujących pierwszą pracę oraz 50+ jest zadaniem strategicznym m.in. w kontekście strategii Europa 2020, z tego względu konieczny jest monitoring zmian w strukturze zatrudnienia pod kątem wieku ludności i wypracowanie mechanizmów prewencyjnych i aktywizujących wykluczane zawodowo grupy wiekowe;

IV. Edukacja i nauka

Diagnoza edukacji i nauki w Aglomeracji Opolskiej została przeprowadzona w oparciu o: dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego, ogólnodostępne informacje Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, Kuratorium Oświaty w Opolu oraz opinie poszczególnych samorządów na temat oświaty na ich terenie⁵³.

Finansowanie oświaty

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. do zadań własnych gminy należy zakres działań związany z edukacją publiczną (art. 7 ust. 1). Działania te doprecyzowuje ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.. Ww. zadanie samorządy finansują z dwóch źródeł - subwencji oświatowej, która pokrywa tylko część kosztów oraz z własnych budżetów. Oświata stanowi znaczną część budżetu samorządów, toteż zrozumiałym jest, że oczekiwania wobec niej są równie wysokie. Obecnie trendy demograficzne przyczyniają się do znaczącego **spadku liczby uczniów**. W związku z powyższym koszty utrzymania placówek oświatowych rosną. Subwencja oświatowa, której wysokość zależy od liczby uczniów, nie wystarcza na pokrycie wszystkich kosztów związanych z oświatą, więc samorządy muszą przesuwac na ten cel środki z innych działów budżetu. Wydatki na przestrzeni lat 2004-2012 wzrosły na terenie Aglomeracji **średnio o 59%**. Wyjątkiem spośród gmin AO była gmina Murów, w której wydatki spadły o 9 %. Związane jest to z największym spadkiem liczby uczniów w Aglomeracji (w szkole podstawowej o 35%, a w gimnazjum o 54%. Na stałym poziomie, bo w przedziale **od 60% do 66%** utrzymywał się udział subwencji oświatowej w wydatkach ogółem na ten cel.

Tabela 17. Wydatki związane z oświatą w Aglomeracji Opolskiej w przeliczeniu na 1 ucznia

L.P.	Jednostki Samorządu Terytorialnego [JST]	Wydatki poniesione w dziale oświata na 1 ucznia [PLN]			Zmiana % w wydatkach w dziale oświata 2004-2008
		2004 r.	2008 r.	2012 r.	
		Szkoła podstawowa i gimnazjum	Szkoła podstawowa i gimnazjum	Szkoła podstawowa i gimnazjum	
1.	Chrzastowice	6 787,60	11 052,81	17 764,03	162
2.	Dąbrowa	8 188,76	10 845,81	19 056,69	133
3.	Dobrzeń Wielki	9 378,94	12 584,24	19 914,65	112
4.	Gogolin	7 892,40	13 183,28	17 370,45	120
5.	Izbicko	6 484,44	14 681,34	17 139,64	164
6.	Komprachcice	8 169,84	12 054,97	16 517,65	102
7.	Krapkowice	6 031,26	8 922,58	12 581,80	109
8.	Lewin Brzeski	4 557,51	6 869,72	11 967,59	163
9.	Łubniany	7 476,53	11 968,47	18 998,96	154
10.	Murów	11 365,15	11 341,15	17 653,08	55
11.	Niemodlin	5 559,27	9 114,82	10 738,54	93
12.	Ozimek	6 407,94	10 906,43	16 829,89	163
13.	Popielów	6 521,77	14 211,42	18 480,14	183
14.	Prószków	6 959,18	10 408,51	16 400,31	136
15.	Strzelczki	6 253,63	9 857,81	15 816,24	153
16.	Tarnów Opolski	7 453,30	10 730,45	15 580,76	109
17.	Turawa	7 049,24	13 378,35	18 618,83	164
18.	Walce	6 646,48	9 475,13	14 882,24	124

⁵³ Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w urzędach gmin Aglomeracji Opolskiej.

L.P.	Jednostki Samorządu Terytorialnego [JST]	Wydatki poniesione w dziale oświaty na 1 ucznia [PLN]			Zmiana % w wydatkach w dziale oświaty 2004-2008
		2004 r.	2008 r.	2012 r.	
		Szkoła podstawowa i gimnazjum	Szkoła podstawowa i gimnazjum	Szkoła podstawowa i gimnazjum	
19.	Zdzieszowice	6 805,67	12 623,17	16 460,75	142
20.	Opole	11 342,78	17 376,38	22 593,24	99
Aglomeracja Opolska		147 331,70	231 586,84	335 365,47	128
Województwo opolskie		6 746,85	10 520,18	15 041,11	123

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wzrastające koszty oświaty w przeliczeniu na 1 ucznia, które zostały przedstawione w tab. 1, również potwierdzają powyższe stwierdzenia o wzroście kosztów działania placówek.

Placówki edukacyjne na obszarze AO

a) Przedszkola

Na terenie Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje **126** placówek przedszkolnych oraz 23 placówki wychowania przedszkolnego, które w 2012 roku oferowały łącznie **ok. 10 tys.** miejsc w oddziałach. Liczba dzieci przypadająca na 100 miejsc w przedszkolach wynosi **95**, oznacza to, że w skali Aglomeracji wszystkie zgłoszone dzieci mają zapewnione miejsce w placówkach. Wskaźnik ten maksima osiąga w gminach Tarnów Opolski (106) i Komprachcice (104), generalnie wyższy od średniego jest w gminach strefy wewnętrznej Aglomeracji oraz w gminach miejsko – wiejskich, zaś najniższy – w gminach Walce (70), Strzeleczy (71) i Murów (77) – wiejskich, podlegających silnej depopulacji.

Odsetek dzieci, w wieku 3 - 6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł z poziomu **69,4% do 82%** w ciągu 8 lat dla Aglomeracji Opolskiej. Istotny wpływ na tak znaczące zmiany w odsetku liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym mają czynniki takie jak:

1. wprowadzenie obowiązku przedszkolnego 5-latków od roku szkolnego 2011/2012;
2. trend wskazujący na upowszechnienie w Polsce wychowania przedszkolnego;
3. trend związany z ogólnym wzrostem liczby dzieci pomiędzy 2008 a 2012 rokiem.

Pomimo wzrostu odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w całej Aglomeracji, w niektórych gminach (tj. Chrząstowice, Izbicko, Komprachcice, Łubniane, Ozimek, Popielów, Prószków, Turawa, Walce, m. Opole) jego wartość w okresie 2008-2012 spadała. W gminach tych liczba nowo meldowanych dzieci rosła szybciej niż liczba zapisów do przedszkoli. W całym badanym okresie 2004-2012 liczba dzieci w wieku przedszkolnym zmalała. Zmiany te oraz w ich konsekwencji przeprowadzone redukcje liczebności oddziałów i placówek mogą skutkować brakiem miejsc w przedszkolach w niedalekiej przyszłości. Należy jednak wziąć pod uwagę również fakt, że ewentualny problem braku miejsc w przedszkolach może zostać zrekompensowany odpływem 6-latków do szkół podstawowych oraz tworzeniem sieci placówek niepublicznych, które również mogą być dotowane przez jednostki samorządu terytorialnego.

b) Szkoły podstawowe i gimnazja

W granicach Aglomeracji Opolskiej funkcjonuje **119** szkół podstawowych, do których w 2012 roku uczęszczało **16 tys.** uczniów. Problemem placówek jest malejąca z roku na rok liczba dzieci. W konsekwencji zarządcy stają przed koniecznością redukcji kadry, perspektywą likwidacji oddziałów.

Spadek liczby uczniów szkół podstawowych wg danych GUS pomiędzy latami 2004 a 2012 w AO wyniósł **23%**. Analogiczna sytuacja, związana ze spadkiem liczby uczniów, ma miejsce w szkołach gimnazjalnych, jednakże w tym przypadku jest on jeszcze większy, wynosi średnio aż **34%** w Aglomeracji. Wpływ na powyższą sytuację ma przesuwanie się do gimnazjów głębokiego niżu lat 90. XX w. Główne obszary spadku, zarówno w przypadku szkół podstawowych, jak i gimnazjów to gminy Murów i Strzeleczy, słabo zaludnione, w których odnotowano także szczególnie nasilone odpływy ludności.

Na terenie Aglomeracji funkcjonują **53** gimnazja, do których uczęszczało w 2012 roku **ok. 9 tys.** uczniów. Liczba szkół, przy ogólnym spadku uczniów w AO, wzrosła o 2 w stosunku do 2004 roku.

Współczynnik skolaryzacji netto, czyli relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania, powinien być zbliżony do 100%. W Aglomeracji Opolskiej w odniesieniu do kształcenia podstawowego wynosi on w 2012 roku średnio **89%**, przy 93% dla województwa opolskiego. Natomiast na poziomie gimnazjalnym średni współczynnik skolaryzacji netto w 2012 roku wynosi **84%**, przy wartości 89% dla województwa opolskiego.

W trzech przypadkach: Łubniany (szkoły podstawowe i gimnazjum), Komprachcice (gimnazja), Murów (gimnazja) współczynnik wynosi mniej niż **70%**. Wpływ na taki niski poziom współczynnika skolaryzacji, w przypadku gmin Łubniany i Komprachcice, może mieć fakt, że są to jednostki przylegające do Opola (odległość od głównego miasta Aglomeracji to kolejno 16 km i 10 km). Murów z kolei sąsiaduje z gminą Dobrzeń Wielki, gdzie współczynnik wynosi **108%**. W drugiej kolejności przyczyną niższych współczynników w Aglomeracji Opolskiej mogą być zagraniczne migracje niezarejestrowane (tzw. migracje zawieszone), czyli dotyczące osób, które definitywnie opuściły kraj, nie wymeldowując się z regionu. Należy zauważyć jednak, że takie różnice w poziomie współczynnika skolaryzacji, przy stosunkowo wysokiej średniej wartości dla całej AO, wskazują na fakt, że migracje uczniów zamykają się raczej w granicach Aglomeracji. Na przykład w Opolu lub gminie Walce, gdzie współczynnik wynosi ponad 100%, rodzice zapisują swoje dzieci do szkół, ponieważ tam pracują lub nadal są zameldowani. Takie wahania współczynnika odnotowywane są w wielu gminach przylegających do większych ośrodków miejskich, takich jak Wrocław czy Poznań.

c) Poziom nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjach

Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów w Aglomeracji Opolskiej wyniósł **24,1 pkt** i jest on wyższy od średniej wojewódzkiej – **23,5 pkt** oraz krajowej – **24,0 pkt**. Wpływ na to miał wysoki wynik uczniów ze szkół podstawowych w Opolu (27,7).

Średnie wyniki dla Aglomeracji Opolskiej są wyższe zarówno od średniej dla całego województwa opolskiego jak i dla woj. dolnośląskiego. Największa różnica w wynikach występuje z egzaminów z języka niemieckiego na poziomie rozszerzonym, w poszczególnych gminach osiąga poziom zbliżony do **100** (Gogolin, Lewin Brzeski, Murów, Popielów, Strzeleczyki), co może wiązać się z obecnością członków mniejszości niemieckiej i szczególnym zainteresowaniem nauką tego języka. Ogólnie najwyższe wyniki egzaminu odnotowano w gminach: Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Krapkowice, Lewin Brzeski, Ozimek, Popielów, Prószków, Opole.

Szkoły w ocenie gmin spełniają odpowiednie standardy, natomiast stosunkowo niewielka liczba uczniów w oddziałach (od 11 w szkołach podstawowych do 25 w gimnazjach) stwarza komfortowe warunki nauki. Pozytywną cechą placówek jest poziom wyposażenia w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu. Według danych statystycznych udział procentowy placówek wyposażonych w ww. sprzęt tylko w kilku przypadkach nie wynosi 100%. Liczba dzieci przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu to średnio 7 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach, przy średniej województwa opolskiego odpowiednio 7 uczniów w szkołach podstawowych i 8 uczniów w gimnazjach oraz średniej krajowej 10 uczniów.

c) Szkolnictwo ponadgimnazjalne

Na obszarze Aglomeracji Opolskiej funkcjonują placówki zapewniające możliwość kształcenia na poziomie średnim zarówno w liceach ogólnokształcących i profilowanych, technikach, zasadniczych szkołach zawodowych oraz szkołach policealnych.

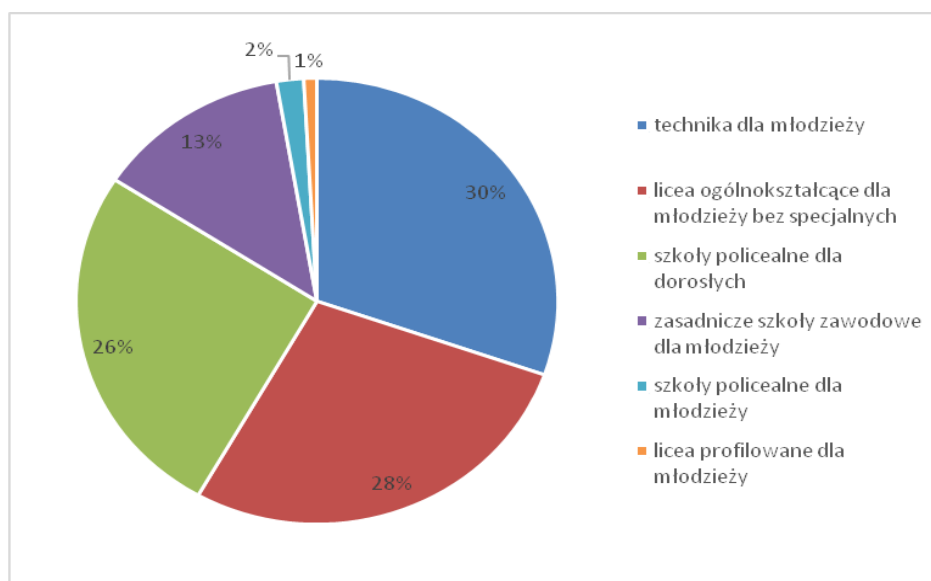
Rozmieszczenie przestrzenne ww. wymienionych placówek przedstawia się następująco:

- **licea ogólnokształcące:** Dąbrowa (1), Dobrzeń Wielki (1), Gogolin (1), Krapkowice (1), Niemodlin (1), Ozimek (1), m. Opole (8), Prószków (1);
- **licea profilowane dla młodzieży:** m. Opole (2);
- **technika dla młodzieży:** Dąbrowa (1), Krapkowice (1), Ozimek (1), m. Opole (8), Zdzeszowice (1);
- **zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży:** Dobrzeń Wielki (1), Krapkowice (1), Niemodlin (1), Ozimek (1), m. Opole (6), Zdzeszowice (1);
- **szkoły policealne dla młodzieży:** Opole (2);
- **szkoły policealne dla dorosłych:** Dąbrowa (1), m. Opole (15).

Największa koncentracja placówek w 2012 roku ma miejsce w Opolu , co jest naturalne z racji funkcji jaką pełni miasto zarówno w województwie jak i w Aglomeracji. Na pozostałym obszarze szkoły rozmieszczone są równomiernie. Największy odsetek uczniów, bo **30% uczęszcza do techników** - 4234 uczniów (ryc.2.). W przypadku ogólnych wskaźników dla Polski, najczęściej wybierane są licea. Specyfika analizowanego terenu związana jest z tradycjami pracy fachowej i dominacji zatrudnienia w przemyśle oraz w sekcji handlu i naprawy samochodów. Według opracowania Kuratorium Oświatowego w Opolu „Kształcenie zawodowe w województwie opolskim” tendencję zwykłą zauważa się w zawodach: technik logistyki, technik organizacji usług gastronomicznych, technik żywienia i gospodarstwa domowego, technik weterynarii, technik żeglugi śródlądowej. Z kolei według opinii Wojewódzkiego Urzędu Pracy obecnie zapotrzebowanie występuje na zawody takie jak: technik prac biurowych i technik administracji,

natomiast brakuje ofert pracy dla techników ekonomistów i mechaników, których jest najwięcej wśród kształcących się w technikach dla młodzieży.

Wykres 7. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku wg typów szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wybór placówki kształcenia ponadgimnazjalnego jest decyzją ucznia i rodzica, nie obowiązuje w tym przypadku rejonizacja, dlatego też wśród placówek tych istnieje większa konkurencja. Posiadają one aktywnie prowadzone strony internetowe, na których każdy może zapoznać się z ofertą programową, tworzą różne profile klas, współpracują z uczelniami wyższymi. Pomimo to Kuratorium Oświaty wskazuje na potrzebę współpracy placówek edukacyjnych z Urzędem Pracy w celu dostosowania profili kształcenia do potrzeb rynku pracy.

d) Szkolnictwo wyższe.

W Opolu, stanowiącym główny ośrodek edukacyjny i naukowy w Aglomeracji i całym województwie, funkcjonują następujące uczelnie:

- Politechnika Opolska
- Uniwersytet Opolski
- Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
- Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa
- Szkoła Wyższa im. B. Jańskiego - Wydział Zamiejscowy w Opolu
- Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu - Wydział Ekonomiczny w Opolu.

Według opracowań samorządu województwa opolskiego, największym zainteresowaniem wśród studentów cieszą się **Uniwersytet Opolski** oraz **Politechnika Opolska** – o przyjęcie na te dwie uczelnie aplikuje około 80% wszystkich osób ubiegających się o rozpoczęcie nauki na opolskich uczelniach, a siłę ich oddziaływania potwierdzają dane dotyczące liczby absolwentów w 2012 roku w województwie opolskim. 73% absolwentów ukończyło Uniwersytet Opolski (największą uczelnię w województwie) lub Politechnikę Opolską. Najbardziej popularnymi

kierunkami w ostatnich latach były: inżynieria środowiska, pedagogika, prawo, filologia germańska, filologia angielska, język biznesu i administracja, ekonomia, politologia, zarządzanie i marketing, fizjoterapia, informatyka, zarządzanie i inżynieria produkcji.

Tak zróżnicowana oferta może w dużym stopniu wpływać na decyzje młodych ludzi o pozostaniu w rodzinnych stronach i niepodejmowaniu decyzji o wyjeździe do innych części Polski w celu kontynuowania nauki. W AO aktualnie na uczelniach wyższych studiuje ponad 31 tysięcy studentów. W 2012 roku absolwentami opolskich szkół wyższych zostało ok. **10 tys.** osób, co stanowiło **88,4%** liczby dla całego województwa opolskiego.

Od początku XXI w. w regionie wzrastał wśród bezrobotnych udział osób z wyższym wykształceniem, jednak według danych samorządu województwa wzrost ten nie był znaczny. Taka sytuacja związana jest z wzrastającą od lat, nie tylko w województwie, ale i w całym kraju, liczbą absolwentów wyższych uczelni, jednak może również świadczyć o nasyceniu regionalnego rynku pracownikami z wyższym wykształceniem. Spadek koniunktury gospodarczej w regionie w ostatnich latach powoduje, że rynek pracy może nie wchłonąć osób posiadających wysokie kwalifikacje, nie zawsze zgodne ze zgłaszanym z rynku pracy zapotrzebowaniem. W związku w powyższym istnieje potrzeba zmiany oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb rynku pracy.

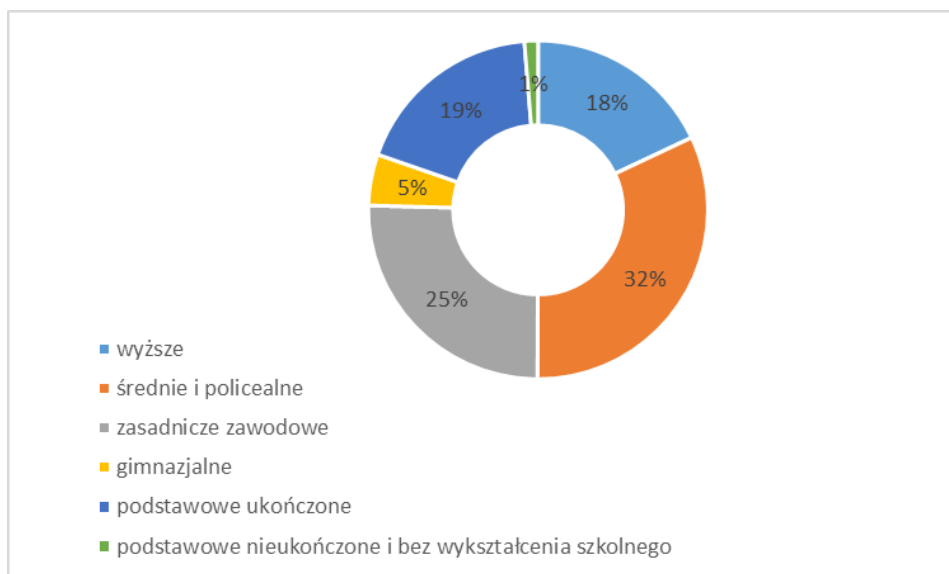
d) Edukacja mniejszości narodowych

Specyfiką Aglomeracji Opolskiej jest powszechnie prowadzona edukacja mniejszości narodowych. Dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. wskazują, że w województwie opolskim znaczącą rolę odgrywają mniejszość niemiecka, która stanowi największe skupisko w Polsce. Zdecydowanie wpływa to na wyrazistość wizerunku regionu i jest jego specyfiką w skali kraju. W związku z powyższym w 98% szkół podstawowych i w ok. 80% szkół gimnazjalnych Aglomeracji prowadzi się zajęcia z nauki języka mniejszości narodowej.

Poziom wykształcenia ludności w Aglomeracji Opolskiej.

W ostatnich latach w całym kraju obserwowany jest stały wzrost poziomu wykształcenia ludności, wg danych GUS, zwiększa się udział ludności z wykształceniem ponadpodstawowych przy jednoczesnym zmniejszeniu odsetka osób z wykształceniem niepełnym i bez wykształcenia. W związku z brakiem jednoznacznych danych statystycznych na poziomie gmin, przedstawione zostaną dane dla szczebla powiatowego. Struktura wykształcenia w powiatach współtworzących Aglomerację Opolską wykazuje podobne jak w całej Polsce trendy.

Wykres 8. Struktura wykształcenia ludności w roku 2011 w 5 powiatach współtworzących teren Aglomeracji Opolskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W Aglomeracji Opolskiej zaobserwować możemy nieco wyższy udział osób o wykształceniu co najmniej średnim w porównaniu do danych dla całego kraju, tj. odpowiednio dla AO 50%, dla Polski 48 %. Warto wskazać, że pozytywnym zjawiskiem jest również mniejszy udział ludności bez wykształcenia na terenie Aglomeracji w porównaniu do danych ogólnopolskich (AO=1 %, Polska= 1,5%).

Edukacja regionalna, wykształcenie i doskonalenie nauczycieli

Opole skupia w swoich granicach ośrodki i instytucje (poza placówkami edukacyjnymi) działające na rzecz rozwoju edukacji i nauki. Należą do nich m. in.:

1. Państwowy Instytut Naukowy - Instytut Śląski w Opolu
2. Instytut Mineralnych Materiałów Budowlanych w Opolu
3. Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Opolu
4. Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu
5. Centrum Kształcenia Praktycznego w Opolu
6. Centrum Nauk Przyrodniczych w Opolu

Ostatnie dwa prowadzą działania na rzecz „wspierania nauczycieli w realizacji ich obowiązków dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych poprzez realizację zadań w zakresie doksztalcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli; podejmowanie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców woj. opolskiego”. Działaniami w tym zakresie objęte jest 95% jednostek wchodzących w skład AO. Służyc mają one poprawie jakości bazy dydaktycznej, podwyższaniu kwalifikacji i umiejętności nauczycieli, wprowadzeniu nowych i efektywnych metod nauczania oraz dążeniu do zwiększenia liczby nauczycieli akademickich. Centrum Kształcenia Praktycznego w Opolu (CKP) wchodzi w skład Zespołu Placówek Oświatowych w Opolu. Obecnie zajęcia praktyczne w CKP ZPO odbywa prawie 1050 uczniów z Zespołów Szkół miasta Opola. CKP realizuje zadania z zakresu przygotowania praktycznego młodzieży i dorosłych wynikające z programów nauczania zajęć praktycznych dla danego zawodu, a także inne zadania

zlecone przez szkoły, organ prowadzący oraz inne jednostki organizacyjne i podmioty gospodarcze. Centrum Nauk Przyrodniczych (CNP) w Publicznym Gimnazjum nr 6 w Opolu jest placówką dydaktyczną ze specjalistycznymi pracownikami tematycznymi wyposażonymi w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz sprzęt elektroniczny i audiowizualny. Zajęcia prowadzone w CNP realizowane są w formie bloków tematycznych. Opierają się głównie na przedmiotach przyrodniczych jednak prezentują dane zagadnienia także z punktu widzenia nauk humanistycznych i artystycznych.

Konkluzje strategiczne:

Zagadnienia wychowania przedszkolnego i edukacji szkolnej na terenie Aglomeracji są ściśle związane z kwestiami demograficznymi. Sieć szkół oraz ich wyposażenie są korzystne z punktu widzenia potrzeb uczniów, natomiast postępująca depopulacja stawia samorządy przed koniecznością dalszej racjonalizacji. Profile kształcenia w szkołach średnich i wyższych są dobrze związane ze specyfiką tutejszej gospodarki, ale ważne jest ich ciągłe dostosowywanie do pojawiających się szans i wymagań rynku pracy. Opole jest ośrodkiem akademickim skupiającym większość studiujących na terenie województwa, jednak istotnym wyzwaniem w tym zakresie jest zmniejszanie się liczby potencjalnych studentów.

V. Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego

Aglomeracja Opolska posiada bardzo bogate i wielokulturowe, wynikające z uwarunkowań historycznych, dziedzictwo kulturowe. Wpływ na obecne cechy kulturowe obszaru miało zróżnicowanie etniczne ludności, bowiem w przeszłości tereny te znajdowały się pod władaniem m.in. Piastów, Habsburgów, Prusaków, Niemców, by na skutek II wojny światowej powrócić do Polski. Istotny wpływ na ukształtowanie kultury Śląska Opolskiego miało także dziedzictwo kulturowe osób przesiedlonych w tę część Polski z kresów wschodnich po II wojnie światowej.

Krajobraz kulturowy Opolszczyzny posiada cechy wyróżniające ją spośród innych regionów Polski i stanowiące znaczące dziedzictwo Aglomeracji Opolskiej. Szczególne znaczenie w tym względzie posiadają układy ruralistyczne o charakterystycznych dla tego regionu cechach, ukształtowane głównie poprzez pruskie zarządzenia i przepisy budowlane z XVIII wieku. Należą do nich przede wszystkim architektura zabudowań mieszkalnych i gospodarskich wsi opolskiej. Szczególnie ciekawy element lokalnego krajobrazu stanowią wzorzyste połacie dachowe wykonane z dachówki ceramicznej, łupków, bądź dachówki cementowej. Do najczęściej spotykanych motywów należą tutaj wzory geometryczne, daty, krzyże, wzory krzyżkowe i kwiatowe, inicjały i napisy. Dachy tego typu można spotkać jeszcze m.in. w Zagwizdzu, Dobrzeniu Wielkim, Złotnikach, Obrowcu, a także Rozkochowie. W odróżnieniu od pozostałych regionów kraju, najstarsze zabudowania na Opolszczyźnie są murowane – drewno, jako materiał budowlany, zostało bardzo wcześnie wyparte przez cegłę. Wynikało to z malejących zasobów drewna w regionie oraz łatwopalności materiału. W konsekwencji przyczyniło się to do rosnącej liczby zakładów ceglarskich.

Ryc. 1. Wzory na pokryciu dachowym budynku mieszkalnego w Zagwizdzu (gmina Murów)

źródło: www.dziedzictwopsiopolskiej.pl

Nad zabudowaniami wiejskimi, jako dominanty przestrzenne, górują wysokie wieże kościołów, dzwonnice, a także pałaców, tworzących zespoły pałacowo-parkowe. W krajobrazie kulturowym wsi Aglomeracji Opolskiej widoczne jest dziedzictwo i tradycja przemysłowa oraz rolnicza regionu. Nierzadko można tu spotkać zabudowania folwarczne, a także unikalne budynki dawnych zakładów przemysłowych, piece wapiennicze, wiatraki, czy też kominy cegielni.

Zabudowania wiejskie posiadają układ zagrodowy, charakterystyczny dla tego typu zabudowań w większości regionów kraju. Wyróżniającą cechą budynków wiejskich w tej części kraju, była, coraz rzadziej spotykana, reprezentacyjna, bogato dekorowana elewacja ściany szczytowej, a także materiał budowlany, który stanowiła cegła ceramiczna. Najlepsze przykłady zabudowań wiejskich stanowią integralną i spójną pod względem architektonicznym całość. Pomimo, iż przykładów tego typu zabudowy jest coraz mniej, można nadal spotkać ciekawe przykłady charakterystycznego dla Opolszczyzny stylu budownictwa wiejskiego.

Rys. 36. Zabudowa zagrodowa we wsi Jełowa (gmina Łubniany)

źródło: www.dziedzictwowsiopolskiej.pl

Bardzo istotnym elementem krajobrazu wsi opolskiej są obiekty o charakterze religijnym, tj. kapliczki, przydrożne krzyże, czy też figury świętych. Nierzadko stanowiące integralny, pod względem estetycznym i stylistycznym, element pobliskich zabudowań.

Architektura sakralna stanowi bardzo ważny element dziedzictwa architektonicznego Opolszczyzny. Kościoły reprezentują przekrój technik budowlanych stosowanych na terenie Aglomeracji Opolskiej – zarówno ze względu na wykorzystane materiały (cegła, drewno, kamień) a także na styl architektoniczny. Spośród licznych obiektów religijnych zlokalizowanych na terenie Aglomeracji Opolskiej wyróżniają się kościoły gotyckie. Do najciekawszych należą mieszczące się w Opolu katedra pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, a także kościół „Na Górcie” pw. Matki Boskiej Bolesnej. W Opolu znajduje się także wiele cennych kościołów występujących w zespołach kościelno-klasztornych. Wśród nich wyróżniają się zespoły kościelno-klasztorne franciszkanów oraz dominikanów.

Na mapie destynacji pielgrzymek, zarówno z kraju jak i z zagranicy, wyróżnia się miejscowość Kamień Śląski zlokalizowana w gminie Gogolin. Kamień Śląski zaśląnął z narodzin św. Jacka i jest obecnie siedzibą Sanktuarium oraz Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. W bardzo silny sposób wpłynęło to na rosnącą z roku na rok liczbę indywidualnych osób oraz pielgrzymek przybywających do Kamienia Śląskiego, które przyciąga także burzliwą historią oraz pałacem o wyjątkowych walorach, w którym

mieści się Sanktuarium. Pałac poza funkcjami religijnymi jest także miejscem organizacji licznych konferencji oraz sympozjów.

Wyjątkowość licznie występujących w regionie drewnianych kościołów, w większości pochodzących z XVII – XVIII wieku, wpłynęła na ustanowienie obejmującego obszar Aglomeracji Opolskiej szlaku kościołów drewnianych. Kościoły te stanowią integralny element opolskiego krajobrazu i jeden z największych walorów turystycznych regionu. Odznaczają się wyjątkowymi walorami architektonicznymi i kunsztem lokalnych budowniczych. Część z kościołów, ze względu na filialny charakter jest trudno dostępna dla zwiedzających.

Ważnym przejawem wielokulturowości Aglomeracji Opolskiej są nieliczne zachowane synagogi. Do najlepiej zachowanych należy budynek dawnej synagogi zlokalizowanej przy ul. Szpitalnej w Opolu. Zbudowany w 1840 roku obiekt jest obecnie siedzibą regionalnej telewizji TVP Opole.

Zabytki architektury reprezentowane są także przez obiekty świeckie. Należą do nich m.in. gotyckie zamki obronne, czy też barokowe i późnobarokowe pałace. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się zamek w Mosznej oraz późnobarokowy pałac w Kamieniu Śląskim. Charakterystyczne dla całego województwa, jest nagromadzenie zespołów pałacowo-parkowych oraz zamkowo-parkowych, stanowiących ważny element tutejszego krajobrazu. Najlepiej utrzymane, poza wspomnianymi wcześniej, zespoły znajdują się w Lewinie Brzeskim, Dobrej, Izbicku, Niewodnikach, Niemodlinie, Dąbrowie Niemodlińskiej, Turawie, Prószkowie oraz Rogowie Opolskim.

Spośród 505 zabytków Aglomeracji Opolskiej wpisanych do rejestru zabytków (indywidualnie lub jako zespoły) najwięcej (180) znajduje się w Opolu. W większości są to XIX-wieczne domy oraz obiekty sakralne. Do ważniejszych zabytków w mieście należą: pochodzący z XV wieku kościół katedralny p.w. Świętego Krzyża, kościół seminaryjny p.w. św. Sebastiana z 1680, a także tzw. dawna synagoga z 1841 roku. Ochronie konserwatorskiej podlega ponadto średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta oraz zespół architektoniczny Rynku (36 domów), odbudowany po II wojnie światowej. Bardzo istotnym obiektem, dla dziedzictwa architektonicznego Opola jest także wzniesiony w 1864 roku na wzór florenckiego pałacu Vecchio neorenesansowy Ratusz.

Wyróżniającą pod względem liczby zabytków jest także gmina Lewin Brzeski, w której znajduje się 79 tego typu obiektów. Podobnie jak w przypadku Opola, większość stanowią domy mieszkalne pochodzące z XIX znajdujące się w Lewinie Brzeskim. Ochronie podlega także układ urbanistyczny miasta z zachowanym średniowiecznym układem ulic. Najstarszym zabytkiem w mieście jest kościół ewangelicki p.w. śś. Piotra i Pawła, którego pierwotna forma powstała w XIV wieku. Jednakże warte uwagi są także inne obiekty zlokalizowane w pozostałych miejscowościach gminy jak np. XIV-wieczny kościół św. Antoniego w Strzelnikach z wyjątkowymi polichromiami, XVI-wieczny kościół pw. Św. Trójcy w Buszycach, czy też pochodzący z początków XVII wieku pałac w Kantorowicach.

Znaczącą liczbę zabytków podlegających ochronie konserwatorskiej można spotkać także w gminach Niemodlin (47), Krapkowice (30) oraz Dąbrowa (28). W przypadku Niemodlina oraz Krapkowic poza indywidualnie wpisanymi do rejestru zabytków obiektami, ochronie podlegają średniowieczne założenia urbanistyczne miast (na szczególną uwagę zasługuje unikatowy w skali kraju wrzecionowaty układ rynku w Niemodlinie).

Tabela 18. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków w Aglomeracji Opolskiej według stanu na 31 grudnia 2013 roku

gmina	liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków
Chrzastowice	1
Dąbrowa	28
Dobrzeń Wielki	9
Gogolin	16
Izbicko	7
Komprachcice	4
Krapkowice	30
Lewin Brzeski	79
Łubniany	8
Murów	7
Niemodlin	47
Opole	180
Ozimek	13
Popielów	12
Prószków	16
Strzeleczy	18
Tarnów Opolski	2
Turawa	6
Walce	13
Zdzieszowice	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Spośród obiektów o szczególnych walorach, znajdujących się w Aglomeracji Opolskiej, w większości wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków lub planowanych do umieszczenia w nim, 12 jest zagrożonych bądź wymagających pilnego zabezpieczenia. Są to w większości zespoły pałacowe oraz zamkowe. Na liście znajdują się także dwa kościoły ewangelickie w Lewinie Brzeskim oraz we wsi Grabie. Wśród zamieszczonych na liście obiektów widnieją także piece szybowe zlokalizowane w Górażdżach, należące do tzw. zabytków techniki. Spośród szczególnie zagrożonych zniszczeniem zabytków większość posiada prywatnych właścicieli. Tylko w jednym przypadku – Pałac w Ciepeliowicach – właścicielem jest gmina Dąbrowa.

Tabela 19. Lista zagrożonych obiektów zabytkowych w Aglomeracji Opolskiej

l.p.	miejsowość	gmina	obiekt	stan zachowania	stan prywatny
1.	Lewin Brzeski	Lewin Brzeski	kościół ewangelicki	zabezpieczony przed osobami postronnymi	gmina ewangelicka
2.	Dobra	Strzeleczy	zespół pałacowo - parkowy	ruina w trakcie odbudowy	prywatny
3.	Górażdże	Gogolin	2 piece szybowe	nieużytkowane, zaniedbane	prywatny (firma)
4.	Otmęt	Krapkowice	zamek	ruina, niezabezpieczona	parafia
5.	Zakrzów	Gogolin	pałac	ruina	prywatny
6.	Żyrowa	Zdzieszowice	pałac	dozorowany, działania minimalne	prywatny, dzierżawca
7.	Rozwadza	Zdzieszowice	pałac	ruina niezabezpieczony	prywatny
8.	Ciepeliowice	Dąbrowa	pałac	zaniedbany, użytkowany	gmina
9.	Grabie	Łubniany	kościół ewangelicki	zaniedbany, podstawowe zabezpieczenie dachu	parafia katolicka
10.	Karłowice	Popielów	zamek	częściowo użytkowany, zły stan techniczny	prywatny
11.	Narok	Dąbrowa	zespół pałacowo - folwarczny	w złym stanie	prywatny
12.	Niemodlin	Niemodlin	zespół zamkowy	w złym stanie, podstawowe zabezpieczenia	prywatny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Intensywna industrializacja obszarów Aglomeracji w XIX wieku przyczyniła się do powstania na tych terenach licznych obiektów będących współcześnie zabytkami techniki. Do najważniejszych należą huta „Małapanew” i inne huty w Ozimku, Zagwiździu i Murowie, zakłady papiernicze w Krapkowicach, wapiennicze piece szybowe w Górażdżach, Gogolinie, Opolu i Krapkowicach, Śluza w Opolu na Młynówce oraz przyległy do niej jaz, a także most żeliwny w Ozimku (1824 r.) – będący zabytkiem na skalę europejską.

Rys. 37. Most żeliwny w Ozimku

źródło: www.ozimek.pl

Władze gmin Aglomeracji widzą w rekultywacji i wykorzystaniu terenów wydobywczych ogromny potencjał dla celów rekreacji oraz turystyki lokalnej i krajowej. Jeden z dobrych przykładów tego typu adaptacji znajduje się w gminie Murów, w której znajduje się pochodząca z XVIII wieku ogólnodostępna dla zwiedzających huta żelaza zlokalizowana w Zagwińdzu, która jest chętnie odwiedzana zarówno przez mieszkańców jak i turystów z kraju i z zagranicy.

Wśród licznych przykładów wykorzystania lokalnych zabytkowych budynków na cele publiczne jednymi z najbardziej interesujących są pałac w Krapkowicach, w którym funkcjonuje Zespół Szkół Zawodowych, a także zamek w Prószkowie zaadaptowany pod potrzeby Domu Pomocy Społecznej. Unikalny charakter posiada także Zespół Zamkowo-parkowy w Rogowie Opolskim będący siedzibą Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. W zamku mieszczą się cenne zbiory biblioteczne: starodruki, rękopisy, grafika i kartografia zabytkowa.

Rys. 38. Pałac w Krapkowicach

źródło: www.aglomeracja-opolska.pl

Opolszczyzna to także zabytki archeologiczne. W Krasiejowie, w gminie Ozimek znajduje się jedno z największych na świecie odkryć stanowisk paleontologicznych. Na terenie wykopalisk powstał kompleks muzealno-turystyczny, który stanowi jedną z ciekawszych atrakcji regionu.

Dostęp do kultury

Bardzo ważnym elementem kultury, poza zasobami dziedzictwa kulturowego, są instytucje o charakterze edukacyjno-rozrywkowym. Na terenie Aglomeracji Opolskiej zlokalizowanych jest zaledwie kilka instytucji o charakterze muzealno-wystawienniczym. W większości znajdują się one w Opolu i należą do nich m.in. Galeria Sztuki Współczesnej oraz Muzeum Polskiej Piosenki. Galeria Sztuki Współczesnej jest instytucją o charakterze edukacyjnym, upowszechniającym sztukę najnowszą. Posiada ona charakter niekomercyjny, przez co do głównych jej zadań należy działalność wystawiennicza, wydawcza oraz edukacyjna. Muzeum Polskiej Piosenki, będące unikatową w skali kraju placówką tego typu, prowadzi działalność archiwalno-dokumentacyjną, wystawienniczą, edukacyjną, kulturalno-oświatową i popularyzacyjną dotyczącą polskiej piosenki. Celem instytucji jest utworzenie centrum

informacji o polskiej piosence, a także ochrona jej dorobku. Innymi ważnymi w skali regionu muzeami są: Muzeum Wsi Opolskiej, Muzeum Śląska Opolskiego oraz Muzeum Odlewnictwa w Zagwizdzu.

Bardzo duże znaczenie w skali Aglomeracji i regionu posiada Muzeum Paleontologiczne w Krasiejowie, działające od 2005 roku. W muzeum znajdują się zabytkowe wyroby, ryciny przedstawiające dokumentację historyczną, ikonografie oraz dokumenty kartograficzne, dotyczące historii hut. Do innych obiektów tego typu zaliczają się także Muzeum Hutnictwa w Ozimku, oraz mniejsze, o lokalnym charakterze, takie jak Muzeum Kołodziejstwa przy gospodarstwie agroturystycznym w Popielowie oraz Skansen maszyn rolniczych przy gospodarstwie agroturystycznym w Starych Kolniach. Istotnym elementem propagującym dziedzictwo kulturowe i historyczne poszczególnych gmin (m.in. w Popielowie, Starych Siołkowicach) są izby regionalne.

W kraju szeroko znane są opolskie muzyczne i teatralne obiekty kultury: Filharmonia Opolska im. Józefa Elsnera, Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki, Teatr im. Jana Kochanowskiego oraz Amfiteatr Narodowego Centrum Polskiej Piosenki - miejsce corocznego Krajowego Festiwalu Polskiej Piosenki. Opolski festiwal odbywający się w Amfiteatrze jest wizytówką Aglomeracji i niezwykle istotnym elementem życia kulturalnego Opola. Od 50 lat wydarzenie to cieszy się nieustającą popularnością i renomą. Co roku przyciąga do miasta tysiące turystów i znamienitych gwiazd muzyki estradowej z kraju, jak i z zagranicy.

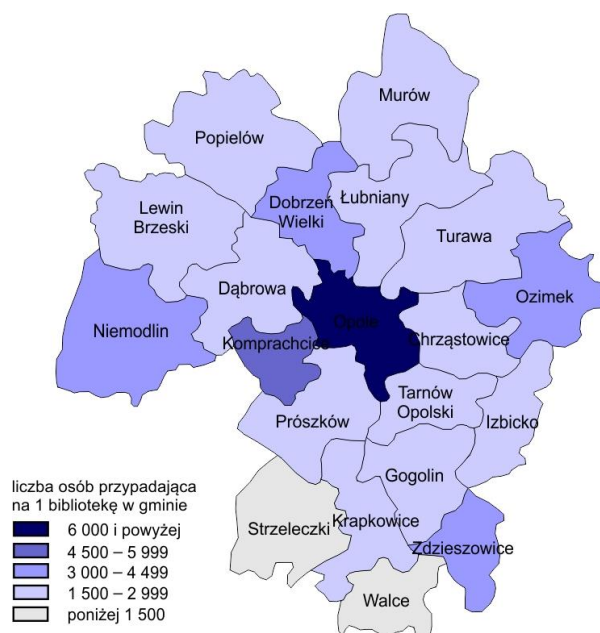
W Opolu działa także Narodowe Centrum Polskiej Piosenki. Istotą działania Centrum jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców, a także współpraca z lokalnymi przedstawicielami kultury w celu popularyzowania ich dorobku artystycznego oraz promowania działalności kulturalnej.

Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki jest instytucją o znaczeniu krajowym. Podstawową rolą Teatru jest edukacja kulturalna, zaspokajanie potrzeb kulturalnych, upowszechnianie narodowego dziedzictwa kulturalnego oraz kultury światowej. Teatr realizuje swoje cele statutowe m.in. poprzez organizację przedstawień teatralnych oraz odpowiedni do wieku odbiorców repertuar.

Aglomeracja Opolska na tle innych aglomeracji w Polsce charakteryzuje się najwyższym poziomem dostępu mieszkańców do bibliotek (3 243 mieszkańców na 1 obiekt w 2012 roku). Także w zakresie dostępu do domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic posiada ona jeden z najwyższych wskaźników (6 549 mieszkańców na 1 obiekt). W przypadku obu tych wartości nastąpiła poprawa w stosunku do roku 2011. W zakresie dostępu mieszkańców do kin Aglomeracja Opolska plasuje się na ostatnim miejscu, z jednoczesnym wzrostem liczby osób przypadających na 1 miejsce w kinach w 2012 roku w stosunku do 2011 roku. Podobna sytuacja dotyczy dostępu do obiektów muzealnych, wskazując na zdecydowany deficyt tego typu instytucji w Aglomeracji. Z danych tych wynika, iż o ile dostęp do oferty kulturalnej lokalnych instytucji kultury jest bardzo dobry i jeden z najlepszych w Polsce, o tyle dostęp do szerszej oferty kulturalnej o wyższym poziomie wskazuje na zdecydowane niedobory.

Spośród gmin Aglomeracji, we wszystkich zlokalizowane są gminne biblioteki publiczne. Najlepszy wskaźnik liczby osób przypadających na 1 bibliotekę odnotowany został w południowych gminach Aglomeracji – Strzeleczy oraz Walce. Najmniej korzystny – w Opolu oraz gminie Komprachcice. Nie mniej jednak należy pamiętać, iż w zestawieniu tym, nie była brana pod uwagę wielkość bibliotek oraz obszerność ich zasobów, które z reguły w większych miastach są większe.

Rys. 39. Liczba osób przypadająca na 1 bibliotekę w gminie w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Domy i ośrodki kultury, chociaż mają liczną reprezentację w całej Aglomeracji i w stosunku do roku 2011, w 2012 zanotowano wzrost ich liczby, nie występują w 4 gminach (Chrzastowice, Murów, Turawa i Izbicko). W przypadku tych gmin główną rolę w organizacji i kreowaniu życia kulturalnego odgrywają biblioteki. Kina zlokalizowane są w trzech największych miejscowościach Aglomeracji – Krapkowicach, Opolu oraz Zdzieszowicach i łącznie oferują one 1 903 miejsca.

Rys. 40. Instytucje kultury w gminach Aglomeracji Opolskiej w latach 2011 - 2012

	biblioteki i filie		kina - miejsca na widowni		Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		muzea łącznie z oddziałami	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Chrzastowice	3	3	-	-	-	-	-	-
z pamięta, i	4	4	-	-	1	1	-	-
Dobrzeń Wielki	4	4	-	-	1	1	-	-
Gogolin	6	6	-	-	7	8	-	-
Izbicko	3	3	-	-	-	-	-	-
Komprachcice	2	2	-	-	1	1	-	-
Krapkowice	11	11	310	301	1	1	-	-
Lewin Brzeski	5	5	-	-	2	1	-	-

	biblioteki i filie		kina - miejsca na widowni		Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		muzea łącznie z oddziałami	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Łubniany	4	4	-	-	1	1	-	-
Murów	3	3	-	-	-	-	-	-
Niemodlin	4	4	-	-	1	1	-	-
Opole	16	16	1240	1245	2	3	3	3
Ozimek	6	6	-	-	1	1	-	-
Popielów	4	4	-	-	2	2	-	-
Prószków	4	4	-	-	1	1	-	-
Strzeleczy	7	7	-	-	7	10	-	-
Tarnów Opolski	4	4	-	-	7	7	-	-
Turawa	4	4	-	-	-	-	-	-
Walce	4	4	-	-	1	1	-	-
Zdzieszowice	5	5	368	357	11	11	-	-
łącznie w Aglomeracji	103,0	103,0	1918,0	1903,0	47,0	51,0	3,0	3,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ocena potencjału kulturowego AO

Organizatorzy życia kulturalnego w miejscowościach Aglomeracji Opolskiej wskazują przede wszystkim na duże zaangażowanie pracowników instytucji kultury w rozwijanie działalności swoich ośrodków. Widoczne są silne chęci do współpracy z instytucjami w innych miejscowościach w celu wymiany doświadczeń oraz poszerzania i różnicowania oferty kulturalnej kierowanej do mieszkańców Aglomeracji Opolskiej. Władze gmin wskazują także na bardzo duży potencjał ludzki, szczególnie wśród młodych ludzi, którzy swoją pomocą, kreatywnością i zapałem wspierają działalność instytucji kulturalnych. W tym względzie istnieje także wsparcie ze strony firm prywatnych.

Gminy Aglomeracji zainteresowane są usprawnieniem współpracy funkcjonujących instytucji, która pozwalałaby na wymianę informacji i doświadczeń związanych z prowadzeniem działalności kulturalnej, wzajemną promocją wydarzeń, współorganizacją imprez i konkursów oraz realizacją wspólnych projektów. Zacieśnienie współpracy poszczególnych jednostek przyczynić się może do rozszerzenia oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców, a w konsekwencji dostosowaniem jej do szerszej i bardziej zróżnicowanej grupy odbiorców, co z kolei przyczyni się do wzrostu zainteresowania Opolan bieżącymi wydarzeniami. Wykorzystanie potencjału gmin Aglomeracji przyczyni się do aktywizacji społecznej mieszkańców, kultywowania tożsamości lokalnej oraz dbałości o lokalne dziedzictwo kulturowe.

O ogromnym potencjale kulturalnym Aglomeracji Opolskiej stanowi coroczna obecność w Opolu Krajowego Festiwalu Piosenki Polskiej. Wieloletnia tradycja oraz prestiż festiwalu, są najlepszą wizytówką dla Aglomeracji, z której, przy odpowiedniej promocji, skorzystać mogą także pozostałe gminy Aglomeracji.

Zagrożeniem osłabiającym potencjał Aglomeracji jest znaczące niedoposażenie infrastrukturalne wiejskich domów kultury oraz bibliotek, w zakresie mebli, sprzętu

komputerowego, pozycji książkowych, czy też sprzętu audiowizualnego. Wynika to z braku środków na modernizację obiektów kulturalnych, a także z braku środków finansowych pozwalających na poszerzanie działalności kulturalnej. Istniejące niedobory w konsekwencji przekładają się na niedostosowanie oferty do oczekiwań odbiorców – szczególnie młodzieży. Z kolei lokalny i niszowy charakter organizowanych imprez, zmusza mieszkańców Aglomeracji do dojazdów do Opola w celu skorzystania z szerszej oferty kulturalnej.

Konkluzje strategiczne:

- Aglomeracja Opolska charakteryzuje się ciekawymi przykładami zabytków techniki, unikatowymi w skali kraju stanowiącymi wyjątkowe dziedzictwo regionu wymagające szczególnej ochrony;
- Aglomeracja Opolska, a w szczególności Opole posiada długą historię związaną z promowaniem i upowszechnianiem piosenki polskiej, szczególnie dzięki Krajowemu Festiwalowi Polskiej Piosenki, stanowiącemu wyjątkową wizytówkę Aglomeracji, a przede wszystkim ogromny potencjał do przyciągania turystów;
- Aglomeracja Opolska posiada jeden z najniższych w kraju wskaźników dostępności muzeów i kin – wzrost wartości tych wskaźników powinien być kluczowy dla dalszej poprawy jakości życia mieszkańców;
- mieszkańcy w zdecydowanej większości uznają ofertę kulturalną za niewystarczającą, z tego względu rozszerzenie oferty – szczególnie w stosunku do dzieci i młodzieży, oraz w zakresie imprez plenerowych jest bardzo pożądane;
- pracownicy lokalnych instytucji kultury (gminnych domów kultury, bibliotek) widzą bardzo dużą szansę we wspólnych działaniach na rzecz integracji, promocji, wymiany doświadczeń w celu poprawienia oferty kulturalnej i zwiększenia zainteresowania mieszkańców lokalnymi działaniami.

VI. Aktywny wypoczynek w AO

„Województwo opolskie jest najmniejsze w skali kraju, jednak łączy w sobie niemal wszystkie możliwe walory przyrodnicze i atrakcje turystyczne dostępne w Polsce. Są tu piękne góry, rzeki i jeziora, stare lasy i bory, pełne zabytków i rozrywek miasta, nietypowa regionalna kultura, a przede wszystkim – niepowtarzalny klimat i przyjazna turystom atmosfera”⁵⁴. W zbliżony sposób można opisać teren Aglomeracji Opolskiej (AO). Analiza została oparta na metodyce opracowaną przez profesorów AWF w Poznaniu, S. Bosiackiego i K. Kasprzaka⁵⁵. Podstawowe dane o walorach terenu zostały zaczerpnięte ze „Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Opolskim 2007 – 2013”, która stanowi także ciekawy materiał porównawczy w kontekście zachodzących zmian w sektorze turystyki.

Atrakcyjność terenu dla potrzeb turystyki

Charakterystykę predyspozycji pod kątem aktywnej turystyki należy rozpocząć od **rzeźby terenu**. Obszar Aglomeracji wchodzi w skład Niziny Śląskiej, stąd teren jest nizinny, w przeważającej mierze równinny i falisty. Większe spadki występują na północ od Jez. Turawskiego, na wydmach Borów Turawskich oraz na skłonie Masywu Chełmu (Góry Św. Anny).

Klimat jest sprzyjający, z rzadko występującymi skrajnościami termicznymi, jak na polskie warunki łagodny i ciepły, z wczesną wiosną i długą późną jesienią. Pozwala to na znaczące wydłużenie sezonu turystycznego. Klimat taki sprzyja pobytowi osób z różnymi schorzeniami⁵⁶.

Osią **wodną** terenu jest rzeka Odra, zasilana przez liczne dopływy, wśród których na obszarze Aglomeracji wyróżnić należy Osobłogę, Nysę Kłodzką (lewe), Małą Panew i Stobrawę (prawe). Dopływy lewe mają charakter nizinno-wyżynny, prawe nizinny. Poza Odrą i Nysą Kłodzką sieć rzeczna jest gęsta, szczególnie w północnej części AO, przy czym rzeki są najczęściej płytkie i wyposażone w liczne urządzenia hydrotechniczne.

Na obszarze Aglomeracji brak jest jezior naturalnych. Największym zbiornikiem wodnym jest powstałe ze spiętrzenia wód Małej Panwi Jezioro Turawskie (pow. 21 km²). Dużemu Jezioru Turawskiemu towarzyszą trzy mniejsze. Z uwagi na tradycje eksploatacji bogato występujących na tym terenie surowców mineralnych, znajdują się tu liczne zalane wodą wyrobiska (także służące do kąpeli), poza tym znaczne skupiska stawów hodowlanych, co jest ważne dla wędkarzy.

Zalesienie terenu Aglomeracji (35,5 % w 2012 r.) znacznie przewyższa średnią dla Polski (29,3%), jak i dla województwa (26,5%). Obecność takich kompleksów leśnych jak Bory Stobrawskie i Bory Niemodlińskie sprawia, że jest tu wiele terenów przyciągających zbieraczy

⁵⁴ <http://visitopolskie.pl/pl/oRegionie/czytaj/id,2/t,Dlaczego-Opolskie.html>

⁵⁵ Bosiacki S., Kasprzak K. (red.), 1996. Strategia rozwoju turystyki w woj. gorzowskim. AWF w Poznaniu, dokument urzędowy

⁵⁶ http://www.orot.pl/cms/php/strona.php3?cms=cms_oroto&lad=a&id_dzi=15&id_dok=60&id_men=44&powrot=1&slowo_szuk=&gdzie_szuk=&id_men_szuk=0

runa leśnego. Szczególnie korzystne w tym zakresie siedliska spotykane są w dorzeczu Małej Panwi, na północ od Opola (gminy Turawa, Łubniany, Murów). Sława grzybobrań w lasach AO sięga daleko poza granice województwa.

Najcenniejsze i najlepiej zachowane zasoby naturalne zostały objęte formami **ochrony przyrody** (rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura2000), które jednak przeważnie nie ograniczają możliwości rozwoju turystyki w Aglomeracji.

Aglomeracja Opolska to obszar przez wieki będący obszarem przenikania się wpływów polskich, niemieckich, okresowo czeskich i innych. Doprowadziło to do ukształtowania wyjątkowej, śląskiej **kultury i tożsamości lokalnej**, której manifestacją były powstania śląskie w latach 1919 -1921. Kultura ta jest nadal pieczołowicie kultywowana. Jej szczególnym przejawem jest dziedzictwo kulinarne – śląska kuchnia kultywowana w licznych gospodach i zajazdach, a także serwowana turystom, na przykład w gospodarstwach agroturystycznych. Szczególnego kolorytu kulturze lokalnej Aglomeracji nadają też pierwiastki kultury polskich Kresów Wschodnich, przeniesione przez repatriantów po II wojnie światowej.

Aglomeracja jest obszarem wcześniej zurbanizowanym, z gęstą siecią miast i zwartych, uregulowanych, szczególnie schludnych wsi, obfitującym w **zabytki**. Występuje tu wyjątkowe skupienie **zamków** oraz obiektów pałacowo-dworsko-parkowych. Najbardziej znane z nich to eklektyczny pałac w Mosznej (gm. Strzeleczyki), zwany „Śląskim Disneylandem” z powodu 99 wież i wieżyczek, oraz obiekty w Niemodlinie, Rogowie Opolskim (gm. Krapkowice), Dąbrowie, Niewodnikach (gm. Dąbrowa) i Prószkowie. Wielu z tych obiektów towarzyszą parki i ogrody. Szczególnie cenne są: park w Prószkowie (dawny Królewski Instytut Pomologiczny) oraz Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy w Lipnie (gm. Niemodlin), z najstarszym w Polsce ogrodem dendrologicznym.

W północnej części AO można zwiedzić „Szlak drewnianego budownictwa sakralnego”, łączący 12 cennych **kościołów drewnianych**. Godne popularyzacji są zabytkowe układy **urbanistyczne** Strzeleczyk, Opola i Niemodlina.

Na terenie Aglomeracji Opolskiej, gdzie uprzemysłowienie ma długą tradycję, znajdują się liczne obiekty **industrialne**, atrakcyjne dla turystów kulturowych: najstarszy w Europie żelazny most wiszący w Ozimku (z 1827 r.). Tradycje hutnicze występują także między innymi w gminach Łubniany i Murów (Królewska Kluczborska Huta w Zagwizdzu), gdzie znajdują się domy z rud darniowych, jedne z pierwszych w Polsce. Warte obejrzenia są także piece wapiennicze w Krapkowicach, Gogolinie, Górażdżach i okolicznych miejscowościach. Okolice Opola są bowiem kolebką europejskiego przemysłu cementowego.

Ukształtowany **obszar** najwyższej **atrakcyjności turystycznej** to okolice Turawy (Jeziora Turawskie). Inne atrakcyjne obszary to Bory Stobrawskie, Bory Niemodlińskie, okolice Chrzastowic i Ozimka. Na tym ostatnim terenie, w Krasiejowie odnaleziono szczątki dinozaura z epoki triasu, należące do najstarszych na świecie. Miejsce odkryć zostało obudowane pawilonem wystawienniczym. Jest to jedyne miejsce na świecie, gdzie czynne stanowisko paleontologiczne można oglądać przez przeszkloną podłogę. Badacze poruszają się na ruchomej platformie. Na bazie tych odkryć powstał park rozrywki JuraPark.

Na terenie Aglomeracji Opolskiej można uprawiać niemal wszystkie **rodzaje aktywnej turystyki**. Krajoznawców czekają szlaki turystyczne – piesze, rowerowe, których wyznaczono (lub planuje się wyznaczyć) na opisywanym obszarze setki kilometrów. Od Góry Św. Anny przez Kamień Śl., Opole, Dobrzeń Wielki, Lewin Brzeski i dalej w kierunku zachodnim przebiega europejski szlak pielgrzymkowy Via Regia – Droga Św. Jakuba. Szczególnie dużo szlaków rowerowych funkcjonuje w okolicy Turawy i Ozimka, Popielowa. Przewiduje się turystyczne wykorzystanie Odry i innych wskazanych na wstępie rzek, wyznacza się też pierwsze szlaki konne (Zbicko – Turawa). W Aglomeracji znajdują się liczne stadniny i ośrodki jeździeckie, między innymi w Opolu („Ostroga” w Bierkowicach), Mosznej, Niemodlinie.

Sporty wodne uprawiać można szczególnie na Jeziorze Turawskim (Dużym). Akwen ten jest znany w całej Polsce miłośnikom żeglarstwa i motorowodnym. Ostonięte lasami piaszczyste plaże turawskie sprzyjają relaksowi. Jest to także jedno z najstojniejszych w Polsce łowisk sandaczy. Otoczenie Jeziora Turawskiego to znany, także poza granicami województwa, obszar turystyki pobytowej, wypoczynku i konferencji. Problemem, szczególnie w miesiącach letnich, jest zanieczyszczenie wód jeziora przez sinice⁵⁷. Gęsta sieć rzek o zmiennym charakterze sprawia, że na terenie AO popularne są spływy kajakowe, szczególnie na Małej Panwi, Budkowiczance i Nysie Kłodzkiej. W okolicach Chrzastowic i Tarnowa Opolskiego można uprawiać biegi narciarskie.

Turystyka pielgrzymkowa na terenie AO rozwija się szczególnie w gm. Gogolin, z ośrodkiem w Kamieniu Śląskim, miejscu kultu Św. Jacka, gdzie można także skorzystać z zabiegów wodoleczniczych. Rozwój ośrodka turystycznego w tej miejscowości oraz w Gogolinie ma związek z położeniem w pobliżu Góry Świętej Anny, stanowiącej główny cel pielgrzymek i **podróży sentymentalnych** mieszkańców Śląska, zarówno obecnych, jak i dawnych. Z racji swej specyfiki historycznej i demograficznej Aglomeracja jest bowiem celem licznych „powrotów do korzeni”, głównie pochodzących stąd obywateli Niemiec.

Do wiodących **ośrodków** obsługi turystów należą Opole, Turawa, wzrasta rola Kamienia Śląskiego, Krasiejowa i Mosznej. Potencjalnymi, lokalnymi ośrodkami obsługi turystów są też Niemodlin i Lewin Brzeski. Opole z racji wielkości i skomunikowania jest miejscem, od którego przybywający rozpoczynają pobyt w Aglomeracji. Miasto jest węzłem **szlaków** turystycznych - pieszych i rowerowych. W Opolu odbywa się corocznie od 1963 r. Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej, przyciągający wielu gości z Polski ale i zza granicy, transmitowany na cały kraj. Od 2007 r. działa jedyne w swoim rodzaju Muzeum Piosenki Polskiej. Miasto stanowi szczególne skupienie miejsc mogących zainteresować turystów, zarówno zabytków (w tym sakralnych, jak Katedra pw. Św. Krzyża czy zespoły klasztorne) jak i innych, wśród których można wskazać ZOO.

Baza i ruch turystyczny w Aglomeracji Opolskiej w latach 2004 – 2012. Perspektywy

Rzeczywiste wyposażenie i ruch turystyczny w Aglomeracji Opolskiej są zróżnicowane. **Położenie i dobra dostępność komunikacyjna** jest zarówno atutem, jak i wyzwaniem dla rozwoju tutejszej turystyki. Istotną przeszkodą jest brak węzła autostradowego w gminie

⁵⁷Wyniki badań ankietowych z 2012 r. – odpowiedź z gminy Turawa

Prószków, oraz słaba dostępność do Warszawy oraz centralnej i wschodniej Polski. Ta ma się poprawić po ponownym otwarciu i udostępnieniu linii kolejowej Opole – Częstochowa.

Do gmin dobrze **wyposażonych w infrastrukturę turystyczną** należą: Chrzastowice, Gogolin, Niemodlin, Turawa i Miasto Opole. Sygnalizowany niedobór w stosunku do potrzeb i aspiracji zgłaszają gminy Lewin Brzeski, Murów, Strzeleczy, Walce⁵⁸.

Dane dotyczące **bazy noclegowej i jej wykorzystania** zostały zaczerpnięte z Banku Danych Lokalnych GUS⁵⁹. Dane kompleksowe były dostępne dla przedziału 2004-2012. Publikacja US w Opolu pt. „Aglomeracja Opolska w 2011 r.”⁶⁰ oraz syntetyczne opracowanie GUS pt. „Turystyka w 2012 r.”⁶¹ pozwalają natomiast na kontekstowe ujęcie Aglomeracji na tle województwa i kraju.

Województwo Opolskie, najmniejsze w Polsce (2,6 % ludności kraju), ma najmniejszą spośród województw bazę turystyczną. Intensywność i wielkość ruchu turystycznego są także mniejsze niż wynikałoby z proporcji obszarowych i ludnościowych. W I półroczu 2013 r. w województwie udzielono 0,9% noclegów turystów w Polsce (0,6% zagranicznych). Aglomeracja Opolska ma w tym potencjale udział nieco większy niż proporcjonalny – skupiając 33% mieszkańców, gościła w 2012 r. 38,2% nocujących w województwie (w 2005 40,4%), a udział w liczbie noclegów wyniósł 33,7% (2005 – 33,5%).

Baza noclegowa Aglomeracji jest skromna, choć stale powiększana. W 2012 r. funkcjonowało tu 25 hoteli i 19 innych obiektów noclegowych. Bazę tę uzupełniają liczne pokoje gościnne i gospodarstwa agroturystyczne, oferujące wiele możliwości **aktywnego spędzania czasu**, w tym wypożyczanie sprzętu wodnego, rowerów, jazdę konną. Spośród 240 placówek służących aktywnemu wypoczynkowi w województwie, na terenie AO działa 80.⁶²

Udział tych obiektów w ruchu turystycznym był dotąd niewielki (w 2012 r. w całym województwie skorzystało z noclegu w takich obiektach 2150 osób⁶³), ale rozwój tego rodzaju bazy jest dynamiczny, co jest szansą dla gmin mniej zurbanizowanych, odznaczających się najmniejszymi przekształceniami środowiska, zwłaszcza dużym udziałem terenów rolniczych i leśnych.

W 2012 r. najwięcej obiektów hotelowych (hotelu, moteli, większych pensjonatów) znajdowało się w Opolu (12) i gm. Gogolin (5 – tu wszystkie powstały począwszy od 2007 r.), a pozostałych obiektów – po 5 w Opolu i gm. Turawa (w 2004 r. analogicznie – 5 i 11). Zwiększa się udział miejsc w hotelach, natomiast spada w innych obiektach. Brak jednak w AO hoteli wyższej kategorii - cztero- i pięciogwiazdkowych. Obiekt czterogwiazdkowy powstaje w Opolu, nowoczesny hotel jest w budowie w Ozimku. W 2012 r. nasycenie miejsc w obiektach hotelowych wynosiło 42 miejsc / 10 tys. mieszkańców (ogółem w Polsce 68,5). W niektórych przypadkach następuje wymiana i zmiana profilu obiektów na obiekty wyższej kategorii (dzieje

⁵⁸ Wyniki badań ankietowych z 2012 r. – odpowiedzi gmin

⁵⁹ <http://www.stat.gov.pl/BDL>

⁶⁰ Aglomeracja Opolska w 2011 r. wyd. 2013. US w Opolu;
http://www.stat.gov.pl/opole/69_716_PLK_HTML.htm

⁶¹ http://www.stat.gov.pl/gus/5840_662_PLK_HTML.htm

⁶² <http://www.visitopolskie.pl/pl/objects/index/category,181/t,Sport-Wypoczynek-Aktywny.html>

⁶³ Turystyka w 2012 r., str. 125; http://www.stat.gov.pl/gus/5840_662_PLK_HTML.htm

się tak w Turawie czy Łubnianach). Odwrotny proces ma miejsce w Dąbrowie, Ozimku, Strzeleckach, gdzie liczby obiektów i miejsc noclegowych spadły. Nie są to jednak, poza Turawą, zmiany na dużą skalę.

W 2012 r. z noclegu skorzystało w ewidencjonowanych obiektach 99,5 tys. gości (w 2004 r. 74 tys., w 2008 r. 96,3 tys.), wzrost w latach 2004 – 2012 wyniósł 35%. Z zagranicy przyjechało: w 2004 r. 18 tys. osób, w 2008 20 tys., w 2012 r. 22,6 tys., co oznacza liczbę o prawie 26% wyższą niż w 2004 r. W hotelach nocowało 81,7 tys. osób (2004 – 55 tys., 2008 – 71,3 tys.), w tym 18,7 tys. z zagranicy (wzrost od 2004 r. o niemal 49%).

Ciekawych spostrzeżeń dostarczają badania ruchu turystycznego w Woj. Opolskim, zawarte w publikacji pod redakcją D. Puciato i T. Grabińskiego pt. „Ruch turystyczny w województwie opolskim i na pograniczu polsko-czeskim w 2012 roku.”⁶⁴, które można uznać za miarodajne dla Aglomeracji.

Aktywność turystyczna ma na tym terenie **charakter sezonowy**. Szczyt przyjazdów przypada w lipcu i sierpniu, a minimum w grudniu i styczniu. W przypadku turystów zagranicznych minima i maksima są wyraźniejsze. Coraz wyraźniej zaznacza się też ruch turystyczny w okresie tzw. długich weekendów.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w województwie opolskim w 2012 r. wynosił 26,1% (XV m. wśród województw), w Polsce 2012 r. 33,6%⁶⁵. Na obszarze AO wykorzystanie bazy jest najintensywniejsze w gminach: Opole, Strzelecki (Moszna), Krapkowice i zwłaszcza Gogolin. W dwóch ostatnich gminach gości wyjątkowo dużo turystów zagranicznych, a bazę noclegową tworzą nowopowstałe hotele. Ogólnie udział gości zagranicznych w liczbie udzielonych noclegów w Aglomeracji w 2012 r. wynosił poniżej 23% (w skali Polski 19,2%) i utrzymywał się w całym badanym okresie na zbliżonym poziomie, przy czym w obiektach hotelowych spadł z 31,3% w 2004 r. do 22,9% w 2012 r (w Polsce w 2012 r. wyniósł 30,5%).

W analizowanym okresie znacznie wzrosła liczba turystów polskich korzystających z hoteli. Wśród przybyszy zagranicznych dominują **obywatele Niemiec**, w tym wielu dawnych mieszkańców tego terenu, odwiedzających rodzinę, znajomych lub miejsce pochodzenia, którzy coraz chętniej korzystają z małych pensjonatów, szczególnie zlokalizowanych w Opolu.

W ten sposób w niektórych gminach nastąpiły znaczne **zmiany w strukturze** wykorzystania bazy turystycznej. Na mapie turystycznej AO wzrasta rola nowych ośrodków wyposażanych w hotele (Kamień Śl. w gm. Gogolin, Krapkowice, Prószków), a spada udział ośrodków typu „socjalnego”, gdzie dominowały ośrodki zakładowe czy kolonijne (Turawa). Najintensywniejszy ruch turystyczny na obszarze AO skupiają gminy: Opole, Gogolin, Turawa, Chrzęstowice, Krapkowice, jednak w przypadku Turawy można mówić o głębokich zmianach (w 2012 r. liczba udzielonych noclegów wyniosła 53% stanu z 2004 r.), zaś w odniesieniu do

⁶⁴Puciato D., Grabiński T. (red.) Ruch turystyczny w województwie opolskim i na pograniczu polsko-czeskim w 2012 roku. Raport z badań, 2012. Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu Wydział Ekonomiczny w Opolu; <http://visitopolskie.pl/pl/download.html>; badania przeprowadzono w okresie III – IX 2012 r. na reprezentatywnej próbie 3233 turystów i odwiedzających województwo opolskie;

⁶⁵ Turystyka w 2012 r., str. 35

Gogolina – o dynamicznym wzroście. Najgłębszy spadek odnotowano w Ozimku (45% ruchu z 2004 r.). Przyczyną może być tu także utrudniona dostępność komunikacyjna (zatłoczenie drogi krajowej nr 46 łączącej Opole z centralną Polską, zawieszenie przewozów na linii kolejowej Opole – Fosowskie (-Częstochowa).

W porównaniu z rokiem 2004, liczba miejsc w hotelach AO w 2012 r. była większa o ponad 72% (w województwie o ponad 34%, w Polsce o 60%). W pozostałych obiektach liczba miejsc spadła o ponad 43% (w województwie o przeszło 13%, w Polsce o niespełna 2%).

Średnia długość pobytu turysty w Aglomeracji jest wyraźnie krótsza niż średnia krajowa, co może świadczyć o dużym udziale podróży służbowych w AO. Najdłuższym pobytem statystycznego turysty w hotelu legitymuje się gm. Gogolin, gdzie obiektów Kamieniu Śl. odwiedza wiele osób w celach nie tylko pielgrzymkowych, ale i leczniczych.

Wśród goszczących w AO Polaków notuje się **wzrost popularności hoteli** (liczba noclegów w latach 2004 – 2012 wzrosła ponad 76%; w województwie o ponad 43%, w całej Polsce o ponad 85%), ostatnio nieco przekraczający wartość średnią dla województwa opolskiego, aczkolwiek mniej dynamiczny niż ogólnie w Polsce. Są to jednak dobre perspektywy dla rozwoju hotelarstwa. Natomiast załamanie koniunktury w obiektach innych niż hotelowe jest ostatnio znaczniejsze niż w Polsce (spadek o ponad 35% przy wzroście w województwie o 18%, w Polsce o 11%).

Turyści zagraniczni przejawiają zaś zupełnie inne tendencje niż Polacy. W analogicznym okresie podobnie jak w skali ogólnopolskiej, wykazali wzrost zainteresowania hotelami. Zauważyć można charakterystyczny dla Śląska Opolskiego wzrost popularności obiektów spoza kategorii hoteli, przy czym w AO jest on wyjątkowo wysoki (230% w okresie 2004-2012). Z uwagi na skalę przyjazdów gości zza granicy oraz czynniki demograficzne (starzenie się społeczeństw), trudno formułować perspektywy dla poszczególnych kategorii obiektów.

Charakterystyka społeczna turystów w Opolskiem, którą można uznać za miarodajną dla Aglomeracji Opolskiej jest wynikiem kompleksowego badania ankietowego⁶⁶.

Województwo opolskie najczęściej odwiedzają mieszkańcy województw sąsiednich: śląskiego i dolnośląskiego. Są to najczęściej mieszkańcy miast średnich (24%) i największych (21,2%). Przeważali reprezentanci grup wiekowych 21-30 i 31-40 lat, przy czym udział grupy 60+ był znacznie większy wśród przybyszy zza granicy (22,3% wobec 8,3%). Goście zza granicy przybywają najczęściej dwa - trzy razy do roku (łącznie 44,1% osób), zaś z Polski siedem i więcej razy (38,2%). Tak więc goście zagraniczni przybywają najczęściej na wakacje i na krótkie urlopy świąteczne, a Polacy często goszczą tu przejazdem, w delegacji bądź odwiedzają bliskich. Mieszkańcy Niemiec statystycznie częściej podróżują z rodzinami, Polacy indywidualnie lub w grupach znajomych.

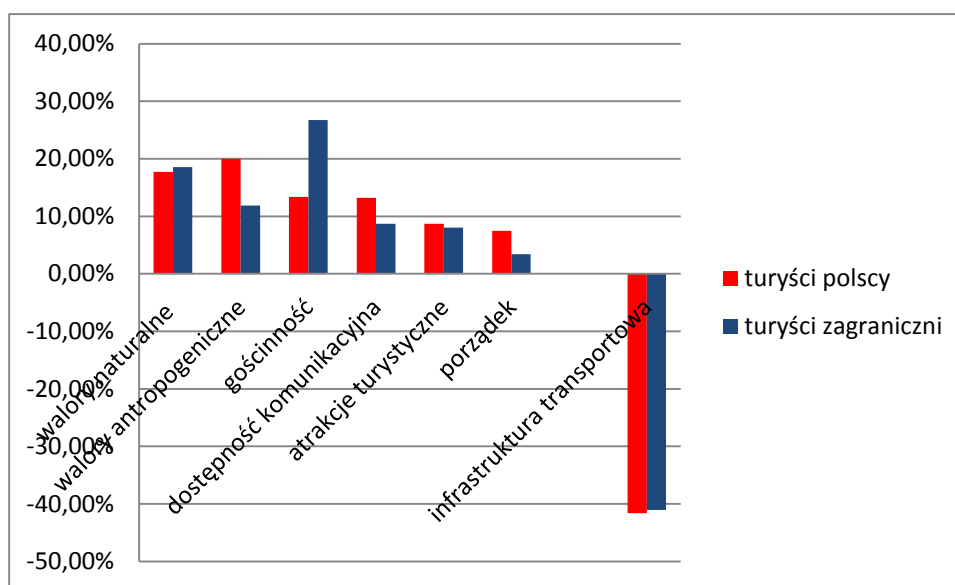
Spośród przybywających na Śląsk Opolski Polaków z noclegu nie korzystało 36,7%, a spośród gości zagranicznych 22,3%. Nocujący najczęściej wybierali hotele (33,5% Polaków i 30,1% obcokrajowców), a w tej grupie zdecydowaną przewagę miały obiekty

⁶⁶Puciato D., Grabiński T. (red.) (2012) – op. cit.

trzygwiazdkowe. Na obszarze aglomeracji najczęściej wybieranym na nocleg miejscem było Opole, a dalej – w przypadku Polaków Turawa i Kamień Śląski, zaś wśród pozostałych Kamień Śląski, Moszna. Zdecydowana większość odwiedzających nie korzystała z innych usług niż noclegi i gastronomia (75% Polaków, 70,1% gości zagranicznych).

Wśród **największych atrakcji** na obszarze Aglomeracji (i jednocześnie w całym województwie) **Polacy** wskazywali: Zamek (Pałac) w Mosznej, JuraPark w Krasiejowie oraz Opole (miasto), natomiast **przybysze zza granicy**: Opole (miasto), JuraPark i Zamek w Mosznej. Wymieniano także Kamień Śląski, Muzeum Wsi Opolskiej, ZOO, Amfiteatr i szereg innych obiektów w Opolu..

Tabela 20. Mocne i słabe strony pobytu w województwie opolskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Puciato, Gapiński (red.), 2012.

Walory naturalne obszaru wskazały podobne odsetki Polaków i turystów zagranicznych, natomiast walory antropogeniczne są szczególnie cenione wśród Polaków. Goście zza granicy częściej wskazują zaś na (o)polską gościnność. Pozytywne wyróżnianie walorów kulturowych obszaru wśród turystów polskich, którzy zdecydowanie dominują liczebnie, jest dobrym prognostykiem, podobnie jak częste wskazania polskiej gościnności wśród obcokrajowców. Gościnność bowiem stanowi unikalny kapitał ludzki, zasadniczo niezależny od poziomu zainwestowania.

Ogromna większość badanych (93,95% turystów krajowych i 94,02% zagranicznych) zadeklarowała, że będzie rekomendować swoim bliskim przyjazd na Śląsk Opolski. Spośród samych badanych 40% turystów krajowych i 36% zagranicznych zadeklarowało podobny przyjazd, a podobnej wielkości grupy wyraziły odwrotne deklaracje.

Realizację **Strategii Rozwoju Turystyki** w Województwie Opolskim w latach 2007 – 2013 podjęła Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna (OROT). Przy OROT działa Koło Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek. Funkcjonuje oddział PTTK w Opolu, opracowano liczne materiały promocyjne i portal promujący województwo (VisitOpolskie.Pl)

oraz Aglomerację (Aglomeracja-Opolska.Pl ze „Strefą turysty” i propozycjami pakietów turystycznych, zorientowanych na turystów lokalnych). Przy portalu VisitOpolskie działa klaster turystyczny, skupiający prócz OROT 19 podmiotów⁶⁷. Organizacja i perspektywy turystyki w Polsce w kontekście tendencji światowych są scharakteryzowane dogłębnie w „Marketingowej strategii Polski w sektorze turystyki na lata 2012–2020”.⁶⁸

Na terenie Aglomeracji Opolskiej, jak wskazuje OROT,⁶⁹ dostępne są niemal wszelkie rodzaje **produktów turystycznych**⁷⁰. Produkty te są złożone najczęściej z wielu atrakcji zgrupowanych tematycznie a rozproszonych przestrzennie – nie ma „produktu flagowego”, zdecydowanie wiodącego, o charakterze kompleksowym i całorocznym, choć najbardziej odpowiada temu kryterium „JuraPark” w Krasiejowie⁷¹.

Ciekawe spostrzeżenia zawierają ogólnopolskie, reprezentatywne badania skojarzeń Opolszczyznę i miastem Opole, wykonanych przez firmę IMAS⁷². Województwo opolskie, a w tym teren Aglomeracji zdecydowanie najczęściej **kojarzy się z Festiwalem Piosenki Polskiej w Opolu**, następnie z samym miastem Opole. Pozostałe skojarzenia są bardzo rozproszone, z atrakcji Aglomeracji 1-2% ankietowanych wskazywało Turawę, rzekę Odrę. 16% Polaków nie ma żadnych skojarzeń ze Śląskiem Opolskim, co wskazuje znaczny potencjał do „zagospodarowania.”

W odniesieniu do samego Opola przewaga wskazań związanych z festiwalem jest jeszcze większa. Łącznie z pokrewnymi odpowiedziami impreza tę przywoływało 87% osób. Dominacja skojarzeń z festiwalem jest tak ogromna, że Opole bywa mylone z Sopotem (2% wskazań typu molo, słowik, opera leśna).

Nastawienie mieszkańców Aglomeracji, reprezentowanych przez władze lokalne, do rozwoju turystyki przedstawia się jako otwarte i przyjazne. Poszczególne gminy proponują na swoich terenach rozwój turystyki:

- krajoznawczej,
- wodnej (kajakowej, także żeglugi),
- rowerowej(niekiedy pieszej),
- a nawet lotniczej (z uwagi na istniejące lotnisko sportowe w Polskiej Nowej Wsi);
- wiele gmin postuluje popularyzację obiektów dziedzictwa kulturowego, a także kuchni.

⁶⁷<http://visitopolskie.pl/pl/objects/index/category,277/t,Klaster-VisitOpolskie.html>

⁶⁸http://www.orot.pl/cms/php/strona.php3?cms=cms_oroto&lad=a&id_dzi=15&id_dok=480&id_men=44&powrot=1&slovo_szuk=&gdzie_szuk=&id_men_szuk=0

⁶⁹ http://www.visitopolskie.pl/store/download/VisitOpolskie_katalog_produkow_turystycznych.pdf

⁷⁰ Produkt turystyczny – „pakiet materialnych i niematerialnych składników umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego” ; Meyer B., Milewski D. (red. nauk.) Strategie rozwoju turystyki w regionie, 2009. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, str. 47

⁷¹ Por. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego, str. 216; <http://opolskie.pl/docs/diagnoza.styczen.20122.pdf>

⁷² Badania Omnibus-Online przeprowadzone w I-III 2010 r. na reprezentatywnej próbie internautów (N=976 osób) <http://imas.pl/publikacje/raporty/regiony-w-skojarzeniach-Polakow/>
Badania przeprowadzone w IV 2010 r. na reprezentatywnej próbie internautów w wieku 18-54 lat (N=516 osób) <http://imas.pl/publikacje/raporty/miasta-w-skojarzeniach-Polakow/>

Liczne są wskazania dla opracowywania nowych folderów i portali promocyjnych. Zauważyć można, że niektóre samorządów chciałoby robić to we własnym zakresie, przeważają jednak postulaty integracji działań. Gminy w ramach strony internetowej AO umieściły zakładki poświęcone turystyce⁷³. Wydaje się jednak, że portal o turystyce w Aglomeracji można powołać w ramach serwisu Opolskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej i serwisu VisitOpolskie, z odnośnikami ze strony AO i poszczególnych gmin.

Światowe **tendencje** w gospodarce turystycznej wskazują na potrzebę polepszania jakości bazy (wzrost znaczenia hoteli wszelkiej kategorii), wyższą rolę kreatywności i specjalizacji (kierunek „przygoda”).⁷⁴ Jako produkt wizerunkowy Polski wskazano miasta i turystykę kulturową (w tym przemysł spotkań), a jako rekomendowane produkty rynkowe na lata 2013-2020 wskazano m.in.: spa / wellness, turystykę na terenach wiejskich, turystykę aktywną. Aglomeracja Opolska odznacza się pewnymi predyspozycjami w tym zakresie, co w perspektywie starzenia się społeczeństwa i licznymi wizytami gości z Niemiec, którzy przejawiają zamiłowanie w tym kierunku może pozwolić rozwinąć tzw. *silver market* (*srebrną gospodarkę* – sektor nastawiony na obsługę potrzeb osób w wieku emerytalnym).

Z analiz tych wynika również, że Polska jest krajem konkurencyjnym pod względem cen, ale turyści coraz bardziej zwracają uwagę na rzeczywistą dostępność obszaru, wyposażenie, komfort. Dobre perspektywy mają *citybreaks* (krótkie pobyty w miastach) oraz obiekty spa.

W najnowszych badaniach zauważa się **zapotrzebowanie** na produkty turystyczne związane z Opolem jako historyczną stolicą Górnego Śląska, piosenką polską czy Jez. Turawskim⁷⁵. Istotny jest wybór konkretnego, unikatowego wizerunku. Wiele zależy od roli Opola, które jest ośrodkiem znacznie dominującym w kategoriach rozpoznawalności nad całym pozostałym obszarem Aglomeracji.

Konkluzje strategiczne:

Aglomeracja Opolska stanowi obszar niejednolity pod względem potencjału rozwoju turystyki. Obok gmin i całych obszarów dysponujących znacznymi walorami i rozwiniętą, dobrze funkcjonującą bazą dla turystów, istnieją tereny niemal pozbawione tych cech, stanowiąc wzajemnie rodzaj mozaiki. Ogólny potencjał Aglomeracji, mimo dobrych predyspozycji jest tylko częściowo wykorzystany z uwagi na brak specjalizacji w tym zakresie.

⁷³ <https://www.aglomeracja-opolska.pl/pl/content/atracje-aglomeracji-opolskiej>

⁷⁴ Marketingowa Strategia...2012, str. 10, 12

⁷⁵ Diagnoza sytuacji..., str. 73-74

VII. Środowisko

Wody w Aglomeracji Opolskiej

Sieć hydrologiczna Aglomeracji Opolskiej jest dosyć dobrze rozwinięta, jednak zasoby wód płynących są niskie, a zasilanie niekorzystnie rozłożone w czasie – niedobory występują latem, w okresie największego zapotrzebowania. Odra należy do rzek ogólnie mało zasobnych w wodę. Zlewniami o największym module zasobowym są zlewnie Nysy Kłodzkiej i Małej Panwi (powyżej 6 dm³/s/km²), następnie zlewnie Stobrawy i Osobłogi (4-6 dm³/s/km²)⁷⁶. W regionie opolskim zasoby wód powierzchniowych uznaje się za wystarczające dla potrzeb przemysłu i gospodarki komunalnej, z wyłączeniem przemysłów wymagających wód wysokiej jakości. Zbyt niska jest natomiast retencja na potrzeby rolnictwa.⁷⁷

Obszar Aglomeracji pozbawiony jest dużych, naturalnych zbiorników wód powierzchniowych. Największe skupisko wód stojących zlokalizowane jest w północno-wschodniej części obszaru, na terenie gminy Turawa (kompleks Jezior Turawskich). Pozostałe wody stojące na terenie Aglomeracji stanowią: zbiorniki wodne pochodzenia antropogenicznego po odcięciu meandrów rzeki Odry, zbiorniki poeksploatacyjne (np. pożwirowe, po rudach darniowych żelaza, wyrobiska pomarglowe), naturalne zbiorniki będące pozostałościami starych koryt rzecznych oraz stawy hodowlane. Istniejące zbiorniki spełniają nie tylko funkcje przeciwpowodziowe, ale również energetyczne, rolnicze, żeglugowe, rybackie, turystyczno-rekreacyjne i sportowe.

Ocena stanu wód AO

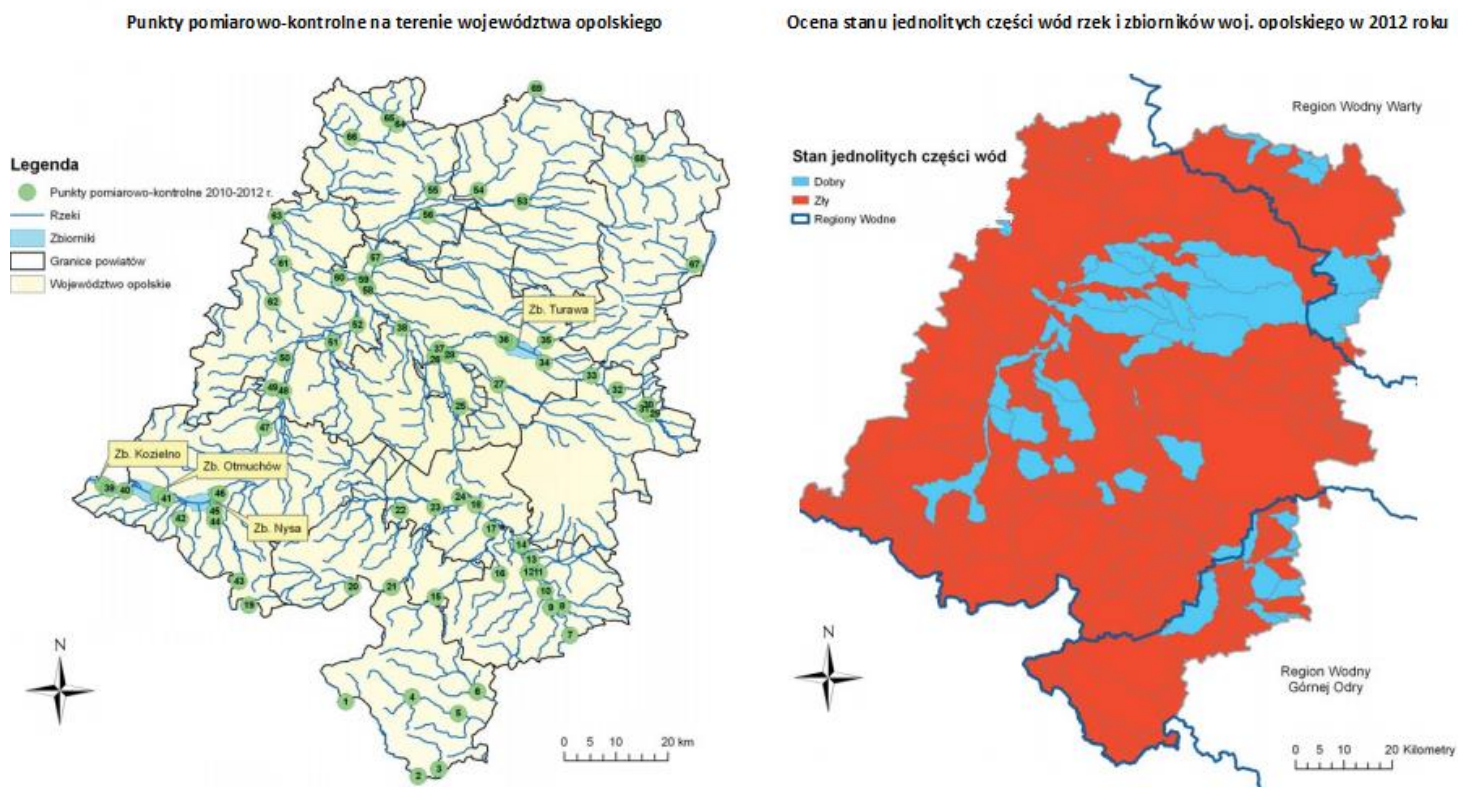
- *Wody powierzchniowe*

Obszar Aglomeracji znajduje się w granicach regionu wodnego Środkowej Odry, administrowanego przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu. W latach 2010–2012 przeprowadzone zostały badania jakości wód w 69 punktach pomiarowo-kontrolnych (ppk) na rzekach i największych zbiornikach wodnych w województwie, spośród których 15 ppk zlokalizowanych jest na terenie Aglomeracji Opolskiej.

⁷⁶ Raport o stanie zagospodarowania województwa opolskiego 2013, str. 41.

⁷⁷ Diagnoza...2012, str. 29-30.

Rys. 41. Mapy oceny stanu wód rzek i zbiorników województwa opolskiego w 2012 roku

Źródło: Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2012 (WIOŚ).

Jednolite części wód powierzchniowych Aglomeracji Opolskiej charakteryzuje zły stan wód, który stwierdzono w 11 na 15 kontrolowanych punktach pomiarowych. Wynika on z niespełniania wymogów dla obszarów chronionych, złego lub słabego stanu ekologicznego, a w trzech przypadkach również niezadawalającego stanu chemicznego. Tylko kontrolne pomiary rzeki Nysa Kłodzka (gm. Lewin Brzeski) nie budzą zastrzeżeń, biorąc pod uwagę przyjęte kryteria i ogólna ocena jej stanu jest dobra. Ponadto dwie rzeki: Biała (gm. Strzeleccki) oraz Libawa (gm. Ozimek) spełniają wymogi ekologiczne, a ich potencjał ekologiczny został oceniony na poziomie dobrym i powyżej dobrego.

Tabela 21. Zestawienie jednolitych części wód kontrolowanych w Aglomeracji Opolskiej w okresie 2010-2012 wraz z ich oceną

Lp.	Lp. wg ryc.2.	Nazwa rzeki	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Gmina	Silnie zmieniona lub sztuczna	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena spełnienia wymogów dla obszarów chronionych	Ocena stanu
1.	14	Łęcka Woda	Januszkowice	Zdzieszowice	Naturalna	zły	-	nie spełnia	zły
2.	22	Młynówka	Zielina	Strzeleccki	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany		nie spełnia	zły
3.	23	Biała	Dobra	Strzeleccki	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
4.	24	Osobłoga	Krapkowice	Krapkowice	Naturalna	słaby	dobry	nie spełnia	zły
5.	25	Czarnka	Groszowice	Opole	Naturalna	zły	-	spełnia	zły
6.	26	Odra	Wróblin powyżej zb. Małej Panwi	Opole	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	dobry	nie spełnia	zły
7.	27	Jemielnica	Chrzastowice	Chrzastowice	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany	-	nie spełnia	zły

Lp.	Lp. wg ryc.2.	Nazwa rzeki	Nazwa punktu pomiarowo – kontrolnego	Gmina	Silnie zmieniona lub sztuczna	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena spełnienia wymogów dla obszarów chronionych	Ocena stanu
8.	28	Swornica	Krzanowice	Dobrzeń Wielki	silnie zmieniona/sztuczna	umiarkowany	-	nie spełnia	zły
9.	34	Mała Panew	Jedlica	Ozimek	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	spełnia	zły
10.	35	Libawa	Dylaki	Ozimek	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
11.	36	Mała Panew	poniżej zb. Turawa	Turawa	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	nie spełnia	zły
12.	37	Mała Panew	Czarnowąsy	Dobrzeń Wielki	silnie zmieniona/sztuczna	słaby	poniżej stanu dobrego	spełnia	zły
13.	38	Prószkowski Potok	Niewodniki	Dąbrowa	silnie zmieniona/sztuczna	dobry	-	nie spełnia	zły
14.	51	Ścinawa Niemodlińska	Oldrzychowice	Lewin Brzeski	silnie zmieniona/sztuczna	dobry i powyżej dobrego	-	spełnia	-
15.	52	Nysa Kłodzka	Skorogoszcz	Lewin Brzeski	Naturalna	dobry	dobry	spełnia	dobry

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szczególnie wysoki pobór wód, który występuje w gminie Dobrzeń Wielki [tab.1.], uwarunkowany jest położeniem w miejscowości Brzezcie elektrowni ciepłej PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA Oddział Elektrownia Opole. Największa ilość ścieków na terenie Aglomeracji odprowadzana jest w gminie Tarnów Opolski, co wynika z odwodnienia kopalni odkrywkowej wapienia „Tarnów Opolski”.

Stan czystości większości wód powierzchniowych na terenie województwa opolskiego, pomimo ponoszonych znacznych nakładów na jego poprawę, był w 2011 roku generalnie zły (ponad 78% wód). Obszar Aglomeracji nie jest w 100% skanalizowany, choć oczyszczaniu podlega 98% wytwarzanych ścieków przemysłowych i komunalnych [tab.1]. Ponadto wody ulegają zanieczyszczeniom poprzez spływy powierzchniowe z pól pochodzenia rolniczego (mineralne nawożenie gleb, stosowane pestycydy), zanieczyszczone opady atmosferyczne, zanieczyszczenia powstające w wyniku eksploatacji maszyn, środków transportu.

Gminy Aglomeracji Opolskiej, zgodnie z Programami Ochrony Środowiska, podejmują działania zmierzające do poprawy stanu wód m.in. polegające na:

- budowie, rozbudowie, modernizacji systemów kanalizacyjnych z oczyszczalnią ścieków,
- budowie szczelnych zbiorników na odpady rolnicze,
- odbudowie rowów przydrożnych,
- budowie podczyszczalni przy zakładach przemysłowych,
- dokończeniu budowy sieci wodociągowych,
- budowie ujęć wody.

Problemem, na który koniecznie trzeba zwrócić uwagę są nieskanalizowane wsie – ścieki gromadzone w szambach. Niezbędne zatem są działania, które zmierzają do rozwijania współpracy ze środowiskami rolniczymi w zakresie wdrażania dobrych praktyk rolniczych, niezbędnych dla skutecznej ochrony wód przed zanieczyszczeniem obszarowym.

Bardzo ważnymi zbiornikami wodnymi z punktu widzenia ochrony wód w Aglomeracji Opolskiej jest kompleks Jezior Turawskich: Duże, Średnie, Małe oraz Srebrne, położone na terenie gminy Turawa. Właścicielem jezior: Średniego, Małego oraz Srebrnego jest Gmina Turawa, natomiast jezioro Duże (Zbiornik Turawa) należy Skarb Państwa.

Aktualnie Zbiornik Wodny Turawa jest w bardzo złym stanie równowagi ekologicznej, który uwidacznia się od kilkunastu lat w formie zakwitów sinic w miesiącach letnich. Zjawisko to potęguje dodatkowo niski poziom wody w jeziorze, spowodowany niskim piętrzeniem wody w zbiorniku tj. poniżej 60 [mln m³] oraz wysoką temperaturą. Zakwitowi towarzyszy występowanie grubego kożucha sinic i glonów, przekraczającego swoją grubością kilkanaście centymetrów. W roku 2009 Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu zlecił wykonanie dokumentacji dla przedsięwzięcia polegającego na „Rewitalizacji Zbiornika Turawa na rzece Mała Panew”. Głównym celem przedsięwzięcia było uzyskanie poprawy stanu czystości wody w zbiorniku Turawskim, w którym na skutek silnej eutrofizacji następują od kilkunastu lat intensywne zakwity sinic. Obecnie opisana w treści dokumentacja nie znalazła zastosowania w realizacji – zaniechano jakichkolwiek działań, mających na celu poprawę jakości wód w Zbiorniku Turawskim. Obecnie zbiornik Turawa wymaga pilnych działań, mających na celu osiągnięcie dobrego potencjału ekologicznego i dobrego stanu chemicznego wód jeziora.

- *Wody podziemne*

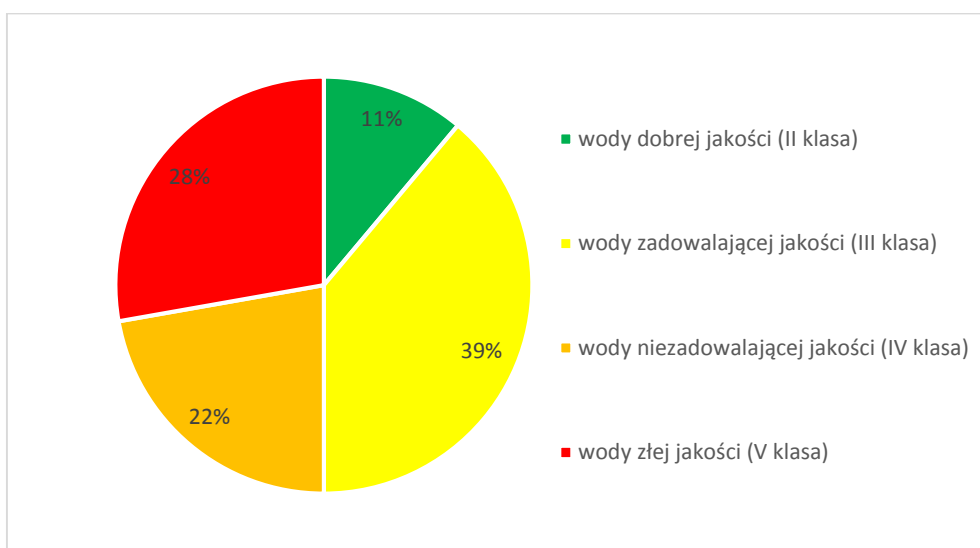
Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje największe nagromadzenie struktur wodonośnych w województwie opolskim, w tym najcenniejszy w regionie zbiornik triasowy Opole – Zawadzkie oraz czwartorzędowa dolina kopalna Małej Panwi. Wody podziemne wykorzystywane są głównie do zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Na terenie Aglomeracji stan ilościowy wód podziemnych jest dobry, co gwarantuje nie przekraczanie dostępnych zasobów przy długotrwałym poborze.

Ocena stanu klasy jakości wód podziemnych, przeprowadzona w 2012 r. na terenie województwa opolskiego, objęła 18 punktów kontrolnych zlokalizowanych na terenie Aglomeracji. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska klasy jakości wód: I, II, III oznaczają dobry stan chemiczny wód, natomiast klasy IV, V zły stan chemiczny. Kontrolowane wody podziemne Aglomeracji Opolskiej charakteryzowały się [ryc.2.]:

- występowaniem wód dobrej jakości (II klasa) w 2 punktach pomiaru
- występowaniem wód zadowalającej jakości (III klasa) w 7 punktach pomiaru
- występowaniem wód niezadowalającej jakości (IV klasa) w 4 punktach pomiaru
- występowaniem wód złej jakości (V klasa) w 5 punktach pomiaru.

Wyniki pomiarów wskazują, na konieczność polepszenia stanu wód podziemnych w połowie badanych punktów, w których ocena jakości jest niezadowalająca lub zła.

**Rys. 42. Jakość wód podziemnych w Aglomeracji Opolskiej w 2012 r.
wg monitoringu sieci krajowej**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ.

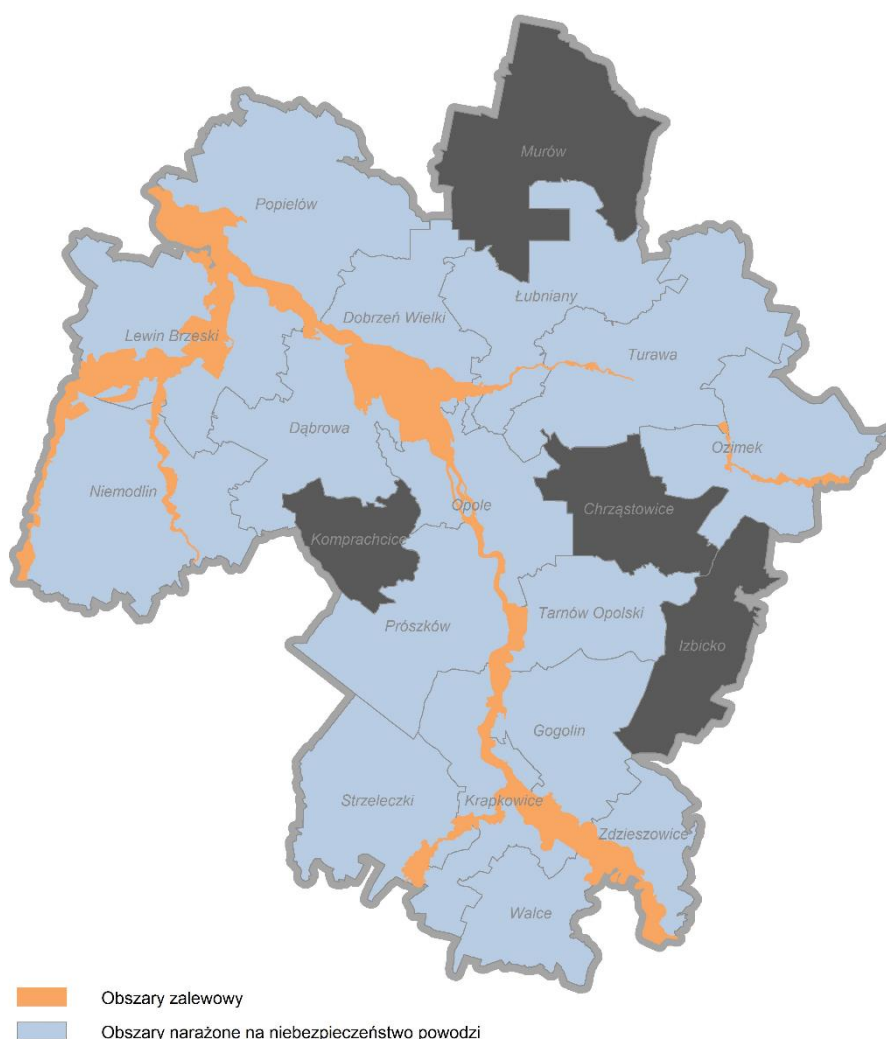
Pod względem zasobności w wody termalne obszar jest słabo rozpoznany, jednakże rejon Opola zaliczany jest do jednego z dwóch potencjalnych w województwie opolskim ich występowania. Wody te są słodkie i wypływają na powierzchnię ziemi w temperaturze 26 st. C.

Profilaktyka przeciwpowodziowa

Wg wstępnej oceny ryzyka powodziowego przeprowadzonego przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, obszar Aglomeracji znajduje się na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Typ powodzi, który jest najbardziej charakterystyczny dla obszaru Aglomeracji to powódzie opadowe, wywołane przez nawalne opady, związane z lokalnymi burzami termicznymi. Pojawiają się one zazwyczaj w lipcu i sierpniu (choć mogą występować w okresie od kwietnia do października), najczęściej na terenach wysoczyzn, wznoszących się nad płaskimi i podmokłymi obszarami. Powódzie takie mają krótkotrwały ale gwałtowny przebieg, który bywa przyczyną znacznych strat w zagospodarowaniu przestrzennym terenu.

Aktualnie ochrona przeciwpowodziowa opiera się głównie na remontach i konserwacji istniejących jazów rzecznych oraz na regulacji koryt rzecznych, konserwacji i remontach wałów przeciwpowodziowych i innych urządzeń ochrony przeciwpowodziowej. Ponadto podejmowane są działania przystosowujące tereny międzywala rzek do szybkiego odprowadzania nadmiaru wód wezbraniowych i powodziowych, odnowie użytków zielonych, konserwacji rowów melioracyjnych. W wyniku zrealizowanych inwestycji nastąpiła przede wszystkim poprawa bezpieczeństwa miasta Opola (m.in. zwiększenie przepustowości opolskiego hydrowęzła do 2760 m³/s).

Rys. 43. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej w Opolu

Ważnym elementem ochrony przeciwpowodziowej jest również stworzenie systemu szybkiego ostrzegania i reagowania w przypadku zagrożenia powodzią oraz opracowanie planu ochrony przed powodzią, uwzględniającego ochronę obiektów wrażliwych na terenach poszczególnych gmin (np. oczyszczalni ścieków, ujęć wód, terenów zabytkowych i przyrodniczo cennych, składowisk odpadów itp.).

Istotnym elementem ochrony terenów zagrożonych występowaniem powodzi jest ich zlokalizowanie, i uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego, w celu ograniczenia budowy nowych i rozbudowy istniejących obiektów.

W ramach opisanych działań powstał również wieloletni program gospodarczy pod nazwą "Program dla Odry - 2006", którego celem jest zbudowanie zintegrowanej gospodarki wodnej dorzecza Odry zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Program dla Odry – 2006 obejmuje pełny zakres rozwiązań ochrony przed powodzią. Obok zagadnienia podstawowego, jakim jest ochrona przeciwpowodziowa, uwzględnia on również skorelowane z nim aspekty ochrony środowiska przyrodniczego i czystości wód, turystyki i gospodarki. Ważnym elementem ochrony jest również realizacja projektów związanych z małą retencją

Zasoby leśne

Zalesienie na obszarze Aglomeracji Opolskiej jest zróżnicowane. Średni wskaźnik lesistości przyjmuje wartość 35%, przekraczając zarówno wskaźniki dla województwa opolskiego (26,5%), jak i średnią dla Polski (29,3%). Do najbardziej zalesionych gmin należą Murów (73%), Ozimek (58%), Turawa (50%).

W strukturze siedliskowej przeważają siedliska borowe, stanowiące około połowę wszystkich siedlisk. W strukturze wiekowej dominują drzewostany stosunkowo młode I-III klasy (tj. do 60 lat), które stanowią ponad połowę powierzchni, natomiast drzewostany dojrzałe, powyżej 80 lat, stanowią ok. 20% powierzchni. Największymi kompleksami leśnymi są Bory Stobrawskie i Bory Niemodlińskie.

Agglomeracja Opolska, podobnie jak obszar województwa, charakteryzuje się jednym z najwyższych w Polsce i Europie zagrożeniem przez czynniki antropogeniczne. Wśród czynników antropogenicznych istotne źródło zagrożenia stanowią emisje zanieczyszczeń powietrza powodujące uszkodzenie koron drzew. Praktycznie wszystkie lasy na terenie Aglomeracji (ponad 90%⁷⁸) wykazują uszkodzenie na skutek zanieczyszczeń pyłowo-gazowych powietrza. Jest to konsekwencją położenia w strefie największych zagrożeń emisjami gazów i pyłów w kraju, a także nieprawidłowej struktury gatunkowej drzewostanu. Stopień defoliacji drzewostanów, tj. pozbawienia roślin liści wskutek działania czynników zewnętrznych (np. owadów) lub chemicznych, w regionie opolskim utrzymuje się na poziomie 25%, co jest najwyższym odsetkiem w Polsce (śr. 20,8%)⁷⁹

Zasoby surowców naturalnych

Aktualna baza surowcowa Aglomeracji Opolskiej obejmuje:

- wapienie i margle dla przemysłu,
- kamienie łamane i bloczne (kamienie drogowe i budowlane),
- piaski i żwiry (kruszywa naturalne),
- piaski podsadzkowe,
- piaski kwarcowe,
- piaski formierskie,
- surowce ilaste ceramiki budowlanej,
- węgiel brunatny.

Surowce występujące na terenie Aglomeracji zalicza się w większości do grupy surowców pospolitych na terenie kraju. Jedynie surowce wapienne wykorzystywane przez przemysł wapienniczy i cementowy zalicza się do surowców podstawowych dla gospodarki regionu i kraju.

Powiaty: opolski, krapkowicki i strzelecki tworzą tzw. opolski obszar surowcowy. Konsekwencją tego jest bardzo dobre rozwinięcie infrastruktury związanej z wykorzystaniem ww. surowców na tym terenie. Na obszarze Aglomeracji Opolskiej funkcjonują: liczne cementownie

⁷⁸ Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013, s. 45

⁷⁹ Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego 2013, s. 45

(np. Cementowania Odra, Cementowania Góraždze), zakłady wapiennicze (np. Lhoist Opolwap Sp. z o.o.), zakłady z branży metalowo-budowlanej (np. „POM” Krapkowice sp. z o.o.).

Stan powierzchni ziemi

Aglomeracja Opolska jako region zasobny w surowce podlegające intensywnej eksploatacji (szczególnie opolski obszar surowcowy) jest również obszarem występowania otwartych wyrobisk eksploatacyjnych i składowania napowierzchniowego nagromadzonego surowca. Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych od lat utrzymuje się na stabilnym poziomie, z lekką tendencją zmniejszania się powierzchni przekształconych i wzrostem powierzchni zrehabilitowanych/ zagospodarowanych dla celów użytkowych. Przykładem rekultywacji terenów przemysłowych na terenie Aglomeracji jest przekształcenie wyrobiska pomargłowego „Bolko” w Opolu na obszar rekreacyjno-wypoczynkowy.

Jakość powietrza na terenie AO

Pod względem emisji zanieczyszczeń do powietrza Aglomeracja Opolska należy do grupy obszarów o znacznej skali obciążenia środowiska.

Obciążenie przemysłową emisją zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wynosiło w 2011 r. odpowiednio 0,4t/km² pyłów oraz 16,8 t/km² zanieczyszczeń gazowych - wartości wyższe od poziomu zanotowanego dla całego województwa opolskiego. Wysoki poziom emisji przemysłowych wywołuje potrzebę ich redukcji. Wielkość redukcji z zakładów szczególnie uciążliwych w 2011 r. w województwie opolskim wynosiła 99,9% dla zanieczyszczeń pyłowych i 62,2% dla zanieczyszczeń gazowych. Wielkości zanieczyszczeń w 2012 r. utrzymały się na poziomie podobnym w odniesieniu do roku 2011. Porównując te dane z danymi z 2002 roku zaobserwowano: spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych o ok. 60% oraz wzrost zanieczyszczeń gazowych o ok. 25%. Ograniczenie zanieczyszczeń pyłowych związane jest z faktem, iż obecnie praktycznie wszystkie najbardziej uciążliwe zakłady przemysłowe na terenie Aglomeracji wyposażone są w filtry redukujące szkodliwe pyły. Natomiast na zwiększenie ilości wytwarzanych zanieczyszczeń gazowych, zwłaszcza na terenach miejskich, wpływa m.in. wciąż rosnący udział użytkowania pojazdów samochodowych.

Dominujący wpływ na powstawanie i kształtowanie się strumienia zanieczyszczeń mają powiaty zaliczające się do tzw. strefy przemysłowej, tj.: krapkowicki, opolski i miasto Opole. W strukturze zanieczyszczeń dominuje sektor przemysłowy (ponad 70% wytwarzanych zanieczyszczeń), zwłaszcza wapienniczy i chemiczny. Problemem terenów zabudowanych jest „niska emisja” powodowana przez spalanie węgla w gospodarstwach domowych.

Jakość powietrza w AO w 2012 roku oceniona została w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w 16 stacjach pomiarowych, porównując z wartościami kryterialnymi określonymi przez Ministerstwo Środowiska. Stężenia dwutlenku siarki i dwutlenku azotu w powietrzu nie wykazały przekroczeń kryterialnych w żadnym z punktów kontrolnych i od lat utrzymują się na niskim poziomie. Stężenie benzenu było najwyższe na stacji pomiarowej w Zdieszowicach i wykazało przekroczenie wartości kryterialnej o 54%. Na pozostałych obszarach, gdzie nie występuje przemysł odpowiedzialny za wytwarzanie tego zanieczyszczenia, wartości stężenia były znacznie niższe i nie przekroczyły wartości 1,8 µg/m. Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM 10,

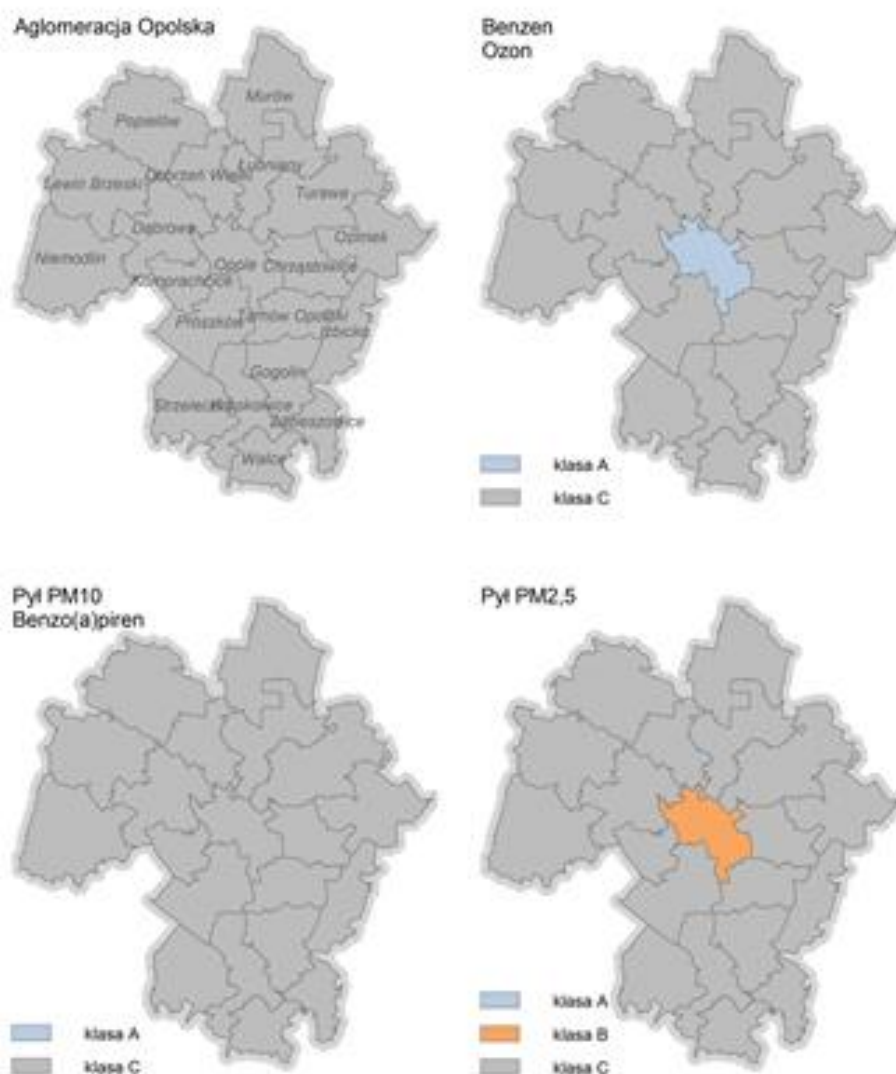
czyli o średnicy ziaren poniżej 10 μm , wykazują przekroczenia we wszystkich stanowiskach pomiarowych. Liczba dni z przekroczeniami waha się od 48 do 55. Zauważalna jest sezonowość tych przekroczeń – wartości w sezonie grzewczym notują około dwukrotnie wyższe wartości od tych w sezonie pozagrzewczym. Wskazuje to, że na poziom stężenia tego pyłu istotny wpływ mają procesy związane z tzw. niską emisją. Nie bez znaczenia są również niekorzystne warunki pogodowe (tj. pogoda bezwietrzna i bez opadów), podczas których rośnie poziom stężenia pyłów w powietrzu. Pomiar pyłu zawieszonego PM_{2,5} (tj. o średnicy ziaren poniżej 2,5 μm) przeprowadzony został w 2012 roku w Opolu – wartość stężenia przekroczyła wartość dopuszczalną, lecz nie przekroczyła wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji. Podobnie jak w przypadku pyłu PM₁₀, wyraźnie zaznacza się sezonowość występowania wysokich stężeń – w sezonie grzewczym notuje się ok. 3-krotnie wyższe wartości niż w sezonie pozagrzewczym.

Celem prowadzenia badań monitoringu powietrza jest uzyskanie informacji o jego stanie na terenie regionu. Ocenę jakości powietrza dokonuje się zgodnie z obowiązującym podziałem w rozporządzeniu Ministra Środowiska.

Klasyfikację przeprowadza się w oparciu o założenia:

- klasa A – poziom stężeń nie przekracza dopuszczalnych wartości, nie ma potrzeby prowadzenia działań na rzecz poprawy jakości powietrza
- klasa B – poziom stężeń przekracza wartość dopuszczalną, lecz nie przekracza dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji (dot. wyłącznie PM_{2,5})
- klasa C – poziom stężeń przekracza wartość dopuszczalną lub wartość dopuszczalną powiększoną o margines tolerancji; należy określić obszary przekroczeń oraz dążyć do osiągnięcia wartości kryterialnej, niezbędne jest opracowanie programu ochrony powietrza.

Rys. 44. Obszary ochrony powietrza na terenie Aglomeracji Opolskiej

Źródło: Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Opolu na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Opolu

Odpady

W Aglomeracji Opolskiej obserwuje się od 2002 r. tendencję spadkową ilości zebranych, w sposób zorganizowany, odpadów komunalnych. Związana jest ona z jednej strony z ograniczeniem wytwarzania odpadów komunalnych oraz wdrażaniem selektywnej zbiórki, a z drugiej strony z niewłaściwymi sposobami pozbywania się odpadów (tzw. „dzikie wysypiska”).

Hałas

Hałas i wibracje powodują pogorszenie jakości środowiska przyrodniczego – utratę istotnej wartości, jaką jest cisza, zmniejszenie wartości terenów rekreacyjnych lub leczniczych, zmianę zachowań ptaków i innych zwierząt. Ponadto obserwowane są również społeczne i zdrowotne skutki oddziaływania hałasu i wibracji na zdrowie ludności, przyczyniając się do: rosnącej liczby zachorowań na głuchotę, choroby wibracyjnej, obniżenia sprawności i chęci działania oraz spadkiem wydajności pracy itp. W 2012 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

w Opolu przeprowadził badania hałasu drogowego w 6 punktach kontrolnych na terenie Aglomeracji. Przekroczenia obowiązujących aktualnie norm (na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska) wystąpiło na terenie miasta Opole – w dwóch punktach w przypadku wartości mierzonych w porze dziennej (o 0,6 dB i 0,9 dB) oraz w trzech punktach dla wartości mierzonych w porze nocnej (odpowiednio o: 5,1 dB, 4,9dB). W celu dostosowania poziomu hałasu do dopuszczalnego miasto Opole realizuje program ochrony przed hałasem⁸⁰.

Ograniczenia wynikające z położenia na terenie stref przyrody chronionej

Wobec obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych stosowane są instrumenty umożliwiające ich ochronę. Aglomeracja Opolska charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą i krajobrazową, o czym świadczy objęcie różnymi formami ochrony prawnej ok. 40% jej powierzchni (przy wartości tego wskaźnika 29% dla województwa opolskiego).⁸¹

Wśród obszarowych form ochrony przyrody na terenie AO znajdują się: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Ponadto ponad 10 tys. ha zajmują obszary Natura 2000.

Każda z form ochrony wiąże się różnym rodzajem ograniczeń odnośnie zagospodarowania i użytkowania terenu, które pozwalają zachować w stanie dobrym zasoby przyrodnicze regionu.

Wpływ turystyki na stan zasobów przyrodniczych

Na terenie Aglomeracji Opolskiej zasobami przyrodniczymi, wykorzystywanymi dla potrzeb turystyki są przede wszystkim: Jeziora Turawskie i zwarte kompleksy leśne (szczególnie w gm. Murów), a także odkryte w Krasiejowie (gm. Ozimek) najstarsze na świecie szczątki dinozaura *Silesaurus opolensis*. Rodzaje turystyki preferowanej i uprawianej na terenie Aglomeracji – turystyka krajoznawcza, wypoczynkowa, agroturystyka, turystyka piesza i wodna, są formami nie wpływającymi znacznie na stan środowiska. Ponadto obszary najcenniejsze przyrodniczo objęte są formami prawnej ochrony przyrody (np. rezerваты), które regulują i utrzymują na odpowiednim poziomie ruch turystyczny, aby zachować środowisko w stanie niepogorszonego. Kolizja między wykorzystaniem turystycznym a ochroną przyrody występuje w przypadku Jezior Turawskich (ostoja ptaków w ramach sieci „Natura 2000”).

Ocena potencjału AO w zakresie ochrony środowiska

Gminy Aglomeracji Opolskiej inwestują ponad 47%⁸² nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska przyrodniczego [tab.2.], które wydawane są na ten cel w województwie opolskim. Wysokość wydatkowanych na ten cel kwot od 2005 r. wykazuje tendencję wzrostową. Działania na rzecz ochrony środowiska realizowane są przez jednostki samorządowe AO, a także poprzez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu zgodnie z ich działalnością statutową. Główne kierunki

⁸⁰ Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Opola na lata 2013-2018 z perspektywą na lata 2019-2020

⁸¹ Stan na 2012 r., wg Banku Danych Lokalnych GUS bez uwzględnienia Obszarów Natura 2000

⁸² Dane dot. 2011 r. wg Banku Danych Lokalnych GUS

działań z zakresu ochrony środowiska określone są poprzez politykę ekologiczną państwa i regionalne polityki ekologiczne.

Tabela 22. Nakłady na ochronę środowiska w Aglomeracji Opolskiej w latach 2005 – 2011

Lp.	Aspekt ochrony środowiska	2005 r.		2010 r.		2011 r.	
		wartość w Aglomeracji Opolskiej	na tle województwa (opolskie=100)	wartość w Aglomeracji Opolskiej	na tle województwa (opolskie=100)	wartość w Aglomeracji Opolskiej	na tle województwa (opolskie=100)
		[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]
1.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska	101965,3	50,2%	130345,2	38,8%	151179,9	47,9
2.	Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej	22115,3	58,4%	25930,0	38,1%	55713,2	52,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2010-2012 prowadzono, a w okresie perspektywicznym kontynuowane będą prace związane ze sporządzeniem i zatwierdzeniem planów zadań ochronnych ostoi Natura 2000, stanowiących podstawowy instrument zarządzania ostoją przyrody. Dotychczas plany takie sporządzone zostały dla obszaru Natura 2000 znajdujących się na obszarze Aglomeracji (Dolina Małej Panwi).

W obrębie każdego regionu funkcjonują lub funkcjonować będą w najbliższej perspektywie:

- instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów,
- instalacje przetwarzania odpadów zielonych i innych bioodpadów,
- składowiska odpadów powstających w procesach mechaniczno-biologicznego przetwarzania oraz pozostałości z procesów sortowania.

W najbliższym okresie, zgodnie z „Planem gospodarki odpadami dla województwa opolskiego na lata 2012-2017” przewiduje się realizację instalacji podstawowych w ramach poszczególnych Regionalnych Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych: rozbudowę i budowę instalacji

mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Regionalnym Centrum Gospodarki Odpadami w Opolu

Pomimo realizacji szeregu działań związanych z ochroną środowiska, na terenie Aglomeracji, w dalszym ciągu istnieje potrzeba prowadzenia dalszych prac. Bardzo ważna jest kontynuacja działań związanych z podwyższeniem poziomu bezpieczeństwa powodziowego w regionie. Ważne są również wszelkie działania związane z poprawą jakości powietrza (np. programy związane z ograniczeniem emisji), ze względu na położenie Aglomeracji Opolskiej na obszarze o najwyższym w skali kraju obciążeniu środowiska związanym z emisją zanieczyszczeń. Istotna jest również poprawa efektywności energetycznej na terenie Aglomeracji.

Konkluzje strategiczne:

Agglomeracja Opolska jest terenem zróżnicowanym pod względem zagospodarowania, ogólnie silnie uprzemysłowionym, a tutejsze zasoby naturalne od wieków podlegały intensywnej eksploatacji. Stan środowiska jest tu zróżnicowany i podlega szeregowi niekorzystnych oddziaływań zewnętrznych. Utrzymuje się wysokie zagrożenie powodziowe, zwłaszcza w dolinie Odry, oraz niekorzystny stan wód powierzchniowych i podziemnych. W okresie po 1989 r. nastąpiła znaczna poprawa w wielu dziedzinach, zwłaszcza emisji zanieczyszczeń przemysłowych do atmosfery, oczyszczania ścieków, zagospodarowania odpadów; wzmocniono ochronę przyrody. Zwiększyło się zagrożenie ze strony hałasu i emisji zanieczyszczeń powodowanych przez ruch drogowy. Nakłady na ochronę środowiska są stosunkowo wysokie, jednak wciąż istnieje potrzeba kontynuacji inwestycji dotyczących ochrony środowiska – w szczególności związanych z poprawą: jakości powietrza, czystości wód, bezpieczeństwa powodziowego, a także poprawą efektywności energetycznej.

VIII. Infrastruktura techniczna i transport

System transportowy

Położenie Aglomeracji Opolskiej sprawia, że obszar ten pełni ważną funkcję tranzytową. W układzie komunikacji europejskiej leży na trasie III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego. Ponadto przez miejski obszar funkcjonalny przebiega „Szlak staropolski”, czyli krajowy korytarz transportowy łączący południowo-zachodnie tereny kraju z Polską centralną i wschodnią.

Głównym węzłem komunikacyjnym w Aglomeracji jest Opole, w którym zbiegają się drogi krajowe nr 45, 46 i 94, drogi wojewódzkie nr 454, 459, 435, 414, 423, linie kolejowe nr: 132, 136 (te dwie linie wchodzi w skład głównej, międzynarodowej magistrali kolejowej E30 i CE30), 144, 277, 280, 287, 300 i 301 oraz odrzańska droga wodna z portem w Opolu – Zakrzowie, Mariną Opole oraz przystanią przeładunkową w Opolu - Grotowicach.

Rys. 45. Systemy transportowe w Aglomeracji Opolskiej

Źródło: opracowanie własne

Infrastruktura drogowa

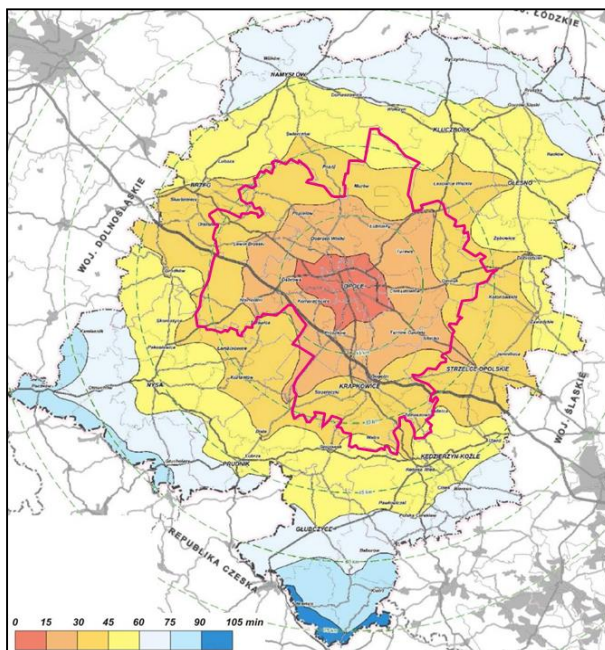
Na terenie Aglomeracji Opolskiej występuje relatywnie gęsta sieć drogowa. Gęstość dróg utwardzonych wszystkich kategorii⁸³ wynosi 114,97 km na 100 km². Największa gęstość występuje przy głównym węźle komunikacyjnym Aglomeracji, gdzie wynosi blisko 350 km na 100 km², najmniejsza zaś jest w gminie Murów, gdzie wynosi 48,41 km w przeliczeniu na 100 km².

Tak gęsta sieć drogowa umożliwia względnie szybki dojazd z Opola do okolicznych gmin. Niemal z każdego miejsca w Aglomeracji można w 45 minut dojechać do stolicy

⁸³ Dane na podstawie *Opolskie w Internecie* na luty 2014.

województwa opolskiego, a znaczna część obszaru położona jest w odległości 15 i 30 minut od Opola.

Rys. 46. Dostępność drogowa Opola w 2011 roku

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

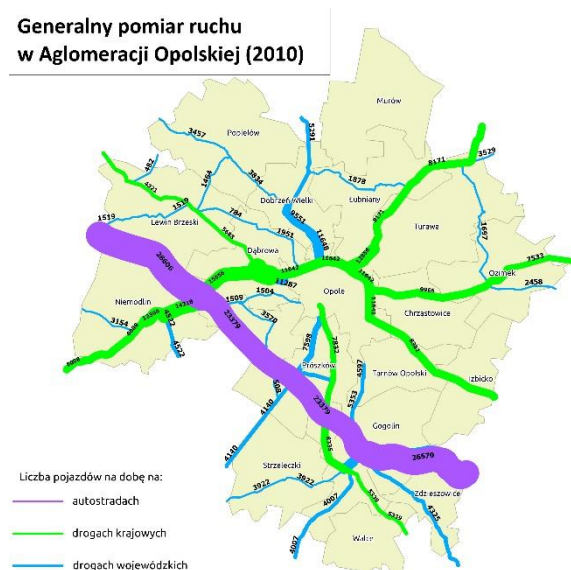
Dużym problemem komunikacyjnym jest mała liczba przepraw przez Odrę na obszarze Aglomeracji. W całym zespole funkcjonalnym, na odcinku rzeki równemu blisko 70 kilometrów istnieje jedynie 6 mostów, z czego jeden autostradowy, a 3 spośród nich zlokalizowane są w samym Opolu.

Średnie natężenie ruchu na drogach Aglomeracji Opolskiej jest wyższe niż w województwie opolskim i wynosi 13 985⁸⁴ pojazdów na dobę na drogach krajowych, w tym 10 003 pojazdów na dobę na drogach nie będących ciągami międzynarodowymi. Wśród wszystkich ciągów drogowych na tym obszarze największym natężeniem ruchu charakteryzują się: autostrada A4, drogi krajowe nr 45 i 46 oraz drogi wojewódzkie nr 414 i 454. Najbardziej wzmożony ruch komunikacyjny występuje na odcinkach dróg w okolicach Opola, gdzie zauważyć można wzrost natężenia ruchu o ok. 30-35%.

⁸⁴ Na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu 2010. Średnia dla dróg krajowych województwa opolskiego wynosi 8 684 poj./dobę.

Rys. 47. Pomiar ruchu w Aglomeracji Opolskiej

Generalny pomiar ruchu
w Aglomeracji Opolskiej (2010)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu 2010

Tak znaczne natężenie ruchu, zwłaszcza w centralnej części Aglomeracji, często powoduje obniżenie płynności ruchu na drogach oraz zatory. Największe problemy komunikacyjne występują w czasie porannego i popołudniowego szczytu komunikacyjnego⁸⁵. Obszarami szczególnie narażonymi na zatory są centrum Opola, okolice drogi krajowej nr 45 na obszarze Opola oraz węzły autostradowe.

Rys. 48. Średnie prędkości podczas szczytu komunikacyjnego w Opolu w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych portali google.maps.pl oraz targeo.pl

Poranny i popołudniowy szczyt komunikacyjny jest efektem, między innymi, znacznych rozmiarów dziennych migracji zawodowych. Według danych z 2006 roku największa liczba osób dojeżdżała do pracy do Opola i wynosiła ona ponad 15,7 tys⁸⁶. Znaczne rozmiary

⁸⁵ Przyjmuje się, że poranny szczyt komunikacyjny trwa w godzinach 7:00 – 9:00, zaś popołudniowy szczyt trwa w godzinach 14:30 – 17:30.

⁸⁶ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

przybierały również dojazdy do głównych ośrodków przemysłowych w Ozimku oraz Dobrzeniu Wielkim.

Transport samochodowy jest źródłem wielu uciążliwości związanych z: emisją spalin, hałasem oraz drganiami. Problemy te są szczególnie odczuwalne w miastach, gdzie ruch jest największy, a gęstość ludności i zabudowy największa. By zapobiegać tego typu konfliktom budowane są obwodnice. Spośród wszystkich ośrodków miejskich Aglomeracji dwa nie posiadają obwodnicy: Niemodlin oraz Prószków. Bardzo duże natężenie ruchu występuje zwłaszcza w pierwszym z tych miast, gdzie droga krajowa nr 46 przebiega przez centrum.

Transport kolejowy

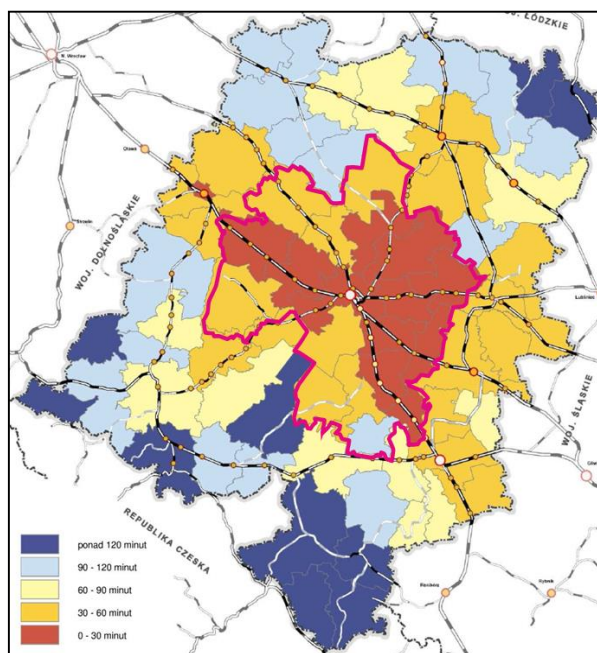
Przez obszar Aglomeracji przebiega 8 linii kolejowych, w obrębie których funkcjonują 33 obiekty pasażerskie (stacje i przystanki kolejowe). Łączna długość linii kolejowych w Aglomeracji Opolskiej wynosi 263 kilometry⁸⁷. Gęstość linii kolejowych wynosi zatem na tym obszarze 11,49km/100 km² i jest większa niż analogiczna wartość dla kraju (6,5 km/100 km²) i województwa opolskiego (9,2 km/100 km²).

Dobrze rozwinięta sieć kolejowa sprawia, że znaczny odsetek mieszkańców dojeżdżających do Opola ma możliwość korzystania z tego środka transportu. Dziennie z linii kolejowych w Aglomeracji Opolskiej i jej najbliższym otoczeniu korzysta niemal 20 tys. osób. Najwięcej pasażerów korzysta z linii łączących Opole z większymi miastami województwa opolskiego, czyli Brzegiem i Kędzierzyna-Koźle.

Transport kolejowy jest konkurencyjny w stosunku do innych środków transportu głównie ze względu na relatywnie niedługi czas dotarcia do Opola. Aż 11 gmin położonych jest w odległości pozwalającej na dotarcie do centrum Aglomeracji w czasie mniejszym niż 30 minut. Szczególnie korzystny ten środek transportu będzie dla mieszkańców gmin usytuowanych peryferyjnie, czyli gminy Zdzeszowice, Lewin Brzeski oraz Ozimek. Kluczowe jest w tym względzie centralne usytuowanie Opola oraz fakt, że kolej doprowadzona jest dośrodkowo. Szczególnie atrakcyjne dla pasażerów są linie nr 132 i 136, na których pociągi kursują z największą częstotliwością.

⁸⁷ Dane na 1.03.2014 na podstawie *Opolskie w Internecie*.

Rys. 49. Dostępność kolejowa Opola w 2011 roku

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Transport wodny

Przez obszar Aglomeracji Opolskiej na odcinku o długości 70 kilometrów przepływa rzeka Odra. Ten całkowicie skanalizowany odcinek rzeki charakteryzuje się relatywnie niską przydatnością transportową. Na całej długości w obszarze Aglomeracji droga wodna sklasyfikowana jest w III klasie dróg wodnych, co oznacza że pływać po niej mogą jednostki o ładowności do 700 ton. Obecnie ten odcinek rzeki wykorzystywany jest głównie przez firmę Odratrans S.A. W rzece Odrze, będącej częścią dróg wodnych Europy Środkowej, połączonej z siecią zachodnioeuropejskich dróg wodnych, tkwi duży potencjał dla Aglomeracji zarówno jako ewentualnego środka transportu, jak i elementu poprawiającego konkurencyjność terenów nadrzecznych.

Autobusowa komunikacja zbiorowa

Autobusową komunikację zbiorową na obszarze Aglomeracji Opolskiej realizuje szereg podmiotów. Najwięcej połączeń realizują: Opolskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. (OPKS S.A.) oraz Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o. o. w Opolu. Ponadto na obszarze Aglomeracji działają inni przewoźnicy związani z przedsiębiorstwami komunikacji samochodowej (PKS): Przewóz Osób Fart, Usługi Transportowe Beata Aleksandra Jeziorowska, Gintrans, Arriva, PKS Namysłów, PKS Lubliniec, PKS Nysa, PKS Kluczbork, PKS Głubczyce, PKS w Strzelcach Opolskich, oraz prywatni przewoźnicy, między innymi LUZ.

Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o.o. w Opolu realizuje głównie obsługę pasażerską wewnątrzmiejską oraz podmiejską. MZK Opole obsługuje 16 linii dziennych, w tym 10 miejskich oraz 6 podmiejskich, w tym jedna ma charakter typowo pozamiejski. Przejazdy

podmiejskie realizowane są w ramach umów z trzema gminami podmiejskimi: Dąbrowa, Dobrzeń Wielki oraz Komprachcice. Rocznie MZK Opole przewozi około 18 mln. pasażerów.

Opolskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. realizuje kursy lokalne i regionalne oraz przewozy szkolne. Przewoźnik ten obsługuje głównie kursy do Opola oraz z Opola. W dniach nauki szkolnej realizowanych jest 177⁸⁸ kursów z Opola, oraz 167 do stolicy województwa. Autobusy kursują ze znacznie mniejszą częstotliwością w soboty (58 kursów z Opola, oraz 41 do Opola) i niedziele (19 kursów z Opola oraz 8 kursów do Opola). OPKS dowozi również pasażerów do miejscowości będących siedzibami gmin. Realizuje 10 takich kursów, jedynie w dni robocze.

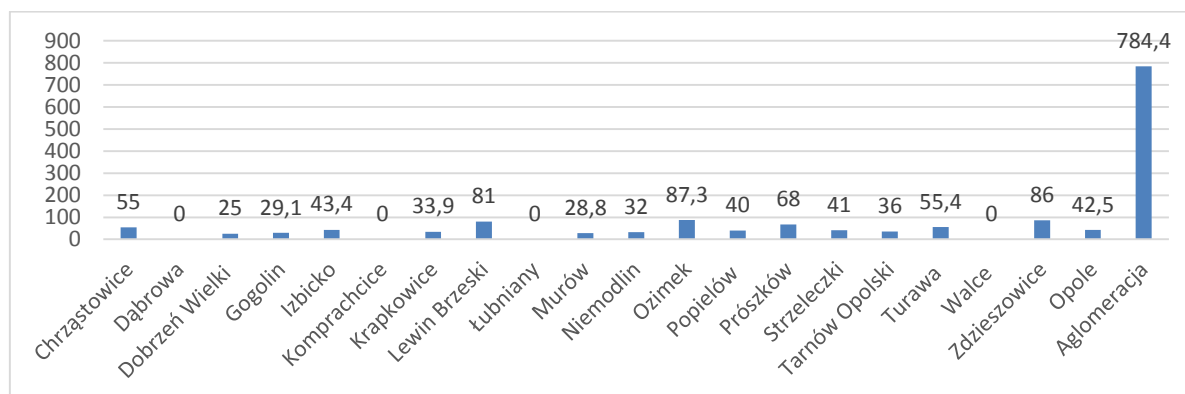
Pozostali uczestnicy rynku transportowego realizują w sumie 129 połączeń na obszarze Aglomeracji⁸⁹, głównie łączących Opole z sąsiednimi ośrodkami miejskimi, między innymi Kluczborkiem, Olesnem, Namysłowem i Nysą.

Komunikacja autobusowa może być dobrym uzupełnieniem sieci kolejowej, zwłaszcza w kursach między gminami podmiejskimi.

Komunikacja rowerowa

Na obszarze Aglomeracji całkowita długość istniejących tras rowerowych (dróg/tras/ścieżek) wynosi ponad 784 kilometry, co oznacza, że gęstość ścieżek rowerowych na 100 km² wynosi 34,28 km. Jedynie na terenie 4 gmin Aglomeracji nie wyznaczono ścieżek rowerowych.

Wykres 9. Całkowita długość ścieżek/ tras/ dróg rowerowych (stan na kwiecień 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dane pozyskane z urzędów gmin.

Sieć teleinformatyczna/ usługi teleinformatyczne

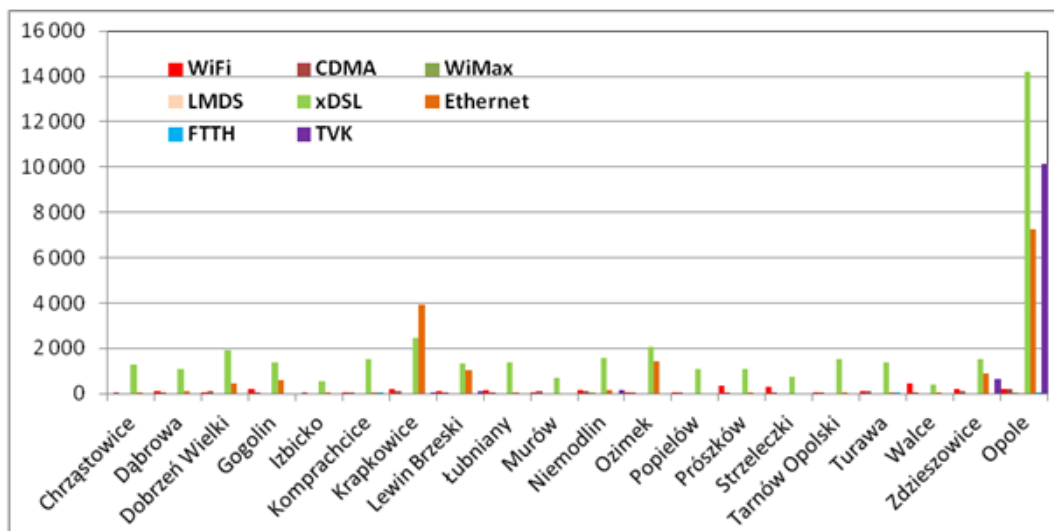
Na terenie Aglomeracji Opolskiej działa znaczna liczba operatorów usług teleinformatycznych, jednak analiza wykazuje, że większość świadczonych usług jest technologicznie ograniczona do niskich przepływności. Tylko w jednej gminie (Opole) pojawiają się usługi dostarczające klientowi końcowemu łącze światłowodowe (FTTH). W dwóch innych gminach (Komprachcice, Turawa) usługi światłowodowe świadczone są w

⁸⁸ Informacje na podstawie Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Opolskiego.

⁸⁹ Informacje na podstawie Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Opolskiego.

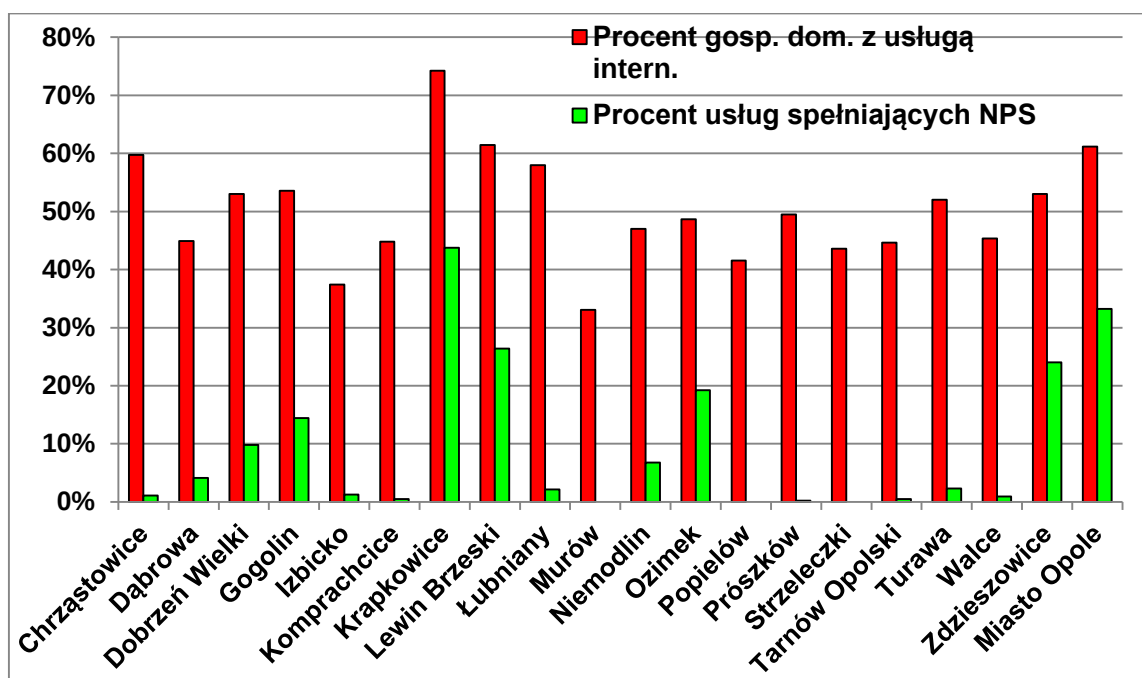
sposób marginalny. Większość usług dostarczana dla klientów końcowych jest w technologii xDSL opartej na kablach miedzianych.

Wykres 10 Liczba usług z podziałem na technologie i gminy

Źródło: ITT Concept Jacek Taraska, Wytyczne techniczne i prawne dla projektowania, budowy i utrzymania telekomunikacyjnych kanałów kablowych w związku z budową sieci szerokopasmowych dla Aglomeracji Opolskiej

Wykres 11. Usługi szerokopasmowe w Aglomeracji Opolskiej - liczba usług

Źródło: ITT Concept Jacek Taraska, Wytyczne techniczne i prawne dla projektowania, budowy i utrzymania telekomunikacyjnych kanałów kablowych w związku z budową sieci szerokopasmowych dla Aglomeracji Opolskiej, Opole 2013r.

Energia elektryczna i ciepła, gazownictwo

Aglomeracja jest ważnym w skali regionu i kraju ośrodkiem produkcji energii elektrycznej. W gminie Dobrzeń Wielki działa Elektrownia Opole, o mocy blisko 1500 MW, należąca do Polskiej Grupy Energetycznej (PGE) oraz elektrownia wodna w Turawie, o mocy 1,8 MW, wchodząca w skład Zespołu Elektrowni Wodnych Opole. Ponadto w gminie Turawa, na rzece Mała Panew funkcjonuje mała elektrownia wodna Osowiec Śląski-Węgry o mocy 960 kW. Elektrownia Opole jest głównym źródłem energii elektrycznej dla Aglomeracji i dla całego województwa opolskiego. W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie na energię elektryczną, głównie sąsiednich aglomeracji, planowana jest rozbudowa Elektrowni Opole o dwa bloki energetyczne. Przez obszar Aglomeracji Opolskiej przebiegają linie przesyłowe wysokiego napięcia 400 kV (Trębaczew – Dobrzeń – Pasikowice; Dobrzeń – Wielopole – Albrechcice) i 220 kV oraz niższego napięcia 110 kV. Kluczowe znaczenie w systemie przesyłu energii elektrycznej ma stacja Dobrzeń, która służy przede wszystkim do wyprowadzenia mocy z Elektrowni Opole SA oraz zasila sieci 110 kV. Stan infrastruktury energetycznej w Aglomeracji Opolskiej można ocenić jako dobry. Można bez wątplenia stwierdzić, że bezpieczeństwo energetyczne w Aglomeracji Opolskiej jest zapewnione i w najbliższym czasie nie ma zagrożeń związanych z tym obszarem.

W Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku długość sieci ciepłowniczej wynosiła⁹⁰ 167,5 km. Gęstość sieci ciepłej na 100 km² wynosi 7,32 km przy średniej ogólnokrajowej 5,1 km. Systemy ciepłe są zorganizowane w gminach: Dobrzeń Wielki, Gogolin, Krapkowice, Opole, Ozimek oraz Zdzeszowice. Głównym paliwem w tych systemach jest węgiel kamienny. Największymi producentami ciepła w Aglomeracji Opolskiej są Energetyka Ciepła Opolszczyzny S.A. oraz Elektrownia Opole S.A. Całkowita sprzedaż energii ciepłej w 2012 wynosiła 1 705 474 GJ, co stanowiło 45,56% całej sprzedaży w województwie opolskim. W 2008 – 2012 nastąpił spadek sprzedaży o 35%, przy czym spadek ten jest efektem zmniejszenia się sprzedaży w Opolu (o 46,81%) przy jednoczesnym wzroście w powiecie krapkowickim (135%) i powiecie opolskim(45%).

Sieć gazociągowa na obszarze Aglomeracji Opolskiej dociera do ponad 53 tys. gospodarstw domowych (59%)⁹¹. Całkowita długość czynnej rozdzielczej sieci gazociągowej wynosi 563 km, czyli średnia na 100 km² wynosi 24,6 km, przy średniej dla województwa wynoszącej 25,06 km oraz krajowej 37,6 km. W największym stopniu sieć rozdzielcza pokrywa Opole, podczas gdy w sześciu gminach nie występuje w ogóle: Izbicko, Murów, Popielów, Prószków, Strzeleczyński oraz Walce.

⁹⁰ Dane na podstawie *Banku Danych Lokalnych GUS*.

⁹¹ Dane na podstawie *Banku Danych Lokalnych GUS*.

Rys. 50. Elementy infrastruktury technicznej w Aglomeracji Opolskiej.

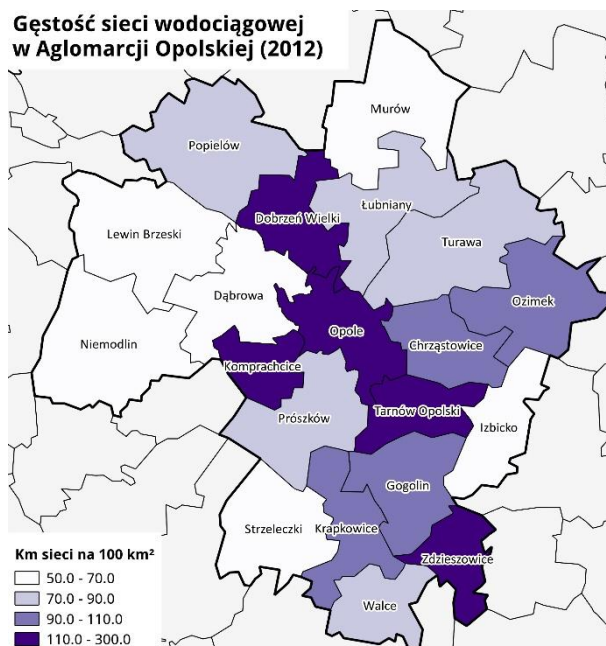
Źródło: opracowanie własne

Sieci wodociągowe i kanalizacyjne

Całkowita długość sieci wodociągowej na obszarze Aglomeracji Opolskiej na koniec 2012 roku wynosiła⁹² 2154,6 km, gęstość sieci w przeliczeniu na 100 km² wynosiła 94,1km. Na ogólną liczbę 333,9 tys. mieszkańców 318,8 tys. korzystało z sieci wodociągowej, czyli 95,46%, co jest wyższym wynikiem niż analogiczna wartość dla województwa opolskiego (94,5%). Największy odsetek mieszkańców korzysta ze zbiorczej sieci wodociągowej w gminie Gogolin (99,1%). Najmniej mieszkańców korzysta z wodociągów w gminie Turawa (87,1% ludności). Niski odsetek korzystających z sieci wodociągowej występował również w gminie Murów, w której na 2015 planowane jest zakończenie inwestycji związanej z rozbudową tej sieci.

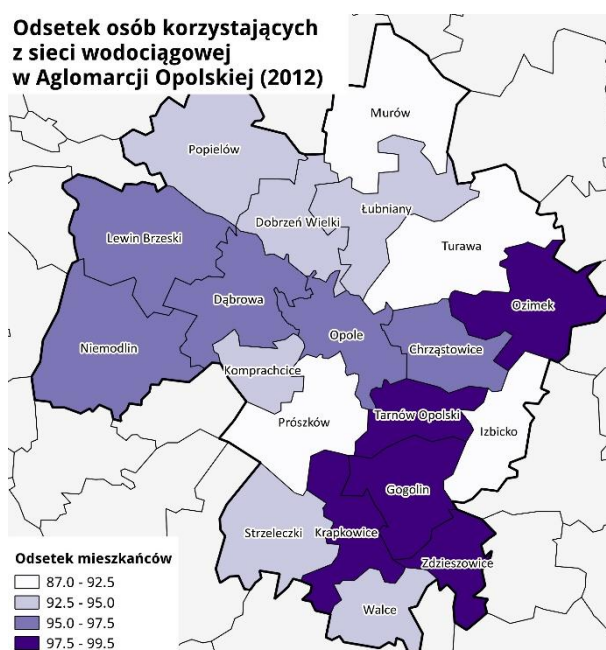
⁹² Dane dotyczące sieci wodociągowych i kanalizacyjnych na podstawie *Banku Danych Lokalnych GUS*.

Rys. 51. Gęstość sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

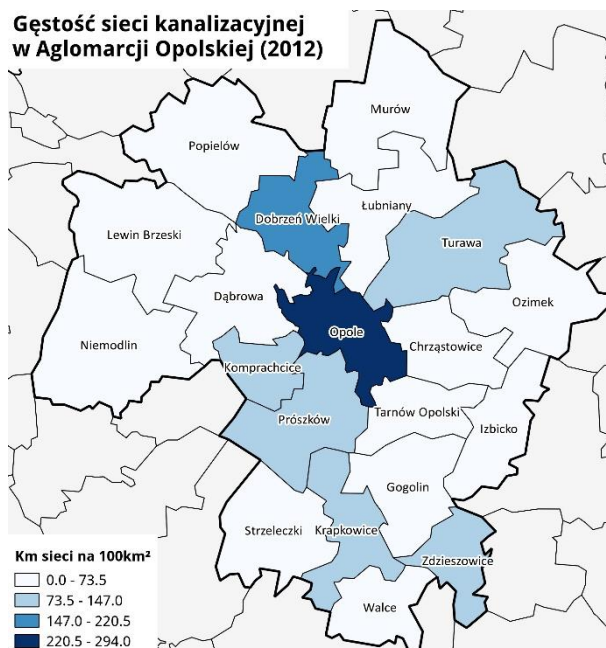
Rys. 52. Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

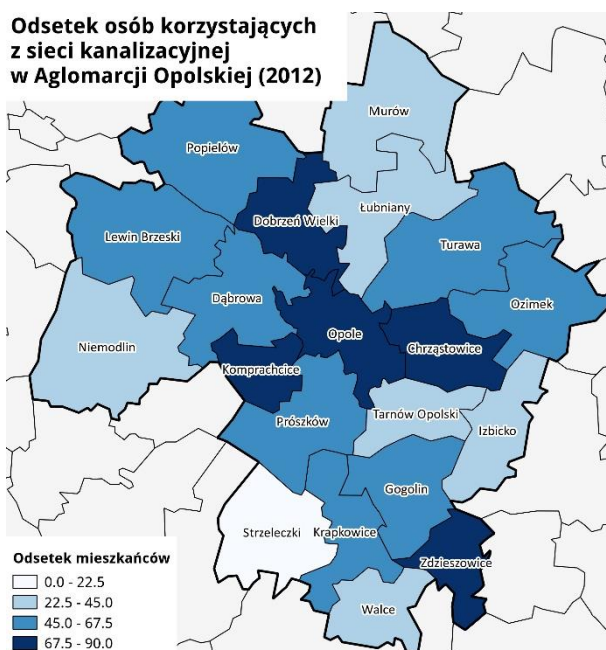
Sieć kanalizacyjna jest w Aglomeracji Opolskiej znacznie mniej rozbudowana niż wodociągowa. Łączna długość sieci na koniec 2012 roku wynosiła 1419,6 km. Gęstość sieci wynosiła zatem 62 km na 100km². Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji wyniósł 67,1%, gdyż z sieci korzystało 224,1 tys. mieszkańców Aglomeracji. Największy odsetek mieszkańców korzystało z sieci kanalizacyjnej w Opolu (87,9%), najmniejszy zaś w gminie Strzeleczy (0,6%).

Rys. 53. Gęstość sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Rys. 54. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Opolskiej w 2012 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Konkluzje strategiczne:

Infrastruktura techniczna i jej cechy (struktura, lokalizacja, jakość) mają duże znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Aglomeracji Opolskiej. System transportowy jest silną stroną tego obszaru zarówno w kontekście połączeń wewnętrznych, jak i powiązań z sąsiednimi obszarami metropolitalnymi. Kluczowym wyzwaniem jest rozwój transportu zbiorowego przy jednoczesnym zmniejszeniu negatywnego oddziaływania indywidualnego transportu samochodowego na środowisko przyrodnicze i jakość życia mieszkańców.

Infrastruktura sieciowa rozwinięta jest w stopniu zadowalającym, jednak w kontekście poprawy jakości życia mieszkańców oraz poprawy jakości środowiska przyrodniczego rekomenduje się rozważenie dalszego rozwoju sieci kanalizacyjnych, gazowych oraz ciepłych.

IX. Atrakcyjność gmin AO

Rankingi i raporty atrakcyjności

Syntetyczną ocenę atrakcyjności gmin Aglomeracji Opolskiej przedstawiają różnego rodzaju rankingi oraz raporty atrakcyjności jednostek samorządu terytorialnego.

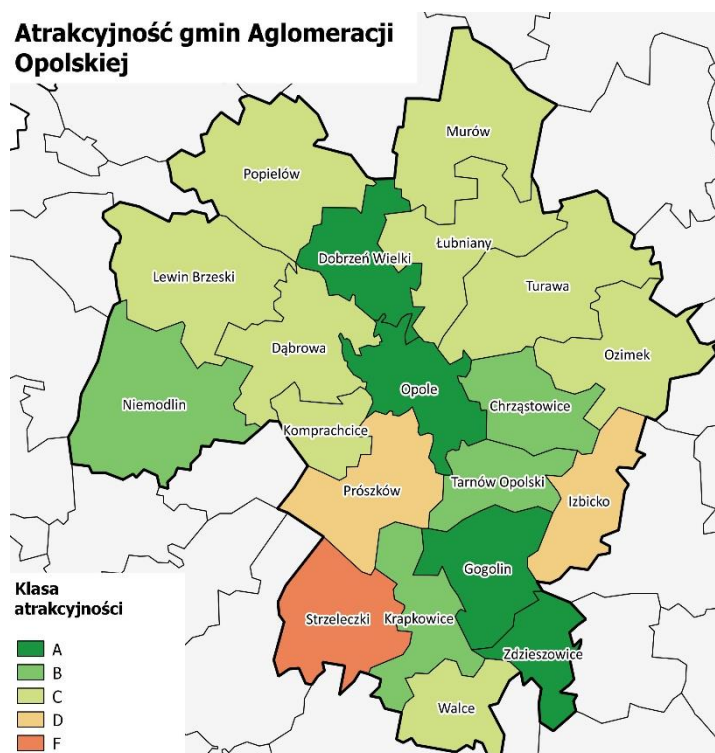
Najbardziej rozpoznawalnym i prestiżowym zestawieniem tego rodzaju w Polsce jest Ranking Samorządów, prowadzony przez dziennik Rzeczpospolita. Autorzy tego opracowania oceniają sytuację finansową gmin oraz jakość zarządzania. W 2013 roku wśród 100 najlepszych gmin w swoich kategoriach znalazły się 2 gminy Aglomeracji Opolskiej: gmina Popielów oraz Opole. Pierwsza z nich zajęła 30 miejsce wśród gmin wiejskich głównie dzięki bardzo stabilnej sytuacji finansowej, w tym niskiemu poziomowi zadłużenia, oraz dobremu zarządzaniu. Autorzy szczególną uwagę zwrócili na wysokie nakłady poniesione w gminie na organizacje pozarządowe. Opole zaś zostało sklasyfikowane na 34 miejscu wśród miast na prawach powiatu. Nie jest to wysoka pozycja, ale Opole wyprzedziło kilka większych i zamożniejszych miast, chociażby Łódź. W rankingu podkreślono dobrą sytuację finansową miasta, zwłaszcza niski poziom zadłużenia (33,6%). Opole znalazło się również na 34 pozycji w kategorii innowacyjności. Kategoria ta dotyczyła wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz w kreowaniu rozwoju lokalnego. Miasto zajęło też 37 pozycję w klasyfikacji wykorzystania funduszy europejskich wśród miast na prawach powiatu. Wyniki tego rankingu wskazują, że gminy Aglomeracji Opolskiej posiadają duży niewykorzystany potencjał rozwojowy w technologiach informacyjno-komunikacyjnych.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w corocznych badaniach atrakcyjności województw i podregionów ocenia podregiony⁹³ w kontekście atrakcyjności dla działalności przemysłowej, usługowej oraz działalności zaawansowanej technologicznie. W 2013 roku w świetle powyższych badań podregion opolski (w skład którego wchodzi teren Aglomeracji z wyjątkiem gminy Lewin Brzeski) był wysoce atrakcyjny dla wszystkich tych działalności (nota 4 w pięciostopniowej skali). O takiej atrakcyjności decyduje przede wszystkim rozwinięta infrastruktura gospodarcza, w której najważniejszym elementem jest znaczna liczba podmiotów otoczenia biznesu. W ostatnich latach atrakcyjność tego terenu była oceniana na tym samym poziomie. Jedynie w 2012 roku dla działalności zaawansowanej technologicznie ocena była najwyższa z możliwych, na co miały wpływ: ponadprzeciętne zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, ponadprzeciętna gęstość instytucji otoczenia biznesu oraz możliwości inwestowania w Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Wysoka ogólna ocena atrakcyjności przyznana przez IBnGR wynika przede wszystkim z bardzo dobrej dostępności transportowej, wielkości regionalnego rynku zbytu oraz z rozwiniętej infrastruktury gospodarczej. Najbardziej negatywnie oceniona została infrastruktura społeczna.

⁹³ Jednostki statystyczne NUTS 3 według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20072141573> [dostęp: 24.02.2014 r.]

Największą szczegółowością przestrzenną charakteryzuje się raport Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych „Atrakcyjność inwestycyjna Regionów 2012”. Przedstawiono w nim atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych gmin Aglomeracji Opolskiej, która wykazuje znaczne zróżnicowanie. Wśród gmin Aglomeracji najlepiej zostało oceniono Opole, które zaliczono do klasy A. Jako największe miasto w regionie, z dużą liczbą przedsiębiorstw, podmiotów otoczenia biznesu oraz znaczną ilością dobrze wykształconej siły roboczej zdecydowanie przewyższa atrakcyjnością okoliczne obszary. W tej samej klasie atrakcyjności znalazły się również gminy: Dobrzeń Wielki, Gogolin, Tarnów Opolski oraz Zdzeszowice. Miejscowości te nie są tak uniwersalne, a ich atrakcyjność wynika z dużej liczby podmiotów gospodarczych i znacznych zasobów siły roboczej. Wysoko oceniono również gminy: Chrzastowice, Krapkowice oraz Niemodlin, które znalazły się w klasie B. Najmniej atrakcyjną spośród gmin Aglomeracji Opolskiej jest według raportu gmina Strzeleczy, która została umieszczona w klasie F.

Rys. 55. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Opolskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych.

Nagrody

Analiza osiągnięć gmin w latach 2010-2013, na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych samorządów, wykazała, że w ostatnich latach jednostki Aglomeracji otrzymywały nagrody i wyróżnienia rangi regionalnej oraz ogólnokrajowej.

Stowarzyszenia i związki gminne

Gminy Aglomeracji Opolskiej biorą aktywny udział w tworzeniu współpracy ponadlokalnej, która pozytywnie może wpływać na poprawę funkcjonowania oraz atrakcyjności tego obszaru. Na terenie aglomeracji działa 18 podmiotów o różnej formie

prawnej, których członkami są gminy Aglomeracji Opolskiej. Wszystkie te organizacje mają różne cele swojej działalności: od wspólnej realizacji zadań własnych samorządu lokalnego do promowania współpracy i animacji społeczności lokalnych.

Poza współpracą sformalizowaną, w ramach stowarzyszeń czy związków, gminy Aglomeracji Opolskiej wspólnie realizują zadania własne. Są to zarówno projekty inwestycyjne, jak i projekty miękkie. Przykładami takich wspólnych realizacji mogą być projekty, które miasto Opole prowadzi wspólnie z sąsiednimi gminami:

1. *Poprawa jakości wody w Opolu* w ramach Programu ISPA. Projekt realizowany był w latach 2002-2009, jego wartość to 63 mln euro. Współpracą objęte były następujące gminy: Opole, Komprachcice, Prószków, Tarnów Opolski, Izbicko;
2. *Trias Opolski - ochrona zbiornika wód podziemnych dla Aglomeracji Opole, Prószków i Tarnów Opolski* w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Koszt tej inwestycji to blisko 217 mln zł. Okres realizacji 2011-2015;
3. *Działania na rzecz promocji terenów inwestycyjnych w gminie Dąbrowa*. Współpraca miasta Opole i gminy Dąbrowa.
4. *Działania na rzecz zagospodarowania terenów inwestycyjnych w gminie Turawa*. Porozumienie miasta Opole i gminy Turawa.
5. *Realizacja kursów komunikacji autobusowej MZK Opole Sp. z o. o.* Współpraca miasta Opole i gmin Dobrzeń Wielki, Komprachcice i Prószków.
6. Miejski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Opolu na podstawie zawartych porozumień realizuje poradnictwo, szkolenia i konsultacje dla gmin woj. opolskiego.

Doświadczenia zdobyte przez poszczególne gminy – współpraca międzynarodowa

Wszystkie gminy Aglomeracji Opolskiej podejmują współpracę międzynarodową w formie miast partnerskich. Zdiagnozowane zostało 61 jednostek partnerskich zlokalizowanych w państwach na terenie państw europejskich (tj.: Austrii, Chorwacji, Czech, Finlandii, Francji, Litwy, Niemiec, Słowacji, Szwajcarii, Ukrainy, Węgier, Włoch) oraz w Stanach Zjednoczonych. Najintensywniejsze kontakty podejmowane są z gminami Niemiec (24 partnerów) oraz Czech (14 partnerów). Podejmowana współpraca skutkuje wymianą doświadczeń kulturalnych i gospodarczych pomiędzy jednostkami.

